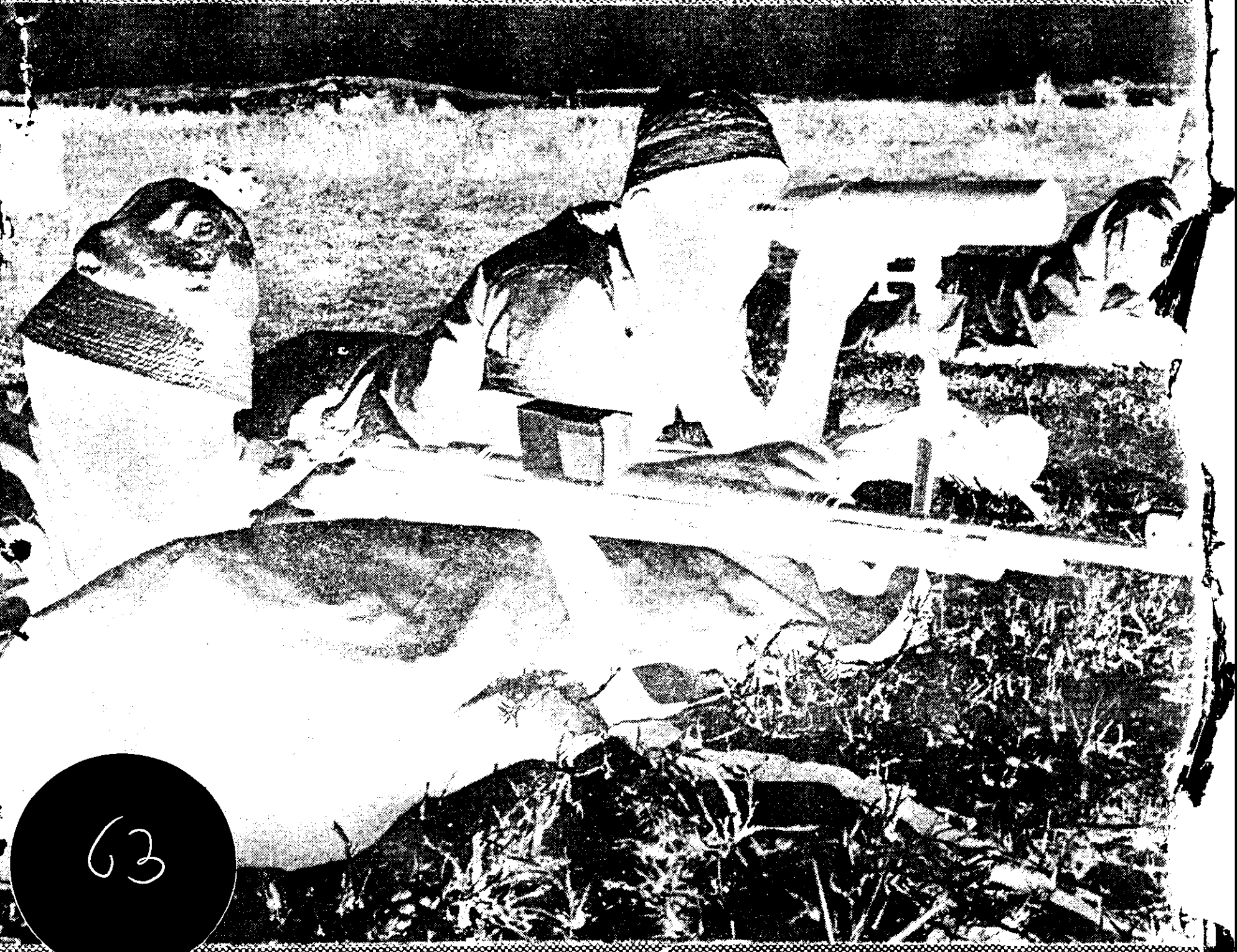
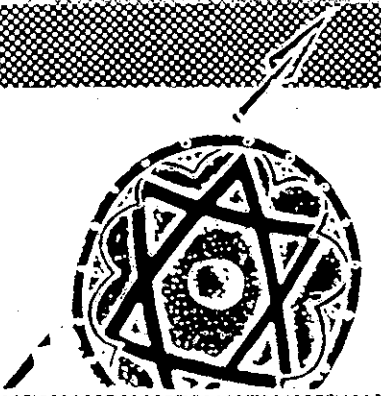

מערכות

ידעו הכלל ואישתא עמיהו

63

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכתנו

לחג חרות ישראל

מפעלי חז בע"מ

לצבא הגנה לישראל

שא את ברבת

„אגוד משקיעי הון חוץ בישראל“

לחג החרות

תוכן הענינים

6		ציונים לשבח <u>בירורים ודיעות על מבנה כוחות-מזוינים לעתיד:</u>
7	פילד-מרשל מונטגומרי	בעיות הארגון-למלחמה בזמננו
13	סגן-אלוף דוד כרמון	ביטוי עקרונות-המלחמה במלחמה-זעירה
24		ממורשת ההגנה העברית
25	ד"ר א. בירם	מתוך עברו של החג-ם
		<u>מכתבים טקטיים:</u>
33	"לוחם"	תמרון
35	י. פו	"המשמר-הלאומי" הירדני
42	קולי-לויט' ג'. ד. לאנס	קצין בריטי על "רגימנט-הכדוים" שלו
46		אמרות, השגות, מושגים
		<u>שריון סוביטי:</u>
47	גארט אנדרהיל	כלי סיוע משוריינים — רכב-סאוו
56	קולי-לויט' ג. קאינצקי	ארטילריה בעלת היסע-עצמי בפעולות-פריצה
59	רביסון י. ולקר	לחימה נגד-טנקים
		<u>כלי-קרב:</u>
		ה"פשרה" בין תותח נגד-טנקי לטנק —
63		כפתרון בסוגית הנשק הנ-ט הכבד?
65	קולי-לויט' ר.ג. בסרטון	התבצרות בחזית
		<u>בים ובציים:</u>
		ג' הזרועות של כוחות לוחמים — בסימן האטום;
69		כוחות-הים מבקשים דרכים חדשות
		<u>אזירית-מלחמה זבעיותיה:</u>
70		תמרוני-האוויר של "נאטו" במערב-אירופה
72		הדי התמודדות ראשונה של "סאבר" מול "מיג"
74		הדיס
		חידושים בהגנה נגד-מטוסים ארצית:
75		א. מערך להגנה-כוללת בפני פגיעות מן-האוויר
76		ב. מערכת כלייה-ניקא" להגנה על ערים
		<u>מן העבר הלא רחוק:</u>
78		הטנק "סימן IV" הגרמני
		<u>דף היכר מטוסים:</u>
80		איל-28
		<u>זהו שריון:</u>
81		רכבי-שריון מסייע סוביטי — ס.אוו-100
		תחרות רשימות מס' 10
	פנים המעטפה בסוף החוברת	

"מערכות"
בית ההוצאה של צבא הגנה לישראל
המערכת: שדרות ירושלים 94, יפו
דפוס "יפת", תל-אביב

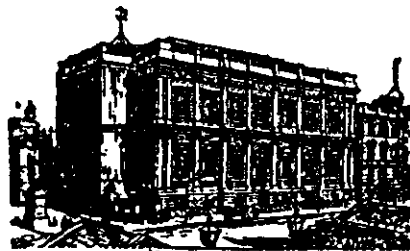
מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

מבנהו של צה"ל שונה ממבנה כוחותיהן המזוינים של כמה וכמה מדינות בעולם, בהן מתקיימים במקביל שלושה שירותים לוחמים, מתואמים אך עצמאיים. על כן הנחת היסוד שבהוצאתו של פילד-מרשל מונטגומרי, (אשר חלקה הראשון מתפרסם בחוברת זו, בעמ' 7), בענין ליכוד הנורעות הלוחמות לשירות אחיד וכותל-לוחם אחיד, איננה בגדר נושא להסקת מסקנות לגבי צה"ל, אשר בעצם יסודותיו דבוקואחוז פתרונה של בעיה זו. אך אינן חסרות בהרצאה זו בחינות, אשר קבלתן או דחיתן של מסקנות "מונטי" ביחס אליהן עשויה להיות חיונית לגבי כל צבא שבעולם.

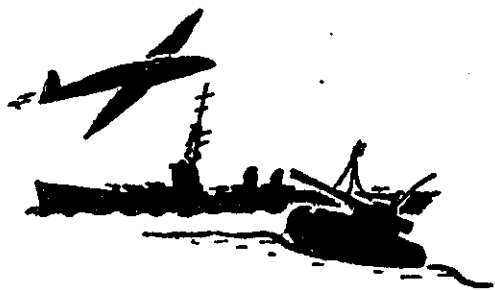
אכן, בדברי "מונטי" מצויים עוד מספר "עוקצים". האחד מהם מתבטא במגמה

בולטת להרמת קרנו של הכוח האווירי; ונראה כי עם כל ההסתייגות על "הבעת דעותיו-כפרט בלבד", שיקפו דבריו מגמה שכבר נסתמנה בצמרת הבריטית (בדומה להוצאתו שלפני שנה, שגם בעקבותיה באו כמעט מיד תמורות בכוחות הבריטיים שהלמו את מסקנותיה). כצעד ראשון יש לראות את החלפת איש צבא-היבשה בתפקיד יו"ר "ועדת ראשיהמטות" הבריטית באיש חיל-האוויר — צורה "פשרנית" מבחינה פסיכולוגית למימוש המגמה האמורה. עם זאת — בולטת בדברי מונטגומרי נסיגה מרחיקה-לכת מניסוחיו הקודמים באשר לעצמת-

הים — נסיגה, כנראה, לא רק בפני רוגזם המלוכד של אדמירלים בריטיים ואמריקאיים כאחד, אלא אף בפני מציאות טכנית ואסטרטגית. כן מביע הוא עתה באופן מפורש יותר את הערכתו לתפקידים כבדי המשקל, הצפויים לחיל-הצבא בשלבים המאוחרים יותר (לדעתו) של כל היאבקות, לאחר ההתנגשות העיקרית בין כוחות אויר.

* * *

"עוקץ" נוסף בהוצאתו החדשה של פ.מ. מונטגומרי אשר יענין ביותר צבאות רבים, ולא דוקא את הגדולים בלבד, מתייחס למבנה העוצבות של כוחות-היבשה. כאן מבטא מונטגומרי רק מקצת מן המחשבות והמגמות המנסרות בחלל עולמו הצבאי של ה"מערב" — ויתכן מאוד כי יוגשו עוד בפני קוראי "מערכות" מקורות-אינפורמציה ונקודות-ראיה נוספים לגבי נושא זה.

היה מי שאמר (דומה כי היה זה — אולי בין שאר האומרים — י. בר, משתתף ותיק

ב"מערכות") כי "אף בתור שליטתו של נשק האטום יוסיף להתקיים מתחרה לו — האיש עם תת-המקלע". אכן, אין ספק שבכל דרגת התפתחות של נשק-מחץ, ואפילו האדיר ביותר והמרחיק ביותר את פגיעתו, תוסיף להתקיים האפשרות של פגיעה במקורות אותו נשק אדיר, במפעליו, ובנותני ההכונה לו, אפילו באמצעות הנשק הקל ביותר, (ודוקא באמצעותו), בתנאי שתיעשה מקרוב, במוסתר, בזריזות ובחריצות. כאן אולי הביטוי הנמרץ ביותר לתוקפו המתמיד של גורם ה"מלחמה הזעירה" על גוניו, גילוי וגלגוליו המרובים (ה"סטיכיים" ה"סדירים-למחצה" — ואף ה"סדירים-מיוחדים"). באשר, כשם שעשוי היה להיות גורם רב ערך בימי החשמונאים, למשל, או במאה הי"ח והי"ט — כן עשוי הוא לשמש גורם אף במחציתה השניה של המאה

העשרים; כמובן — בלבושים שונים מאוד ובצורות הסתגלות מחדשות, שנונות ואף מפתיעות. מאמרו המקיף של סא"ל ד. כרמון (עמ' 13) מנסה להעלות את הכללי והמכליל שבנושא נרחב זה, תוך העלאת התגליותיהם, בתחום ספציפי זה, של "עקרונות המלחמה" הכלליים והמתמידים. אין המאמר מונה אותם בלבד, אלא אף שוקלם — עקרון עקרון והתגלותו המיוחדת בתחום המיוחד הזה, ומידת סגילותו במבצעי המלחמה הזעירה, ב"מלחמת המחותרת", וב"מבצעים מיוחדים" המופעלים כשלוחתו וזרועו של צבא סדיר.

מי ומה בחוברת

כשם שמדינת ישראל צמחה מן התנועה הציונית, ומפעלה בארץ — כך ניתן לומר כי כוחות המגן העבריים, אשר שימשו גרעין ומקור לצבא הגנה לישראל, נבטו לראשונה מתוך שורותיו של נוער חלוצי אשר גם אימן את ידיו למעשה ההגנה. עובדה זו, ואותה אמת-יסוד האומרת כי טיבו ויכולתו של החייל העתידי נקבעים בהרבה כבר בנער — הן שהביאו לידי צמיחה והתפתחות מוקדמות של שלוחות-נוער לכוחות המגן שלנו. אחת הצורות הבולטות אשר שלוחות אלו לבשו בשעתן היה ה"חג"ם — "חינוך גופני מורחב", לפי ביטויים, המוסוה-למחצה, של הימים ההם. אין כד"ר בירם, "אבי החג"ם", מוכשר וראוי לכתוב על נושא זה (ראה מאמר בעמ' 25). ואף אין הוא בגדר פנים חדשות ב"מערכות": תמיד על כך חוברת-הראשית (זו שהופיעה ב"שם-הסואה", בימי פרוץ מלחה"ע השניה — "בימי מערכות") ובה מאמר מניח-יסודות, "עקרונות החינוך האספורטיבי של הנוער בגיל מ-14 ועד 18" מאת ד"ר א. בירם. כמובן שדעות, המובעות במאמרו הנוכחי, דעותיו של המחבר הן, אשר "מערכות" פותחות לפניו את דפיהן לסיפור זכרונותיו ולהצגת השקפותיו.

מאמרו של ד"ר א. בירם המתפרסם בחוברת זו של "מערכות" — והמציג בפני הקורא ראשית-סיכומים ל- מפעלו של החג"ם — שהתפתחותו שלובה-ואחוזת ב- התפתחות "גודדי-הנוער", הגדנ"ע — הוקדש על ידו לזכרו של מייסד הנח"ל אליהו (אליק) שומרוני ז"ל, שהשקיע שנים בטיפוחם המסודר של הנח"ל והגדנ"ע.

נמוכה בקרב ישובה של המדינה, ובכוחות המגן שלה, ההרגשה כי הננו עומדים "על הסף" וכי פורענויות עלולות לפקדנו. הקטעים "מן הימים ההם", ימי 1941, סדרת המפלוגות של מתנגדי גרמניה בזירות אירופה השונות וסכנת פריצה גרמנית-איטלקית אל מצרים ומרחב המזרח-התיכון — מעלים את דמותו של הישוב לפני חמש-עשרה שנה, בהפקדו לקראת המבצעים אשר היה אז יסוד לחשוב כי יהיה צפוי להם. קטעי ההוראות והפקודות של מטה ארגון ההגנה, וגילויי ההתנדבות בשכבות הישוב, אינם כיום בגדר נכס הסטורי בלבד. עדות הם לרציפות שלשלת העמידה על המשמר ונכונות-המגן — מאז ועד היום.

אם יש בין המדינות-שכנותינו (לרוע-המוזל, אין מקום לומר "ידידותינו") אחת אשר טיב בעיותיה בתחום הגנה (במובן הצבאי-מקצועי של המלה) וכוננות-צבאית יש בו לעתים גם משהו המקביל לבעיות העומדות בפני מדינת ישראל — הרי זוהי, ללא ספק, רק מדינת ה"ירדן" בלבד. קודם כל — בשל אורך גבולותיה. שנית, בשל צורתם המפותלת במקומות רבים. ושלישית — בגלל העובדה שהגבול עובר בה קרוב לרבים מאוד מישוביה ולעתים אף די בסמוך אל נקודות מרכזיות, חיוניות או רגישות-במיוחד. (כל הציונים האחרונים — כמובן שלחלק המערבי של השטח הירדני" נתכוונו). על כן, אין-תימה כי דוקא שם ניסו להאחז ככל-שיכלו בלקח עמידת הישובים העבריים במלחמת הקוממיות ובמושגי "הגנה מרחבית". כמובן, שהן בתוכן והן בצורות וגילויים מצוי שוני לא-מועט בין שני החזיונות המקבילים-לכאורה — "שלנו" ו"שלם". מקצת ידיעה והתמצאות לגבי גורם זה שבמערכה-הצבאית של המדינה ה"האשימית", — המייחדת במידה מסוימת משאר מדינות ערב — יוכל הקורא להפיק מסקירתו של י. פז — "המשמר-הלאומי" הירדני (עמ' 35).

סי ומה בחוברת

אירזניה של מצבים — היא אולי האירזניה הקטלנית ביותר. ספק רב הוא האם אותו קצין בריטי אשר כתב בחיבה כזאת על ה"רגימנט הבדוי" שלו (עמ' 42) — בסקירה שנת-פרסמה ברבעון הבריטי הצבאי הנודע, "ג'ורנל מכוון השירותים-המאוחדים המלכותי", לנובמבר 1955 — יכול היה להעלות בדעתו כיצד תראה וכיצד תקרא סקירתו זו בטרם עברו עליה חודשים רבים. בשבילנו, כמובן, יש בנושא זה לא רק משום ענין אירזני בלבד. אותו "רגימנט בדוי" אשר הקצין הבריטי ניסה לתקן את אורח לחימתו לעתיד לעומת מושגי מלחמת 1948 — ודאי שלא יעדר מקומו במערכת הכוחות הזוממים להסתער על מדינתנו ולהכריעה. ה"כוש" אמנם עשה את שלו ועומד להשלח הביתה — אך פירות מלאכתו עודם בגדר עובדות צבאיות-מקצועיות, אשר את הטיפול בהן עומדת כנראה אותה מדינה, אדירה עדיין, אשר שלחה את קול-לויט לאנט למשימתו בצבא-ירדן — להניח לנו. יתכן, כי תינתן בכך לאותו רגימנט, ולחבריו, הזדמנות ללימוד נוסף.

עיקר הענין שבסקירה הנזכרת על רכב-שריון סובייטי, לפי כתביו של גארט אנדרהיל, המוקדשת הפעם לרכב-הסיוע (עמ' 47) חורג מעבר לתחומו של תיאור טכני, ואף מתחום העניינים הקשורים במישורין ב"ס.א.ו. 100" (רכב, העומד במרכז הסקירה) בלבד. חיונית ביותר הנה הארת הרקע הטקטי הכולל של נוהג תפעול רכב-סיוע-השריון הסובייטי, אשר את יריעותיו מגוללת סקירה זו בהרחבה מספקת; ועצם הטיפול ברקע-טקטי זה, הוא שהצריך גם את הזכרת הפקידים, ומקצת מתכונותיהם, אף של כלי-סיוע-משרוינים אחרים, נוסף על ה"ס.א.ו. 100", אם כי בלי להכנס לפרטי מבנם וציודם. כתוצאה מאלה, הופכת הסקירה — על ה"חלונות" המאלפים אשר שולבו לתוכה — למקור ידיעה מסכם על סוגית רכב סיוע-האש-המשרויני הסובייטי כולה.

ב"ימי הזהב" בהם שלט בארץ השולטן התורכי, וכן גם במנין-שנותיו הראשון של שלטון המנדט, נהגו תושבי הארץ בקנותם, נאמר, בולבוסים או שאר ירקות, לשאול לא רק: "כמה עולה הרוטל?", אלא גם "איזה רוטל?", "רוטל דרומי או רוטל צפוני?" אכן, לא רק בא"י הפרובינציאלית אלא אף בעולם הגדול תתכן הבחנה מעין זו. הקורא אשר יתפלא על הפרשי משקל משונים-לכאורה בציונים לגבי אותם כלי-רכב-שריון עצמם, למשל — לגבי טנק T-34 בחוב' צ"ח של "מערכות" ובחוברת הנוכחית — ישים נא את לבו לכך כי בעוד שהטונה הסובייטית טונה מטריית הנה, מושתת הטונה האמריקאית על "2000 ליטראות" — דהיינו, משקלה כפועל יהיה פחות בעשירית מזה של אחותה ממוצא צרפתי-מהפכני, הנקוטה כיום במרחבי ברית-המועצות. באם יעמיק הקורא חקר וימצא אף הפרשים נוספים על כך — הרי את מקורם של אלה יצטרך לחפש גם בגורמים אחרים, כגון הכללתם, לעתים, של אביזרי ציוד שונים במשקל-הכולל של הטנק, וכיו"ב.

המאמר מאת קול-לויט' קינצקי, קצין סובייטי, על "ארטילריה בעלת היסע-עצמי בפעולות פריצה". — הנדפס בחוברת זו בשנית, לאחר שכבר ניתן פעם, לפני כחמש שנים, בחוב' ס"ד, — בא להשלים את תיאור הרקע-הטקטי של רכב ה"ס.א.ו.". אכן, בכללו גם את סוגי ה"ס.א.ו." הקלים יותר (ושהיו הראשונים בסוג זה — "ס.א.ו. 76") שם הוא את הדגש בראש וראשונה על שיתוף פעולה עם חיל-הרגלים ועל לחימה נגד "חיבות-השדה" והבונקרים של היריב; הגם שכלולים במאמר אף ציונים לשיתוף הפעולה עם טנקים ולהדיפת התקפות-נגד של שריון ורגלים יריבים. נמצא, כי יש במאמר זה כדי להשלים-ולאזן את התיאור הניתן מתוך כתביו של ג. אנדרהיל.

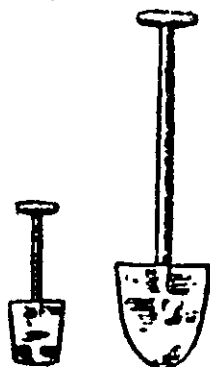
ריבוי הנזשאים של לחימה בשריון ומערכי-הגנה נגד-טנקיים, שניכר בפרסומי "מערכות" בזמן האחרון (אנשים מול שריון) לס.א.ל. מרשל, ו"ציוד טנקים והשמדתם", ב"מכתב לקצין מילואים" — ב"מערכות" חוב' צ"ח; "ההגנה הנגד-טנקית בסימן משבר" ו"מה בין טנק לתותח סער" — ב"צקלון" מס' 35; וכן "מערכי ו" כליה של הגנה נ"ט" — ב"צקלון" 36) — הנם, כמובן, מחויבי

מי ומה בחוברת

מציאות. אכן, דוקא בשל ריבוי הצדדים והגילויים השונים של לחימה נגד שריון — יש הכרח גם בהסדרתם, ובהצגתם במרוכז בפני הקורא. זוהי תכליתו של המאמר מאת רב-סרן יצחק נלקר (עמ' 59). כמובן, שאין אפשרות לפרט את כל אורחי הלחימה ואמצעיהם במסגרתה של סקירה אחת, אולם כונתה לשמש מפתח לאותם תיאורים מפורטים יותר אשר ניתנו כבר מעל דפי פרסומינו והעומדים עוד להנתן.

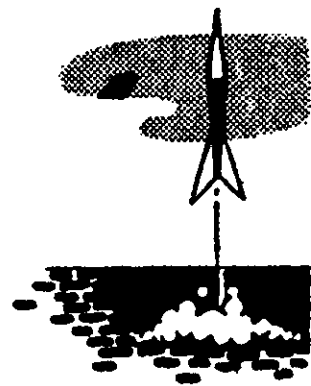
אמר נפוליון: „במלחמה — הכל פשוט; אך אפילו הדבר הפשוט ביותר — קשה

מאוד הנו;” ויש אומרים כי דוקא ה„קטנות“ שבמלחמה, הן-הן הקשות ביותר — והמוזנחות ביותר. אך שייכת לענינו כאן גם אמרתו של סופר צבאי בן-זמננו, לידל-הארט: „הליקויים בטקטיקה הזעירה — הם המביאים לידי מצבות-חללים גדולות“. והאמור בטקטיקה-זעירה חל גם על „תורת-ההתבצרות הזעירה“, היא התחפרות הפרט, הצמד והכיתה — וכן על גוהג-אבטחה „זעיר“ כגון שילוח פטרולים וכיו“ב. לכל אלה — ל„יום-יום“ האפור, ותכופות העקוב-מדם, של המלחמה — מוקדשות הרשימות „התבצרות בחזית“ שבחוב' זו (עמ' 65) המפרטות מקצת מלקחת זירת-קוריאה. ודאי, לא הכל ברשימות אלו יהיה בר-שימוש בתנאינו אנו. אך גם הטעון שינוי וסיגול שבהן — ידרבן את המחשבה (ודאי גם את זכירת הצרכים, והשקידה עליהם) בכיוון הנחוק והחיוני. נסיונו הרב של בעל ה„רשימות“, לויט-קול' בטרטון, ב„גדוד-הפשיטה“ של צבא-הצי האמריקאי במלחמת-העולם השנייה, וכקצין-רגלים של יחידות „מארינס“ אמריקאיות וקוריאניות בזירת קוריאה, הצטינויותיו בקרבות (בהם נפצע מספר פעמים) — מקנים ללקחו ולעצותיו ערך מציאותי.

שני התיאורים הסכימתיים השאובים מסוגית ההבטחה בפני פגיעה-ימי-האוויר —

לגבי מערך האזהרה המכ"מית (עמ' 75) מחד-גיסא, ומערך ההפעלה של קליעים מונחים נ"מ מאידך-גיסא, מדגימים שניהם את מידת המורכב שבסידורי הגנה נ"מ בדור „על-קולי“ ו„אטומי“ זה. אין תימה: המורכב שבסידורים — מקורו במורכב שבבעיות. אך יטעה הסבור כי לנוכח אלה כבר עבר כליל זמנו של התותח הנ"מ, וביחוד באם הנו חדיש, משוכלל ונעזר כראוי במערכת מכ"ם תכליתית. מכל מקום, יש בהצעות אלו לנעשה ב„עולם הגדול“ כדי להעיד על חומרת הגישה הנהוגה שם להגנה הנ"מ. בענין „ניקא“ — ראה עוד ב„מערכות“ חוב' פ"ד-פ"ה עמ' 90, תיאור הכלי וציון בצעונותיו).

שפע הידיעות על „הסתננות“ ציוד-לחימה כבד אל שורות צבאותיהם של „שכנינו הטובים“ מעורר את הצורך במתן חומר-זיהוי נוסף. בחוברת זו מתפרסמים הנתונים על שריון-סיוע סובייטי („ס.א.ו. 100 — עמ' 81). וכן ימצא בו הקורא את הצגת „תחית המתים“ של טנק „סימן IV“ הגרמני („מן העבר הלא רחוק“, — עמ' 78).

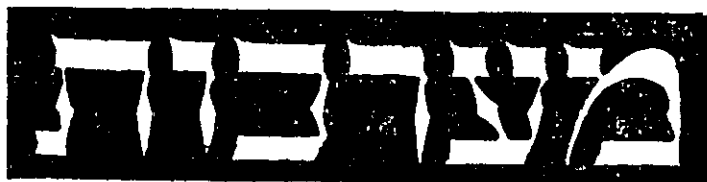
בימים הקרובים עומד להופיע קונטרס מס' 9 המוקדש לסוגית תובלה, אפפקה וחימוש.

כפי שזו נתגלתה בשנות הקרבות בקוריאה. הפרקים, מהם מלוקט קונטרס מאלף זה, שאובים מן הספר „סיוע לגייסות הלוחמים בקוריאה“. (כונת המלה „סיוע“ — לסיוע לוגיסטי). תוכנו של הקונטרס עשוי לאלף לא רק את אנשי החילות האפסנאיים והטכניים, כי אם בעצם כל מפקד וחייל הרוצה להמחיש לעצמו את מסיבות פעלה של „מכונת“ הצבא הלוחם בתנאי חזית.

ירחון המגז ואיש הצבא העברי

ניסן תשט"ז

כרך כ"ז

/

א' (צט)

ציונים לשבח

הנני לצין לשבח את ק/96036 סרן רפאל איתן על העזו אישית ומנהיגות למופת בקרב.

משה דיין, רב-אלוף

ראש המטה הכללי

כ"ד בטבת תשט"ז

להלן תאור המעשה: —

בפשיטת כונתילה, הסתער סרן איתן בראש אנשיו, תוך סיפוס על צוק נישא ותלול מול אש האויב, וחסיל עמדת מק"ב שבלמה את התקדמותם.

הנני לצין לשבח את ק/115575 סגן עבדול מג'יד חרד על מנהיגות מעולה ודבקות למשימתו.

משה דיין, רב-אלוף

ראש המטה הכללי

ז' באדר תשט"ז

להלן תאור המעשה: —

הנ"ל הצטיין בהשגיו, בלחימה נגד הסתננות מזויינת בגבול.

הנני לצין לשבח את 245835 סגן-משנה ישי צימרמן על אומץ לב למופת בקרב.

משה דיין, רב-אלוף

ראש המטה הכללי

כ"ו בשבט תשט"ז

להלן תאור המעשה: —

סגן-משנה צימרמן, שימש מפקד יחידת משנה בקרב על משלט איסכחה שבאזור ניצנה הישראלית. היחידה שבמסגרתה פעל הסתערה על מוצב הפיקוד של האויב ועמדת המרגמה שלו; תוך כדי כך נפצעו רוב הקצינים וחלק ניכר מן החוגרים והתקדמותה שובשה. בנסיבות אלה המשיך סגן-משנה צימרמן עצמאית בבעור עמדות האויב עד לחיסול ההתנגדות.

בעיות הארגון למלחמה בזמנו*

דהינו, צריך שנוכל להשתמש בימים בעצמנו ולמנוע את השימוש בהם מן היריב.

וכן — בעוד המערכה באויר מתגעשת, ונטושה היאבקות על השליטה בימים, — חיוני יהיה למנוע את כוחות הקרקע של היריב מלכבוש את שטחי מגוריהם של עמי-המערב, ולשבש את אורח חייהם של אלה ולהשתמש בארגון התעשיתי והיצרני של ארצות אלו למטרותיהם הם. אילו קרה כזאת, כי אז נמצאנו המפסידים — ותהינה כאשר תהינה ההצ- לחות להן נזכה באויר ובים.

הכוחות המזוינים הנחוצים בשביל לקיים ולשאת אסטרטגיה כזו, צריך שיהיו מאורגנים באורח שכתו- צאה ממנו יהיו אחוזים-ודבוקים באפשרות השימוש בכלי-נשק גרעיניים — על כל הכרוך בדבר זה מבחינת השימוש בעצמת אש והקימוץ בזמן ובכוח- אדם.

כוחות אלה צריך שיהיו מאורגנים באופן המתאים למסיבות פעולותיהם בתקופת השלום — פעולות אשר בכל רגע יתכן כי יצטרכו לכלול גם השתתפות במלחמות "קטנות" או מלחמות "מוגבלות", אשר אין לשער כי הדברים יגיעו בהן לידי שימוש בכלי נשק גרעיניים — ובו בזמן גם לתנאי מלחמת-עולם, אשר בה ודאי כי שני הצדדים ישתמשו בכלי נשק גרעי- ניים.

הבעיה תהיה אז כיצד להשיג את האיזון הנכון בין כוחות אויר, ים ויבשה — איזון אשר יהלום את צרכי בעיות האומה, כשהיא לעצמה, ועם זאת יאפשר לה למלא את מלוא תפקידה במסגרת הברית. נוסף על כך, חיוני יהיה ארגון נכון ובעל יכולת של ההגנה-האזרחית בשטחה של כל אומה ואומה — וארגון זה צריך יהיה לעמוד תחת ניהול ופיקוח צבאיים.

צרכים אלה צריך שיסופקו במסגרת התחומים- הפיננסיים הנקבעים ע"י הממשלות. גורמי-הכלכלה שבמערכת-ההגנה הופכים כיום לבעיה חיונית.

הבה ונראה, האם יכול נוכל לעלות על הדרך לקראת פתרון של אחדות מאותן בעיות אשר תת-

לפני שנה, ב-21 באוקטובר 1954, הרציתי ב"מכון-השירותים המאוחד המלכותי" על "הצצה דרך אשנב אל מלחמת-העולם השלישית". אותה הרצאה גרמה להתרגשות לא מעטה בחוגים הצבאים כאן בבריטניה, ואפילו עוד יותר מזה — בארצות- הברית. הרי שהיא מילאה את תפקידה — להפנות את המחשבה כלפי העתיד. בהרצאה הנוכחית מתכוון אני ללפן את הנושא של ארגון המלחמה בזמנו. בחרתי בו משום שלדעתי אין ארגון ההגנה שלנו כיום מותאם לזמנו זה. לאחר הערה-ביקורתית זו, הנראית לכאורה כהרסנית, הבה ונראה שמא נוכל להקים דבר-מה מתקבל על הדעת מחורבות-העבר, כי באם לא נשקול היטב את אשר אנו עושים. הוסף- תוספנה החרבות להתחדש בדורנו.

האסטרטגיה של מלחמה חדישה

כדור-הארץ מורכב מגושי יבשה גדולים ומאזורים נרחבים של מים. האדם הריהו בראש-וראשונה בעל- חי המתקיים עלי אדמה, ובמלחמה היתה בשבילו תמיד השליטה על גושי היבשה בגדר מטרה ראשונה במעלה. לפני מאות שנים רבות, נתגלה לנו כי שימוש מושכל באזורי המים שבעולם עשוי לפתוח לפניו אף את גושי-היבשה, ושימוש כזה הוא שהקנה לו את היכולת להשיג את מטרותיו ביתר קלות.

כעבור זמן לא-מועט למד האדם לטוס — ואזי נתגלה לו עדי-מהרה כי בלי שיוכל לחלוש בשמים אשר מעל ליבשה ולמים, לא יוכל לבצע כראוי אף את המשימות ביבשה ובים, הנחוצות בשביל השגת תכליתו. על רקע זה מגיעים אנו לידי המסקנה כי במלחמה "כדור ארצית" כוללת — הן כיום והן בעתיד שניתן-לראותו — עצמת האויר היא הגורם השליט. על-כן, ראשית מטרתה של האסטרטגיה שלנו, במסגרת הברית-המערבית, שלה אנו משתיי- כים, חייבת להיות השגת השליטה-באויר. שנית, חיוני יהיה — במסגרת מלחמת-עולם כזאת כפי שניתן להעלותה בדמיוננו, כי נוכל לשלוט בימים,

(* ראה "הצצה דרך אשנב למלחמת-העולם השלישית" במערכות פ"ט-צ' עמ' 27, וכן מערכות צ"ג עמ' 28.

עצמת-האוויר

לא נוכל לשלוט באוויר אלא באם נשמיד את כוחות-האוויר של האויב. לכך ידרשו היכולת להמשיך בניהול המבצעים על אף ההרס הרב — וארגון מתאים של דרגי הפיקוד. רבים הפרטים הנוגעים לכך, אך באם נדע לקבוע את המסגרת הרחבה הנכונה, ולהבטיח את הריכוז המכריע בשליטה בכוחות-האוויר, שהם המכריעים בשלב הראשון במלחמה, כי אז ימצאו הפרטים את מקומם בדרך הטבע.

כוחות-אוויר טקטיים

בטרם אניח את הנושא של עצמת-אוויר, רוצה אני להביע את דעתי כי התפתחותם של קליעים המונחים ורקטות קצרות-טוח תאלצנו לשנות-מן-היסוד את ארגוננו הנוכחי של כוחות-אוויר טקטיים. כל זמן שהללו הנם קשורים באזורים הקדומניים למסלולי-המראה עשויי-בטון ארוכים ושקל להבחין בהם, הריהם פגיעים ביותר. ע"י הגדלת מספר שדות האוויר שלנו, על מנת להשיג מידת פיזור רבה יותר, לא נפתור אלא חלק בלבד של הבעיה. שומא עלינו לשנות גם את טיב הבעיה לגבי האויב, כך שלא יוכל במהלומת-הפתעה "גרעינית" אחת לחסל אחוז גבוה של היכולת-ההתקפית שלנו.

הפיתרון מונח בפיזור כזה של אמצעינו להנחתת מהלומות על אויב עד שאי-אפשר יהיה עוד לאקן את הללו בנקל, שלא יהיו בגדר מטרה כדאית להתקפה גרעינית. עובדה היא כי עלינו לפתח ציוד, נשק ואורחי-פעולה כאלה אשר יאפשרו לנו לשגר את מטוסינו, אלה כלי-ההנחתה שלנו, מבלי שימוש בשדות-אוויר גדולים. עלינו לפתח אופני שיגור מטוסים מ"אפס-אורך" של חלקות הזינוק, והמראות בסיוע-רקטות, בהשתמשנו בחלקות המראה של "לוחות-מסלול-תלולים" (* הפזורות בשדות על פני חבלי-ארץ; יתכן כי גף בן 6 מטוסים יוכל לפעול מכל חלקת-המראה שכזאת.

בכוח-אוויר טקטי כזה, המפוזר פיזור כה נרחב, תהיינה בעיות של שליטה מבצעית, כן תהיינה בעיות של תחזוקה ושל בדק.

הנני סבור כי עלינו לתכנן כיצד לשחרר את כוחות-האוויר הטקטיים מן התפקיד של הגנה-אווירית. אותו חלק של כוחות-אוויר טקטיים אשר תפקידו שיתוף-הפעולה עם כוחות היבשה — צריך שיהיה חופשי לבצעו; למשימה זו עליהם לשאת כלי-זינוק גרעיניים, וראש משימותיהם יהיה לשבש תנועות-

עורבנה משניגש אל קביעת דפוסי הארגון הנכון, והכוחות המתאימים, אשר יצטרכו שלא לחרוג מתחומי האפשרויות הכספיות.

ניהולה של מלחמה

אנו עומדים בתוככי מהפכה בעניינים הצבאיים, מהפכה אשר נגרמה ע"י ההתקדמות המדעית בפיתוחם של כלי-נשק גרעיניים והן של אמצעים להנחתתם. כתוצאה, היכולת להרוס הגיעה למימדים ללא תקדים, ותמורות מסוימות בוא-יבואו באורחי-הלחימה בשל מהפכה זו בכלי-הזינוק. אציין כאן שתיים, אשר הן חשובות מאוד, ואשר תשפיענה הרבה על צורות ארגון ההגנה בעתיד.

ראשית, תתחולל תמורה בקצב המלחמה. מחסני המלאי של כלי זינוק כבירי-פגיעה יגרמו כבר בראשית תה של מלחמה למימדי-הרס שכאלה עד ששלב המבצעים-המכריעים יתחיל בה כמעט עם תחילתה. ברור, איפוא, כי אותם כוחות אשר הנם חיוניים לניהול המבצעים במשך השלב הראשון — צריך שימצאו — "קיימים ונתונים" כבר בימות השלום, וכי יעמדו לרשות הפעולה מיד עם הגיוס-הכללי. לא יהיה בנמצא הזמן לאימון כוחות אלה לאחר שכבר פרצה המלחמה.

השינוי השני מתבטא בכך שבגלל הקצב המוגבר של מלחמה, נצטרך להיות מסוגלים לביצוע תכנון-תינו, במהירות וביעילות מיידית. אותו צד המסוגל לבצע את תכניותיו באורח היעיל-ביותר כבר מעצם תחילתה של מלחמה הוא שיזכה ביתרון. וכן נצטרך להיות מסוגלים להתמיד-ולקיים את ניהול מבצעינו על אף ההרס הנמשך-והמתמיד בהיקף שלא ידענוהו בעבר.

הרי שעלינו לבחון ביתר פירוט את ענין ניהול המלחמה — ולהיזכר, האם יש ביכולתנו להגיע לידי מסקנות לגבי צורת הדברים בעתיד.

הכונה-ופיקוד כוללים במלחמה

באשר להכונה במלחמה, ולפיקוד על המנגנון הלוחם — שומה עלי להזכירכם כי תהיה זו מלחמה אחת — והיא תהיה "כדור-ארצית" וכל-כוללת. ה-אסטרטגיה שתהלום מלחמה "כדור-ארצית" כזאת תחייב את השגת השליטה באוויר מוקדם ככל האפשר. וכאן נפתח לפנינו ענין עצמת-האוויר.

* Pierced-Steel-Plates airstrips—P.S.P.

אויב ביבשה, החל בשלב בו עדיין מרוחקת תנועה זו מכוחותינו אנו.

עצמה ימית

עתה הבה ונדבר על אודות העצמה-הימית. באם כוחה של עצמת-האוויר ההתקפית שלנו לא יצליח להרתיע תוקפן, ותקפה עלינו מלחמה, כי אז חיוני יהיה בשבילנו לקיים שליטה בימים. הדבר יהיה הכרחי לא רק בשביל הובלת אנשים וחומרים, כי אם גם בכדי להקנות גמישות מוגברת למבצעינו בכללותם.

כבר אמרתי בשעתו ברבים כי במלחמה בין "מזרח" ו"מערב" לא יוכל המערב לנצח באם יפסיד את השליטה באוקינוס האטלנטי. אחד האמצעים להכניע את אירופה המערבית, מבלי ההכרח בהשגת מדה מימנית גמורה, יכול לשמש ניתוק כל עורקי האספקה. אחת הדרכים למנוע בעד כך כי יקרה דבר שכזה הוא פיתוחו של ארגון לתובלה-אווירית על מנת שישלים את עורק החיים שבים; אולם טרם מצוי לרשותנו ארגון כזה. כיום, הציים הם האחראיים לשליטה בימים ולקיום תחבורה-בים. כוחות צייים מספיקים צריך שיהיו מצויים ומוכנים לפעולה כנגד הסכנה שהוזכרה לעיל. בתנאי היום הזה נחוץ שיהיו לכוחות צייים אלה כוחות-אוויר משלהם, היות ואין זה עוד אפשרי להטיל על אניות לבדן, או על מטוסים לבדם, משימות המחייבות שיתוף פעולה מהודק בין שתי זרועות אלה גם-יחד.

באם הדברים שהנני אומרם כאן יש להם תוקף — כי אז נראה-הדבר כי עצמה-ימית אינה-ניתנת-לחלוקה.

על העצמה-הימית ללחום מעל לים, על פני הים, מתחת לפני הים — ועליו להיות נתון בידיהם, ולניהולם, של אנשי-הים. על-כן מגיעים אנו לעובדה כי האחריות לתחבורת-ים אינה-ניתנת-לחלוקה; כיום שייכת היא בהחלט לציים.

כן אמרתי בשעתו ברבים כי עצמת-האוויר אינה-ניתנת-לחלוקה.

האם יש משום-כך הכרח להבדיל הבדלה נחרצת בין עצמת-ים לבין עצמת-אוויר? התשובה לשאלה זו תתברר בהמשכה של הרצאה זו.

עצמת-יבשה

צבאות יעילים, מאומנים היטב, ובעלי משמעת מעולה, הם יסוד חיוני בכוחות המגן של כל אומה;

והם חלק הכרחי בצות ה"בין-זרועי"*. אין אני מתכוון כיום לדון בבעיות כוחות-יבשה ובמשימותיהם. עסקתי בנושא זה בפירוט-מה בהרצאה אשר השמעתי כאן באוקטובר 1954** אולם הייתי רוצה, דרך אגב, לגעת בשתי נקודות.

צבאות עתודה. סבור אני כי יש צורך בחקירה מפורטת בענין גודלם, תפקידם, משימותיהם וארגונם של צבאות-עתודה בזירה האירופית — דהינו, ב"מקרה של בריטניה, המדובר הוא ב"צבא הטריטוריאלי". צבאות העתודה אשר אורגנו במשך התקופה של 1946-48 נדרשו או לצורך תפקיד מוגדר מסוים. הופעתם של כלי-נשק גרעיניים בעלי הגודל השונה ובשפע, שינה את תפקידם — וצבאות העתודה כיום אינם מאורגנים או מותקנים כלל-וכלל בשביל המסיבות שנשתנו.

לאחר הגדרת תפקידו של צבא-עתודה, נדרש ארגון כזה אשר יבטיח כי אכן יכול-יכול לבצע את תפקידו מבחינות היעילות והזמן. כיום, אף אחד מ"צבאות אלה לא היה לעשות כן.

ארגון הדיביזיות. סבור הנני כי יומן של דיביזיות-השריון ודיביזיות-הרגלים, כפי שידענון במלחמת-העולם השניה, חלף-עבר. הדיביזיה המשוריינת עולה בהוצאות רבות מבחינת ההוצאות-הכלליות הנדרשות לגביה; היא חסרה יכולת התמדה בלחימה, ואין היא מסוגלת לפעולת-קרב רצופה וממושכת. דיביזיות-הרגלים אינה יכולה ברוב הארצות להילחם מלחמת-ממש תכליתית מבלי סיוע משורין; ועל הטנקים להיות עתה חלק בלתי-נפרד של הדיביזיה.

משמתחילה המלחמה ביבשה, ניתן להשיג את מיטב התוצאות בתחילתה באמצעות צוותות או קבוצות המורכבים רגליים, טנקים וארטילריה. סבור הנני על-כן כי הדרך הטובה ביותר היא לארגנם ולאמנם באופן זה כבר בימי שלום. אני הייתי מקים "דיביזיות סטנדרטיות", תוך ביטול הדיביזיות הרגליות המשוריינות כפי שאנו יודעים אותן כיום. הטבלה שלהלן תציג לפניכם את תפיסתי אני בענין "דיביזיה סטנדרטית" שתהיה מתאימה לזירה האירופית.

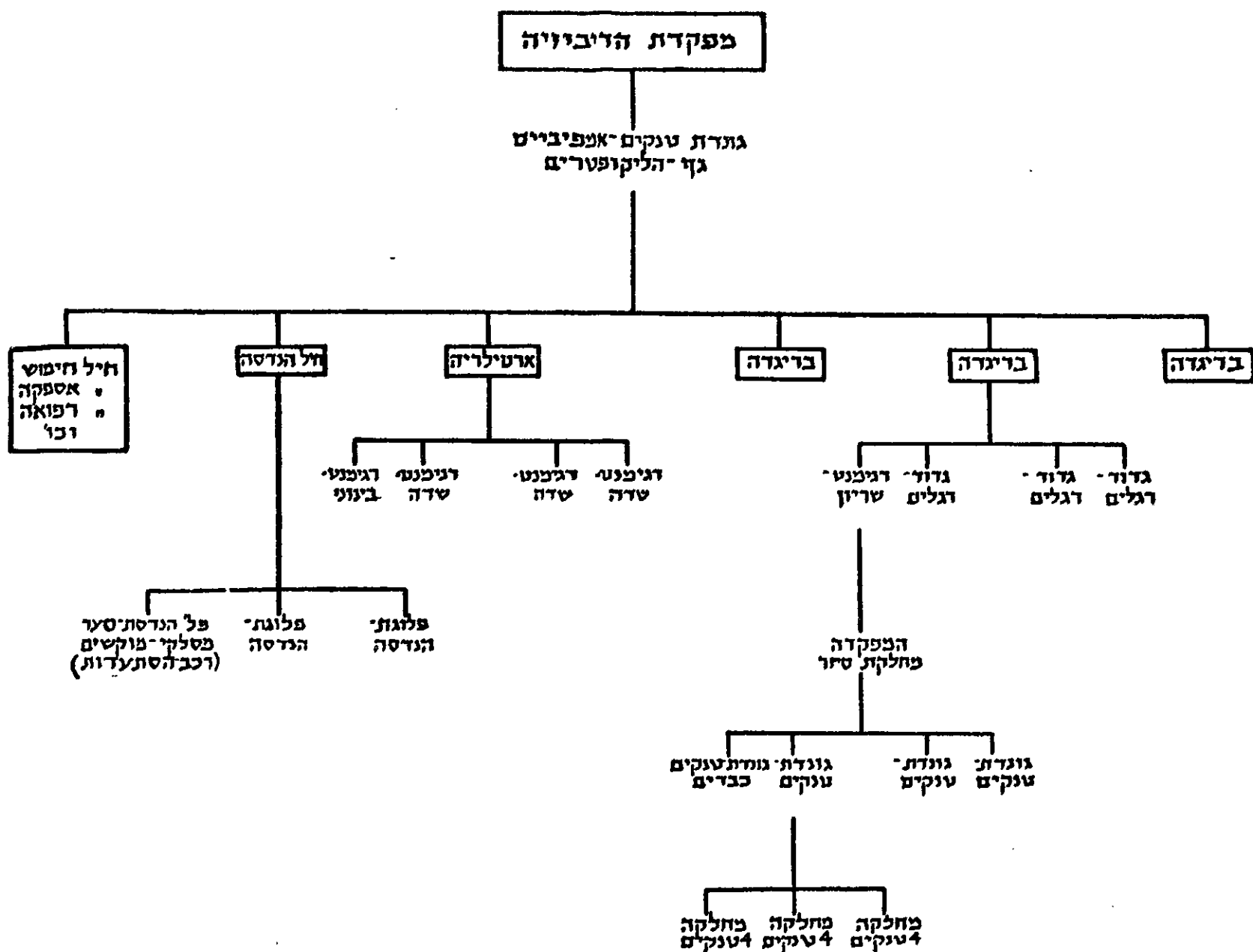
דיביזיה זו תוכל להילחם תכליתית בגזרת-חזית רחבה במערכה הניידת, כשהיא מאורגנת ב-3 צוותות- (או קבוצות)-לוחמים. במצב-דברים אחר, מתאים ארגונה לכך כי תילחם במלוכד במערכה הנייחה. בשני המקרים, יהיה לה הכושר להתמיד-בקרב — ודבר זה חיוני הנו.

* דהינו — ה"צוות" של שלושת השרותים-הלוחמים
** ראה במערכות חוב' פ"ט-צ', וצ"ג.

מספר זה או אחר של טנקים אשר אפשר כי יוקצו לפעולה במשותף עם גדוד הרגלים. על הלוגיסטיקה

עתה הבה ונבחן את סוגית הלוגיסטיקה — או כפי שאנו מכנים את הענין בכוחות הבריטיים, ה- מנהלה. את מלחמת-האוויר אנו נלחם במהירויות-תנועה

במערכה הטקטית בוא-יבוא רגע אשר ישמש הזדמנות נוחה לשיגור זרם טנקים שוטף כלפי היריב. לכן צריך שתהיינה לו לקורפוס שתי בריגדות-שריון בלתי תלויות, כל אחת בת 3 רגימנטים-משוריינים וחילות נוספים אחרים, כפי שייראה לנחוק. יתכן כי יש לקיים גם מפקדה קטנה, שתוכל לפקד על מסה זו של השריון שבקורפוס.

של 700 "קשר" או למעלה מזה. אולם המערכת-הלוגיסטית שלנו עדיין מתנועעת במהירות של 15 קשר.

לדעתי, תידרש לנו תובלת-אוויר בקנה-מידה ענקי. עלינו להתחיל עתה לבנות יכולת תובלה-אווירית שתהא פרוסה על פני-העולם, כדי שנוכל למלא את החסר לנו כיום. באם מוטל עלינו לקיים, למשך זמן, מבצעי-אוויר במערכה-האווירית הגדולה, כי אז צריכים כלי-הנשק, האנשים והאספקה הנחוצים בשביל כוחות-האוויר לנוע במהירות של מאות קשר-

על כוחות-יבשה בדרך כלל

העובדה הקובעת בצבאות-היבשה היא כי, במידה ומתחילים להיות מצויים כלי-נשק אטומי, הכרח הוא להקטין את גודלם. במיוחד חשוב להקטין את ה"זנב" המנהלתי. כן חייבים אנו להקטין את מספר המפקדות ואת גודלן, ואסור שתהיה לנו מפקדה-דיביזיונית כאשר מפקדת בריגדה היתה יכולה לעשות אותה מלאכה. ולבסוף, צריך שיהיה לארטילריה-דיביזיונית הטוח המתאים, ולגדוד-הרגלים צריך שיהיו מרגמות וכן אמצעים-משלו להגנה נגד-טנקית, בנוסף על

„צבא-הצי“ הפך לחלק מן הציים ועודנו כך היום. הופעתה של עצמת-האוויר שינתה את התמונה כולה.

הצבאות והציים ראו — ועודם רואים — בעצמת-האוויר דרך לריכוז עצמת-אש גדולה לצורך תפקידיו של כל אחד מהם, אמצעי לסיור-למרחק ולמתן מה-לזמות באויב מעבר לטוח התותחים. הושמעה אזעקה לכוחות-אוויר שיסייעו בידי צבאות, ולכוחות-אוויר שיסייעו בידי ציים, כל אחד מהם קיבל את אשר רצה, מי יותר ומי פחות.

ודאי שלא זו דרך לשימוש במכשיר-מלחמה מכריע זה. אנו רוצים לשחרר את כוחות-האוויר מכל שעבודים, ולחשלים לכלי-זין כביר-כוח אחד.

הדבר אשר „אינו בסדר“ הוא זה שכיום משתדל כל אחד משירותים-זרועות אלה להיות „כלי הנושא בעצמו בכל“, ובמידה רבה עולה הדבר בידינו. ב-היאבקות זו בין השירותים נוצרת, כמובן, כפילות.

מאידך גיסא, כל עוד יש לנו שלושה שירותים לוחמים, קיים לגבי כל אחת משלוש זרועות אלה הצורך כי תהיינה לה תוספות לואי ידועות באם רוצים אנו כי תבצע את תפקידיה ביעילות; ואין ברירה אלא לקבל עיקר זה, הבה נבחן את הבעיה מצד זה.

הציים זקוקים למטוסים בשביל איכון צוללות והשמדתן ובשביל הגנה על הציים כשהם בים. ב-מידה שניתן לנו לראות כיום, אי-אפשר להפעיל מטוסים בחסכוניות וביעילות בלב-האוקינוס נגד צו-ללות, או אף נגד סירות-פשיטה, מבלי שניתן יהיה לספק להם גם צורה זו או אחרת של שדה-אוויר שט. מסיבות אלה יתכן כי תמיד יהיה צורך באניות כאלו אשר אפשר יהיה להפעיל מהן מטוסים. אולם, עם ההתקדמות בהמראות ונחיתות אנכיות יהיה עלינו לשאוף לעצב לשם כך דבר-מה שיהיה קטן וזול מנושאת-המטוסים הנוכחית. ואזי נוכל אולי לותר על צורתה הנוכחית של נושאת-מטוסים העולה ב-יוקר רב מאוד.

כן קיים תפקיד מפורש לציים באשר לשימוש התקפי בקליעים-בליסטיים קצרי-טוח, הנורים מ-צוללות או מאניות שנתכנו-ונבנו במיוחד לתכלית זו.

אף הצבאות זקוקים לאמצעים מוטסים משלהם לצרכי הקישור, תצפית איכון-מטרות ארטילריים, ויתכן אף לתובלת-אוויר קצרת-היטסים באזורים הי-

קדמיים. כן זקוקים הצבאות לתובלת-אוויר ארוכת-היטסים בקנה-מידה עצום; אולם צורך זה חייבים לספק להם חילות-האוויר, בהיותו נתון בתוך תוכה של כל קיסרות-השליטה באוויר.

אשר לחילות-האוויר — הרי הם זקוקים לשירותי-הצלה „אוויריים“, וכן ליחידות-אוויראים לשירות על הקרקע, להגנה על בסיסי-הם.

התחומים

משחורגים אנו אל מעבר לתחומים אלה-בערך — חדל כל מעצור וכל סייג. ה„קיסריות“ של הזרועות מתחילות להתפשט, והאחת מתחילה לכסות בהיקפי-הסמכות-והפעולה שלה חלקות אלו או אחרות של השנייה והכפילות משגשגת ועולה; מיד שוקעים אנו בבעיות כספיות חמורות.

באם אמנם קיים הצורך לחרוג אל מעבר לתחומים הנ"ל אשר שרטטתי אותם כאן בקויהם הכלליים — כי אז סבור הנני כי 3 דברים אינם-בסדר:

א. שלושת השירותים אינם נותנים אמון אחד ברעהו.

ב. ראשיהם של השירותים האלה נאלצים — אולי למרות רצונם הם — להיות כל אחד דובר-ולוחמו של שירות-הוא.

ג. נקבעו קו-מדיניות או תכניות מוטעים.

המסקנה בתחום הכלכלי

אשר אמרתי כאן מביע, בשרטוט-סכמטי, את השקפותי על הדרך בה צריכים אנו לגשת אל הבעיה, בהתחשבנו בצורך המפורש ליצור איזון בין ההוצאות להגנה מזה, לבין האפשרויות-הכלכליות והמציאות המעשית מזה. פירושו של דבר כי מוכרחים לגשת אל הבעיה כולה גישה חדשה. אולם כאן שוב נתקלים אנו בשאלה קשה, והיא: מילת-המפתח של העולם הישן — מסורת; מילת-המפתח של העולם החדש — קידמה. שני עיקרים-מדריכים אלה עומדים ב-ניגוד ישיר זה-לזה. לדעתי, שעה שנפגשים השניים במסיבות שאי-אפשר למצוא פשרה ביניהם תהיה זו המסורת אשר מן ההכרח כי תפנה את הדרך בפני הקידמה. רק באם נפעל כך תוכל הגישה החדשה להצליח.

הריני בטוח לחלוטין בענין אחד: — ככל ש-נסתבך יותר בניסיונות לטפל בצורות ארגון ישנות, — צורות ארגון אשר נתכנו-ונועדו לתנאים שלא יישנו — כן נרחק-יותר מן התשובה הנכונה.

ביטוי עקרונות המלחמה במלחמה זעירה

אלא ששונים הם העקרונות השוררים בכל אחת מצורות מלחמה אלו — ואילו יתר העקרונות מהוים מעין "מסגרת" לעקרונות השוררים. ולא זו בלבד: גם בקרבות שונים, אף שהם נערכים במסגרתה של אותה צורת-מלחמה מסוימת, יש וצירוף שונה של עקרונות הוא המיוחד בכל קרב וקרב. ערכו של חזיון זה אינו מוגבל רק בתחום ניתוחם ההיסטורי של מבצעים, ודאי, אין אנו ניגשים אל תכנונו של מבצע באורח מופשט, ותוך שאנו מעלים בזכרונו את עקרונות-המלחמה ומנסים ליישם, אחד לאחד, אל המסיבות המיוחדות. אולם בתכנונו מבצע, משמשת השכלתנו הצבאית הכללית — כלומר, ביסודו-של-דבר, עקרונות המלחמה — נר לרגלנו, ואנו מיישמים את משמעותם הלכה למעשה.

אכן, ההתבוננות בצורות-מלחמה ואורח-לחימה לאור עקרונות-המלחמה עשויה לסייע בידנו להבליט דוקא את המיוחד והאופייני שבהם, ולמצותו.

הרשימה הניתנת בזה מהוה חלק מהרצאה כוללת-יותר על "מלחמה זעירה", — שהושמעה בשנת 1950. מגמת חלק זה של ההרצאה, הניתן כאן בהרחבת-מה, היא לבחון את ביטויים של עקרונות-המלחמה הכלליים באורח-לחימה זה — ולעמוד על ההבדל בין משמעותם באורח-המלחמה ה"סדיר" לבין משמעותם באורח-המלחמה ה"זעיר".

ההנחה העיקרית עליה מתבסס המאמר אומרת כי לא-הרי מטרותיה של המלחמה-הסדירה כהרי מטרותיה של המלחמה-הזעירה. כי, בדרך כלל, אין המלחמה הזעירה עשויה להשיג את ההכרעה בכוחותיה היא. עקרונות הדבקות-במטרה, הריכוז (שביטוי במלחמה הזעירה הוא — הפיזור!) האפתעה והביטחון — הם המהוים, בעצם, מעין מסגרת, בה מטביעים העקרונות המרכזיים הנ"ל את חותמם.

עקרונות-המלחמה כולם מוצאים את ביטויים בכל צורות המלחמה — בהגנה, בהתקפה, בנסיגה, בהתקדמות וברדיפה.

המלחמה הסדירה והמלחמה הזעירה

נותר זה — שבכוחו לקבוע את תוצאות ההתנגשות — אין להעריכו אלא באמצעות האינסטינקט; והשימוש בו (והפעלתו) מותנים בהזדמנות וביחזמה. עם זאת, בדין הוא להש-תמש שימוש מושכל בעקרונות-המנחים של מלחמה — לסגלם ולהפעילם בהתאם לתנאי כל מלחמה ומלחמה.

נושאי המלחמה-הזעירה יש להם, כרגיל, אידיאה-כוללת — של שחרור לאומי או תיקון סוציאלי — שהיא בבחינת מטרה-נכספת. עצם ההתחברות בתנו-עת-מחתרת, וכל גילוייה הנזקקים לכוח-הזרוע (שהם פעולות חבלה ומלחמה-זעירה) מכוננים לקראתה. משעברה המחותרת אל ניהול מלחמה-ממש במשעבד, לפי דרכה היא — אך טרם הפכה מסוגלת לערוך נגדו קרב-הכרעה על-ידי התקוממות מרוכזת וגלויה — הרי, בהיות הדברים עדיין במסגרת ה"מלחמה-הזעירה", קשה לדבר, מבחינת ההנהלה הכוללת של המלחמה, על "יעדים" (לפי הגדרות שב"מלחמה-רבתי"), במובנם האסטרטגי; בעוד שהמלחמה-הסדירה רגילה במושג "יעד" כזה, והוא-הוא מהוה את תכליתה.

המלחמה-ה"סדירה" נוהגת לציין לעצמה, הן ב-תחום הטקטי והן בתחום האסטרטגי, "יעדים"

מיקשה, בספרו "כוחות-סתר", כותב:

"מרידות כלליות, בהן לוקחות חלק אומות שלמות, בדין שתנוהלנה בהתאם לקוים-מנחים שונים לחלוטין מאלה אשר לפיהם יופעלו-בקרב צבאות סדירים. גם במלחמה הזעירה קיימים, כמובן, כמה כללים-קבועים באסטר-טגיה ובטקטיקה; אך ההתנהגות-לפיהם לא תמיד תביא לתוצאות זהות. כל בחינה של ההיאבקות — יש לה קוים-אופייניים מיוחדים משלה; וכל פעולה מתרחשת במסיבות שונות לגמרי מאלו של חברתה — כגון מסיבות זמן ומרחב, קרקע, תנאי מזג-האוויר, מספר הלוחמים, יעילות אמצעי-התובלה, כמותם ואיכו-תם של כלי-הזין ומקורות-עזר טכניים אחרים. הגורמים הפסיכולוגיים והרוחניים — אי-אפשר למשש-סביד ולחשב-במדויק, ואין לבטאם במושגים מספריים. והרי ניתן-לומר כי המלחמה היא דו-קרב בין שני רצונות מנוגדים. התוצאה היא, שאף-אם "אחוז" מסוים (נאמר — "שני-שלישים") מן האסטרטגיה והטקטיקה נמצא כפוף לאותם כללים-קבועים — מוסיף בכ"ז היתר להיות חמקמק, ללא אפשרות לחשבו-מראש. "אחוז" ("שליש")

לידי הכרעה. רק שעה שהיא פועלת תוך קשר ותיאום עם אסטרטגיה של כוחות סדירים יכולה היא לתרום תרומה חשובה להכרעות המושגות באורח צבאי-סדיר — אשר בכוחם לכבוש את היעדים האסטרטגיים, שקבעה לעצמה. מסיבה זו, אין הלוחמה ה"זעירה" מכירה בערכים האסטרטגיים המקובלים של "אופנסיבה" ו"דפנסיבה" אלא בהבמידה שהם מתייחסים לפעולתם של צבאות סדירים (**). צבא-כוחות זעירים, המסייע לציר-אופנסיבה אסטרטגי של צבא סדיר — נושא על-כן תמיד אופי "התקפתי" במובנו האסטרטגי של המושג. לעומת זאת, מלחמה-זעירה המתנהלת בארץ בה מצוי האויב, ושלא בציר-התקדמות אסטרטגי של צבאות סדירים ידידותיים, נושאת אופי "התקפתי" רק במובנו הטקטי. לוחמי המלחמה הזעירה אינם פועלים לעולם פעולה טקטית-הגנתית. יחידותיהם או שהן תוקפות, או שהן נסוגות. לעולם אינן דוממות במקומן. ההנחה, שההתקפה היא הצורה הטובה ביותר של ההגנה — מתייחסת במיוחד לטקטיקה של המלחמה-הזעירה; ומכאן אף מסתבר שבעיות מלחמה כללית, אזורית או עולמית, סיכויי ההגשמה המלאה של שאיפות אנשי ה"מלחמה-הזעירה" מותנים, בראש-וראשונה, או בסיוע צבאי ישיר מבחוץ — או בהסתייעות, בעקיפין, במהלכה הכללי של המלחמה.

ההנחות הנ"ל הנן בעלות אופי כללי, אך הן מכוונות למיצוי טיבה המיוחד של ה"מלחמה-הזעירה", והבדלי-היסוד שבינה לבין המלחמה ה"סדירה" — ותכליתן להקל על התמצאות בניסיונות הניתוח הניתנים בהמשך הדברים.

הערות כלליות לענין עקרונות-המלחמה
 "עקרונות-המלחמה" חלים על חזיון-המלחמה על כל צורותיו וגיליו. אין הם, בעצמם, אלא תורת-הניסיון של המלחמות, כפי שלוקטה ומוצתה מנסיון מלחמות וקרבות אין-קץ במהלך ההיסטוריה האנושית. העקרונות הללו קבועים ועומדים, ללא-שינוי, בכל מלחמה — בעבר, בהווה וגם לעתיד-לבוא. אין לראות כל עקרון בודד כקיים-כשהוא-לעצמו; כל העקרונות כולם, בצירופם, מהווים את תמצית תורת-המלחמה בכללותה, והריהם בחינת שלמות אחת שאין לפרקה לפרודותיה. עקרון בודד — ללא זיקה לשאר העקרונות — הריהו חסר משמעות כלשהי. טיבם זה של "עקרונות-המלחמה" מסתבר גם מן ה"ניגודים" הרי קיימים ביניהם — ושהם, לאמתו-של-דבר, הקושרים אותם זה בזה, להיותם אחדות אורגנית

"עקרונות המלחמה — גר לרגלנו."

מוגדרים. יעדים אלה הם הנושאים הקונקרטיים, אשר הכוחות-הסדירים יכולים לכבשם ע"י הפעלת עצמתם המלאה. המלחמה-ה"זעירה", לעומת זאת, אינה מכירה אלא ב"יעדים" טקטיים, אשר אמצעייה, המוגבלים עד מאוד מסוגלים לפגוע בהם. אין היא עשויה להציב לעצמה "יעדים" אסטרטגיים, מאחר שאין עצמתה מספקת לכך. ואם בכ"ז עשה-תעשה כך — בעודה נתונה בתחום "המלחמה-הזעירה", וטרם חרגה ממנו — אין כוחה יפה לכך, ומפלתה — בגדר תוצאה ודאיש (*). כי הרי אם יספיק כוחה לכבוש ולקיים בידיה "יעדים" אסטרטגיים כאלה, הרי כאילו "חורגת היא מקליפתה" שלה, והופכת למלחמתם של כוחות הפועלים באורח-המלחמה "הסדיר".

אסטרטגיה, בהתאם לדברי קלאובין, היא "השימוש בקרב לצורך הניצחון במלחמה". לעומת זאת, סימן ההיכר האופייני למלחמה-הזעירה הוא ההוגעה וההוגעה, כשלעצמה, אינה עשויה, כמובן, להביא

(*) ניתן, כמובן, להגדיר את ההנחה הנוגעת לענין זה גם הגדרה הפוכה — ולראות את "יעדיה" (שלא תמיד הנם פסיים, או גיאוגרפיים-מותחמים) של המלחמה-הזעירה, בעלת התנופה והאופק, דוקא כ"אסטרטגיים" בראש וראשונה.

(**) וגם אז — יש וערכים-מקובלים אלה מתגלים בכ"ז כחסרי-משמ, אלא אם-כן השכילו הכוחות-הסדירים ליצור תנאים, או לכוון את הרגע, למען אפשר, למשל, אופנסיבה בת-תכלית, שיהיה לה גם "קיר", אליו תוכל ללחוץ את חבורות-הגריליה" — המער.

אחת. עקרון ה"דבקות במטרה" — אשר יש בין הוגי הדעות הצבאיים הרואים בו את עקרון המלחמה היחיד, מאחר שכל שאר העקרונות הנם נטולי כל משמעות בלעדיו — הוא האחד שניתן אולי לראותו כעומד "מעל לשאר העקרונות", ועל כן גם כעשוי להתקיים בפני עצמו, ללא קשר עם העקרונות האחרים.

העקרונות — כל תוקפם, איפוא, בשילוב שביניהם, והבנתם — בדומה לכל חדירה לעומק משמעותו של הקרב — מחייבת גישה מחשבתית גמישה. ניתן לומר שאין לך קרב שלא יהיו ניכרים בו כל העקרונות כולם; אלא שהמאזן הפנימי שבין העקרונות שונה הנו בכל קרב. באחד — ההפתעה — דרך דוגמה — הוא עיקר העיקרים, ושאר העקרונות מקיימים לגביה את המסגרת שבתוכה ניתן לה, לאפתעה, להתבלט כעקרון "המכריע". ללא מסגרת זו, לא היתה אפשרית כלל הדגמה כזו לכוחה של ההפתעה. וכך — בכל קרב וקרב, ובכל מלחמה ומלחמה — מצטרפים העקרונות בצירופים שונים ומשונים; וצירופים אלה מהווים את "תמונת" אותו קרב או אותה מלחמה. ידיעת העקרונות ויישומם היעיל והגמיש — הריהם, בעצם, ידיעת תורת המלחמה והתמצאות באמנות ניהול המלחמה; כלומר: — ההתאמה הנכונה וקביעת הדגש, בקרב מסוים — בהתאם למסיבותיו המיוחדות.

לכל צורה מצורת המלחמה איזון כללי, אחד פחות או יותר בקווי הכללים, המיוחד לה. איזון זה ישתנה, כמובן, גם הוא — בהתאם למסיבות המסוימות של כל קרב, או מלחמה, שהתנהלו בדרך האופיינית לאותה צורת מלחמה.

בכונתה של סקירה זו לנתח את ביטויים של עקרונות המלחמה במלחמה הזעירה — ולעמוד על המשמעות המיוחדת, הנודעת לכמה מן העקרונות שעה שהם מופעלים בצורת מלחמה זו. ניסיון כזה כדאי הוא, בשל החשיבות הגוברת והולכת של המלחמה הזעירה בין אמצעי הלחימה בתקופה הנוכחית: הן במעגל הגדולה "גלובלי", והן במעגל הצר — בישראל ובמרחב התיכון.

על הדבקות במטרה ועל יעדים במלחמה הזעירה

או — על אפשרות הכרעה במלחמה באמצעות המלחמה הזעירה

לורנס, בספרו "שבעה עמודי חכמה", מסביר את רעיונותיו הוא בדבר ה"יעד" במובנו האסטרטגי:

"בספרים מצאתי את ניסוח מטרת המלחמה מוכן ומזומן לכל חפץ: השמדת הכוחות המאורגנים של האויב באמצעות התהליך האחד, הקרב. ניצחון נקנה אך ורק בדם. היה זה פסוק קשה לנו, באשר הערבים — לא היו להם כוחות מאורגנים; ולפיכך אילו קם פוש תורכי, כי אז היה חסר מטרה. והערבים, מאידך גיסא, לא ידעו לעמוד באבידות — ובכן לא יוכל קלאוזביץ ערבי לקנות את נצחונו. אין זאת כי חכמים אלה מדברים בלשון מליצה, שהרי אין ספק בדבר שאנו הולכים ומנצחים במלחמתנו. צודני הוגה בדבר ומחשבה ניצנצה במוחי, כי זכינו במלחמת חגי'אנו. תשעים ותשעה אתונים משטחי חגי'אנו הלא בידינו הם. יערב להם לתורכים הפירור הנותר, עד בוא השלום או יום הדין — אז יוכחו, כי אך לשוא נצמדו אל מנוזת חגי'אנו."

ומאחר שלורנס לא יכול היה להטיל על צבאות הערבים שלו את הבלתי אפשרי — את מלחמת ההכרעה הגלויה — חיפש לעצמו "יעדים" מוגבלים כמטרות לפעולותיו — אשר תסייענה, בסופו של דבר, לנצחונו. הוא חיפש את האפשרות להביא לידי הכרעה לא ע"י מלחמת הכרעה גלויה, אלא באמצעות הכוחות ה"זעירים", שעמדו לרשותו. יש, כמובן, לציין כי הוא נהנה הנאה בלתי אמצעית מפעולות הבריטים בסיני (*).

"בצבא התורכי היו החומרים יקרי מציאות ויקרי ערך. אנשים מצויים היו בשפע רב יותר מאשר ציוד. לפיכך, לא השמדת הצבא אלא השמדת חומרי — צריכה היתה לשמש לנו לקו ולמשקולת. "מותו" של גשר תורכי, או מכונה, או תותח, או חומרי נפץ — היה בו כדי להועיל לנו הרבה יותר ממותו של חייל תורכי."

"הצבא הערבי, בפרק זמן זה, היה חרד במידה שנה לאנשיו ולחומרי. לאנשים — משום שבהיותו צבא של חיילים בלתי סדירים לא היה מורכב "יחידות" אלא אנשי צבא יחידים: אובדנו של יחיד, במלחמה כזו, משול לחלוקאבן שנורק למים. כל אחד מחלוקי אבן אלה יגרום רק לגומה חולפת במים — אך מעגלי תוגה יתפשטו ממנה והלאה, התפשט והלך. לא יכולנו להרשות לעצמנו אבידות בנפש. ואילו חומרים — ענין זה היה נוח יותר לטפל בו וליישבו. ברור היה כי מתפקידנו לעשות עצמנו עדיפי כוח בענף מסוים אחד, בין שהיה זה אבק שריפה או מכונות ירייה, או כל דבר אחר שניתן היה לעשותו לגורם מכריע ככלי האפשר. פוש, הוא שקבע את העיקרון — שאצלו מופנה היה כלפי עצמת אדם — כי יש לזכות בעדיפות כוח בנקודה המכרעת, וברגע שנועד להתקפה. ואילו אנו יכולים לקיים אותו עיקרון לגבי חומרים: להיות עדיפים בצידו ברגע שליט אחד, או מבחינת שליטה מסוימת."

"לא היה לנו שום דבר שבממש לאבדו, לפיכך לא

(* ואף מסיועם הישיר — בשטח החימוש, המימון וההדרכה; ולעתים — אף ביחידות נבחרות או מקצועיות. — המער.

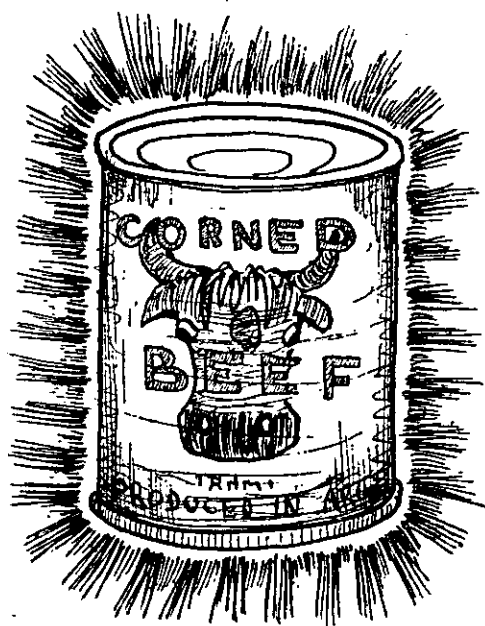
בלי להיזקק לצורה המקובלת של השגת הכרעה צבאית — ועל כן אף זכה בחייו ולאחר מותו, שמחשבותיו בדבר המלחמה-הזעירה יהיו מקור עיקרי ליניקת-רעיונות.

יכולים אנו אולי לומר, שמצבם של התורכים במדבר-ערב היה מצב יוצא-מן-הכלל, וכי מידת פיזורם באה גם מחמת דלילות אוכלוסית המדבר. אך דוגמה מאלפת לגבי נכונותו של מצב-כללי זה גם לגבי ארצות תרבותיות — יש למצוא במספר ה-גרמנים שחנו בארצות-כיבוש (במלחמת-העולם השנייה) ואשר מצבם לא היה שונה בהרבה מהנ"ל: — למעשה, לא החזיקו הללו אלא בחלק קטן-ביותר משטחן של הארצות הכבושות. (הנתונים שבטבלה שלהלן — הועמדו על מס-פרים-עגולים*)

מספר התושבים לכל איש-צבא גרמני	מספר התושבים במליונים	מספר אנשי צבא-הכיבוש הגרמני — לקמ"ר	שטח הארץ בקמ"ר	כוחות צבא-הכיבוש	הארץ
80	40	0.9	5.600.000	500.000	צרפת
80	8	3.3	30.000	100.000	בלגיה
85	8.5	2.9	34.000	100.000	הולנד
97	3.9	0.95	42.500	40.000	דנמרק
					הבלקנים
115	23	0.53	380.000	(200.000 **)	(יוגוסלביה, יוון)

במלחמת-עמדות — מצריך הניצחון עליונות בחומר וברוח וזאת במקום ובזמן הנאותים. כלומר: ריכוז במקום ובזמן" — כותב קול-לויט. מיקשה בספרו שהוזכר לעיל.

בגלל גורמים אלה שונה הנו, במלחמה-הזעירה, טיב ה"דבקות-במשימה", תכלית-שוני מזה שבמלחמה-ה"סדירה". חשיבות רבה יותר נודעת כאן, לרוב,

מהפכה גדולה מזו של המצאת אבק השריפה.

היה עלינו להגן על שום דבר, לא לירות בשום דבר. היסוד היקר שבצבאנו היו הבדדים ה"בלתי-סדירים", ולא החיילים הסדירים — על שכמם של הללו יוטל רק לתפוס מקומות אשר "הבלתי-סדירים" כבר פתחו את המבוא אליהם. קלפינו-אנו היו מהירות וזמן, לא כוח הפגיעה; ואלה, יותר משנתנו לנו יכולת טקטית — העניקו לנו יכולת אסטרטגית. הטוח — משמעותו באסטרטגיה רבה יותר ממשמעותה של העצמה. המצאת שימורי-הבשר חוללה תמורה עמוקה יותר במלחמת-היבשה מזו שנגרמה ע"י גילוי אבקה-שרייפה. "לעולם אל ינסו הערבים להחזיק בהישג שקנו להם או להגדילו" — כתב לורנס.

אכן, מבחינת המגמות הכלליות שהציב לעצמו לורנס במלחמה הבלתי-סדירה, הרי חרגה מלחמתו מהמסגרת שהיתה מקובלת לגבי כמעט כל מלחמה-זעירה אחרת בהיסטוריה, פרט אולי למלחמת ה-ספרדים בנפוליון. הוא ניסה למצוא את הדרך להכרעה

הטבלה המובאת-לעיל מוכיחה, באיזו מידה יקשה על גייסות כיבוש "לכסות" שטחים נרחבים. יש לציין כי באזורים נרחבים לא נמצאו כוחות-כיבוש כל-עיקר, מאחר שניתן היה לפקח רק על השטחים והעצמים החיוניים ביותר. ככל שהגרמנים רחקו מגרמניה, כן ארכו קווי-התחבורה שלהם — וכן רבו החיילים שנדרשו לשליטה בשטחים הכבושים; והכוחות שבאו לפעול נגד אזורים מתמרדים היו מוקפים סביבה עוינת.

"במלחמה רגילה — המטרה ברורה לחלוטין; השמדת האויב בקרב. ביצועו המוצלח של הקרב מצריך את השימוש המרוכז בכל אמצעי אפשרי — על פני היבשה, באויר — ובמסיבות מסויימות, אף בים — כדי לשלוט באויב. מה הם, איפוא, הנתונים הטובים ביותר לניצחון בקרב? קלאוזביץ מציע: האסטרטגיה הטובה ביותר היא תמיד להיות החזק בנקודה המכרעת. בין אם מתרחש הקרב בשטח פתוח, במלחמת-תנועה ובין אם הוא קרב-שחיקה,

(* הנתונים לוקטו מתוך ספרו, המוזכר לעיל, של מיקשה. (** מספר זה נראה כמוקטן לעומת המציאות — גם לאחר שנביא בחשבון את כוחות-העזר הלא-גרמניים (חורבטיים, בוסניים).

פיזור במקום ובזמן. (פיזור זה הוא גם תולדה של השאיפה לביטחון — כי הלא ריכוז כלשהו של כוחות-אדם ומחסנים עלול להביא לידי פגיעה קשה במקורות-היכולת של הלוחמים ה"זעירים" — בלא שיוכלו להתגונן כראוי בפני המכה המונחת עליהם על-ידי יריביהם — וגם תולדה של אופי המלחמה הזעירה, שיותר משהיא שואפת להגיע לידי הכרעה מגמתה להגיע את האויב. ההוגעה מצדה דורשת רציפות — העומדת בניגוד לריכוז בזמן).

מבנה-הדרגים של צבא סדיר הופכו, במידה לא-קטנה, לגוף נוקשה, ודוקא משום כך ניתן להביאו בקלות-יחסית למצב של התפוררות. מבנהו האורגני עלול-פגיעה ביותר הוא, בשל תלות האיברים (החילות והיחידות) אחד במשנהו, שכל פגיעה חמורה באחד האיברים עשויה לגרום להתפוררותו, ע"י שימנע ממנו להשיג משימותיו על ידי גוף מאוון לתכליתו בקרב. האידיאל של המלחמה הזעירה הוא לחלק את המלחמה, באמצעות פיזור-הכוח, לסדרות רבות של קרבות נפרדים, בהם לא יוכל הצבא-הסדיר להשתמש בעליונותו בחומר — עליונות, הבאה לו מריכוז-המחץ, שלמענו הריהו בנוי כפי-שהוא-בנוי. אכן, ריכוזם של צבאות-גריליה הוא שאיפתם. משיוכלו להעמיד צבא בעל-כוח-מחץ, שיהא בכוחו להשיג את מטרתם הנכספת, הרי ממילא יהיו מסוגלים למלחמה-סדירה: כלומר, להציב בפני עצמם גם "יעדי כיבוש אסטרטגיים" מוגדרים, אשר דרך המלחמה-הסדירה היא המקנה אפשרות ויכולת

„קלאוביץ מציע“...

לקיום פעילותם, בגילויים אלה או אחרים, של הכוחות הבלתי-סדירים — ולעצם קיומם — מאשר לדבקות בעצם המשימה הטקטית המסוימת שהוטלה עליהם. במלחמה-הסדירה לא תיתכן התקדמות לקראת הניצחון ללא דבקות בלתי-מְרָפָה במשימות הטקטיות אשר תוטלנה על הכוחות הלוחמים. בלעדי אלה — לא יושמד האויב, לא יִכְבְּשו השטחים, לא תושג כל הכרעה בשום שלב משלבי המלחמה, ועל-כן אף לא במלחמה עצמה. ואולם המלחמה-ה"זעירה" תוכל להימשך גם ללא דבקות במשימות הטקטיות. המשימה הכוללת תהיה: קיום הכוחות ה"זעירים" והמשך פעולתם. מאחר שאין המלחמה-הזעירה מכירה ב"יעדים" אסטרטגיים קונקרטיים אלא במטרה אסטר-טגית כללית לא תהיה הכרעה ע"י ניצחונות צבאיים מובהקים, כי ההכרעה בלחימה על "יעדים טקטיים" כשלעצמה אינה עשויה להביא כאן לידי הכרעה; ואין היא מחייבת, על-כן, אותה דבקות-במטרה, כאשר מחייבת אותה המלחמה-הסדירה.

עם זאת יש מקרים ידועים שבהם תחייב המטרה-הכוללת — שהיא, כאמור, עצם קיומם וכושר-פעילותם של הכוחות ה"זעירים" — דבקות ללא-גבול במשימה הטקטית. אלו הן משימות השגת נשק, מניעת פעולות-הכחדה ע"י הכוחות העומדים מול הגריליה, וכדומה — אותן משימות אשר עצם קיומם של הכוחות ה"זעירים" כרוך בהן.

על "ריכוז-הכוח" — שבוטויו כאן:
הפיזור — זמן על האפתעה.

למלחמה-הזעירה אין "שדה-קרב" מוגדר, אשר בו נופלת ההכרעה הסופית של מלחמה. לוחמי-הגריליה משיגים את יתרונם ע"י סדרת מכות קטנות, המונחתות במספר רב, בכל כיוון ובכל זמן: דהיינו —

„סדרת מכות קטנות“.

— גם הוא יהיה, אמנם, מוגבל, מחמת המאמץ הרב שידרש לשם כך מן הכוחות ה"זעירים". כשנקודת הכובד של מלחמת-המחתרת היא בתחום המדיני אזי כאלו תהיינה פעולות לוחמי-המלחמה-הזעירה לקראת נסיון ללחוץ לחץ מדיני נמרץ*). ודוגמה לכך — פיצוץ הגשרים בארץ בשנת 1946; או בשלבי הסיום וההכרעה של המאבק הסדיר כשה-מלחמה הזעירה משתפת פעולה מתואמת עם פעולות סדירות. ודוגמה לכך — המאמץ של תנועת המחתרת הצרפתית בזמן הפלישה לנורמנדיה, שתוכנן על-ידי מטהו של הגנרל דה-גול עוד בשנת 1943. ההנחה היתה, כי הכוחות-ה"זעירים" של המחתרת הצרפתית לא יוכלו לעמוד בפעולות מאומצות זמן רב — ואכן פעולות ה"מאקי" לפני הפלישה היו מועטות יחסית. הנהגת-המחתרת הצרפתית עמדה על עיקרון הריכוז בזמן. — כלומר: לרכז את הפעולות לזמן פלישתן של בנות-הברית לצרפת, למען שרת את הצבאות-הסדירים במאמץ לשחרור צרפת, מטרה שהיתה משותפת להם ולמחתרת הצרפתית, ואשר זו-האחרונה לבדה לא היתה מסוגלת להשיגה**).

לעומת זאת, בזמנים "כתיקונים", שאינם כרוכים ברגעיה-הכרעה, מקנה הפיזור-בזמן את הנשימה הר-ארוכה לפעולותיה של הגריליה. אך גם בעיתות של נקודות-שיא במלחמתה יקוים, על פי הרוב, במלחמה הזעירה, הפיזור במקום. יהיה אמנם תיחום הדוק יותר של אזור הפעולות (כי הלא הן תבוצענה, על פי הרוב, באזור מצומצם יותר), אך לא יהיה ריכוז במקום אחד, מבחינת הפעלת כוחות-הגריליה השונים בשיתוף-פעולה טקטי הדוק ביניהם. השיתוף יהיה, גם אז, בדרך כלל, אסטרטגי, או לכל היותר, אופר-טיבי — אלא אם כן ייערכו כל כוחות הגריליה, כגוף סדיר שלם, וינסו לכבוש יעדים ההולמים את תכונותיהן של יחידות סדירות.

על הפיטחון — ועוד על הריכוז

הפיזור קשור גם בבטחון שמחפשים לעצמם הלוחמים ה"זעירים", ותנאי ראשון לזה היא הסודיות. נתוני מלחמה-זעירה בתנאי שלטון עוין, החופשי פחות או יותר בתנועה והקובע את מהלך החיים באזור שלטונו — לא יצלחו, אם לכוחות השלטון תהיה בתמידות תמונה ברורה על ארגון הכוחות ה"זעירים", כגנותיהם, אישיהם המרכזיים ופעולתם של הללו, ומניעת הסתננות-ידיעות מארגון-מחתרת מותנה:

א. באדם: ברמתו הכללית, משמעתו, כושר

להשיגם. אך שלב כזה הריהו שלב סופי ואחרון לגבי פעולתם של "הלוחמים הזעירים" — ולא יוכל, לרוב, להתגשם, אלא אם כן נתמוטט כבר הכוח-המזוין העומד בפניהם. וכל עוד כוחם המזוין איננו מסוגל למערכה גלויה, מצווים הם על פיזור כוחם: הן מבחינה ארגונית, והן מבחינת פיזור המאמץ של פעולותיהם הצבאיות.

אמנם, כל עוד מוסיפים הכוחות ה"זעירים" להי-שאר בתוך תחומם זה, אין ביכולתם להביא לידי ריכוז-במקום, כלומר — לקרב-הכרעה; אך לגבי אפקט פעולתם ניתן להם, באמצעות התיאום והתכנון המרכזיים לרכז בזמן את הפעולות המפוזרות מבחינת המרחב והמקום. אמנם, הריכוז בזמן של הפעולות

(*) או פסיכולוגי, או אסטרטגי, על עורקי-חבורת האויב וכיוב"ז — בדומה למאמץ האסטרטגי של האויריה — כדוגמת הפעלת "כוחות-הפנים הצרפתיים" עם הפלישה לנור-מנדיה כפי שצויינה להלן; מבצע "שבוע העכברושים" ביוגוס-לביה, בחורף 1944/45; מסעי הטיבות-הפרטיזנים הסובייטיות במערב-אוקראינה, ב 1943 ו 1944, ה"אקורד" ההמוני של הפעלת רשת יחידות-הפרטיזנים בבילורוסיה, ביוני-יולי 1944. — המער.

(**) פירוט תפקידיה של התכנית היה כדלהלן:

1. נגד רכבות (בלט בזה ענין הגשרים).
2. נגד כל מתקני-העזר של שירות-הרכבות.
3. נגד התחבורה בכבישים (הגשרים — כבסעיף 1).
4. נגד אמצעי-הקשר הטלפוניים של הגרמנים.
5. פגיעה באנשי-האויב.

הפעולות היו מכוונות ומתאמות ביניהן לתכלית אחת, והרי מקצת מן הסטטיסטיקה המעידה על התוצאות (שוב, לפי מיקשה):

לגבי הפעולות נגד מסילות-ברזל, בעורק תנועה ראשי אחד:

בין 6-7 ביוני 1944 — 7 שעות הפסקה בתנועה
בין 8-15 ביוני 1944 — 13.5 שעות הפסקה בתנועה
בין 16-20 ביוני 1944 — 8 שעות הפסקה בתנועה
בין 21-30 ביוני 1944 — 30 שעות הפסקה בתנועה

לגבי מתקני-העזר של שירות-הרכבות:

שיתוק תחנות-כוח חשמליות קטנות.
השחתת קווי-טלפון.
השחתת אמצעי-כיוון-וויסות של מערכת-הרכבות.

לגבי תחבורה בכבישים:

הריסת גשרים.
החלפת שלטים של כיוון-התנועה, וע"י כך הוצאת שיירות שלמות לכבישים-צדדיים, דבר ששיבש את לוח-התזוזות.
התקפות על תחבורה.

לגבי רשת-טלפונים:

התחבורה והטעיה; ניתוק.
לפי סיכומו של גנ' איזנהאור: בשל סך-הכל זה של פעולות-מעכבות ע"י המחתרת התעכבה הדיביזיה המשוריינת הרמנית ה-17 כמה ימים בין בורדו לפאטיא. הדיביזיה המשוריינת (ס.ס.) ה-9, "דאס רייך", שעזבה את מונטובאן (שבדרום-צרפת) ב-6 ביוני — לא הגיעה לנורמנדיה אלא ב-17 ביוני. הדיביזיה המשוריינת ה-11, שהועברה מהחזית-המזרחית לצרפת, שהתה בדרכה בצרפת (450 ק"מ) פיישלושה יותר מאשר בדרכה מהמזרח עד גבול צרפת (1.650 ק"מ). התוהו וכוהו ברשת מסילות הברזל התבטא גם בכך שבמקום לנסוע 7 שעות בין גינואה לפריז נמשך המסע 8 ימים.

אלו ידיעות מבקשים להשיג על אודותיו, והיכן ומתי מבקשים להשיגן.

השאיפה להיעדר-מגע, כפי שצויינה כאן, כרוכה כמובן בציווי-הפיזור המוחלט בכל תחומיה של ה-מלחמה הזעירה. ואם-כי יש לה מטרות-נכספת כללית, הרי כאמור אין היא מכירה במושג ה"יעד" במובנו האסטרטגי. קיימים לגביה יעדים טקטיים, ורק מתוך הצלחה בלתי-רגילה במלחמתה נגד ה"יעדים" הטקטיים מסוגלת היא להגיע להכרעה. ע"י השימוש המלא בעיקרון הפיזור, מונעת היא "יעדים" אסטרטגיים מן הלוחם נגדה — אותם יעדים, אשר נפילתם לידו עשויה לגרום לכשלונה מן-היסוד. בנהגה כך, הרי היא מבטיחה עצמה מפני מפלה-כוללת, והופכת כל מפלה לחלקית ולבלתי-מכרעת.

ההערות הקודמות נתפנו למגמת הפיזור מבחינתו האסטרטגית-הכללית, הנוגעת בניהול פעולות המלחמה-הזעירה. ואילו מבחינתו הטקטית — כלומר, לגבי ביצוע מעשה-פשיטה או חבלה קונקרטיים — מתגלם המעבר הבולט: מפיזור הכוחות אל ריכוזם — על ה"יעד" הטקטי, או בסביבתו; ואח"כ: — ביצוע המשימה — הסתלקות — ועפ"י רוב, גם פיזור-מחדש. שלבי-ריכוז-ופיזור אלה חייבים להיות מתואמים הן לגבי זמנם והן לגבי מקומם; והתיאום בין הריכוז-במקום לריכוז-בזמן של היחידות-הפועלות — הוא המתנה את הצלחת הפעולה. פעולות טקטיות אלו לא תהיינה על פי הרוב, כאמור, אלא פעולות-פשיטה, חבלה, או טרור. כדי להדגים ריכוז כזה בזמן ובמקום — נעלה בזכרוננו את אנשי-הרזרבה של הפלמ"ח בשעתו, שחיו חיים "אזרחיים" — נתרכזו במקום אחד לקראת המבצע — וחזרו-ונתפזרו אחריו. אכן, זוהי דוגמה לריכוז אנשים "מפוזרים"; ואילו לגבי ריכוז יחידות תשמש דוגמה פעולת החבלה נגד ריכוז המשטרה הבריטית בשרונה ע"י דני מס ואנשיו, (הקשורה בזכרון הארבעה שנפלו בה). המבצעים התרכזו באותו לילה בכמה נקודות-ריכוז, והכונה היתה ליצור, באמצעות תיאום טקטי, את הריכוז, במקום ובזמן, של כמה יחידות להשגת המשימה האחת. הריכוז במקום ובזמן היה למשך פרק זמן קצר ככל האפשר, כדי שלא להניח לכוחות הבריטיים, שאורח הגבתם ופעולם היה אטי יותר (הן מחמת ההפתעה שבעצם בחירת המקום והזמן ע"י היחידה המבצעת, והן מחמת מנגנונם הכבד, והן מחמת הלילה), לרכז את כוחם-הם נגד היחידה הפועלת, שהפכה, למשך זמן הביצוע, להיות מטרה מוגדרת ברורה. ככל שהיה זמן הביצוע ממושך יותר,

התאפקותו, אמונתו ברעיון שעליו הוא נלהם, ונכונותו לקרבן ולסבל אישי.

ב. ברמת הארגון: אשר לגביה הפיזור המכסי-מלי — שאינו מניח אפילו ללוחמי-המלחמה-הזעירה עצמם להכיר אחד את משנהו, אלא אם כן הכרח בדבר — הוא אמצעי ראשון-במעלה.

ג. במידת הפיקוח הפנימי — וההגבה המיידית על כל פגיעה בעיקרי-הסודיות.

הצבא-הסדיר, לעומת זאת, משיג את התנאים לבטחונו ע"י הריכוז המובהק, הבא, בדרך כלל:

(א) להבטיחו מפני היפגעות חלק מן הכוח. הריכוז מאפשר לאבר-משנה של היחידה הגדולה-יותר להגן על עצמו באופן היעיל ביותר — וביחוד, אם הוא נמנה על הכוחות-המשרתים, ועל דרגים-עורפיים למיניהם.

(ב) להבטיח לו את ההפעלה של מלוא היחידה, או גוף-הגייסות כולו, בשלמות, על כל יחידות-המשנה שלו, להגנתם העצמית.

הצבא הסדיר משיג את מכסימום בטחונו ע"י שמירת המגע עם אויביו; ובמידה שיוכל לקיים, דרך משל ובאורח תיאורטי, מגע קרוב כל צורכו עם האויב, תוך שמירה על ריכוז מכסימלי, יהיה כמובן בטחונו מפני אפתעה מלא יותר. הדבר אינו ניתן, כמובן, להגשמה מוחלטת; ובכל פעולה צבאית, כמעט ללא יוצא-מן-הכלל, יימצאו תמיד פרצות אף בהגנה-היקפית — פרצות ה"קוראות לגנב"; ולא-כל-שכן כך הוא לגבי עוצבה או יחידה מן החדישות — למשל, שדרת-מסע-דיביזיונית, המזדנבת בתנועתה על פני עשרות רבות של קילומטרים, או במצב הטיפוסי של כוחות-שלטון הפועלים נגד "הלוחמים הזעירים" ה-חייבים בפיזור כוחות, להבטחת עצמים חיוניים.

לעומת זאת, מושג ה"ביטחון" במלחמה הזעירה מתבטא בשאיפה למניעת המגע עם הכוחות המת-נגדים, — פרט, כמובן, לאותם המקרים בהם "הלוח-מים הזעירים" עצמם — לפי שיקוליהם והערכותיהם הם, בוחרים את המגע; כלומר, מחליטים לערוך חבלה, או פשיטה. וכן הוא לגבי כל הכרוך בענייני מודיעין, המצריך מגע מתמיד, לצורך פעולות-המודיעין על כל שלביהן; אם כי מגע כזה — בדין שיהיה מגע חד-צדדי בלבד. "מגע כזה יכול להתבטא באלה:

א. במניעת ידיעות — מן השלטון.

ב. בהשגת ידיעות מתמידה — בלי שהשלטון ידע

שרות כזו ניתן להבחין בסדרת מאמרים בעיתונות הצבאית האמריקאית, אשר ציינה את ההשפעה, ה-מכרעת-כמעט, של סיוע כזה לאחד משני צבאות-סדירים מתמודדים. אלא שהיא לא הרגישה כלל באפשרות של סיוע טקטי הדוק של "לוחמים זעירים" ליחידות-סדירות יריבות. ובתהום זה דוקא היתה האפתעה. אמנם, לא היה בפעולות הזעירות הללו, כשהן לעצמן, כדי להכריע בקרבות; אך זו גם לא היתה כונתן. הסיוע של "הכוחות הזעירים" התבטא, כנראה, באלה:

- א. בהלם הנפשי שהיה בו. הפעולות האמורות בוצעו בימות אופנסיבה צפונית חזקה. התוונות האמריקאיות היו אחורה, דרומה; והפעולות הקטנות בעורף, אם כי לא היה בהן כדי לחסום-ממש את הקשר עם העורף, על פני עורקי-התנועה — הרי עכ"פ הכבידו על תהליכי אספקה ופינוי של הכוחות האמריקאיים, ואף יצרו את הרושם הפסיכולוגי של "ניתוק", שלא תמיד היה מציאותי.
- ב. בסיוע לפעולות ה"סדירות" — ע"י שיבוש רציפותו ותקינותו של הקשר עם העורף הרחוק-ביותר.
- ג. באפתעה — כי מדי פעם נשתנה מקום פעולותיהן של היחידות הבלתי-סדירות. בהערכת-המצב של המגן מכוונים שיקוליו (באורח התקין של מלחמה-סדירה) בראש וראשונה, לאפשרות יות הגישה אשר לתוקף — ומספרן של אלו מוגבל, פחות או יותר. את האפשרויות הללו ניתן לדעת מראש, במידה מתקבלת על הדעת. ואילו שעה שיחידות סדירות פועלות באורח המלחמה הבלתי-סדיר, הרי התלכדותן הגמישה והפתאומית של יחידות כאלו להנחתת-מכה יוצרת אפשרויות נוספות רבות. עורף היריב נתון איפוא להתקפת יחידות בלתי-סדירות קטנות, המתלכדות לפתע ליחידות סדירות המסוגלות להתגבר על כל מוצב עורפי, אשר יש ובהחזקתו מותנית רציפות-הקשר בין היחידה-הפועלת (שהיא-היא המותקפת כאן, בעקיפין) לבין עורפה הבלתי-אמצעי. אורח-ביצוע כזה מגביר כמובן את כוחה של המלחמה-הזעירה. דבר זה לא היה בכוחן של יחידות בלתי-סדירות מובהקות, במובן המקובל של המושג. פלוגה או גדוד — הרגילים בדרך-כלל בביצוע משימות פלוגתיות או גדודיות — המסוגלים להתפזר, לפעול באורח בלתי-סדיר בהתאם לתכנית מתואמת, ואח"כ, לאחר ימים, לחזור ולהתרכז, להנחית מהלומה במאוחד על איזה מוצב עורפי,

— כן רבתה האפשרות שהיחידה המבצעת תיהפך מטרה להתקפה של כוחות עדיפים ממנה; ואילו סיכויה-היא — הן לבצע את המשימה והן להסתלק בעוד-מועד ממקום-המעשה — היו פוחתים והולכים. מאחר שכוחות הנוקטים באורח המלחמה-הזעירה יסבלו כמעט תמיד מעדיפות יריביהם, ישאפו להשיג בפעולתם יתרון מקומי, באחד התחומים שבהם ניתן להשיג יתרון זה. יתרון אשר כזה לא יושג אלא אם יהיה ביטחון מלא בכך כי האויב לא ידע על מגמת הכוחות הבלתי-סדירים לבצע פעולה מסוימת בזמן או במקום הנתונים. כי כל ידיעה כזו תאפשר לו להביא למקום הפעולה-המיועדת כוחות עדיפים, לתכנן-מראש — ולהכות את הכוחות הבלתי-סדירים. אי-הידיעה של הכוחות הסדירים על פעולה מסוימת, מחד-גיסא, והידיעה הכללית שלהם על אפשרות פגיעה נגדם בכל זמן, מאידך-גיסא, — שתיים אלו, בצירופן, מחייבות אותם בפיוזר מסוים, ובמתן הב-טחה, בכל זמן, לנושאים ועצמים חיוניים עלולי-הפגיעה שברשותם. כללו-של-דבר: לא תושג כל הצלחה במלחמה-הזעירה אם לא תושג העדיפות המקומית — וזו, מצדה, לא תושג אם לא תבוא הפעולה כאפתעה. והאפתעה — במקום ובזמן, בעצ-מת-הכוחות ובאורח הפעולה שנוקטים בו — תושג בעיקר ע"י פגיעה בנקודות התורפה של האויב. עוד על האפתעה וכן על שיתוף פעולה בתחומי האסטרטגיה והטקטיקה, ומשהו על הפשיטות.

פעולת צבא-סדיר עצמו — יש והיא נעזרת בדרכי המלחמה-הזעירה. אכן, ככל שהוא משנה מן השגרתיות, הרגילה בפעולותיו — כן עשוי הוא יותר להשיג, לטובתו-הוא, את האפתעה. בשילוב הפעולה בין גופי-הצבא של הצפוניים לבין יחידות סדירות מסתננות קטנות, שבא לידי ביטוי בשלבים הראשונים של מלחמת-קוריאה, היה משום אפתעה לכוחות האמריקאיים. הקוריאנים-הצפוניים, לא זו בלבד שהפעילו בתחילת המלחמה מחתרת פרטיזנית בעורף העמוק של הכוחות האמריקאיים, אלא אף נסתייעו, במקרים ידועים, כחלק ממסגרתה של תכנית טקטית אחת, ביחידות "זעירות" אשר הוקצו מגופי-הצבאות הסדירים. ההפתעה כאן היתה טמונה בעצם אורח-הפעולה. האמריקאיים היו רגילים במחשבתם הצבאית לקרבות בין גופים סדירים — או היו מוכנים, אפילו, לגריליה המסייעת סיוע-אסטרטגי" ע"י פגיעותיה בעורקי-תנועה של גייסות-סדירים אויביים. סימנים לתכונה לקראת אפ-

להתפזר שנית ולחזור לאורח-מלחמה "זעיר", עוד לפני שיהיה סיפק בידי הכוחות הסדירים של האויב להתרכז, להיערך נגדם ולתקפם — עובדה זו כמוה כשינוי מן-היסוד באורח-המלחמה המקובל. יתכן כי שיתוף-פעולה מעין-זה גושא בו רמו לשיטות המל-חמה בעתיד.

דרך כזו יכול לנקוט בה לא רק כוח תוקף אלא גם כוח נסוג. ההבדל הבולט בין הפעלת כוחות קטנים מתוך גוף היחידות הסדירות בהתקפה, או בשעת נסיגה — עיקרו ברמת-הרוח. תוך מהלכה של התקפה, מסייעת רוחם, הכמה-יותר, של הגייסות לשמור על ליכוד היחידות. היחידות-הסדירות המתקדמות מדבי-קות תוך כדי התקדמותן את הכוחות ה"זעירים" שהופעלו על ידן — ושוב ניתן לארגן-מחדש את היחידות ה"זעירות" בעורף כוחותיהן. ואילו בנסיגה על הכוחות המתפרסים לחזור ולהתרכז-מחדש ב-עצמם, כשהם בגפם — ולחתור לריכוז כזה בעוד היחידות-הסדירות האויבות מתקדמות. כלומר, לאחר שיסיימו את משימתם, עליהם להתאמץ להקדים בתנועתם את כוחות-האויב הסדירים — ולהגיע ראשונים אל אזור תנוחת גייסותיהם הראשיים. בפ-רשה זו של הנסיגה כרוכה עוד סוגיה: החיפוי. פעולות החיפוי של כוחות "זעירים", בחפותם על התארגנותה של יחידה סדירה, עשויות להיות לפי הדוגמה הבאה בערך: יחידה-סדירה מסוימת חייבת, למשל, לסגת, בהתאם לפקודה או להחלטת מפקדה, ולהתארגן-מחדש להגנה בעורף עמוק-יותר. שיקולי מרחב וזמן מורים שלא יהיה לאל-ידיה לנתק את המגע, לסגת ולהתארגן-מחדש להגנה כראוי, ובעוד-מועד, מבלי שתהא עלולה להיתקף ע"י הכוח שמולו היא ניצבת. כוח זה כוח חזק הנו, ויצליח לגבור עד-מהרה על מוצבי-המתקפים. במקרה כזה יוכל המפקד להשתמש הן במוצבים-מחפים — והן בכוחות "זעיר-רים" — לצורך השהית היריב. אכן, ארגון פעולה כזו וביצועה מצריכים:

1. שיתוף-פעולה הולם, ותיאום מבחינת המקום והזמן, של הפעולות ה"זעירות" — של היחידות הקטנות המחפות, בינן-לבין-עצמן, וכן בינן לבין היחידה הסדירה, שעל נסיגתה והתארגנותה-מחדש הם מחפים.
2. הכנה מדוקדקת של כל יחידה קטנה, מבחינת הרכבה וציודה, כצות-קרב קטן ההולם את תפקידיו.
3. עקשנות ויוזמה בביצוע.
4. חיטכון בכוחות, ע"י הקפדה בהקצאת-כוח

הולמת לצותי-הקרב, וע"י שימוש מכסימלי בכל פלגה זעירה אשר — בהתאם לפני-הקרקע שבמקום פעולתה — תפעל, תסתלק, תחזור ותופיע, לפעמים באותו מקום עצמו ולפעמים במקום אחר — ותסתלק לבסוף חזרה, אל יחידתה.

5. חיטובים וסידורים הולמים, שיבואו להבטיח את שיתוף-הפעולה מאוחר-יותר — לאחר סיום פעולת ההשהיה — עם הכוח השולח במילוי המשימה העיקרית, שהיא משימתו שלו. ויהיה בדבר זה, כמובן, משום ביטוי-נוסף לעיקרון החיטכון בכוחות.

הדוגמאות שהובאו לעיל באו לציין בעיקר את אפשרויות שיתוף הפעולה בין כוחות-סדירים לבין לוחמים "זעירים" בתחום הטקטי. שיתוף הפעולה מבחינתו האסטרטגית כבר הוזכר לעיל. אולם קיום שיתוף-הפעולה בין היחידות בצבא בלתי-סדיר יהיה קשה הרבה יותר מאשר בפעולות צבא-סדיר, אשר הריכוז שבו מאפשר שיתוף הדוק יותר. השליטה המוגבלת על יחידות בלתי-סדירות, וביחוד — הסו-דיות שבפעולתן, מקשים על השימוש ברבים מהאמ-צעים הנהוגים בצבאות סדירים, להשגת שיתוף יעיל. השיתוף בין היחידות הבלתי-סדירות מושג, בראש-וראשונה, ע"י תיאום מלמעלה, ומבעוד זמן. פרט למקרים יוצאים מן הכלל, מצויה בידי הלוחמים ה"זעירים" שהות מספקת להכין את פעולות-החבלה-והגריליה שלהם. כפי שהוזכר כבר, זקוקות היחידות הבלתי-סדירות להכנות כאלו, לזמן רב יותר מזה הנדרש לאותה תכלית בפעולה צבאית "סדירה". עם זאת, המבצעים של המלחמה-הזעירה אינם מורכבים כל-כך, ואינם מחייבים תיאום רב כל-כך בין היחידות המבצעות פעולה לגבי יעד מסוים. הם חייבים להיות בנויים בתכנונם על פשטות תכליתית. במידה ויהיה שיתוף-פעולה בין יחידות המבצעות פעולה לגבי יעד אחד, יהיה זה בנוי אמנם על אותם אמצעים לשיתוף-פעולה כאשר בכל יחידה סדירה — אלא שלא שגחתו יהיה צורך במידת משמעת גבוהה יותר של הפרט ושל המפקד-הנמוך. במסגרת יחידה סדירה מאפשר הריכוז שליטה רבה של המפקד על מפקדי-המשנה, ואילו במלחמה-הזעירה — היחידה הקטנה, ולפעמים גם הפרט, הנם עצמאיים במידה רבה. כאן אין המפקד יכול לשלוט ביחידותיו מרחוק; וללא רמת-משמעת גבוהה, אחריות אישית והרגלי דיוק-בביצוע של אנשי היחידה הקטנה ומפקדה — ייעדר שיתוף-פעולה ראוי לשמו בינם לבין עצמם, ואף לא בינם

האוכלוסיה. ההתארגנות לפי המבנה הכלכלי-תע-
שיתי מבטאת את המלחמה נגד הפוטנציאל התע-
שיתי של האויב. ואילו בחירת מרכז-הכובד לפי
החלוקה הגיאוגרפית — רק היא, בעצם, נעשית
לפי שיקולים צבאיים "טהורים". הארגון לפי החלו-
קה האדמיניסטרטיבית מתאים לחבלה, תעמולה ורי-
גול — בעוד שארגון כוחות הגרילה המתבסס על
מבנה גיאוגרפי הולם יותר את תנאיה של מלחמה-
זעירה מפורשת.

על הניידות ועל היוזמה

ניידות הכוחות הבלתי-סדירים, היא בחינת אבן-
שתייה לפעולתם. העובדה, שלעולם אינם יכולים
להימצא זמן ממושך במקום אחד ולכונן מערכת הגנה,
מחייבת את הריכוז המהיר לקראת פעולה, והפיוור
המידי לאחריה; את הזרירות באורח בואם אל מקום
הקרב — ואת ההסתלקות הנחפזת ממנו. בלי הניידות,
לא תהיה כל משמעות של-ממש גם ליוזמה, כלומר —
לתוקפנות; וללא תוקפנות, לא תהיה כלל מלחמה-
זעירה. האפתעה — שבלעדיה לא תיתכן פעולת כו-
חות בלתי-סדירים — אף היא לא תושג מבלי המהי-
רות. בהיעדר ניידות וגמישות-תנועה לא תוכלנה
יחידות בלתי-סדירות לבלבל את מערכות-האויב
ולהשיג תוצאות של ממש. היחידה הקטנה, קלת-
התנועה, תוכל בשעת הצורך להתחמק ממגע; ולאחר
שקיימה מגע — תוכל להתרחק, ו"לבקר אח"כ", בזו
אחר זו, בנקודות שונות אחרות, ולקיים, לסירוגין,
מגע חד-פעמי חדש עם האויב. הכוח הקטן האחד
ידע ליצור את הרושם של כוחות קטנים רבים, וע"י
כך גם יפצל את המאמץ של רודפיו.

יסוד הטקטיקה התוקפנית, לפי לורנס, הוא
הניידות: "פגע וברח; לא דחיקה נמשכת, אלא מכות
חדות"; "לעולם אל ינסו הערבים להחזיק בהישג
שקנו להם או להגדילו"; תחת זאת חייבים הם; "להס-
תלק — ולהכות שוב במקום אחר". בסכמו את מסעו
בגבול סוריה הוא כותב: "השתמשנו בזעיר שבכו-
חות, בכמה שבמהירות, אל המרוחק שבמקומות.
אילו נמשך הקרב עד שהספיק האויב לשנות את
המערך שלו לצורך ההתנגדות, כי אז נמצאנו חוטאים
לרוחו של הכלל-היסודי שהדריכנו, המצוה עלינו
לשלול מטרות מן האויב".

ורעיונו זה של לורנס מתאים לא רק למלחמה-
זעירה בנוסח המדבר, אלא גם למלחמות "סדירות"
באם מצוי בהן שימוש בכוחות ניידים מובהקים.
הערבים, מבצעי פעולותיו של לורנס, התאימו
לפי כל אורח חייהם למשימות כאלו. הם הכירו את

לבין היחידות האחרות שבאותו מבצע. שיתוף-
הפעולה במלחמה-הזעירה, על ארגונה הרחב, סובל
בדרך כלל הרבה מחמת הסודיות, שאינה מאפשרת
מגע חופשי בין כל קבוצות-המשנה וכן בין המפקדים.
שיתוף-הפעולה בין היחידות הבלתי-סדירות יהיה
תלוי בתכנון, אך בתחום הפעולה הוא יצטמצם בתוך
היחידה הקטנה, או בינה לבין יחידה קטנה אחרת.
לעומת זאת תהיה לתכנון חשיבות ראשונה-במעלה
לגבי התיאום. כי הקשר בין פעולה לפעולה — הוא
שיקבע את האפקט של כלל הפעולות, ובו תבטא
הצלחת המלחמה-הזעירה.

גם ביטחון הכוחות-הפועלים, גם רושם הפעולות
וגם תוצאות פעולותיהם יהיו תלויים בתכנון. דוג-
מה אחת לכך היא "פעולת-הגשרים" (1946), שבה
הושג הרושם החזק הכללי כתוצאה מן האחידות
בזמן שבין הפעולות השונות, אחידות שהצטיינה
בדיוקה. תודות לאחידות זו בזמן, הובטחו גם התו-
צאות וגם הכוחות-הפועלים עצמם; כי אילו פעלו
הללו בזה אחר זה, היו כוחות-השלטון הבריטיים
מוכנים יותר להבטיח את העצמים עלולי-הפגיעה —
ולפגוע בכוחות-התוקפים — מיד לאחר הפעולה
הראשונה.

דוגמה שניה לכך הן פעולות המחותרת הצרפתית,
שהיו מתוכננות ומתואמות מראש גם ביחס למועד
הפעולות, אשר נערכו עם פלישת בעלי-הברית ליב-
שת אירופה.

על ארגון "הכוחות הזעירים"

התכנון במלחמה הזעירה מנסה, כאמור, להשיג
את שיתוף-הפעולה ע"י תיאום מלמעלה בראש ורא-
שונה, ע"י הכונה, על בסיס רחב ככל האפשר, של
הפעולות; והוא הקובע את אזורי הפעילות בהתאם
לתכניותיו הכלליות. לפי ספרו של מיקשה, ניתן
לציין ארבע אפשרויות בארגון כוחות-הגרילה; —
1. על בסיס החלוקה המנהלית הרגילה של הארץ.
2. על בסיס החלוקה הגיאוגרפית — ארץ הרים,
ארץ גהרות וכו'.
3. על בסיס המבנה הכלכלי של הארץ.
4. על בסיס החלוקה של המטרות, שנועדו לפגי-
עה או לסיכול.

לכל שיטת ארגון כזו — יתרונות ומגבלות
משלה. ובחירת המבנה של מטה היחידות הבלתי-
סדירות מותנה, כמובן, במסיבות הכלליות של המל-
חמה ובאורח-הפעולה המתאים. בחירת המבנה האד-
מיניסטרטיבי כמרכז-הכובד של כוחות המלחמה-
הזעירה מבטא לרוב את הכיוון להילחם בתוך ריכוזי

בכוחות-אדם מחבל בביצוע המשימה, במהירותה וב-
גמישות-ניהולה.

ככל שתהא פשיטת-כוחות-זעירים מתוכנתת
תכנון מדוקדק יותר, כן יידרש לביצועה מספר קטן-
יותר של אנשים. וככל שיפחת מספר אנשיה של
חבורת-פשיטה — כן יפחתו אפשרויות הסיבוך וה-
בלבול. פעולות המצריכות מספר אנשים רב —
גידונות, בדרך כלל, לכישלון. חבורה קטנה-יותר מסו-
גלת יותר לנצל את הקרקע, ויקשה יותר לגלותה.

חשיבות מיוחדת נודעת לחיסכון בזמן. שאיפת כו-
חות-הגריליה היא "לשמש מטרה" זמן קצר ככל
האפשר. ככל שתהא הפעולה ממושכת יותר, תהיה
יחידה כזו עלולת-פגיעה יותר. חיסכון זה יתבטא,
בין השאר, בשימוש הולם בכלי-רכב מנועיים. הריחוח-
בזמן הנובע מכך לא יתבטא, אמנם, בקיצור זמנו
של הקרב; אך הוא יבטיח את מהירות בואם והס-
תלקותם, ויהיה בכך משום הבטחת הפעולה עצמה —
ע"י הסתכנות פחותה במסע-ההתקרבות — וכן הב-
טחת היחידה בבוא מועד ההסתלקות. כמוכן, השימוש
ברכב מוגבל הנו מבחינת אפשרויות המעבר בשטח,
ומבחינת הרעש שהוא מקים; אך הרכב מאפשר
להגיע לטוחים ארוכים יותר, שהולכי-רגל לא היו
עשויים להתגבר עליהם. והפעולות ה"זעירות",
שנערכו ע"י הבריטים במדבר-המערבי, הנן דוגמה
לכך, ודוגמה הראויה לתשומת לב. ע"י הניידות וה-
מהירות מושג ממילא חיסכון בכוח; ואזי ניתן לבצע
מספר רב-יותר של פעולות במרחבים גדולים יותר,
שאלמלא הרכב — היינו נוקקים, כדי לבצען, למס-
פר גדול יותר של יחידות.

פיכום

מטרתה של רשימה זו לא היתה אלא לנסות
להבליט את המיוחד ל"אורח המלחמה הזעירה" תוך
בחינת ביטויים של עקרונות המלחמה באורח מלחמה
זה. עקרונות-המלחמה אינם אלא מסגרת, בה משול-
בים עקרונות שונים — הסותרים זה את זה לפעמים
והמשלימים זה את זה לפעמים. הבנת היחס בין
העקרונות השונים וחדירה למשמעותם של עקרונות
אלה אינן עשויות, אמנם, לתרום תרומה ממשית
לתכנונו של מבצע צבאי כלשהו, לעולם גם לא נודקק
להם שעה שניגש לתכנון כזה. אולם, נסיונות התעמ-
קות במשמעותם של העקרונות עשויים להרחיב את
אופקנו הצבאי ולתרום להבנתנו הצבאית הכללית;
ואף, אולי, לשפר את הרקע, המשמש אותנו בעיסוקינו
בבעיות הצבאיות הממשיות המעסיקות אותנו יום-
יום.

פגע וברח.

המדבר, הסתפקו במועט וידעו לטפל בגמליהם. אך
גם בני-תרבות יסוגלו לעמוד בתביעות דומות —
לאחר אימון מתאים, ותוך סיגול טכסיסי-הפעולה
למסיבות בהן ילחמו הם.

"בהיותנו ניידים פייחמישה מן התורכים יכולנו
לנהוג כשויים-בכוח גם בשעה שמספרנו היה חמי-
שית מספרים", כותב לורנס. אחד מסודות ההצלחה
במלחמת-המדבר היה, איפוא, חוסר הסתגלותם של
התורכים לתנאי המדבר, דבקותם באורח-המלחמה ה-
"אירופי", המחייב הישענות על מסי"ב וכבישים, וחו-
סר חדירתם לעומק-טיבה של מלחמת-מדבר. כל אלה
מנעו מהם את הכרת חשיבותם של האמצעים שהיו
עשויים להקנות להם אותן תכונות אשר בלעדיהן
נפלו-בנופלים". וניתן לומר לגבי מלחמה-זעירה —
וביחוד לגבי מלחמות-מדבר — כי האטת כוחות
האויב הופכת כאן גורם רב-חשיבות, המטוס אינו
עשוי אמנם למנוע תנועת חבורות-גריליה; אך הוא
עשוי להגבילה ולגלותה. ודאי, שהתנועה בלילה
לא תאפשר למטוס לגלות את הכוחות הנעים, אך
הם לא יוכלו לנוע ביום; ואף יאולצו לפיזור נוסף.
ואמנם, כל הכוחות שנועדו לפשיטות עמוקות-טוח
במדבר-המערבי פעלו בימות המלחמה האחרונה
(ב'43—1940) בעיקר בלילות — מחשש עינא-בישה
של המטוסים.

על החיסכון בכוח

כל הנתונים, הן לגבי כוחות-מחתרת והן לגבי
יחידות צבאיות בלתי-סדירות, שהובאו עד כה,
מצביעים על הצורך בחיסכון-בכוח. חיסכון זה,
פירושו בראש-וראשונה קלות-תנועה; פחות נשק,
פחות ציוד ופחות אנשים. יחידה קטנה-יותר —
יעילה יותר למטרות פשיטה וחבלות. שימוש יתר

קטעים מ..פקודת האימונים למצב חירום"

1. בתוקף פקודת המא על מצב חירום לכל כוחות ההג בארץ נקבעו שלושת החודשים החל מתאריך פקודה זו, לאימונים ולהכשרה מוגברים ומאומצים של החילות. — — —
4. על המפקדים ועל המדריכים לדרגותיהם, לאמץ את מלוא יכולתם להגברת האימונים בהיקפם המספרי וברמתם האיכותית, לתנופת אימון רחבה, שתביא עמה התעוררות רוח וגידול כוח ל-אר.
5. יושם לב במיוחד לאימון מרוכז במחנות. יוקדשו לזה אמצעים ניכרים. — — —
6. תשומת-לב מיוחדת תינתן באימונים המרוכזים במחנות לרמת הכשרתם של המדריכים אשר בהם תלויות התוצאות המקצועיות והנכונות הנפשית אשר ישא אתו חבר ה-אר. בצאתו למילוי תפקידיו בשעת החירום.
7. כמתכונת מנחה נקבע כי:
 - (א) לטוראים בחיל-המשמר ינתן במחנות קצרים של מספר ימים רק האימון בנשק. את שאר האימונים יש לבצע באופן "ביתי" או בפגרת מוצאי-השבוע.
 - (ב) לטוראים בחיל-שדה ינתן ככל האפשר אימון מרוכז במחנות נמשכים יותר.
8. אין בשום פנים לתת אימון מרוכז לכל מי שקיבל אותו כבר פעם. — יש ליתן אותו רק לחניכים חדשים. — — —
10. מתוך האפשרות של גיוסי גברים והוצאתם מהמקומות יש להקיף באימון את החברות. בכפרים בעיקר יש להקצות להן נוסף לאמיון בשירותי העזר השונים, ואימון מוגבר ב-חמ.
11. בהירת מועמדים לקורסים וכן למחנות מרוכזים צריך שתיעשה בקפדנות הגדולה ביותר. חוסר הכנה מספיקה או חוסר התאמה, מצד החניכים, מביאים נזק רב, מבזבזים כוח וממון, ואינם משיגים את המטרה. כל הפיקודים נתבעים לאחריות חמורה בענין זה.
12. רצוי כי המדריכים אשר יוקצו לכל האימונים יהיו המפקדים הישירים, אולם אין לותר על יסוד עיקרון זה על רמת ההדרכה. רק לאימון מפקדים יוקצו מדריכים ממנגנון התמיד. — — —
13. לצרכי האימון הנרחב, יוקצו מקופת ה-אר סכומים מסויימים, ואם כי הקצבות אלה תהיינה גדולות יותר מכפי הרגיל, בכל זאת לא תספקנה למימון כל המפעלים הדרושים. ולכן חשיבות יוצאת מן הכלל תהיה לשימוש המושכל ביותר בתקציבים אלה. יש לנקוט במגמה כללית — לעודד על ידי הקצבות קטנות השתתפות מכסימלית מצד המקומות — בימי עבודה, בכלכלה וכיו"ב. ההקצבה מצד ה-אר. צריך שתוצא באופן עקרוני לצורכי תחמושת, אימון, מדריכים ושאר צורכי הדרכה ישירים.
14. — — על המפקדים והמדריכים חייבים לשמש מופת בחרדתם לזמנו של החבר ולביצוע בכלל.
15. האימון הנרחב מטיל אחריות יתר על כל הפיקודים בקשר עם חוקי הזהירות והבטחון. האימונים יערכו בהבטחה מדוקדקת, ותוך קביעת אמצעי זהירות מכסימליים מפני השלטונות. כמו-כן חובה להקפיד הקפדה חמורה ביותר על חוקי הזהירות בשימוש בנשק ומניעת קרבנות שוא. על כל מפקד תיפול האחריות הישירה לכל הזנחה בחשאי ובהירות השימוש בנשק.
16. יש לנצל ולעודד ככל האפשר כוחות מתנדבים לשירותי העזר במפעלי ההדרכה. למחנות האימונים צריך לגייס חברים וחברות לעבודה בהתנדבות לצרכי האספקה, כלכלה ויתר השירותים הנדרשים.

מתוך עברו של החג"ם

לזכרו של אליק שומרוני ז"ל

כיתה ח' של בתי-הספר היסודיים), מהוים פלוגות לחינוך-הגופני-המורחב בתוך ביה"ס, והן קשורות לארגון כיחידות שלמות.

בהחלטות אלה דובר עוד על "לימוד בפני עצמו", אולם האחראים למפעל לא חשבו על "לימוד" חדש, על מקצוע חדש בביה"ס; הם רצו במפנה מכריע בחינוך הישראלי. "אנו רוצים בדרך מהפכנית בחי-נוך הדור הצעיר ודוקא בתוך ביה"ס", הוצהר באחד מכינוסי מדריכי החג"ם. המטרה היתה ברורה לגמ-רי: הכשרת הנוער הישראלי כולו לשעת-חירום. לארגן כוח כזה של הנוער, בצורה שאיש לא ייעדר משורותיו, וללא הכנות שתדרושנה זמן רב, אפשר היה רק במקום אחד: בבתי-הספר.

אחרי שהועד המנהל של החינוך החליט, נראתה התכנית כה פשוטה, עד שנראה היה שאפשר להו-ציאה לפועל במחיידי אחת. והנהלת החינוך ניגשה להגשמה; אולם הקשיים היו גדולים. לא נדבר על הקשיים החיצוניים: לא היו מדריכים ולא היו תכניות מעשיות לשיעורים; ארגון "ההגנה" פעל אמנם ב-קרב הנוער, אבל פעולתו זו היתה עדיין רופפת מאוד, בלי תכנית ברורה, והסתפקה בעצם בפעולות-קשר של הנוער ובאימון ברובה, בלי תשומת-לב לחישול הגופני של הנוער. כן לא ראו מראש את ההתנגדות אשר תתעורר מצד ביה"ס, אשר לא בקלות הסתגלו לדרך החדשה. אבל המכשול העיקרי היה באשליה, כי אפשר יהיה להכניס את מסגרות החג"ם שבבתי הספר כיחידות שלמות לארגון "ההג-נה". אמנם, השתתף יעקב דורי (דוסטרובסקי), ראש מטה ההגנה בעת ההיא השתתף בכל הפעולות ליסוד ולביצור החג"ם בצורה פעילה עד מאוד ובידיעת הממונים עליו, והמפקדה הארצית של ההגנה חייבה עקרונית את הפעולה עוד בסוף 1939 או התחלת 1940, אבל השאלה העיקרית "ההסדר הארגוני — שאלת יחידות ביה"ס" נשארה פתוחה לעתיד. שתי עובדות מנעו בעד הגשמת המחשבה המקורית:

א. חלק מכריע מן הפעולה, האימון ברובה, לא היה יכול להיעשות בצורה ליגלית בבתי-הספר,

אינני בא לכתוב את תולדות החג"ם; אני מבין כי "ספר ההגנה" יכול אותן, כתובות ע"י אלה אשר יעברו ביסודיות על כל החומר העשיר בכתב שנשאר מפעולותיו וישמעו עדויות בעל-פה מפי רבים שהש-תתפו בפועל בעבודה. אני רוצה לנסות לתאר משהו מהרוח שהיתה חיה בחג"ם, מהתנאים שהביאו ליצי-רתו ומאשר ראו האחראים בתור עיקר מטרתו. אינני בטוח האוכל במאמר זה לספר גם משהו מסדר-העבודה עצמו, מן הכישלונות, מהפרובלימות שהת-עוררו והפתרונות שליוו אותן. לכך צריך יהיה להקדיש מאמר מיוחד. אני מקווה שאחד מחברי מאז יכתוב אותו.

א. ההתחלות והקשיים בדרך

כל מי שרוצה להבין מהו חג"ם צריך להביא בחשבון, מתוך איזה הנחות הוא גוצר. התחלותיו נעוצות בהתעוררות הגדולה שקמה בישוב כתגובה על פירסום הספר הלבן במאי 1939, כאשר נראה היה כאילו הושם קץ לכל השאיפות המדיניות של העם. בהצהרה מ-23 במאי קרא אז הועד-הלאומי לעם להכשיר את עצמו לקראת שעת-חירום. בקרי-אתו הדגיש הועד-הלאומי כי "הכשרת השכבה הצע-יה בישוב לתפקידים לשעת-חירום היא ראש פער-לותינו ברגע הנוכחי". בהמשך להצהרה זו החליט הועד-המנהל-של-החינוך בישיבתו ביום 8.6.39 "להנהיג החל משנת הלימודים ת"ש תכנית מורחבת של חינוך גופני בכל בתי-הספר". "חינוך לפני-צבאי" — שהוצע לפני הועד — הפך בתבונת ה-מחוקקים ל"חינוך-גופני-מורחב" — חג"ם. בישיבת הועד, "להכשרה גופנית מורחבת" מ-17.6.39 הו-דיע המנהל-בפועל של מחלקת החינוך של הועד הלאומי על החלטות המחלקה כדלקמן:

א. החינוך-הגופני-המורחב הוא מתפקידו של ביה"ס.

ב. החינוך-הגופני-המורחב אינו בא במקום ההת-עמלות הנהוגה בביה"ס וגם אינו מובלע בה, אלא מהווה לימוד בפני עצמו, נוסף על לימוד ההתעמלות. ג. התלמידים מגיל 13—18 (חשבו אז גם על

התצלומים שבמאמר — צולמו בקורס מ"כיס-חג"ם ב"ביתן" — שהתקיים בשנת 1944, ולקוחים מתוך הספר "יומנה של גדנעית" מאת דרורה הראובני, הנמצא תחת מכש הדפוס.

נוצרו פלוגות אחידות לחג"ם ולגדנ"ע עם מדריך אחד אחראי לכל הפעולות. כך הוגשמה במידה מרובה המטרה הגדולה המונחת ביסוד החג"ם.

ב. המטרה

הועדה לחינוך-הגופני-המורחב של מחלקת החינוך של הועד הלאומי הוציאה בהתחלת הפעולה של שנת ת"ש את "תכנית החינוך הגופני המורחב בבתי-ה"ס התיכוניים" — החוברת הכחולה הידועה לכל מדריכי חג"ם דאז כיסוד העבודה (פברואר 1940). אחרי חזרה על היסודות ההיסטוריים של החג"ם נוסחה המטרה החינוכית-מוסרית של החג"ם כדלקמן:

"מטרת החינוך הגופני המורחב היא לתת הכשרה טכנית ומוסרית לתפקידים של שעת חירום; לחנך אנשי משמעת ובעלי אחריות, אמיצי לב, דיקנים במעשיהם, בעלי החלטיות בפעולה, המוכשרים למאמץ גופני מכסימלי והנכונים ויכולים לסבול קור, חום, מחסור ועייפות. למטרה כוללת זו צריכים להיות מכווננים דרכי החינוך הגופני המורחב. על הנער והנערה לדעת כי מכשירים הם את עצמם לשרת את העם ושחייבים הם להיות מוכנים לכל מאמץ ולכל סבל למען תחיית העם ושחרורו."

לפני נתינת הוראות מכורטות לכל מקצוע ומקצוע מציינת התכנית את המקצועות בצורה כללית: תרגילי-סדר, אימוני-שדה, ספורט-המגן (בפרט הת-

והפעולה מטעם הועד-הלאומי והועד-המנהל-של-החינוך שליד הועד-הלאומי היתה צריכה להיות די-גלית לחלוטין;

ב. לארגון נתקבלו חברים בצורה אישית, על יסוד רצונם המוצהר להצטרף אליו, ובהמלצות מיוחדות.

לא התעוררו קשיים בנוגע לתלמידי כיתות ה' ו-ו' (תיכונית), אולם קשיים רציניים ביותר התעוררו בנוגע לתלמידי כיתה ז'. (כיתה ח' נשארה מראש מחוץ למסגרת, אולם עם הבטחה ברורה מצד שלטונות ארגון "ההגנה" כי זהו רק סידור זמני לשנות המלחמה; הארגון, אשר שלח רבים מחבריו לצבא הבריטי, היה זקוק לתוספת זו בכוח אדם). הצעיר בכיתה ז' נמצא בתוך שתי מסגרות: החג"ם והגדנ"ע. התוצאה היתה: אי-תיאום בין הפעולות והתנגשות ביניהן, ובעיקר הביא הדבר לעומס קשה מנשוא על התלמידים.

הנקודה העיקרית אשר שאפו אליה לא הושגה: החלק המכריע של ההכשרה ההגנתית נשאר מחוץ למסגרת החינוכית של ביה"ס. צריך להודות שהיה יתרון גדול בכך שמסגרת הארגון נבדלה מהפעולה בביה"ס, ולא היתה חייבת להתחשב בו. אולם ראש-המטה מאז הבין היטב את התועלת אשר תצמח לארגון מצירוף מספר כל כך גדול של מועמדים מאומנים לשורותיו, וכן את החשיבות של המפעל כפעולה חינוכית המשלבת בתוכה הגנה והשכלה. רק הודות לו הובאו הדברים לידי תיאום, אם גם לא במאה אחוז — דבר, אשר היה כנראה בלתי אפשרי לאור הניגודים, שהיו טמונים בתפיסת היסוד של המפעל. בכינוס מיוחד של מדריכי גדנ"ע וחג"ם ב-התחלת 1944 הוא הכריז: "אין כמוני מבין את חשיבות המסורת של הארגון, החינוך להקרבה שהקנה לחבריו, הקונספירציה וכו'. אבל גוף מצומצם זה איננו הפתרון השלם לבעיית ההגנה בהיקפה המלא. אנו צריכים להקיף את כל העם, ואחת הדרכים להכשרת חובה כללית היא החג"ם."

כיום אין עוד ענין לחזור על השורה הארוכה של אי-הבנות וניגודים בין החג"ם והארגון. במרוצת הזמן התגברנו על הרבה מהם והושגה התקדמות לקראת המטרה שהונחה ביסוד החג"ם. במקום "מורי החג"ם", אשר קודם לכן היו מורי ההתעמלות, באו "מדריכי חג"ם" ו"מפקדי החג"ם", שהיו גם מפקדים בארגון. בעקבות "פקודת הנוער" מנובמבר 1940 קמו בארגון "גדודי הנוער", ואחרי מאבק ארוך

היום-יומית של החג"ם; שומה על היוזמים ועל המבצעים להיות נאמנים לנושאים אלה בהגשמה. אף כותב שורות אלו ציין פעם בחליפת מכתבים עם אחד מידידיו הצעירים, כי החינוך המתוכנן לאומץ-לב צריך להיכנס כגורם לגמרי חדש לחינוך הדור. למהפכה זו חותר החג"ם ויחד עם זאת רוצה הוא לפתח ע"י פעולות-שדה, שהן עיקר חשוב של פעולתו, תכונות החסרות היום לחינוך העברי, הנותנות לצעיר לעשות את הטבע המסובב אותו לחלק של נשמתו הוא. כמטרה נוספת שהחג"ם צריך לטפח בחניכיו, דיבר כותב שורות אלו על הכרת החובה לשורות העם, הנראית לו עד היום — גם בשנות השלום — כאחת המטרות החשובות של כל חינוך. וכל זה, הדגיש, נעשה מתוך אמונה באפשרות לשיי לוב הרמוני של חינוך רוחני (הדורש הרבה מהתלמיד) עם חינוך להגנה. תוך התחשלות הגוף בשנים אלה של הכשרה הגנתית מתפתח הנער ומתבגר גם מבחינה רוחנית ונפשית. שוב ושוב חזרנו על ההכרח הפדגוגית של אפלטון ב"מדינה" על חינוך ה"שומרים".

החג"ם הרגיש את עצמו כגורם מהפכני במחשבה ההגנתית של הישוב בעיקר בזה שהוא היה הראשון לבטא את המחשבה של חובת ההכשרה לשעת חירום. בפגישה של "מורי החינוך הגופני" באדר ת"ש, שהיתה מוקדשת להסברת התכנית אשר הופיעה אז, אושרו מחדש היסודות החינוכיים-מוסריים של החג"ם והוצהר: "מפעלנו אינו הוספה של מקצוע לימודי חדש, אלא חלק של התנועה העממית של הכשרת העם. מתוך צפיה לעתיד הטלנו על חלק של הנוער — לפי שעה חלק זעיר, רק הנוער הלומד בביה"ס התיכוניים — חובת הכשרה לשעת חירום.

אגרפות וקליעה ברובה-אוויר). לאלה התוספו בהמשך הפעולה מקצועות אחרים, (סוגים אחרים של ספורט-מגן כמו הסיוף במקל, קפ"פ, ז'ירו-ז'יצו ומאו-חר יותר ג'ודו, ובפרט ספורט שימושי), אבל התכנית מציינת בתור פעולות חשובות בחג"ם גם את המסע (ובעיקר — מסע עם מטען), את המחנה ואת האימון השיטתי בשמירה. אולם עם הפירוט, בכל מקצוע ומקצוע לחוד, הודגש ששם טיפול בכל פרטי העבודה המעשית צריכה לעמוד לפני המדריך כמטרה מתמדת "נטיעת התכונות המוסריות, שצויינו לעיל, בנפש חניכיו. בלעדיהם אין ערך לכל ההכשרה הטכנית".

על יסוד זה, נטיעת התכונות המוסריות המצויינות בבירור כמטרת החג"ם, חזרנו שוב ושוב בפגישותינו עם המדריכים. הכינוס השני של מדריכי חג"ם בשנת תש"ג סוים בהדגשה "כי המטרה החינוכית העיקרית העומדת לפני חג"ם היא נטיעת תכונות נפשיות רצויות בחניכים: מאמץ מכסימלי, אומץ לב, החלטיות הפעולה". וכך אמר י. דורי באותו הכינוס: "החג"ם אין מטרתו לעשות מן התלמידים מומחים למספר מקצועות. המקצועות משמשים כאן רק אמצעי להשגת מטרה חינוכית". על פעולות ספורט המגן נאמר בתכנית 1940: "פעולות אלה צריכות לפתח בחניך את הבטחון העצמי, אשר יכשירהו לפעול, בכל מצב שהוא, בשקט ובלי היסטריה". ואחד המדריכים הטובים של החג"ם, אשר בא כממלא מקומו של מ. מרט ז"ל (כבר בזמן המדינה), ציין: "מקצועות הקפ"פ והספורט השימושי יגבשו את דמות הנוער".

באותה התכנית של 1940 הודגשה רוח-היחידה, מה שהצרפתים קוראים esprit de corps, בתור אחת המטרות החשובות המוצבות בפני החג"ם. כן צויינו הגורמים היכולים לחזק את הרוח הזו, והחינוך למנהיגות הוצב כמטרה מיוחדת לחג"ם.

במלים מעטות ציין י. ד. את מטרת החג"ם בחוברת הראשונה של "ידיעות למדריכי חג"ם" מתשרי תש"ג, חוברת שהיתה צריכה להכין את הכינוס הראשון שעמד להתקיים באותו הזמן: "שומה על החג"ם להכשיר את הנוער בביה"ס להגנה הכשרה כוללת, הכשרת הלבבות והגופות כאחד, חינוך ציוני-חלוצי מובהק המחנך את הנוער להתמכרות והקרבה עצמית לטובת העם והמולדת מזה, וחינוך טרום-צבאי לכושר גופני, לחידוד החושים, למאמץ ולמשמעת עילאיים מזה, צריכים להיות נושאי הפעולה

הארגון, צריכים לשאוף לאותה המטרה — עיצוב אופיו של הצעיר הארץ-ישראלי למען יתהווה טיפוס-יהודי שאנו שואפים אליו. ובפתיחת הכינוס הרביעי בשנת תש"ו ניסחנו: "לפי עצם מהותו החג"ם קשור לדבר גדול ומקיף יותר והוא החינוך של היהודי החדש בא"י".

במשך העבודה חזרנו והדגשנו תמיד גם גורם נוסף, גורם מכריע בחיי הנוער בארץ גם היום, אבל עוד יותר — בזמן ההוא, כשתנועות הנוער קרעו את הנוער הארצי-ישראלי לגזרים ופלגים לאין סוף. בתכנית המקורית הוכרו: "העובדה שארגון החינוך הגופני המורחב הוא אחיד ומשותף לכל הנוער הלומד ולעתיד גם לנוער העובד, עשויה לחזק בחניך ביה"ס העברי בארץ את רגש האחדות הלאומית, את רגש אחדות העם, כנכס קיים ועומד". שוב ושוב הוזכר הגורם של הליכוד הלאומי שצריך להיוצר מתוך החינוך המשותף בחג"ם.

ג. המדריכים — חג"ם וחינוך גופני רגיל

לפי גודל השאיפה היו גם הדרישות שהחג"ם העמיד למדריכיו, ושאלת המדריך הועמדה במרכז כל הפעולה. בתזכיר שהוגש לחברי ועדת החג"ם בשבט תש"ד צוינו הדרישות למדריך כדלקמן: "המדריך בחג"ם צריך להבטיח לארגון כי כל פעולות החג"ם תוצאנה לפועל באותה הצורה המוחלטת

זהו מפנה חשוב, אולי היסטורי בחיי הישוב, אשר יצטרך להטיל לאט-לאט חובה זו על כל איש ואיש. אנו התחלת תנועה עממית של הכשרה לימי חירום, תנועה אשר תקיף, כפי שאנו מקוים, כל איש ואיש בישוב". אנשי החג"ם רצו להיות מחוללי תנועה ולא מפיצי מקצוע חדש בחינוך התיכוני. המחשבה הזאת הובעה מחדש בכינוס השני של מדריכי חג"ם בשנת תש"ג: "התפיסה של הכשרת חובה לכל בני גיל ידוע הנמצאים במסגרת ידועה עושה את החג"ם לחלוץ תנועה גדולה הרבה יותר — התנועה החינוכית להכשרה צבאית של הנוער כולו בלי הבדל מקום הימצאו, בחיי עבודה או בביה"ס. צריך לקום, הארגון הצעיר, להכשרת-חובה אשר תקיף כל נער ונערה בגיל 14-18 הלומדים או העובדים. זהו החזון העומד לפנינו. החג"ם הוא חלוץ לתקוה זו. מתוך ה"חג"ם צריך לצמוח, הארגון הצעיר. זאת נשארה תקוותנו במשך כל הפעולה, גם אחרי שהוקמו, גדודי הנוער בארגון. תמיד עשינו את החשבון שנמצאים בישוב 30.000 נער ונערה בגיל 14-18. מהם מאורגנים 12.000 לכל היותר בגדנ"ע, בחג"ם, בארגוני-הספורט ובתנועות הנוער. שאלנו מה יהיה על 18.000 הצעירים המוזנחים, העוזבים לא רק מצד הגנתי אלא מן הצד החברתי-אזרחי. הצענו שהחג"ם יקבל על עצמו ע"י חניכיו, נוסף לעבודתו ההגנתית, גם את הדאגה ההשכלתית לחברים עוזבים אלה. דבר לא עזר, המחשבה הגדולה נשארה בלבות מעטים. נעז להזכיר כי הרחבנו את המחשבה והעברנו מחוג הצעירים אל חוג המבוגרים: הצענו תכנית להטיל — בעזרת הארגונים המקצועיים, בעזרת המפלגות, בעזרת מקומות העבודה — חובת ההכשרה על כל איש ואיש בישוב. גם לכך לא מצאנו אוזן קשבת; האחרים היו עסוקים למעלה מכוחותיהם בשאלות השעה, ולא יכלו למצוא זמן לדון בתפיסה חינוכית-כוללת כזו לכל הישוב. לעומדים בראש החג"ם היה ברור, שהכשרת הנוער צריכה לצאת מהחוג הקטן של כת, ושצריך ליצור את צבא-המילואים של העתיד.

אולם החג"ם הציב מטרה נעלה יותר. הוא התכוון לא רק לאיש ההגנה, אלא לאישיות בכלל, לאדם: "יש לעורר בנוער את ההרגשה" — נאמר באחד הכינוסים — "כי אם אין הוא ממלא את חובתו בחג"ם, אין הוא גבר". ובסיום אותו הכינוס נאמר: "כל העובדים את עבודת החינוך שלנו, בין אם זה במסגרת החג"ם והחינוך הגופני הרגיל ובין במסגרת

חינוך גופני בכלל; רבים מבתי-הספר צימצמו את החינוך הגופני לשעה אחת, ובבתי-הספר ה"יחסניים" הסתפקו בשתי שעות קצרות. החג"ם לא יכול היה למלא חיסרון זה; חלק גדול מפעולותיו היו מכוונות לחיזוק הגוף: מסעות, ספורט-שימושי, ריצה קבועה בהתחלת הלימודים ועוד ועוד. זה היה, בלי שום ספק, יתרונה של ההכשרה בחג"ם על ההכשרה בגדנ"ע מאז, אשר היתה מוגבלת כמעט כולה, בגלל התנאים החיצוניים, להכשרה ההגנתית הישירה.

חוגי החג"ם היו הראשונים שהכירו את ערך "אות הספורט". חסרונן הגדול של פעולות "אות-הספורט" (מן הבחינה ההגנתית), נובע לדעת כותב שורות אלה, מליקויי הביצוע: הפעולות לא הוגשמו במרץ הדרוש להצלחתן ובעיקר לא באותה הכלליות, אשר רק בה היה כדי להבטיח הישג הגנתי לכל הפעולה.

היה זמן שבו הוחלט כי "הקבוצות שאורגנו לחג"ם תכללנה לעתיד גם את הפעולות של החינוך הגופני הרגיל". עובדה היא כי חשבו על זה לא רק האחראים לחג"ם אלא גם מנהל מחלקת החינוך יחד עם מנהל מחלקת העבודה הרפואית והחינוך הגופני בוועד-הלאומי. אמנם היתה בהחלטה זו, מאפ"ריל 1940, מידת-מה של הסוואה מול האיטורים הדרקוניים של המשטרה, אבל בכל זאת אנחנו, אנשי חג"ם, חלמנו על מעין מיניסטריון למלחמה שינהל את כל הפעולה להכשרה הגופנית, הכללית והמיוחדת. מובן שתפיסת יסוד זו, תפיסה ממלכתית כבר אז, גם היא לא התגשמה במציאות.

מתוך הפעולה עצמה

פעולת החג"ם בביה"ס התחילה רק בדצמבר 1939 (למרות הוראות מחלקת החינוך מאלול תרצ"ט "לעשות מיד את הצעדים הדרושים על-מנת לאפשר את הגשמת החלטה על הכנסת החג"ם לא יאחר מאשר ראשית אוקטובר"), והקיפה 23 בתי-ס. לראש שונה עמדה בראש הפעולה ועדה אשר בה היו מיוצגות המחלקות הנוגעות בדבר והארגון, ע"י ראש המטה. כאיש ניטרלי, להבטחת שיווי המשקל בין ענייני החינוך והביטחון, מונה ע"י הוועד הלאומי כותב סקירה זו. בהמשך הפעולה הוכר הצורך בהקמת גוף יותר אבטוריטיבי להנהלת החג"ם. מאז היתה ועדת החג"ם מורכבת ממנהלי המחלקות השונות (מחלקת החינוך של כנסת-ישראל, המחלקה לעבודה רפואית והכשרה גופנית של הוועד הלאומי) ונוסף עליהם — ראש המטה וכן ראש המפקדה

הארצית של הארגון. "ועדת החג"ם", בעלת מבנה זה, התקיימה גם תקופת-מה לאחר קום המדינה (אף שרצתה להתפטר עם קום המדינה); הועדה התבטלה מעצמה מתוך שמפקדת הגדנ"ע סיגלה לעצמה שאיפות מקיפות ביותר. ליד ועדת החג"ם נוצרה ועדת פעולה, שהיתה מורכבת מאותם האנשים אשר היו קודם לכן את ועדת החג"ם, ואשר בה נתבקש להשתתף גם אדון נשרי, כאישיות בולטת בשאלות החינוך הגופני.

בהתאם לחוקת החג"ם מינתה ועדת-החג"ם מרכז ארצי לענייני החג"ם "לפי הצעת הארגון ובהסכמת מנהל מחלקת החינוך", אשר תפקידו היה לכונן את פעולת מדריכי החג"ם, לפקח עליה ולדאוג לתיאום בין פעולות החג"ם לבין פעולות הארגון בקרב חניכי החג"ם. "תיאום זה" — נאמר בחוקה — "יעשה תוך שיתוף פעולה עם קצין הנוער הארצי". המרכז הארצי היה, אם כן, מפקח משרד החינוך לחג"ם, ואחר כך מונה גם לקצין-המטה לחג"ם. לפי החלטת האחראים היה צריך זאב פלדמן לנהל את פעולות החג"ם כמרכז ארצי כבר בקיץ ת"ש. החלטה זו לא יצאה לפועל מיד, והוא ניהל את הפעולה בהתאם להחלטה זו החל בשנת תש"א וכן בשנת תש"ב. קודם לכן הוא ניהל את מחנה המדריכים אשר נקרא "מחנה מורי החג"ם" (עוד לא העיוו להשתמש בביטוי "מדריכי החג"ם"), באחוזה שעל הכרמל בשלהי

חוקים בין עובדי החג"ם לבין המוסדות המנהלים את הפעולה. אולם עבודת המדריכים סבלה מאוד מהעובדה כי מספרם מצומצם היה. בבית-ספר גדול שהכיל מאות חניכי חג"ם היה בדרך כלל רק מדריך-מפקד אחד, שהיה צריך לפעול רק בעזרת מדריכי-העזר שלו — המפקדים הצעירים. זה שלל מראש את האפשרות להשפעה אנושית-חינוכית שהיה על ה-מדריך להשפיעה. שני גורמים היו לדבר:

אמצעיו הכספיים של החג"ם היו מצומצמים מאוד. בתי-הספר השתתפו במידה ניכרת בתקציב; הארגון היה יכול להעמיד לרשות הפעולה רק סכום מים מוגבלים; חלק מההוצאות, בפרט — הוצאות המחנות, כוסה ע"י אוסף כספים בין גורמים פרטיים אוהדי הפעולה. אולם עוד יותר השפיע המחסור באנשים מתאימים לתפקיד. לא נמצאו אנשי ההגנה אשר יכלו לשמש גם כמחנכים לנוער משכיל, שהיה באפשרותם להתמסר לעבודה זו. בתזכיר מפורט מסיון תש"ו הציע מאיר מרט תכנית להכשרה יסודית של מדריכים מחוגי מפקדי המחלקות של הארגון או מחוגי מורי החינוך הגופני, אשר ברצונם להתמסר לתפקיד זה. הקורס היה צריך להימשך שנה והתזכיר כלל קביעה מדויקת של המקצועות, סידור התנאים החיצוניים וקביעת פנסיה מתאימה, על-מנת למשוך אנשים שיראו בעבודה זו את מקצוע חייהם. דובר גם על האפשרות — ונעשו צעדים בכיוון זה — להכניס את ההכשרה בתורת מדריך חג"ם בין מקצועות החובה של מועמדי ההוראה מקרב הסטודנטים של האוניברסיטה. כל הצעדים האלה היו מביאים בודאי לידי פתרון השאלה, אילו לא נפסקה עבודת החג"ם.

הקץ לחג"ם

החודשים האחרונים לפני קום המדינה היו מלאים הכנות. קיוו, שעם קום המדינה תקבל כל ההכשרה ההגנתית של הנוער צורה חדשה. הכינו "חוקת ההכשרה הצבאית של הנוער", אשר קיוו שתיעשה לחוק במדינה הצעירה. רבים היו הויכוחים על חוק זה; מציעי החוק היו בטוחים שהכשרת הנוער בכללה תאורגן בצורה ממלכתית, במסגרת המשרדים השונים של הממשלה. האחראים לחג"ם חשבו לחובתם את הכנת היסודות למשטר העתיד הזה. "בסידור העתיד" — נאמר אז — "יהיה ערך מכריע להגדרה נכונה בין שלטונות החינוך ושלטונות הבטחון הלאומיים". בניגוד לאלה אשר ראו בחג"ם רק "אמצעי למען נוחיות בסידור האימונים" — תפיסה שיש בה

תרצ"ט, וכן את מחנה המדריכים בג'וערה, בקיץ ת"ש — מחנה זה הוא אשר הכין בצורה מתודית מדריכים לחג"ם. הוא הניח את כל היסודות לפעולה, עמד בראש שני מחנות מדריכי-המשנה (הנזכרים לעיל), בירושלים ובבית-אורן. בלי הגזמה אפשר לקראו "חלוץ-פעולת-החג"ם". בהתאם להחלטת ועדת החג"ם כי המשרה לא תהיה קבועה ביד אדם אחד, אלא נושא המשרה יתחלף מוזמן לזמן, באיר מרט במקום זאב פלדמן, החל משנת תש"ג. מאיר מרט נשאר מפקח על החג"ם וקצין המטה לחג"ם עד יום מותו, בימי מלחמת השחרור. לא כאן המקום להעריך את פעולתו; הכשרתו היסודית בחינוך הגופני הרגיל, הבנתו החינוכית העמוקה ואופיו המעולה הפכוהו לדוגמה של הטיפוס האנושי אשר החג"ם רצה לעצב.

החוקה הגדירה את תפקידו של מדריך החג"ם כדלקמן: "מדריך ביה"ס לחג"ם הוא המתאם בין פעולות החג"ם ובין פעולות הארגון בביה"ס, ובידי-עתו כל פעולות חניכי אותו ביה"ס בארגון. (הגדרה זו נקבעה עוד בטרם נעשה מדריך החג"ם גם מפקד החניך בארגון). עליו מוטל לשמור על ענייני השירות וביה"ס גם יחד, הוא אחראי לפני המרכז הארצי על פעולות חג"ם בביה"ס, ובפני קצין הנוער המחוזי על תיאום הפעולה בארגון".

גם בהמשך העבודה הושם לב להכשרת מדריכים פעמים רבות התקיימו קורסים למדריכים: בפסח תש"ג בהדר, ובפסח תש"ד בשפיה. ההכשרה נמשכה אח"כ בקורסים ביתיים, מוקדשים פעם למקצוע זה ופעם למקצוע אחר. כינוסים של מדריכים התקיימו אחת לשנה, החל משנת תש"ב ואילך. הכינוס האחרון אשר אני מוצא ידיעות עליו, התקיים בשנת תש"ו. בכל הכינוסים השתתפה צמרת הארגון השתתפות אקטיבית. חלק מן הכינוסים התנהל בנוכחות מנהל מחלקת החינוך. ד"ר מוסינזון ז"ל היה נוכח בקורס המדריכים בג'וערה, וגם במחנה המדריכים הצעירים בבית-אורן, חודשיים לפני מותו. גם ממלא מקומו לקח חלק אקטיבי בעבודת החג"ם. באחת הישיבות של ועדת החג"ם במחלקת החינוך בוטאה פעם המחשבה — ולא דוקא על ידי מנהל החינוך — כי החג"ם מיועד להיעשות לתנועת נוער לאומית כללית שתקיף את הנוער כולו. כמה טוב היה, לו היתה מתגשמת מחשבה זו!

כינוסי המדריכים עזרו רבות לבירור שאלות החג"ם בקרב המטפלים בו, וכן יצרו קשרים אישיים

בניסן תש"ח, חודשים מעטים לפני מותו הטרגי, הודיע מאיר מרט ליו"ר ועדת החג"ם שהוא צריך להתפטר מעבודתו בסוף שנת לימודים זו. סו"ס היכרתי גם אני שאין עוד ערך לעבודת הועדה. אולם עבודתנו לא היתה לשוא. עדות לכך תמצא במכתבו (מאלול תש"ט) של ד. בן-גוריון, כשר-הבטחון, למפקד הגדנ"ע. באיגרת זו הוא דוחה לזמן מסוים את תחיקת החוק להכשרה הצבאית של הנוער ומדגיש ומציין, בתור סידור זמני, שבינתיים יוכל לשמש כהסדר חוקי הסידור שהוסכם בינו ובין שר-החינוך, האומר: "גדודי הנוער מהווים יחידה ארצית עצמאית ונתונים למרותו ולהנהלתו של משרד החינוך. מפקדים ומדריכים צבאיים בגדנ"ע יתמנו מקרב אנשי-צבא ע"י משרד-הבטחון באישור משרד-החינוך. מדריכים לתרבות ומקצוע יתמנו ע"י משרד-החינוך באישור משרד-הבטחון. משרדי הבטחון והחינוך מספקים את כל השירותים הדרושים לפעולות הגדנ"ע. ניסוח זה נתן אישור רשמי לכל שאיפותינו ששאפנו אליהן במשך תשע שנות הכשרת הקרקע, לאיחוד ההכשרה ההגנתית וההשכלתית במפעל משותף בין שלטונות הבטחון ושלטונות החינוך. אולם המטרה גדולה גם מסידור ארגוני זה: לשלב בפעולה חינוכית מאוחדת את ההכשרה ההגנתית עם ההכשרה ההשכלתית, כדי לעצב את האדם השלם, איתן ברוחו והחזק בגופו, והיכול הודות לכך להגשים את משימותיו.

חוסר הכרה במטרה האמתית של החג"ם — נאמר אז באופן מודגש: "תמיד חשבנו שלא למען הנוחיות בסידור האימונים נוצר החג"ם, אלא שהיתה מחשבה מראש, היתה אידיאה כאשר נוצר החג"ם כארגון עצמאי בתוך המפעל הגדול של ההגנה: השאיפה לחבר את השכלת הנוער עם הכשרתו ההגנתית, לעשותן ליחידה אחת, לשתף גם את המחנכים בעבודה זו, בעלת חשיבות חינוכית מיוחדת, ולהטיל אחריות בהוצאה לפועל גם על שלטונות החינוך ועל ביה"ס. עם קום המדינה הציעה ועדת החג"ם להתפטר ולפנות את המקום לגורם ממלכתי שיירש אותה. ראש הממשלה ביקש, באמצעות י. דורי, ראש המטה הכללי של צבא-ההגנה-לישראל בעת ההיא, את הועדה להמשיך בעבודה. עדיין הייתי אופטימי בנוגע לאפשרויות העבודה, ובסוף אבגוסט 1948 כתבתי לראש-המטה: "במידת-מה שמח אני כי כפיתם עלי להמשיך בתפקידי, כי רוצה אני לנצל את החודשים האלה על-מנת להכין את העבודה העתידה במעשה טרם שתתגבש, החוקה להכשרה צבאית שלנו". לא ניתנה לנו אפשרות לביצוע עבודה זאת. לצבא על שאיפותיו הארגוניות הגדולות, אשר נושאן היה מפקד הגדנ"ע בצה"ל, לא היתה הבנה לעבודה השקטה והצנועה שנעשתה בחג"ם, למרות כל ההישגים של תשע שנות עבודה, ולמרות תוצאות המבחן הקשה אשר החג"ם הועמד בו במלחמת השחרור, כאשר נתן סמלים וקצינים לצבא הגנה המתהווה.

קצרים ביד גיבור — כן בני הנעורים

(תהלים קכ"ו, ד')

ת מ ר ו ן

הצורך להשיג שהאויב — הוא שיימצא בנגלה, ולא מאחורי מחסה, ועקב־כך יהיה פגיע־ביותר לאש, ולאותה מהלומה אשר מכינים לו.

שתי דרכים נראות לי להשיג כי האויב אמנם יתרכז באותו מקום, (במרחב), ובאותה עת, (בזמן) שיהיו הנוחים בשביל המתמרן. האחת — ע"י מארב; והשניה — ע"י זה שהאויב יוכרח לתקוף מכשול (או בכלל נקודה־חיונית) המוחזק בידינו. במקרה השני הרי חיוניותו של שטח המכשול בשביל האויב, ועצמתו, צריך שיהיו כאלה שהאויב יהיה נאלץ לתקפו — ועל־כן גם לרכז כוחות כדי לעשות זאת. ואשר למארב, כנתי ליצירת מצבים בדומה למעשהו של יהושע בהתקפה על העי (ספר יהושע, פרק ז' ח').

שתי דרכים אלו — המארב, והמכשול־המוגן — כננתם להביא את כוחות האויב לידי כך שירוכזו בשטח פתוח; ואויב הנמצא בשטח־פתוח, והמרוכז שם ללא מחסה, הוא המהווה מטרה טובה וכדאית. גם הדירה־לטוח־ארוך, והתקפה בעורפו של האויב, בנויה על־דרך תמרון, שעיקרה הוא מארב ותפישת האויב בעורפו, כשהו מגולה, וכן, לעתים, מכונן התמרון, המבוסס על תפיסת־מכשול־והגנתו, לסיכולו בראש־וראשונה של מאמץ־האויב — וליצירת האפשרות ל"פתיחת־דף־חדש".

יאמר: כוח המגן על מכשול — הרי אף הוא עצמו משמש מטרה מרוכזת? אך אין הדבר כך. אותו כוח מגן על מכשול מחופר, ובאם יהיה לו גם מחסה־ראש, מפני אש ארטילריה ומרגמות, לא יהיה פגיע באותה־מידה כאשר האויב בשעה שהלז בנגלה; ומה־גם, באם יהיה פרוס ברוחב ובעומק — שלא יהווה הוא, למעשה, מטרה מרוכזת, אם־כי ודאי שיהווה מטרה שהכרחי להקים ריכוז כוחות בשביל להתקיפה ולהשתער עליה. כל־כמה שהמכשול יוצב על נקודה החיונית לאויב — יהווה הכוח המגן על מכשול זה גורם אשר יביא את האויב לידי הופעה באותו מרחב — והתרכזות באותו זמן — שהם־הם הנוחים בשבילנו.

מרבית הדברים שנאמרו על גורם האיכות — ובעיקר, על איכות מול כמות — נוגעים בדרך־כלל באמצעים, ובפרט במפעילים. חשוב הדבר שנראה את תוצאות פעולת גורם־האיכות בשדה־הקרב. ה־דברים הבאים מטפלים בעיקר־השימוש באיכות, מול כמות, יותר מאשר בפירוטים; והם מתרכזים ב־כוחות־היבשה: — כיצד ניתן להשתמש באיכות מול כמות במערכה הנטושה בין כוחות־יבשה — וכשה־מדובר הוא באותם גילויי־איכות אשר מחוץ לתחומי העדיפות באיכותו של הציוד. כי היו קרבות אשר בהם לא היה בין שני הצדדים הבדל בציוד — ובכל זאת כוח הקטן־יחסית לעומת אויבו הוא שניצח בהם. ההיסטוריה הצבאית מלאה דוגמאות לכך; במלחמות חניבעל, קיסר ג'ינגיס־חאן, קרומואל, נפוליון — בכולן מצוי שפע דוגמאות כאלו, ולימודן מורה שהשימוש באיכות־מול־כמות תלוי בעיקר בעליונות באשר לתמרון.

כדי שלא ישאר הדבר בחזקת מונח מופשט, אנסה להגדיר ולהמחיש להלן כמה מחשבות, על־מנת להבהיר מה כנתי בדברי על עליונות בתמרון. מה שואף התמרון להשיג? התמרון שואף "לקבוע", לרתק, את האויב במרחב וזמן — דהינו, למנוע מן האויב את כושר התמרון במקום ובזמן, וע"י זה להכשירו למהלומה שתכריעו. במלים אחרות: שאיפת המתמרן היא להביא את האויב לידי כך שיתרכז, לזמן המתאים, באותו שטח אשר שם תונחת עליו המהלומה המכרעת; כלומר, מתפקידו של התמרון — ע"י בחירת שטח הנוח בשבילו, והכנת התנאים בשביל מתן המהלומה בזמן שיהיה נוח להשגת תכלית התמרון — ליצור את האפשרות להשיג את ההכרעה.

ולא קל הדבר, כי הרי באותה עת עצמה חייב לתפוס בתכניתו חלק שוה־לפחות (ואולי אף יותר־מזה) המאמץ שלו למנוע בעד כך וכי ייעשה בדומה־לנ"ל — ע"י האויב — לכוחות־הוא, ויצוין, כי בכל השיקולים כגון־אלה תהיה נודעת חשיבות־יתרה ל־גורם השטח — כי הלא חשיבות זו נובעת גם מן

אכן, כוח-מגן שהוצב להגן על נקודה שאינה חיונית לאויב — כמוהו ככוח שרותק-לקרקע, ועקב- כך — אף ללא מאמץ מיוחד מצד האויב — איבד את כושרו לתמרן. זהו דבר שחשוב-ביותר לראותו בכל בהירותו.

אם ככה נראה את השימוש באיכות מול כמות בקרב היבשתי — כי אז נוכל לראות כי בצד גורמי-איכות, כגון ציוד ואימון, יהיה הכרח לשים את הדגש החזק (ואולי החזק שבדגשים), במצביאות, כגורם המשפיע-ביותר.

כבר אמרנו שהתמרון שואף „לתפוס“ את האויב במרחב וזמן הנוחים למתמרן — ואז להנחית עליו את המהלומה שתביא להשגת הכרעה. ממה תורכב ה- מהלומה?

המהלומה תונחת כרגיל על-ידי התקפות הכוח באגפי האויב ובעורפו, לאחר שנתפש לפתע במרחב ובזמן הנוחים לנו — וזאת, בעיקר, ע"י ריכוז מכסי-מלי של אש ארטילריה, אוריה ושריון, המכוונים-מראש ככל שכיוון-מראש הנו אפשרי.

הכושר לתמרן כוחות כך שיביאו את האויב לידי מצב בו הוא יהווה מטרה מרוכזת וחשופה במרחב וזמן, תלוי בשורה של הגורמים: — בכושרו הארגוני של המתמרן לפזר את כוחו ולרכזו, ללא שהיות וללא אבדן-זמן; בכושרו של המגן על המכשול להדוף כל כוח שפרץ לשטח-המוגן והתחיל להקים בו מאחז לעצמו; בכושרו להימנע מלתת לאויב מטרות כד-איות בשטח-עורפו, כגון שיירות-רכב גדולות, מצ-בורים גדולים וריכוזי-גייסות בנגלה; ביכולתו להת-פרס אגב הקפדה על פיזור מכסימלי, ומתוך קידום מצבורים, עתודות ובסיסי-אש קדימה ככל-האפשר מבלי שהללו יהוו מטרה כדאית לאש האויב; הקטנת מספר דרגי-הביניים מהמחסנים הבסיסיים ועד למח-סנים שבשטח-המבצעי; ובעיקר — המנעות מתלות במציאותם של עורקי-אספקה יבשתיים, ע"י ביצוע האספקה ע"י מטוסיים (ובאם יפותח פעם הליקופטר זול וקל-לטיפול — בהליקופטרים), כלומר מאמץ לשלול מן האויב, ע"י אי-הזדקקות לקוי-תחבורה יבשתיים, את האפשרות של ניתוק השטח-המבצעי מעורפו. את כל הגורמים האלה הכרחי לקיים בכדי שניתן יהיה להבטיח שתוך-כדי תמרון שלנו יכול-נוכל „לתפוס“ את האויב במרחב ובזמן הרצויים לנו

— ושלא יוכל הוא „לתפוס“ אותנו במרחב ובזמן הרצויים לו, וע"י כך להפוך-הקערה-על-פיה לרעתנו. בעסקנו בדרכים ואמצעים אלה לביצוע התמרון והמהלומה, אסור שנשכח כי הגשמת הדרכים האמו-רים תלויה בראש-וראשונה במצב האוירי. באם מטו-סינו לא ישלטו בשמים, או יוכו מכה כזו שלא יוכלו למנוע חופש-פעולה מהאוריה האויבת — אי-אפשר יהיה לבצע תמרונים כאלה. חיל-האוויר לא זו בלבד שהוא-הוא המסוגל לרכז במרחב וזמן את מטען חומר-הנפץ הגדול והאפקטיבי ביותר על יריב מרוכז ב-נגלה, אלא שבלעדיו תחסרנה לנו גם הידיעות ה-דרושות, שעליהן נוכל לבסס את תכנית התמרון ו-המהלומה. כוחות-יבשה ללא סיור-אוויר דומים ל-אותו עיור המנסה לחמוק שעה שמטר-אבנים ניתך עליו.

ככל שמשתפרים-והולכים כושר-הביצוע של ה-כוח האוירי ועצמת חומר-הנפץ שהוא מפעיל — כן גדלה-והולכת יותר ויותר השפעת הכוח-האוירי גם על מהלך הפעולות-שעל-הקרקע. העליונות-בתמרון, שכוחות-היבשה של כל צד שואפים לטפחה ולהשיגה, אינה אפשרית מבלי כוח-אווירי, כי אשו — הן ב-מסגרת גורמי-המרחב, והן בזו של גורמי-הזמן — עולה על כל ריכוז אפשרי שיהיה ביכולת אש כוחות-היבשה ליצרו כלפי מטרה מרוכזת ונתונה-בנגלה.

נראה לי שניתן לסכם מספר מחשבות על האיכות באופן-שלהלן: — למצביאות-הגבוהה חלק גדול ב-מכלול הגורמים הקובע את סיכויי הצלחתו של תמ-רון. „מפקד רגיל“ לא יוכל עוד לעמוד בפני אותן דרישות-הקרב שמציג כיום תפקיד הפיקוד בכוחות-היבשה. למען יוכל לכך, עליו להיות מפקד מעולה, אמן-תמרון, בעל „אורח-מחשבה ניד“, וכדומה; — וזאת למען יוכל להפוך איכות-בכוח לאיכות-בפועל.

ובסיכום — שוב: — עליונות-התמרון ניתנת ל-השגה בשתי דרכים: ע"י מארבים — כשל יהושע בהתקפה על העי — או כשל חניבעל, במערכות על הטרביה, ליד אגם-טרכסימני, ואף ליד קנה; או ב-אמצעות מכשולים-מוגנים — כמו אחדים מהמחנות-הפצורים לש קיסר, וכמעשה ואלנינגטון על גבעות טורס-ואנרס, (ואף כאחדים ממבצעי מולטקה במל-חמת פרוסיה-צרפת ב-1870).

„לוחם“

המשמר הלאומי הירדני

ידיעות על הנעשה בצד הישראלי של הקו; סוירים לאורך כבישים, דרכים, קווי-חשמל וטלפון — למניעת חבלה בהם, ולמניעת מעבר קו שביתת-הנשק לצרכי הסתננות, הברחות, עיבוד חקלאי בלתי-חוקי, וכו'. בימי מלחמה ילחם המשמר-הלאומי בהתאם לפקודות שיקבל מאת מפקדות יחידות ה"לגיון".

המשמר-הלאומי הירדני הוקם במחצית שנת 1949 כתוצאה מלקח מלחמת-הקוממיות הישראלית, ובעיקר על פי הדוגמה, אשר הישובים היהודיים נתנו למפקדי ה"לגיון הערבי". מפקדים אלה נוכחו לדעת, כי יסוד הצלחתו של הישוב היהודי בבלימת הסתערות צבאות-ערב במלחמת-הקוממיות היה ארגון יעיל של כל נקודות-ישוב להגנה מקומית — מבחינת פיקוד, כוח-אדם, חימוש וביצור. לעומת ארגונם של הישובים בים היהודיים, בלט חוסר הארגון-להגנה של הישובים הערביים בא"י. האחראים להגנת "ממלכת-הירדן" הסיקו מסקנותיהם מעובדות אלו, והחליטו על הקמת ארגון להגנה-מרחבית — הוא המשמר הלאומי.

ארגון — וכוח-אדם

בראשית ימיו של המשמר היה השירות בו בהתנדבות. בקיץ שנת 1949 הוחל במסע תעמולה לחיול מתנדבים לשורות המשמר-הלאומי — בא"י הערבית, ובעיקר בישובים שלאורך קו שביתת-הנשק. מדריכים מה"לגיון הערבי" הופיעו בכפרים ובעיירות והחלו לאמן את המתנדבים. נשק, תחמושת וציוד בסיסי לקיום האימונים סופקו ע"י יחידות ה"לגיון". המתנדבים התאמנו בבגדיהם-הם, לא קיבלו כל משכורת, גרו והתכלכלו בבתיהם. המסגרות המבצעיות והמנהלתיות של המשמר עמדו בראשית גיבושן. חישי-מהר הורגש הצורך במתן מסגרת קבועה לארגון רופף זה, ולביסוסו מבחינת מעמדו החוקי בממלכה. בפברואר 1950 פורסם חוק המשמר-הלאומי, שבא לענות על צרכים אלה. חוק זה קובע, כי כל גבר מגיל 18 ועד גיל 40, המסוגל לשירות צבאי מבחינת כושרו הגופני, חייב בשירות ב"משמר-

המשמר הלאומי" הירדני זכה בשנים האחרונות לפרסומת רבה בקרב הציבור הישראלי — הן בשל החלק שנטל בשורת תקריות לאורך קו-שביתת-הנשק הישראלי-ירדני והן בשל בעיית כפיפותו ואח-זקתו, אשר עמדה על הפרק בכל דיון מדיני בין-ערבי, ובכל הדיונים שבין ממשלת ירדן לממשלת בריטניה. הציבור הישראלי, כאזרחים כאנשי-צבא, שאב את מרבית ידיעותיו על אודות המשמר-הלאומי הירדני מהודעות אקטואליות, שהתפרסמו בעיתונות ומהפר-שנות שצורפה אליהן — מבלי שתובהר לו די צרכה, ובכל פרטיה, מהותו של כוח צבאי זה. להלן ננסה לעמוד על ארגונו ומבנהו של המשמר-הלאומי הירדני, ציודו וחימושו, אימוניו וכושרו-המבצעי — כל אלה מנקודת ראות צבאית בראש וראשונה — אך עם זאת גם להבהיר את מעמדו המדיני של כוח צבאי זה, כגורם חשוב במערכת-המדיניות הבין-ערבית.

הגדרת המשמר-הלאומי, יעודו ותפקידיו

המשמר-הלאומי מהווה את מערכת-ההגנה ה-מרחבית של המשמלכה ההאשימית הירדנית. תעודתו בימי שלום — לפטור את ה"לגיון הערבי מתפקידי שמירה והחזקת קו שביתת-הנשק, כדי לשחרר את ארגונו של הלז מההפרעות וההכבדות בתפקידים אלה ולאפשר לו מהלך תקין של התאמנות בשטחי ה"עורף" של המדינה; ובימי מלחמה — לבלום, בקו-הקדמי הירדני, כל התקפה ישראלית, להגן על כל כפר וכפר, ולתת ע"י כך שהות ל"לגיון הערבי" להתפרס ולהתארגן להגנת שטחים החיוניים לממלכה, ולהתקפת-נגד; וכן לספק ל"לגיון" תגבורת חי"ר, בצורת גדודי המשמר-הלאומי והמילואים לשורו-תיו, ולפעול ככוח גריליה בתוך הקוים הישראליים ומאחוריהם. בין תפקידי המשמר בימי שלום: — שמירת מקומות הישוב לאורך קו שביתת-הנשק; סוירים בקו במשימות אבטחה, אתראה — ואיסוף

נוגעות במישרין לחייהם ולמצבם הכלכלי. כל אלה הם מגבלות רציניות מבחינת רמה כללית וצבאית; ושורשן של רוב הבעיות ב"משמר הלאומי" בתחום רוחו-הצבאית נעוץ במנטליות שתוארה לעיל. מאידך גיסא: מאז מלחמת-הקוממיות חזקה מאוד בקרב האוכלוסיה הכפרית תחושת הסכנה, וזאת ביחוד בישובים שבקרבת קו שביתת-הנשק — ותחושת-סכנה זו איפשרה את ארגונו של ה"משמר", אף שרמתו נקבעה ע"י המגבלות הנ"ל.

2. האוכלוסיה העירונית שבא"י הערבית זכתה בתקופת המנדט לפגישה עם הציביליזציה והתרבות המערביות. היא סיגלה לעצמה במהירות את הישגיהן הטכניים, ואף את מערכת הרעיונות החברתיים והתרבותיים המערביים — באופן חיצוני, ומבלי להבינם ולקלטם מבחינה נפשית. כן נוצרה חברה לבנטינית טיפוסית: — חברה, שהעתיקה את הגון החיצוני של תרבות המערב, מבלי שתקלוט את ערכיה. האוכלוסיה העירונית בא"י הערבית היא עירונית מבחינה חברתית, לאומנית קיצונית בדיבוריה ומהירה להשתלחב — אך מחוסרת התמדה ונכונות לקרבנות. הרמה הצבאית של אוכלוסיה זו מותנית ע"י רמתה הכללית הטכנית, שהיא טובה למדי. אך חוסר ההתמדה וחוסר רוח ההקרבה-העצמית פוגמות בה מאוד.

האוכלוסיה הכפרית והעירונית של עבר-הירדן, שגויסה ואומנה חלקית במסגרת ה"משמר" ומהווה כ-20 אחוז ממצבת כוח-האדם שלו, מפגרת אחרי ערביי א"י מכל הבחינות. נוסף לפיגורה בכל השטחים הטכניים, החברתיים והרוחניים, אין לה כל ענין ישיר בשירות במסגרות ה"משמר", היות ואין היא חשה את הסכנה על בשרה. כבר צוין לעיל, כי הבדוים של עבר-הירדן, הנחשבים ככוח-אדם מעולה מבחינה צבאית (רוח-לחימה, התמדה, תחושת-שדה, הסתפקות במועט מבחינת תנאי-חיים) מתחילים ל"לגיון ה-ערבי" ואינם משרתים ב"משמר הלאומי".

כפיפות, פיקוד ומבנה

ה"משמר הלאומי" כפוף לראש-המטה של ה"לגיון הערבי". הנסיונות, שנעשו מטעם מזכירות הליגה-הערבית, ממשלת מצרים וממשלת סוריה, להעמיד את ה"משמר-הלאומי" הירדני תחת פיקוד המועצה-הצבאית של הליגה, או הרמטכ"ל המצרי והרמטכ"ל הסורי — ולהוציאו על-ידי כך מהשפעה בריטית עקיפה — לא הצליחו עד כה.

בראש ארגונו של ה"משמר" עומד מפקד-כללי, האחראי בפני ראש-המטה של ה"לגיון הערבי" ל-פיקודו, ארגונו ואימונו של ה"משמר-הלאומי".

הלאומי" — 150 שעות-אימונים בכל שנה בימי שלום, ותקופה בלתי-מוגבלת בזמן מלחמה. לפי החוק חייבים חיילי ה"משמר" לשרת בתחומי הממלכה בלבד. פטורים מחובת הגיוס: חברי הממשלה ופקידיה, צירי הפרלמנט, ראשי עיריות ואנשי-דת. חיילי ה"משמר" כפופים, בתקופת שירותם, לחוק הצבאי של ה"לגיון הערבי". החוק הופעל באופן הדרגי. ראשית כל גויסו ואומנו תושבי הכפרים שלאורך קו שביתת-הנשק. אחריהם — האוכלוסיה העירונית של א"י הערבית ותושבי הכפרים שבפנים השטחים שממערב לירדן. כאחרונה גויסה ואומנה חלקית האוכלוסיה של עבר-הירדן. בדוים, המשמשים "מא-גר" כוח-אדם לחיול ל"לגיון" לא גויסו, פרט לשבטים שבקרבת קו שביתת-הנשק; ורק בשנה האחרונה הוחל, בממדים מצומצמים מאוד, בגיוס פליטים, תושבי מחנות-פליטים, אשר נחשבים כיסוד בלתי-מהימן כלפי המשטר. אותם פליטים, שנקלטו בערי הממלכה וכפריה — גויסו כיתר התושבים.

מסתבר, כי כ-80 אחוז של חיילי ה"משמר ה-לאומי" הם ערביי א"י. יסוד זה מתחלק לשני סוגים, הנבדלים מבחינת רמה כללית וצבאית:

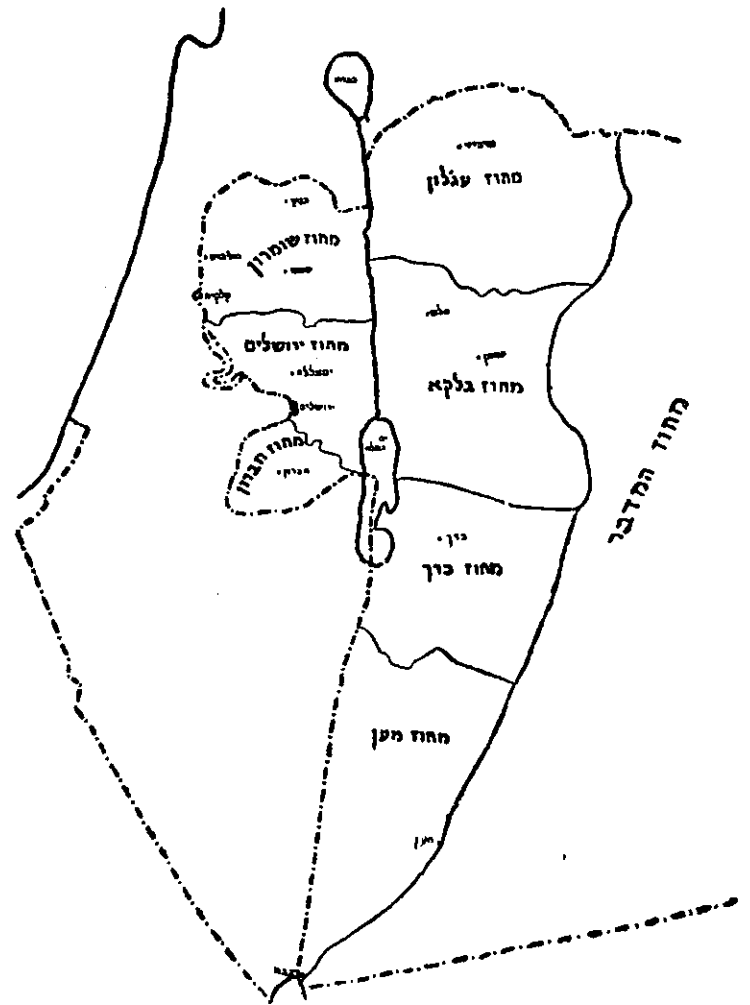
1. תושבי הכפרים — הפלחים, שטרם יצאו מהאווירה הפטריארכלית או הפיאודלית-למחצה, בה

ה"גלם", ממנו הורכב המשמר-הלאומי הירדני

היו שרויים מאות בשנים. הקשר לאדמה והקשר למשפחה — הם הרגשות השולטים בחייהם החברתיים. התוצאות הן: חוסר השתתפות פעילה בחיים המדיניים, חוסר הכרה אזרחית, מעמדית או מפלגתית, אדישות כלפי בעיות ממלכה ואומה במידה שאינן

במילוי תפקידו נעזר הוא ע"י מפקדה-כללית. למפ-קדה-הכללית כפופות המפקדות המחוזיות של ה"משמר". לצרכי מנהלת ה"משמר הלאומי", חולקה הממלכה למחוזות; גבולות מחוזות אלה הם בהתאם לגבולות מחוזות המשטרה והמנהלה-האזרחית של הממלכה, תוך שינויים קלים בלבד. (המחוזות הם: בא"י המערבית — שומרון, ירושלים, חברון; בעבר-הירדן — מצפון לדרום: עג'לון, בלקא, וכרך מען. מחוז-המדבר הצפוני ומחוז-המדבר הדרומי אינם מופיעים בין מחוזות ה"משמר-הלאומי", מאחר שהם מאוכלסים בדוים בלבד. מפקד-מחוז של ה"משמר" אחראי בפני המפקד הכללי של ה"משמר הלאומי" לפיקודם, ארגונם ואימונם של כוחות ה"משמר" שבמחוזו. הוא נעזר בסגל קציני-מטה, שתפקידיהם

מקבילים לתפקידי קציני-המטה שבמפקדה הכללית, ובסגל מנהלתי מצומצם.

גדודי המשמר הלאומי משמשים או לתפקידי הגנה-מרחבית — במידה שהם מגויסים ממספר כפרים שכנים ליד הגבול; או לתפקידי גדודי-עתודה להגנה-המרחבית ולגדודי-הרגלים של ה"לגיון", במקרה שאזור-גיוסם נמצא ב"שטחי-העורף", או שהוא מקיף כפרים אשר בהם קיים ארגון

בפני-עצמו להגנה-מרחבית, אשר יש בו כדי לספק צורך זה.

ארגונם ואימונם של גדודי "משמר-הגבול" נמו-כים משל גדודי ה"משמר-הלאומי" ומגבילים את אפשרויות הפעלתם. גדודים אלה אינם מהווים מסגרת טקטית קבועה, בנויה על פי תקן מסוים, כגדודי ה"משמר-הלאומי", אלא ארגון רופף פחות-אוי-ותר של יחידות הגנה-מרחבית במספר כפרים שכנים, הנקרא לצרכי מנהלה "גדוד משמר-גבול"; — החלו-קה ליחידות-משנה אינה מבוצעת באופן עקבי. מצבות כוח-אדם של גדודים אלה משתנות ונעות בגבולות של מינימום 400—500 — ועד למעלה מאלף איש. גדודים אלה אין בהם די נשק-מסייע גדודי וסגל-מפקדים מתאים. יחידות הגנה-המרחבית שבכפרים כפופות בדרך-כלל למפקדת גדוד ה"משמר-הלאומי", אליו הן שייכות, או למפקדה המחוזית. מבחינה מב-צעית — וביחוד בשעת-חירום — כפופות יחידות ה"משמר-הלאומי" ליחידת ה"לגיון" החונה באזור ואחראית לבטחוננו. כפילות זו גרמה במקרים רבים — וביחוד בשנים הראשונות — לחיכוכים רבים בין ה"משמר-הלאומי" ל"לגיון".

למרות ארגונו של ה"משמר הלאומי" (ו"משמר-הגבול") במסגרת גדודית, הרי עדיין הכפר — הוא המוסיף להיות את היחידה הבסיסית הממשית. מפקד הכפר — מש"ק מהלגיון הערבי, או איש-ה"משמר-לאומי" מקומי, בוגר קורס מתאים — אחראי בפני מפקד הגדוד לפיקוד על חיילי ה"משמר" שבכפרו לארגונם ולאימונם. (במקרים בהם אין הכפר כפוף לגדוד — אחראי הוא בפני מפקד המחוז). בכל כפר, בהתאם לגודלו, מספר כיתות או מחלקות. בכפרים גדולים ובעיירות — פלוגה, או אף יותר מזה. מפקד הכפר אחראי לאחזקת הנשק והתחמושת שנופקו ל"משמר הלאומי" בכפרו, למצבם התקין של ביצורי הכפר וגדרותיו, לביצוע השמירות והסיוורים ואף ללחימה במבריחים ומסתננים. תפקיד אחרון זה הוא תיאורתי בלבד, מאחר שרוב מפקדי הכפרים משת-פים-פעולה עם המסתננים והמבריחים (שהם בדרך-כלל אנשי ה"משמר-הלאומי") גם כאשר הדבר עומד בניגוד להוראות המפורשות של מפקדת ה"משמר הלאומי" ומפקדת ה"לגיון".

חימוש וציוד

אין ברשות ה"משמר נשק הכבד יותר מנשק-מסייע גדודי. בשנים הראשונות לא קיבלו חיילי

ה"משמר" כל ציוד אישי. הם התאמנו, שמרו וסיירו, כאמור, בבגדים שלהם. עם התפתחות ה"משמר" התחילו חייליו לקבל מדים משומשים של ה"לגיון" (הינו: — מדים בריטיים) לתקופות האימונים ומילוי-תפקיד; אחרי תלונות רבות באשר לטיבם של מדים אלה — קיבלו גם מדים חדשים. המיוחד במדי ה"משמר-הלאומי" הוא הכפייה שהנה צחובה או מצבע חאקי, תג ה"משמר-הלאומי" (שני רובים צלובים, מוקפים זר על-ידפנה שבקצהו העליון הכתר ההאשמי, ולמטה כתובת בערבית "אל-חרס אל-וטני" — ה"משמר הלאומי") וסרטי-כתף בצבע ירוק-לבן.

אימונים

בראשית קיומו של ה"משמר הלאומי" התקיימו האימונים בכפרים בלבד. מש"קים-מדריכים מטעם ה"לגיון" אספו את חיילי ה"משמר" והחלו לאמנם מחזורים-מחזוריים. כל מחזור התאמן משך חודש ימים, מספר שעות ליום. האימונים כללו תרגילי-סדר, תס"ח, אימון-בנשק-קל, אימוני-שדה, אימון-כיתה בסיסי ותרגול הגנת הכפר. סיים המחזור את אימוניו — נערכו מבחנים לחיילי ה"משמר". בשלב הבא של התפתחות ה"משמר-הלאומי" אורגנו מחנות-אימונים — מחנה לכל מחוז — בהם התאמנו משך חודש ימים אותם חיילי ה"משמר" שסיימו בשנה הקודמת מחזור-אימונים בסיסי בכפריהם. התנאים במחנות אלה היו לעתים קשים מאוד, וגרמו להורדת הרוח בקרב המתאמנים. במחנות אלה היו צריכים לעבור, בשנת-האימון השניה, את אימון-המחלקה, ובשנה שלישית — את אימון-הפלוגה; אך למעשה עברו רק במקרים יוצאים מן הכלל את אימון-המחלקה, ולא-אימון-הפלוגה לא הגיעו כלל. הרמה הממוצעת של המתאמנים לא איפשרה בדרך-כלל התקדמות אל מעבר לאימון-הכיתה.

במגמה לספק ל"משמר הלאומי" סגל-מפקדים מתוך חייליו-הוא, לפחות בדרגים נמוכים — ובמגמה להקל על ה"לגיון", החייב לספק מדריכים ומפקדים ל"משמר-הלאומי", למרות שאף הוא אינו סובל מעודף קצינים ומש"קים מוכשרים — נפתחה הדרך בפני חיילים מוכשרים משורות ה"משמר" להגיע לדרגות גבוהות יותר. חיילים אלה חייבים להתנדב לתקופת התאמנות בקורס מתאים — נוסף על האימונים שהם חייבים לעברם במסגרת הגדוד שלהם. בפיקוחן של יחידות סדירות מתקיימים קורסי מ"כים לחיילי ה"משמר הלאומי", הנמשכים כחודשיים, ותכניתם — עד אימון-המחלקה ועד-בכלל. ה"לגיון" מקיים מח-זורים מיוחדים להכשרת קצינים מחיילי ה"משמר

הלאומי". כל מחזור נמשך שלושה חודשים. המסיימים מקבלים דרגת מוכשח (קדט). בעיה נוספת שעמדה בפני מפקדת ה"משמר" היתה הכשרת כוח-אדם מקצועי. בעיה זו מצאה את פתרונה החלקי-לפחות ע"י שליחת חיילי ה"משמר" לבתי-ספר החיליים של ה"לגיון".

מאות חיילים נוספות אחרות עברו הכשרה במק-צועות הגדסת-השדה, במסגרות-ההדרכה של חיל-ההנדסה של ה"לגיון". חיילים אלה משמשים במח-לקות-החבלה של גדודי ה"משמר" ומארגנים את עבודות הגידור והביצור של הכפרים בקרבת קו שביתת-הנשק. מפקדת ה"משמר" דאגה גם להכשרת מאות חיילים לתפקידי עזרה ראשונה, אלונקאות וחובשות; חיל-הרפואה של ה"לגיון" אימן חיילים אלה. אך למרות כל המאמצים האלה, אין לומר כי בעית כוח-האדם המקצועי ובעית הסגל-הפיקודי נפתרו ב"משמר הלאומי" באופן מניח את הדעת, וזאת הן מבחינה כמותית והן מבחינה איכותית. ה"משמר" עודנו נשען על ה"לגיון הערבי" גם מ-בחינה זו.

תנאי-שירות

התקופות הבלתי-פוסקות של אימונים, שמירות וסיורים ללא-תשלום גרמו להפסדים ניכרים לאנשי-ה"משמר", בעיקר לפלחים בכפרים. המזון סופק ע"י ספקים אזרחיים — ואלה שעשו יד-אחת עם אחדים מהאפסנאים באשר לרמאות ולגניבות—וההתמרמרות גברה-והלכה. רבו מקרי הנפקדות מהאימונים, ובכמה מקומות אף סירבו חיילי ה"משמר-הלאומי" לצאת לשמירה ולסיורים. מפקדת ה"משמר" עשתה מה שהיה ביכולתה לעשות: ניפקה מדים חדשים לחיי-ליה, מסרה את תפקידי אספקת המזון לגדודים המתאמנים לידי חיל-ההספקה-וההובלה של ה"לגיון" והבטיחה תשלום משכורות. קשיים תקציביים — אחת המחלות הכרוניות, מהן סובלת מפקדת ה"משמר" — מנעו תשלום מסודר של משכורות לחיילי ה"משמר הלאומי", והיו תקופות של חודשים רבים, בהן שוב לא שולמה כל משכורת. למרות אי-הסדר הכללי, ששורר בתחום תשלום משכורות לחיילי ה"משמר", ניתן לקבוע כללים מספר בנידון — תוך הדגשה כי הסטיות הן רבות למדי:

1. חיילי ה"משמר-הלאומי" המתאמנים בכפריהם או נמצאים בתפקיד (תצפית, סיור) משך שעות היוס — אינם מקבלים משכורת. 2. חיילים בתפקיד בלילה (תשמוע, משמר, סיור) מקבלים משכורת של 50 פילס (= שילינג בריטי) עבור משמרת של 4 שעות.

הערכה זו — תוקפה יפה במיוחד לגבי יחידות ה"משמר הלאומי" בכפרי הספר. אין יחידות ה"משמר" מסוגלות לבצע התקפה באופן עצמאי.

רמת הסגל-הפיקודי אינה מאפשרת הפעלת יחידות ה"משמר הלאומי" הגדולות מפלוגה מבלי להעמידן תחת פיקוד יחידות סדירות. מאידך גיסא, יש לציין כי מפקד-כפר בעל יוזמה וכושר-מנהיגות עלול לתרום תרומה ניכרת לכושר-המבצע של היחידה שבכפר. מגבלה נוספת של הסגל-הפיקודי, המשפיעה על הכושר-המבצע של היחידות, היא חוסר-היוזמה הכללי והדבקות הנוקשה לסכימות. מגבלה זו חלה, אמנם, לא רק על הסגל-הפיקודי של ה"משמר-הלאומי" בלבד.

מצבות הנשק-הקל ביחידות ה"משמר" הן מלאות, ואחזקתו טובה בדרך-כלל. לעתים קיימים קשיים באספקת תחמושת. בעבר הלא-רחוק ניכר היה מחסור בנשק-מסייע גדודי, אך פעולות הרכש הנרחבות ו"מתנות" מאת ה"לגיון הערבי" שיפרו את המצב בהרבה, והמצבות מתקרבות-והולכות בכל היחידות למה שנקבע בתקן.

בסיכום: — צורת-קרב היחידה, שיחידות ה"משמר-הלאומי" מסוגלות לבצע ביעילות, היא ההגנה. ההגנה-המרחבית בכפרים תתגונן ביעילות באם ימצאו ברשותה נשק ותחמושת בכמות מספקת, באם יגלה מפקד-המקום כושר-מנהיגות ויוזמה ואם התגבורת תגיע בזמן. יחידות הגדולות יותר מפלוגה אינן מסוגלות לבצע מבצעים עצמאיים, בגלל הרמה הבלתי-מספקת של הסגל הפיקודי, והמחסור ברכב ובאמצעי-קשר מתאימים. היחידות מסוגלות לשמש כוחות-עזר ליחידות סדירות.

ארצות ערב וה"משמר-הלאומי" הירדני
עלינו עוד ליחד את הדיבור על פרשת היחסים שבין ה"משמר" לבין ארצות ערב, לא רק בגלל האקטואליות שבדבר אלא גם מכיון שהחסרת פרשה זו היתה מונעת את הבנת הנושא בשלמותו. עד שנת 1953 כיסתה ממשלת-הירדן מתוך הכנסותיה העצמאיות את כל תקציב-ההוצאות של ה"משמר-הלאומי". בריטניה היתה אמנם מעונינת בקיום ה"משמר" ובפיתוחו, שהשתלב יפה בתכניותיה לגבי ה"לגיון-הערבי", והעמידה לרשות ה"משמר-הלאומי" שירותים שונים מטעם ה"לגיון" — אך לא הקציבה סכומים מיוחדים במסגרת ההענקות ותקציב-התמיכה שלה בשביל ה"לגיון" וממשלת-ירדן. ארצות ערב לא סייעו לאחזקת ה"משמר-הלאומי" ופיתוחו, ואף לא נדרשו לעשות כך. בשנת 1953 החל ראש-

3. מש"קים של ה"משמר-הלאומי" (מפקדי משמרות) מקבלים משכורת של 70 פילס עבור 4 שעות-תפקיד. 4. חיילים-מגויסים בגדודי ה"משמר" מקבלים משכורת של $2\frac{1}{2}$ —5 דינאר לחודש* (דינאר ירדני = לי"ש). 5. מש"קים של ה"משמר" הנמצאים בשירות-בפועל בגדודים מקבלים משכורת של 6—7 דינאר לחודש. 6. חניכי קורס קציני ה"משמר-הלאומי" מקבלים משכורת של 10 דינאר לחודש, נוסף לכלכלה. 7. קציני ה"משמר" בשירות-פעיל מקבלים משכורת של 15 דינאר לחודש. בהתאם לתוספת ל"חוק-המשמר-הלאומי", שפורסמה באבגוסט 1953, תשלם ממשלת-ירדן פיצויים בשיעור של 50—250 דינאר לחיילי ה"משמר" שנפגעו בשעת מילוי-תפקיד ולא כתוצאה מרשלנות, ונגרמו להם מום או מחלה כרונית. פיצויים בשיעור של 300 דינאר ישולמו למשפחת חייל ה"משמר" שנפל בשעת מילוי-תפקיד שלא כתוצאה מרשלנותו, במקרה והחלל היה מפרנס המשפחה.

בעית המשכורת מוסיפה להוות גורם שלילי בהשפעתה על רוח אנשי ה"משמר הלאומי". יתכן, כי בעיה זו תמצא פתרון מניח-את-הדעת כתוצאה של הסדרים חדשים בין בריטניה לירדן.

לשם העלאה-בדרגה חייב חייל ה"משמר" למלא אחרי התנאים הבאים: 1. לעבור קורס מתאים. 2. לקבל המלצה מאת מפקד בדרגת קצין. 3. לעמוד במבחן להלאה-בדרגה.

כושר מבצעי

אשר לרמה הכללית והצבאית של חיילי ה"משמר", ניתן לסכם, כי בדרך-כלל מהוה היא גורם שלילי. אכן, יחד עם האמור בפרק "ארגון וכוח-אדם", יש לזכור כי היסוד הפלחי שב"משמר" יגלה ודאי כושר מבצעי לא-רע, כשיהיה עליו להגן על ביתו וכפרו הוא. לעומת זאת אין לצפות הרבה מיחידות ה"משמר" המורכבות מעירוניים: — התלהבות אולי תספיק בשביל מבצע אחד קצר מאוד, אך חוסר ההתמדה וחוסר רוח-ההקרבה ישברו יחידות אלו בתנאי לחימה ממושכת וקשה. רמה אינטלקטואלית נמוכה, חוסר יוזמה, אדישות כללית — המחריפה עוד בתנאי חיי-צבא — גורמים אלה משפיעים אף הם לשלילה על כושר-המבצעי של ה"משמר הלאומי".

מבחינת אימוניהן מסוגלות יחידות ה"משמר" לבצע קרב-הגנה בהתאם לכל כלי צורת-קרב זו.

* רמת המשכורת אינה יציבה, ומשתנה מדי פעם, לפי האפשרויות התקציביות של המדינה.

הלאומי" "צבא-הליגה" (1). למרות איומיהם של שליטי ערב כי יפסיקו את תרומותיהם. מאז לא חדל ה"משמר-הלאומי" להיות אמצעי-לחץ מדיני במשחק המתנהל על הבמה הבין-ערבית, ומאחורי הקלעים הירדניים-בריטיים. שליטי ערב אמנם קיימו את איומיהם והפסיקו את תרומותיהם זמנית, בהתחלת שנת 1954, אך נאלצו לחדשן אחרי החרפה נוספת במצב לאורך קו שביתת-הנשק הישראלי-ירדני. החל מספטמבר 1954, ולמשך שנה שלמה, שוב לא נתרמה אף פרוטה מטעם ארצות ערב ל"משמר-הלאומי" — בחלק, בשל הרגיעה בקו-הישראלי-ירדני, ובחלק, בשל גורמים אחרים, שהיו אקטואליים אותה שעה. אך ממשלת עיראק פתחה, באבגוסט 1955, את המסע לצירופה של ירדן אל ברית-בגדד בתרומה בשביל ה"משמר הלאומי"! לעומת-זאת, החלה בריטניה לתרום גם ל"משמר" תרומה שנתית של 350.000 ל"ש, החל משנת-הכספים 1955/56. התרומות של ארצות ערב מסתכמות בסכום שלמעלה ממיליון וחצי דינאר, כשעיראק ומצרים בראש התורמים. בחודשים האחרונים שוב הופצו שמועות רבות על העמדת ה"משמר-הלאומי" תחת פיקוד הרמטכ"ל הסורי או המצרי. ברור, כי היתה כאן הפצת שמועות כוזבות, במטרת תעמולה מדינית; וה"משמר-הלאומי" הירדני נשאר כפוף לראש-המטה של ה"לגיון הערבי". המש-חק המדיני סביב ל"משמר-הלאומי" הירדני לא יפסק, כנראה, כל-זמן שה"ממלכה הירדנית" לא תצטרף סופית אל אחד הגושים, שנתהוו בעולם הערבי.

הממשלה הירדני ד"ר פאווי אל-מולכי לנקוט בקו מדיני, שמטרתו היתה להחליש, ע"י הידוק הקשרים עם יתר ארצות ערב, את התלות הירדנית בבריטניה. הוא דרש ממדינות-ערב תמיכה כלכלית בשביל ממלכתו, ובמיוחד דרש מהן לסייע לפיתוחו של ה"משמר-הלאומי" — בנימוק כי הוא העתיד להדוף בקו-הראשון את ההתקפות הישראליות המסכנות את ארצות-ערב כולן. דרישותיו לא מצאו אז אוזן קשבת בין שליטי ערב, למרות שהפזמון על ה"משמר-הלאומי", המגן לא רק על גבולות הירדן אלא על העולם הערבי כולו, הושמע עד אין כוח. מועצת הליגה-הערבית קיבלה אמנם במושבה, בחודשי אבגוסט-ספטמבר 1953, החלטה להעניק ל"משמר הלאומי" הירדני סכום של חצי מיליון ל"ש, אך ההחלטה לא בוצעה עד אחרי תקרית-קיביה (14.10.53). תקרית זו המחישה לשליטי-ערב בפעם הראשונה את חשיבותו של ה"משמר-הלאומי", והן החלו לתרום את תרומותיהם. אך חיש-מהר קבעו, כי אין טעם במתן תרומות ללא תמורה — והחלו לדרוש את העמדתו של ה"משמר" תחת פיקודה של הליגה-הערבית. מטרתן היתה בראש-וראשונה החל-שת ההשפעה הבריטית בירדן, ע"י יצירת משקל-נגדי ל"לגיון הערבי" בצורת "משמר-לאומי" ירדני תחת פיקוד הליגה; ובשלב מאוחר יותר — הרחבתו, ע"י גיוס פליטים בקנה-מדה גדול, והפיכתו למין "צבא-הצלה" חדש. בריטניה התערבה בצורה חריפה, ממשלת-ירדן סירבה להעמיד את ה"משמר" תחת פיקוד הליגה (בירדן כבר החלו לקרוא ל"משמר-

כיתת "המשמר-הלאומי" הירדני באימוניה

קולי לאנס

קצין בריטי על

„רגימנט הבדוים” שלו

כרועים וזאבים, כן גם אנשי צבא ובדוים אפשר שלא יגיעו לעולם לשפה משותפת.
צ. מ. דוטי בספר המופת שלו „ערב המדברית” (“Arabia Deserta”).

על ידי צירופן את הגרעין לרגימנט החדש. לא היה זה אולי בלתי טבעי, כי הדבר העניק למפקדי חי”ר שונים הזדמנות נפלאה להיפטר מעולם של אי-אילו מהקשישים ביותר שבחייליהם שהיו בעלי גיליונות התנהגות ארוכים אף מגילם! אך הרי כאלה הם דרכיו של הצבא!

בספטמבר 1952, היה הרגימנט כבר קיים מזה כחודשיים; קציניו — כל חמישתם — באו אליו מחיל הרגלים, חדורי המושג כי מכונית שריון הנה טנק. רק אחד מהם דיבר אנגלית ראויה לשמה, והלז נלקח מן הרגימנט חודש לאחר בואו, ונשלח לקורס לאנגליה. היה לנו מתורגמן, אשר האנגלית שלו היתה מן הסוג המליצי, ומהיותו ערבי עירוני, תיעבוהו הבדוים בכל לבם. בתנאים שכאלה, תופתע מן מהירות בה תקנה לך בקיאות בשפה!

ב„לגיון”, כבכל צבא אחר, הכסף הוא תמיד מועט מאוד לעומת הדרוש לשם עבודה יעילה. בסדר העדיפויות, בענין זה, נמצא הרגימנט שלי הרחק במורד הרשימה. אנו ירשנו מחנה אשר נבנה על ידי קבלן נוכל — הוא הקימו בשיא מהירות, ואח”כ נמלט אל הלבנון כששיא של כן בכיסו. הישגו הניכר ביותר היה, שהמטבחים כותרו בסדרת בתי שימוש עשויים תעלות עמוקות. שלוש שנים נדרשו מאתנו כדי למחותם.

כבישים לא היו, ולא סדנאות, לא חדרי אוכל ואף לא קנטינה. הקסרקטינים נראו כמתעתדים לוותר מיד על המאבק הבלתי שווה בינם לבין איתני הטבע, ולשוב אל עפרם. הרב-סמל הרגימנט, ערבי נהדר בעל שני אותות הצטיינות בעד אומץ לב, ניסה להראות לי ימים אחדים לאחר בואי כמה גרועים הם הקסרקטינים; — הוא נשען בכל כובדו על אחד הקירות; הקיר התמוטט ובעקבותיו הרס”ר. החום היה רב, ויום-יום היתה רוח, המשולה למשב מפביבשן, מתחילה מנשבת בשעות הצהריים, נושאת בכנפיה ענני אבק כבדים מזרקא העיר, ומניחה אותם על המטבחים, בהם היו הטבחים מבשלים ארוחת צהריים.

רוב המאורעות הטובים שבחיים באים עליך כשהם בלתי צפויים. מינויי לתפקיד הקמת רגימנט מכוניות שריון ב„לגיון הערבי” — ודאי שלא חזיתו מראש. בעצם, לא היה דבר הרחוק מזה במחשבותי. אותו פרק זמן היו הן נתונות כולן להכנת תכנית אימון-מציאותי ל-800 עתודאי סוג Z¹, אשר עמדו להצטרף בעוד ששה שבועות אל המחנה השנתי של רגימנט ה„יומנרי”² שלי. והנה תחת לאמן אנשי-„יומנרי”, מצאתי עצמי במדינת הירדן, המרוחקת 2000 מילין. לצערי, כמעט ולא נותר לי זמן להרהר במנת-חלקו של יורשי האומלל ב„יומנרי”, הנאבק לתרגם את התיאוריות שלי ללשון מעשה.

לפני נחיתתי בירדן, בספטמבר 1952, נצטמצמה הכרתי עם המזרח-התיכון בשהות של שנתיים עם הרגימנט שלי בפאזי³. שם למדתי לומר אַמְשִׁי! — ושלא לחבב את המקומיים. פרט לזאת לא ידעתי דבר לא על הערבי, לא על שפתו, ולא על מנהגיו. יתכן שהייתי מביא תועלת מרובה יותר ל„לגיון”, אילו ידעתי כל אלה.

הרגימנט שעמדתי להקים נועד להיות רגימנט בדוים. הבדוי היטיב כל-כך להסתגל למכוניות-שריון, עד כי הוחלט להקים רגימנט מכוניות-שריון בדוי נוסף ב„לגיון הערבי”. הואיל ועדיין קיימות היו מחלקות אחדות של מכוניות-שריון ברגימנט-הרגלים, בהם שימשו לצרכי סיוור⁴, הוחלט ליצור

¹ עתודאי סוג Z — בבריטניה — הם אנשי שירות חובה, אשר השלימו את שירותם בצבא הסדיר והועברו אבטומטית לעתודת-הצבא. הם נקראים אחת לשנה (למעשה — לא בכל שנה) לאימוני-תחזורת, המתנהלים בסיקוחו של הצבא הסדיר. — המער.

² „יומנרי” — שמם של רגימנטים של חיל-פרשים מליציוני מתנדב, שהיו חלק מ„הצבא הטריטוריאלי” בבריטניה; במהלך מלחמת-העולם ה־2 מוכנו הרגימנטים הללו והפכו ליחידות רכב-שריון (ואחדות — ליחידות ארטילריה, ארטילריה נגד מטוסית וכיו”ב) — המער.

³ החניה הראשית של הגייסות הבריטיים באזור תעלת סואץ. — המער.

⁴ צורת-ארגון, הזכורה ודאי למשתתפי מלחמת-הקוממיות ב„חזית הירדנית”. — המער.

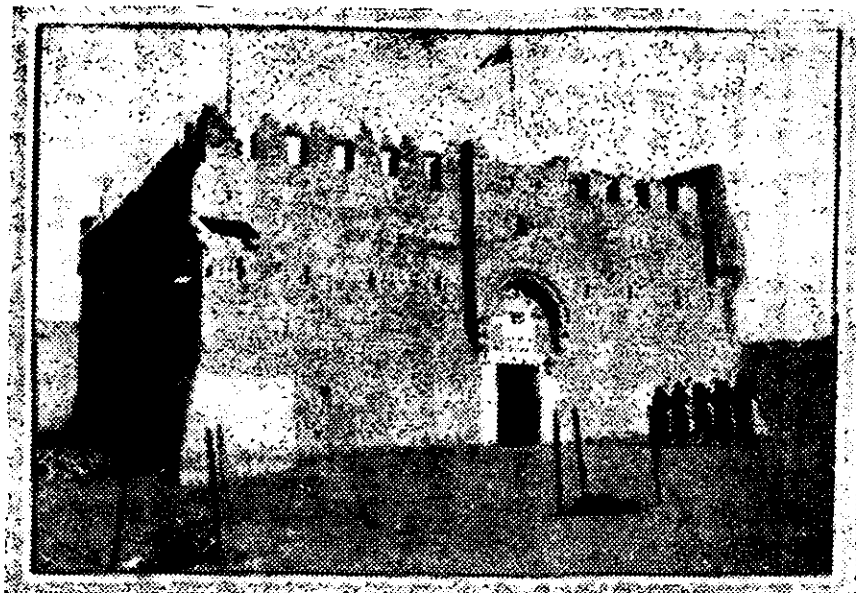
בצורך החיוני שבפעולת-אלחוט טובה ביחידות מכו-
ניות-שריון. דבר זה היה מפתיע עוד יותר משום
שהחייל-הערבי יצלח היטב לאלחוט.

חרף התופעות המרגיזות והאכזבות, למדתי כי
בנית רגימנט כמוה כטיפוח גן. בשתיהן קיימות אותה
ציפיה בהכשרת הקרקע ובזריעת הזרעים; האכזבות
הבאות עליך כאשר הצמיחה היא איטית, או כאשר,
במקרים אחרים, הנטיעות המובחרות גוזעות מבלי
לפרוח; הזעם האוחז בך כאשר כלבו השוטה של
אי-מי קובר את עצמו בין פרחי-טיפוחיך; והסיפוק
הסופי עת כל הגן כולו עומד במלוא פריחתו.

רגימנט מכוניות-שריון בארץ מדברית הוא יחידה
המעניקה נחת-רוח יתרה למשרת בה. מדברה של
הירדן מענין יותר מרוב המדבריות האחרים, ובדרך
כלל תנאי הקרקע מצויינים בשביל מסע-מכוניות.
החיילים הבודים אוהבים את המדבר, שהוא ביתם,
והם מאושרים ביותר ומיטיבים ביותר לפעול כשהם
משרתים בו. אמנם אין להכחיש כי תפריט מורכב
מבשר-שימורים וצנימים מוגיע כעבור שבועות אח-
דים אפילו את קיבותיהם של הבודים; אלא שאין
הם מתאוננים על כך אלא לעתים רחוקות. רק החיים
בקסרקטינים הם-הם שהילכו עלינו, כעבור זמן
מסוים, שיעמום.

אם אָרַשׁ למנות את מעלותיו של החייל הבודי,
אנסח אותן כך: מזג טוב, להט, ערות, נאמנות,
סבילות וקשיחות. כל אלה הן סגולות צבאיות טובות.
למטבע זאת יש גם צד שני, כמובן. חוסר ההשכלה
מסייע לנטיה שלא להעריך את ההכרח ברמה שתהיה
גבוהה-די-הצורך. ההישג הבינוני נחשב לעיתים
קרובות מדי להישג מרקייע-שחקים, וכן יש בו בודי
גם יהירות, תככנות, וריתחת-מזג; כל אלה —
מחולשותיו של האופי הערבי. אפס, עדיין לא אירע
שאפנה אל אנשי כי יעשו מאמץ מיוחד, בלי שאקבל
כתמורה כל מה שביכולתם לתת. הם היו גאים
בעצמם, בצבאם, במסורת-הערבית שלהם, והם לא
אכזבוני מעולם בהתנהגותם.

באוהליהם אשר במדבר לא חל בחייהם של ה-
בודים שינוי רב יותר מאז הימים בהם כתב דוטי¹)
את המלים שצוטטו בראש המאמר. אולם החייל הבודי
של היום הוכיח, כי בהינתן לו ציוד ואימון טובים,
יהיה לחייל טוב, שאינו נופל מאחרים. דרוש היה
אדם כגלאב פחה כדי להוכיח זאת בעליל. ומצד
גמלו לו בודי ה"לגיון", על האמון שלו בהם, ברחשי-
חיבה ובנאמנות, שהנם מקור לא אכזב של עידוד
לקצינים הבריטיים המשרתים עמם.

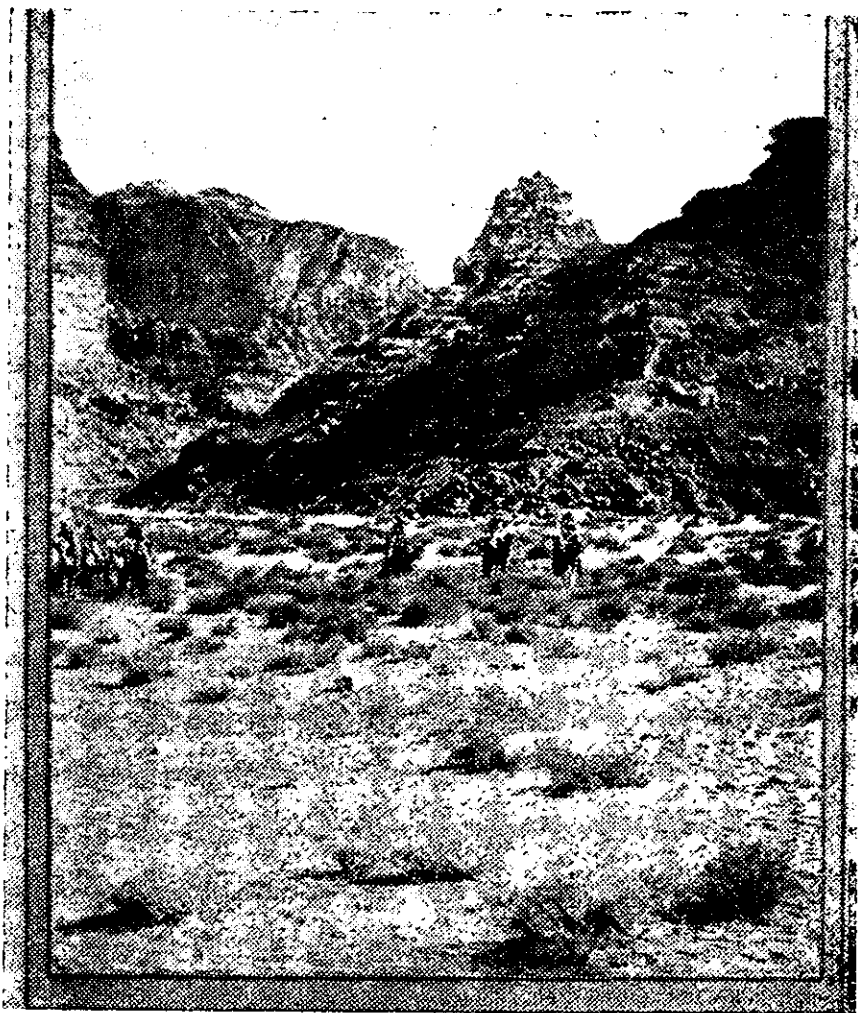
מצודת פטרול-המדבר במודאנרה

פקודות-קבע, תרגילים טקטיים, הרצאות, ורוב
הדברים האחרים של חיי שגרה צבאיים לא היו
קיימים. גם פלגת בדק קל לא היתה; היו לנו רק
שני מכוני-מכוניות. לכל אחת ממכוניות-השריון
היתה רשימת פגמים שנתמשכה על פני מספר דפים.
מלבדן היו לנו אי-אילו מכוניות מסוג "לאַנדרובאַר"
וצמד עוקבי-מים ותיקים. ולבסוף, מעל לראשינו היה
תלוי ועומד האיום כי יפרקונו, שכן איש לא ידע,
אם עתידיים "לאשרנו לתקן" אם לאו. משנותן אתה
עכשיו מבטך ברגימנט, שמצבתו קרובה לתקנו, המלא
באנשים ובציוד, רשאי אתה לצחוק על חששות אלו,
אבל בשעתו הן הילכו עלינו דיכאון.

אלה היו הצדדים-לחובה. אבל הם היו כטיפה בים
לעומת הצדדים-שלזכות: הנאמנות, החן וההומור
התמידי של החייל הבודי, אשר חברותו תיקר בעיני
עד יומי האחרון. למעלה מזאת, כולם היו להוטים
ללמוד, והפיקו מן האימון הנאָה, אשר הגבירה את
חשקי לעסוק בו.

קשה יותר היה לעקור מלבם אי-אילו מן הלקחים
המוטעים שלמדו במלחמה הערבית-יהודית. באותו
מסע-מלחמה לא היתה ברירה אלא להשתמש במכו-
ניות-שריון כבטנקים. הואיל וליהודים היו כלי-נשק
נגד-טנקיים מעטים בלבד, לא היתה לזאת חשיבות
יתרה, אך חזרה על תפעול כזה של מכוניות-שריון
נגד אויב בעל ציוד חדיש — פירושה יהיה התאב-
דות. גם הקצינים וגם החיילים לא השיגו זאת בשכלם
אלא באיטיות, ובאיטיות עוד גדולה מזה למדו להכיר

¹ צ'ארלס מונטגיו דוטי Charles Montagu Doughty, 1843-1926, משורר ועובר-ארצות אנגלי, מן הנוודים שב-
רושמירשימות ממסעיהם בערב.

פטרול-גמלים בהרי טובאיק

נזרקים אל תוך החיים החדשים לאחר שעברה עליי-
הם ילדות דומה עד מאוד לילדותו של יצחק בן-
אברהם אבינו. היה מוכן תמיד להעלות חיוך על
שפתיך, שכן גם הבדוים יצחקו על אותם דברים
עצמם, ומבטם חודר מהר מבעד למסוה ההתנהגות
ה"מתנפחת" או התופעות המגוחכות, ולבסוף —
לעולם אל תהיה כה עסוק שלא תמצא פנאי לשמוע
את קובלנותיהם, שהן לעתים-קרובות פעוטות וחס-
רות-ערך, או לסעוד עם אנשיך באוהליהם השחורים.
הכנסת אורחים מקודשת על הערבים — קל וחומר
על הבדוים. הבדוי אפשר ויוציא את פרוטתו האחרונה
כדי לערוך לך משתה; אך מרגיש הוא סיפוק מלא,
אם אתה נוכח בו.

הזיכרון החי ביותר, אולי, השמור עמי, על
החיילים הבדוים, הוא זה: עלי, נהג אשר היה נוהג
שנתיים במכונית-המגורים שלי, נעדר לפתע. הוא
נרשם כעריק. אבל מקץ זמן חזר ובפיו המעשיה כי
הואיל ומת אביו, ניטל עליו לדאוג לעדרים עד אשר
ימצא הסדר אחר. הוא נחבש בחדר המשמר, בתנאי
מעצר חמור.

כעבור ימים אחדים, תוך כדי ביקורת-המחנה,
ביקרתי בחדר-המשמר, מלווה על ידי סגני והרב-
סמל-הרגימנטי שלי. עלי ואיזה חוטא אחר היו
חולטים תה על פרימוס. עלי בירכני בלבביותו
הרגילה, ולא גילה כל סימני מבוכה בדבר מצב-הביש
שנתפס בו. "יא-סידי" — אמר — "התכבדנו בשתיית
ספל תה?" הואיל ואיש לא נראה היה כמופתע בשל
הצעה זו, קרסנו כולנו בחגיגיות על הרצפה ושתינו
איש-איש ספל תה בדוי סמיך. עלי היה מלא הנאה,
ולמחרת היום נשא בשלות-נפש בעונשו.

זכרונות אלה וכיוצא באלה יחיו בזכרוני את
"הלגיון הערבי", כאשר יתמו ימי שירותי בו.
החיים במחיצת החייל הבדוי עשויים להיות רצופי
אכזבות, מרגיזים, או מרוממי רוח — אך לעולם לא
יהיו משעממים! באשר לי עצמי — נהניתי מהם
הנאה שלמה.

חיבו את אופקיהם על ידי שנגיש להם לקריאה את
הספרות המתאימה. הרעה-החולה היא שמועטה עד
מאוד ספרות כזאת בערב — ובמקומה תמצא רק
כתבי-עת ועיתונים פחותי-ערך, שתכופות יש בהם
אף דברי הסתה נגד השלטונות. מוחו של הערבי,
בדומה לזה של ילד, מושפע מכל דבר אשר "יזריקו"
לתוכו. המשימה הגדולה הניצבת עתה לפני ה"לגיון"
היא לטפח מושגים מן הסוג הנכון; אך דבר זה
אינו תמיד מן הקלים לביצוע, ומצריך כסף רב.

שלוש שנים במחיצת חיילים בדוים לימדוני כי
שלוש הן הסגולות הדרושות לכל המתעתד לשרת
עמם בצבא. והן: אורך-רוח, חוש הומור, ונוהג כלפי
אנשים אשר יקל עליהם את הגישה אליך. שומה
עליך להיות נכון ל"מהר באיטיות", ולזכור כי אנשיך

מסורת-שיקולים בריטית

שתשתדל להרתיע את החוק, ע"י שימוש בלשון-פניה תקיפה אך מתונה, מלבצע תוקפנות כלפי החלש".

מדברי ויליאם גלדסטון כראש-ממשלה בריטי, בתזכיר סודי למלכה (1869)

ו. גלדסטון — אשר לא היה תקיף-הבעה ממנו בגינוי של תוקפנות — משהיה לראשונה ראש-ממשלה, ב-1869, הגדיר, להדרכתה של המלכה ויקטוריה, סידרה של עקרונות-מנחים למדיניות-החוק הבריטית.

המסיבות אז — בטרם אורגן הבטחון-הקיבוצי — היו בקויהן-הכלליים דומות לאלו של שנת 1939, כאשר למעשה נתפורר הבטחון הקיבוצי (לאחר כשלונו המוסרי והעובדתי של חבר הלאומים במניעת תוקפנות בחבש ובספרד).

הערותיו של קפי לידל-הרט לדברי גלדסטון המובאים לעיל.

„אם כי מעולם לא ראתה אירופה את אנגליה מסתלקת מתוך רפיון-רוח ממערכה, הרי אנו הננו אלה היודעים באיזה מחיר, של סכנות פנימיות לכל מוסדותיה של הארץ, לחמה היא ופילסה-את-דרכה אל אותה נקודת-שיא מסוכנת אשר בה ללא-ספק עמדה ב-1815... כלום אנגליה הנה כה עדיפת-כוח על פני כל אומה אחרת עד שיכולה היא, תוך-תבונה, להכריז על עצמה כמוכנה ליטול-על-שכמה את תקנתם של כל מעשי-עול בכללותם? האם תוצאותיהן של הצהרות והבטחות לא תהיינה הדלדלות מקורותיה בטרם-זמן או תמוטתה ביום-המעשה?

...על אנגליה להחזיק בידיה-היא, בשלמותם, את האמצעים לקבוע מהן התחייבויותיה-היא החלות עליה; ... עליה לא להצר את חופש בחירתה-היא ע"י הצהרות אל מעצמות אחרות... הצהרות, אשר לגביהן עלולות הללו לטעון כי זכאיות הן להיות לפחות שותפות לפירושן; ...מוטב לה, ויקרה-אשר-יקרה, להבטיח פחות-מדי מאשר יותר-מדי; אל-לה לעודד את החלש ע"י שתורע בו תקות לעזרתה בהתנגדות לחזק, ומוטב

„אורח-מחשבה נייד“

משאין העניינים מתפתחים כמתוכנן. אולם תכנית גמישה — אין די בה: המפקדים שביצועה הוטל עליהם, מן-ההכרח שיהא ביכולתם לסגל מחשבתם לתמורות תכופות וחריפות; ולסגלה — מבלי עודף של התרגשות, דאגה או אכזבה. כן כוללת ניידות-מחשבה את ראיית-הנולד, במשולב עם מהירות ההחלטה. מפקדי שריון רואים בעיני-רוחם את תוצאתו המשוערת של הקרב, והם נכונים לבצע מיד תכנית טובה יותר ומכרעת יותר, ככל שמתפתח המצב. ניידות מחשבה — אין כרוכה בה בהכרח מהירות התנועה דוקא, אולם מחייבת היא קצב העולה על קצב-האויב. לא מחשבת המפקד ולא גופו — אל יהיו רתומים אל ארגון-מטה ונוהל-מטה מורכבים ואטיים. מפקדי-שריון — את עיקרי-צרכיו של הפיקוד נושא הוא בראשו ובכיס-המותן שלו. באותם כלי-נוע גלגליים, זחליים או ברי-כנף המסייפים על גמישותו ועילותו של המפקד ניידת-מחשבה — משתמש הוא בתקשורת שלו למען לכד וגבש את מאמצי פקודיו.

מתוך: „השריון“, דו"ר-חזון לכוחות חיל-השריון ו„חיל-הפרשים המשורין“ בצבא ארה"ב.

חיל-השריון הטעים תמיד את חשיבות הננידות המחשבתית. למען סייע למפקדי-שריון הצעיר, ניסתה מחלקת-הפיקוד-והמטה של „בית-הספר לשריון“ בצבא ארה"ב להגדיר את ענין ה„ניידות המחשבתית“ ולהסבירו, וזו לשון הניסיון: —

ניידות מחשבתית — היא אותו מצב-מחשבתי של המפקד אשר מאפשר לו להגיב באורח תוקפני ונועז על כל גורם-מניע ועל כל גירוי שבשדה-הקרב, תוך ניצול מכסימלי של הכוחות הניידים. מפקדי שריון חושבים לא במטרים — כי אם בקילומטרים. ניידות-מחשבה, משמעה — יכולת המפקד ל„השליך“ קדימה את מחשבתו הרחק אל-מעבר לאזור-הקרב הבלתי-אמצעי הצר וה„שטוח“. מחשבתם של מפקדי-שריון הוסגלה לראות אף את הפעולה הזעירה-יותר, ואת תוצאותיה, בקשרן ויחסן הנכונים אל המטרה-הכוללת. הם מבקשים בתמידות אחר הזדמנות לפעול ביוזמה-תוקפנית מכסימלית, תוך מאמץ להדביר את האויב ולהשיג את ההכרעה. ניידות מחשבה כוללת את ההעזה הן בתפיסה והן בביצוע. (בלחמה-הניידת קיים צורך מפורש לנקוט בסיכון-המחושב; וכן טבוע בעצם טיבה הצורך בתכנית גמישה, המתירה תיקונים מידיים

כלייסיוע משורינים - רכב „ס.אוו.“

ארטילריה "SP" (בדומה, למשל, לכלי ארטילריה-השדה האמריקאיים, בני קוטר 105 מ"מ ו-155 מ"מ, המוצבים על שלדות-זחל משורינות ***) .

אין זו אלא טעות חמורה ביותר. רק לעתים רחוקות השתמשו ברכב שריון סוביאטי זה למשימות אש-עקיפה מן הסוג המקובל בארטילריה, וגם אז רק בתחומי אש-נצפית (דרך אגב, בענין תחום זה דומה הדעה הנקוטה בצבא הסובייטי לזו שבמרכז האימונים של חיל-התותחנים האמריקאי: — תחום של 5000 מ' אצל הרוסים, לעומת 5000 יארד — כ-4500 מ' — הנהוג בצבא ארצות-הברית). כלי ה"ס.אוו." אינם מותאמים לתפקידי אש-עקיפה כזו. חסרה להם אפשרות צידוד-התותח, למען יוכלו ל-העתיק אש כזו אל נקודות שונות לרוחבה של גזרת-החזית שלפניהם. מלאכתם היא — אש בכינון-ישיר (לפי תצפית בשפופרת-ראייה אופטית) מן הסוג הנהוג בתוך הסתערות, הניתנת בסיוע לטנקים בעלי-צריח. לאמיתו של דבר — כמוהם כרובי-צלפים ענקיים. בדומה לטנקים הבריטיים הראשונים בשעתם (אשר גם הם נועדו למתן סיוע — אם כי סיוע לחיל-רגלים) נושאים הם מעטה-שריון שלם. לפי ההגדרה המקובלת בצבא ארה"ב ל"טנק" — הרי אלה הם טנקים — אפילו אם אין בהם צריח (בשלהי מלחמת-העולם השניה אף הגיעו בצבא ארה"ב לידי בניית טנק חסר-צריח מעין זה, שמשקלו היה 100 טון).

את ה"שושלת" של "ס.אוו." התחילו הרוסים בשלהי 1942; ואת כלי ה"ס.אוו." הראשונים הם הכניסו לפעולה באמצע 1943 — בעקבות "שושלת" דומה של כלי-שריון גרמניים שבמסגרת חיל-הארטי-לריה הגרמני — עוד לפני מלחמת-העולם השניה. כלים אלה, אשר כונו "ארטילריה-הסער", זכו להצלחה רבה במסע-צרפת ב-1940 ואח"כ גם במסע-רוסיה ב-1941. בטנקים חסרי-צריח אלה השתמשו הגרמנים בעיקר בשביל סיוע לחיל-הרגלים.

כל הטנקים חסרי-הצריח הללו, בין גרמניים ובין רוסיים, משתמשים בשלדת טנק סטנדרטית. כלי-היריה קבוע בתוך לוח-השריון החזיתי של גוף הרכב. צידודו של כלי-היריה מועט מאוד, יתכן כי רק כדי 17° בלבד. אולם, לעומת זאת, מצויים גם יתרונות

כלי-יריה משורינים אלה אינם סתם ארטי-לריה בעלת היסע-עצמי! תפקידם הוא לספק אש-ישירה לסיוע הרגלים — להגן על הטנקים באשם — ולנפץ התקפות-נגד של שריון-אויב. יש ומכנים אותם: — ה"טנקים ללא-צריח של רוסייה"...

מסכת-המונחים הנקוטה לגבי טנקים הינה, בעולם כולו, מין אנדרלמוסיה משונה — כך יגידו לנו הבקיאים בדבר, ובתוכם אף הגנרלים של כוחות-שריון. אכן, המלה "טנק" עצמה לא היתה אלא "שם כיסוי" לכליו הראשונים, הסודיים-ביותר, של "רכב-הקרבה-משוריין" הבריטי בשעתו (*). מאז שררו שוני ואי-התאמה רבים בין ההגדרות השונות אשר ניתנו לטנקים, על סוגיהם המגוונים, בצבאות השונים. ספק הוא האם בין המונחים-הנקוטים היו גם מונחים אשר נתנו מושג ברור על תפקידו הטקטי של כלי-רכב משוריין. וזאת לזכור: במקום שאין בו הגדרה ברורה — יש ותחסר גם הבנה ברורה לטיב התפקידים, הן של רכב-אתה והן של רכב-היריב.

יתכן ועל הגרועות שבדוגמאות לכך, כיצד הודבקו לכלי-שריון שונים תוויות מטעות — נמנה רכב ה"ס.אוו." של רוסייה המועצתית. רבים הם אלה במערב המסתפקים בתרגום מילולי של המונח הרוסי "סאָמוֹ-חודְנִיָּה אוֹסְטָנוֹבסקִי" — והם מכנים אותם "תותחים בעלי היסע-עצמי" "SP" (**). לפי ראשי התיבות המקובלים בארצות דוברות האנגלית, היות והרוסים מכנים לעתים כלים מסוג-שריון זה SAU) GAY באותיות רומיות, "ס.א.אוו." — כשהאות A, "א", מסמנת את שם-התואר "ארטילרי" — יש אנשים במערב המוסיפים לחשוב כי ה"ס.אוו." הינם בגדר

(* המלה "טנק" ("Tank") — פירושה באנגלית "מיכל" — והיא נועדה לחפות על סודיותם של כלי הרכב החדשים, שהועברו במסילות-ברזל על גבי קרונות-משטח פתוחים בהיותם מכוסים מעטה-ברונט. — המער'.
(** "S.P." — "Self-Propelled".

(***) הטעמת המחבר כאן מכוונת להבחנה בין הטנק, המ שורין-בשלמות, לבין כלי ה"ארטילריה בעלת היסע-העצמי" שבצבא ארה"ב, שכליה מוצבים אמנם על שלדות-זחליות אולם אינם מחופים אלא ע"י שריון-דפנות נמוך וחלקי-ביותר. כן יש להיזהר בפני ערבוב מושגים העלול לנבוע אצל קוראים בגלל הנהוג הסובייטי להשתמש לעתים בביטוי "ארטילרי" לגבי ה"ס.אוו." שלהם — אשר הגם, כמוסבר במאמר זה, כלי-שריון-מסייעים מובהקים. — המער'.

גדולים. ראשית כל, יכול הנך להציב בכלי רכב שכזה כלי-ידיה גדול יותר מכפי שניתן לעשות בתוך צריח שיורכב על אותה שלדת-טנק עצמה. והרי הצריחים עצמם גדולים ומורכבים, עם הינע-חשמלי ועוד מיני סיבוכים כגון-דא. הצריח מהווה כחמישית בערך ממשקלו של הטנק — ובלעדיהם ניתן לנצל אחרת הפרש משקל זה (*). כרגיל, הס-הם גם חלקו הפגיע (* למשל — לנשיאת מלאי תחמושת גדול יותר. — המער')

ביותר של הטנק. יתר-על-כן, ייצורם של כלי שריון חסרי צריח הוא גם קל יותר ומהיר יותר — וכלי-רכב אלה קשה יותר לאויב לחסל. כלי השריון חסרי הצריח הם, כרגיל, נמוכים בהרבה. הן הגרמנים והן הרוסים נוכחו כי יש בכך משום יתרון רב, וביחוד בלחימה נגד-שריון. ככל שנמוך יותר הטנק, כן יקל עליו לתמרן מבלי להיראות, ובדו-קרב של תותחים מהווה הוא מטרה פחותה לגבי

על אש-ארטילרית ישירה ועקיפה — ועל ה"ס.או"

עובדה היא, כי קיים הרושם שהקצב הנמרץ של התפתחות ה"ס.או" — אשר הקבילה בזמן להתפתחות שלב-הפעולה-התוקפנית מהצד הסובייטי במלחמת העולם השנייה — הנו במידה רבה תוצאה של מאמצי חיל-השריון הסובייטי (דהינו, הגייסות-הטנקיים, וזה גייסות-הממוכנים) למצוא פתרון משלו למגבלותיה של ארטילרית-השדה הסובייטית, כי זאת לזכור: על אף כל הפומבי והמוניטין אשר הוצאו לארטילרית השדה הסובייטית במלחמת-העולם השנייה, הרי ציינה אותה אי-גמישות מפתיעה באורח ניהול-אשה. מאחר שבמהלך התפתחותן של התקפות נהוו מצבים, אשר לא נקבע להם מראש המענה על-ידי בתכניות-הירי הארטילריות, היה על השריון הסובייטי או לדאוג למתן-סיוע משלו — או להסתדר בלעדיו. האמת היא, כי מצב הדברים היה דומה אף לגבי חיל-הרגלים הסובייטי; ולמען תוכל הארטילריה לספק סיוע מספיק נגד מטרות מזדמנות-וחולפות — או אפילו למען השיג את הריסתן, במהלכה של התקפה, של מטרות-קבע שזוהו-מקודם — החלה מטפחת, בקנה-מידה גדול ביותר, את התותחים-הגרורים ל-כינון-ישיר.

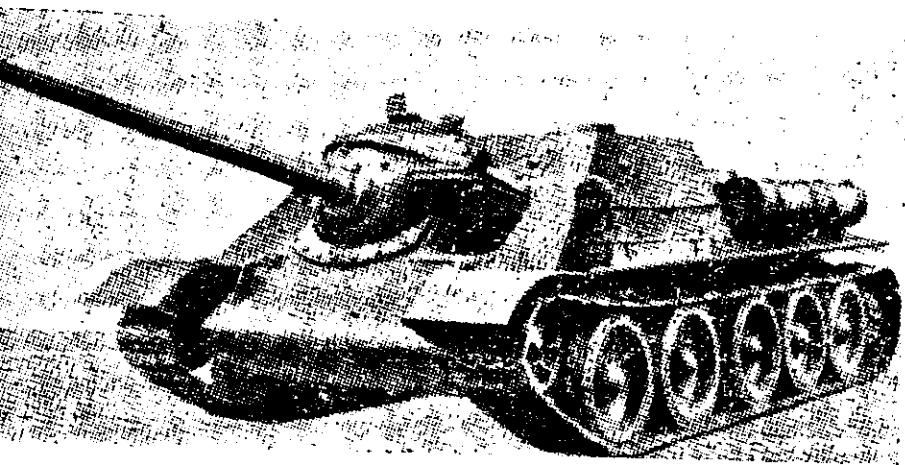
הקליס-יותר שבכלי-נשק אלה — כרגיל, התותח-חיס בני 57 המ"מ ובני 76 המ"מ — התאמצו לנוע, במספר ניכר, עם התקפת חיל-הרגלים ולא לפגר מאחריה. אולם כדרך-הטבע לא יכלו תותחים גרורים, או מטולטלים-בידי-אדם, להשתוות עם קצב תנועתו של השריון, ואף לא לספק סיוע של כלי-ידיה של קוטרם גדול דיו, מכאן — הסיבה לצמיחתם של ה"ס.או."

הצבא הסובייטי נתן פומבי רב ומובלט לדגש אשר הוא שם בעבר, ומוסיף לשים כיום, על השימוש בסיוע ארטילרי ישיר-כינון בהתקפה — הן בעזרת כלי-ידיה גרורים, והן באמצעות "ס.או". אולם, אם כי ודאי שישנן מספר טענות שאפשר לטענן לזכות מערכת כלי-קרב הכוללת צורת ירי זו, הרי נשאת

בתוקפה העובדה כי היה זה (ומוסיף להיות) במידה רבה אמצעי לפצות את הכוחות הסובייטיים על ה-מגבלות שבאורח הירי-הארטילרי הבלתי-ישיר ה-קיים אצלם — חזיון, אשר בעיני מסתכלים מן הצד נראה כמיעוט-יכולתו של תותחן השדה הסובייטי להשתוות עם מידת חריצותם בתחום זה של אנשי הארטילריות המערביות.

חשוב להבין את העובדה כי אין צותי ה"ס.או" מתכונים כלל להשתוות ביכולת החישוב הארטילרית שלהם באשר לאש-עקיפה עם אשפי הסרגל-הלוגרית-מי מבית הספר המרכזי לארטילריה שב"מצודת סיל", במדינת אוקלאהומה שבארה"ב. מלאכתם של ה"ס.או" היא מתן אש בכינון-ישיר, בעזרת כונת-טלסקופית. אפשר ויקבלו על עצמם, לעתים רחוקות, משימות אש עקיפה. אולם גם זאת רק בתחום האש-הנצפית — ועד לאותו תחום-תצפית אשר בצבא ה-סובייטי נקבע מזמן כסמוך ל-5000 מ' (לעומת תחום התצפית בן ה-4,5 ק"מ המקובל בארטילרית ארה"ב). הן דגמי ה"ס.או" שבעבר והן אלה הנהוגים בשימוש כיום לא נבנו על מנת לכלול בתוך כלי-הרכב את מנגנון ניהול האש המאפשר לירות לפי מפות. יתר על כן, צידודם המוגבל מאוד של כל כלי "ס.או" הנו בגדר מכשול רב במתן אש בלתי ישירה, אף מבחינה זו אין הם דומים, למשל, לאותם טנקי "שרמן" שהאוביצרים בני 105 מ"מ הוצבו בצריחיהם — כפי שהיה נהוג ב"מחלקות תותחי-הסער" של חיל השריון האמריקאי. אך הרי — בדומה לגרמנים — ממילא אין אנשי הצבא הסובייטיים רואים בעין יפה את השימוש בתותחי-סער לצורך אש עקיפה, פרט במסיבות היוצאות-מגדר-הרגיל. נראים הדברים, כי איש הצבא הרוסי מעדיף למצוא את מטרתו בעיניו הוא, "לתפוס" את המטרה בשפופרת-התותחן אשר לו — ו"להרביץ" את האש בה, ברוח המסורת ה-רוסית המובהקת של לחימה-במהודק.

(מתוך כתבי ג. אנדרהיל)

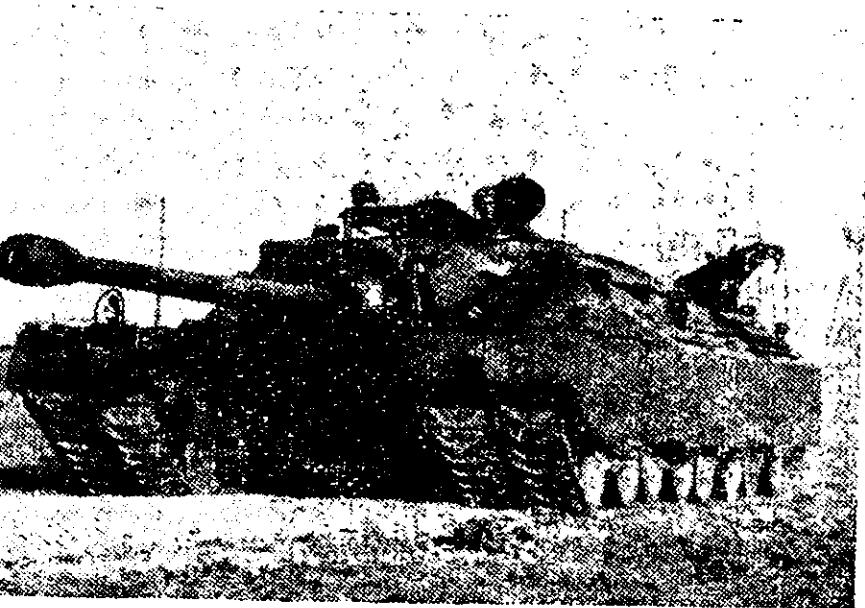
„ס.א. 85“ קודמו של „ס.א. 100“

שלב ההתגבשות של שריון מסייע סובייטי לפעולה נגד טנקים רגלים ומערכים מוגנים.

ובנוען בתוכו — עלולות הן להיות מוכות. מוטב למדינה להשקיע את המאמץ-החרושי שלה בשריון מסייע כזה שיש ביכולתו לעמוד בהתמודדות מהלומות נאמנות עם יריבו — טוענים אנשי חזית המזרח מימי מלחמת-העולם השנייה. והרי ניסיונם שלהם, גם ה-גרמנים וגם הרוסים, היה רב בהרבה מזה של האמריקאים במלחמת-שריון.

כאשר הוחל בייצור כלי-שריון מסוג ה„ס.א. 85“ הרי עד 1943 לא היו ביסודם אלא חיקויים ל„תותחי-סער“ גרמניים. הם שיקפו את הנסיון לספק לכוחות-השריון הניידים את סיוע-האש הכבד אשר היעדרו בצד הסוביאטי איפשר בשעתו לארמית-שריון גרמנית שלמה להחליץ ממלכודת ערוכה היטב שנסתמנה סביבה ליד רוסטוב (על-הדון) בסוף נובמבר 1941. (הרוסים אינם חדלים עדיין מלבקר את עצמם על אשר איפשרו זאת. לו היתה לכוחות הכיתור והמרדף

חיפושים אחרי עצמה-מכרעת של שריון-מסייע סוג אמריקאי בן 100 טון, חסר-צריח — שטיפוחו החמיץ את שלב הבקעת „קורניגפריד“ הגרמני.

היריב. כתוצאה מזה, הגיעו הדברים, הן בצבא הגרמני והן בצבא הרוסי, לידי כך שגם תותחי-הסער הגרמניים וגם ה„ס.א. 85“ הסוביאטיים החלו מופיעים גם בתפקיד של שריון-נגד-טנקי. ושימונה לב! זה לא היה תפקיד שמישהו העלהו בהרהוריו ותיכנן אותו בשבילם. תפקידם זה צמזם מתוך שפע נסיון-קרבות. ב„שושלת“-השריון שלהם משנת 1943 — טנקי-„פנתר“ בעלי-צריח, ותותחי-סער „פנתר-הציד“ („Jagd-Panther“) — פתרו הגרמנים את רוב הבעיות המכבידות שהיו כרוכות בהיעדר-הצריח ע"י שהנהיגו בהם ממסרה*) מטיפוס „Cross-Drive“. בדומה ל-ממסרת „אליסון“** שב„משפחת“*** הטנקים ה-אמריקאית החדשה, שטופחה בשנים שמסביב 1950. היה בכוחה של ממסרה זו להפנות את „פנתר-הציד“ אנה-ואנה בעמדו על מקום אחד, בסבבו את כלי-הרכב כולו, עד כדי מעגל שלם, באם נחוץ. כלי שריון רוסיים הידועים-ברבים עודם חסרים ממסרה יעילה אך מורכבת זו, אשר כמוה כשעון-שביצרי.

על אף יתרונותיהם של טנקים חסרי-צריח, מעדיפים רוב אנשי גייסות-השריון הניידים את הטנקים ה„מוצרחים“. הללו מאפשרים מידה מעולה יותר של תפעול היקפי לעצמת-האש שבתותח-הראשי של הטנק, שעה שהפעולה מתנהלת בעומק מערכי-העמדות של האויב ושטחיו. הן הגרמנים והן הרוסים השתמשו ברכב „תותחי-סער“ או „ס.א. 85“ בתור תחליף לטנקים בעלי-צריח, אולם הם לא חיבבו זאת ביותר. הנחת היסוד היא כי הדבר המוטל על ה„ס.א. 85“ הוא לפעול בתוככי מבני-הקרב של חיל-רגלים אותו הם מסייעים.

גם הגרמנים וגם הרוסים ניסו להשתמש אף ב„אמצעי-זול“ — בתותחים נ"ט בעלי היסע-עצמי ניידים וקלי-שריון. שני הצדדים ויתרו עליהם לטובת תותחי-הסער הממשיים, ה„ס.א. 85“. קופסות פח מהירות כנ"ל — יש בכוחן לערוך מארבים, אך יש בכוחן לספוג מהלומות ולעמוד בהן? שעה שמוטל עליהן לבצע את פעולת-ההמשך לאחר מעשה-קרב, — בצאתן בדומה לאניות מלחמה, אל תוך קרבי-האש הנייד

* טרנסמיסיה.

** דהינו, משל מפעלי Allison.

*** הביטוי „משפחה“ נהוג בלשון הצבאית האנגלית לגבי קבוצת כלי-נשק (וביחוד נתקבל לגבי טנקים) הכוללת את כל סוגי-המשנה שנועדו לענפי השימוש העיקריים הנחוצים, וש-משלימים אחד את השני מבחינה טקטית. (כגון: טנק קל, בינוני וכבד; טנק-רגלים, טנק לדיביזיות-שריון, טנק-סיוור, וכיו"ב). לרוב מאחדים את בני ה„משפחה“ השונים קוי-מבנה משותפים, ואף אפשרות של שימוש-משותף בחלקי חילוף מסויימים, בתחומת וכיו"ב. — המער.

הרוסיים עצמת-אש כבדה וניידת כזו, כי אז — יש אומרים — אפשר והגרמנים היו מובסים כבר כחודש לפני התקפת היפנים על פאָרל-הארבור. כי ספק האם עשוי היה היטלר להתגבר על מהלומה כה כבדה כאבדנן של דיביזיות-השריון אשר באותה ארמיה של פון-קלייסט).

אולם חיל הארטילריה הסוביאטי, במסגרתו-המסורתית, לא היה חדור מחשבת ניידות במידה מספקת עד כי יוכל להשתלט על כל הכרוך במשימה שכזו. על כן, קיבל החיל הנייד — ה"גייסות הטנקים הממוכנים" ב-1943 את ה"ס.א.ו." מידי חיל-הארטילריה. (וזאת לזכור: לרוסים לא היתה מעולם

רכב "ס.א.ו." לסוגיו — והשתלבותו במערכי כוחות-השריון

[יצוין, כי בגישתם זו מזדהים אנשי הצבא הסוביאטי עם הדעה שהיתה מקובלת על אנשי חילות-היסוד המסורתיים של הצבא הגרמני — חיל-הרגלים וחיל-התותחנים — שנודקקו אף הם הרבה לסיוע-ישיר של תותחי-סער (במקרה של חיל-הרגלים) או לשיתוף-פעולה וחלוקת-עבודה אתם (במקרה של חיל-התותחנים); אולם אין דעתם זו עולה בקנה אחד עם השקפתם של מפקדי-שריון מובהקים, כגון גודריאן והשאר. בדומה למפקדים האמריקאיים, העדיפו טנקאים גרמניים אלה טנקי-צריח על פני תותחי-סער, היות וכושר-צידודם המוגבל של האחרונים והמיעוט היחסי של זריזות-פניה לצורך מתן-אש "היקפי", פסלו אותם לשימוש בתוך מערך-העמדות האויב, לאחר ההבקעה-פנימה, באם נמצאו שם מבלי מסייעים מקרובים). כי, אכן, זקוקים "תותחי הסער" לחלוטין לשיתוף-פעולה של רגלים או טנקים.]

ההתפתחות בשנות המלחמה ואחריה, הדגימה כיצד נשאר בדרך כלל הצבא הסוביאטי נאמן לעיקרים הנ"ל בענין מבנס וחימושם של ה"ס.א.ו." ושל טנקי הצריח אשר לו.

שלא כאותם "ס.א.ו." המאולתרים שקדמו לו — "ס.א.ו. 76", הפתוח מלמעלה — היה כבר "ס.א.ו. 85" כלי שריון מובהק. 4 אנשי הצות שכנו בתיבה משורינת-בשלמות. עובי השריון היה בערך כשל גוף ה-T-34, — מקצת פחות מ-2 אינץ'. התותח הנ"מ בן 85 המ"מ M-1939, בגלגולו החדש, ש"הוצב בו, היה חסר כל מנגנון רתיעה קדמי, וכן לא היה לו שום בלם-לוע. צידודו, כמובן, היה מועט מאוד, מספר מעלות בלבד.

ה"ס.א.ו. 85" היו מאורגנים כרגיל ב"רגימנטים ארטילריים", אשר גופי הגייסות הניידים ("קורפוסים טנקים", ו"קורפוסים ממונעים וממוכנים") קיבלו אחד מהם כ"א.א.מנס, המונח "רגימנט" משוה ל-יחידה כזו של "ס.א.ו. 85" צביון רב-רושם מכפי שהיה בפועל. במציאות, לא היו ב"רגימנט" כזה אלא 20 כלים כאלה (**). מאורגנים ב-2 פלוגות ובנוסף להם טנקים אחד, הוא טנק הפיקוד. כלים אלה קיימו תפקידי סיוע לטנקים, כפי שעושים גם ה"ס.א.ו. 100" כיום, ולחמו בשריון בנהגם לפי אותו נוסח טקטי עצמו. וכמובן שעמדו לעזרתם גם "ס.א.ו. 152"

הורתו של ה"ס.א.ו." המובהק הראשון — "ס.א.ו. 85" — בתגובה להתפתחות שחלה בקרב הכוחות הגרמניים. בקיץ 1942 שוכללו תותחי-הסער הגרמניים ע"י החלפת התותחים הקצרים, בני 75 המ"מ מדגם 1940, בתותחים ארוכים ובעלי מהירות-לוע מעולה, בני אותו הקוטר — ומעתה היה ביכולתם לצרף את התפקידים של סיוע-ישיר לרגלים, מצד אחד, ושל "משחית-טנקים", מן הצד השני. צורת המבנה הסוביטית (ב"ס.א.ו. 85") והגרמנית (ביחוד — ב"ברדלס הציד" הגרמני שהופיעה מקצת מאוחר יותר מן ה"ס.א.ו. 85") דמו אשה-לרעותה במידה מפתיעה: לשני כלי הרכב משותף היה שריון-חזית חלק ומשתפך-קדימה, וכן שריון-דפנים משופע — ולא רק "צללית מבנה" הנמוכה יותר משל הטנקים המשתמשים באותה שלדת יסוד, אלא אף תוחח גדול משל הללו.

אכן, דוברי הצבא הסוביאטי ציינו מפורשות כי ל-צורך פעולה נגד-טנקית, וכן לסיוע-לרגלים נוסח "תותחי-סער", מעדיפים הם על פני הטנק את ה"ס.א.ו.", בעל תכונות אלה — צללית נמוכה-יותר ותוחח גדול יותר. אותה צללית מאפשרת מידת בטחון רבה יותר המושגת בדרך של העלמה — והיא המקנה גם יכולת לפעולת הפתעה. כן, בקרבות שריון נגד שריון, מהוה היא מטרה פחותה; והיא מופיעה במטרה פחותה גם כשמכונים אליה תותחים נ"ט מטוחים מכסימליים. ואילו התוחח מאפשר ל"ס.א.ו." עצמת-פגיעה רבה יותר באותם טוחים מכסימליים; כשם שנודע לו גם אפקט הרסני יותר, בירי בפגזי-חנ"ם, נגד כלי-נשק רגליים.

(*) יצוין, כי זה, בערך, היה גם הפסול אשר מצא גודריאן, ב-1943, לאחר מערכת "קשת קרסק", בהעריכו את טנק הצריח הרמני "ימר" — אשר מחמת ה עדר מקלעים בו נמצא חסר יכולת להתגוננות עצמית מקרוב. — המער.

(**) אכן, על הקורא לזכור כי עצם ה"קורפוסים" האלה — אף הם היו רחוקים מאודם במימדיהם ועצמתם מן המושג ה"מקובל" של קורפוס — ודמו אולי, לכל היותר, לדיביזיות משוריינות או (ל"בי"ה" ממונעים וממוכנים") ממוכנות-למחצה. — המער.

ארטילרית-שדה בעלת היסע-עצמי, בדומה לזו ש-
בצבא ארה"ב; כלי-היריה הארטילריים הרוסיים היו
גרורים בלבד).

אין זה בלתי-אפשרי, על כן, שהאזהרות הנהוגות
בצבא הסוביאטי בפני השימוש ב"ס.אוו" לצרכי אש-
(*) דהינו, לשימוש נגד מטוסים ושריון כאחד. — המער'

עקיפה (ועצם אי-יכולתם של כלים אלה לקיים אש
כזו באורח תקין) הנן אולי תוצאה של מין תחרות
בין-חילית ברוסיה. והרי בצבא ארה"ב, בימים שלפני
"פארל-הארבור", לא רצה חיל הארטילריה-החופית
להסכים לכך שתותחיו הנגד-מטוסיים יותאמו למילוי
משימות דו-תכליתיות*) (או לשאת במשימות כאלה)

הרגימנטים-המשוריינים של הדיביזיות הסוביטיות
מן הטיפוס שלאחר-המלחמה. (שלא כברגימנטים ה-
"ממוכנים" — שהם לאמתו של דבר חי"ר ממונע,
בצירוף יחידת טנקים בעצמת פלוגת טנקים אמרי-
קאית בערך-החסרים "ס.אוו" משלהם). פירושו של
דבר כי על כל שנים עד שלושה טנקים בינוניים או
כבדים בעלי צריח, מצוי "ס.אוו" אחד נושא התותח
הכבד. יחס מספרי זה קובע לא במעט את דרכי
הפעלתם הטקטית של גופי השריון הלוחמים הסוב-
יטיים.

ה"ס.אוו.100", שבהם נתגלם שיא ההתפתחות
הסוביטית בשנות המלחמה באשר לאמצעים נגד
טנקיים — אף כיום מצויים הנם בדיביזיות הרובאיות
הסוביטיות, ביונולם בצות-במשותף עם הטנקים
T-34/85. כן בולט מקומם בעוצבות-ההלם הסובי-
טיות העיקריות — הדיביזיות הטנקיות (אלו שכונו
בעבר "קורפוסים טנקיים"); ובאותן עוצבות טוב-
ייטיות מסורתיות ללחמה-ניידת המהוות את ה"מסה"
של מלחמת הבזק המשוריינת — הדיביזיות הממוכ-
נות של היום (שכונו בעבר "קורפוסים ממוכנים").
וכמובן, עומדים הם גם לרשות ההקצאות הנחוצות
לסיוע היחידות הרגליות שבדיביזיות אלו, שעה
שנדרש הדבר.

אולם, בעוד שה"ס.אוו.100" ירשו את מקומם של
"ס.אוו.85" — לא ירשו הם את מקומו של "סטאלין".
טנקים אדירים אלה "מהולים" בתוך המכלול של
שאר לוחמי-השריון העיקריים. לאמיתו של דבר,
לא פעם "צוותו" ה"ס.אוו.100" וה"סטאלינים" ב-
צוותות משותפים לצורך ניצולן של הבקעות ולשם
מרדף אחר אויב נסוג. רגילים היו להרכיב את
"חודי" ההתקדמות ממחלקת "ס.אוו" מחד גיסא ומח-
לקת "סטאלינים" מאידך גיסא — אולי הצירוף חד-
הפגיעה ביותר אשר ניתן היה לכוחות שריון סוב-
יטיים לשלחו לקראת יריב בכל קרב התקלות או
פגישה.

הכבדים. את תפקידם זה — של "ארטילרית סער"
אורגנית (וקלה-יחסית) של גופי צבא ניידים אלה —
הוסיפו ה"ס.אוו.85" לקיים גם משהופיע בשלהי
1943 הטנק הסוביטי הכבד "סטאלין 122" (שתותחו
סוגל לצורך זה מכלי-היריה בן 122 המ"מ שבאר-
טילריה הקורפוסית הרוסית). אותו "י.ס." כבד-
התותח וכבד-השריון — טבעי היה שיטול מעתה על
עצמו לא רק את "משימות ההבקעה" הראויות לטנק
הכבד, בשעת פריצת מערכים מבוצרים, אלא אף את
המשימות של אש מחפה ו"משגחת" לסיוע טנקים
תוקפים, וכן משימות נגד-טנקיות, אשר אלו ואלו
אופייניות הנן ל"ס.אוו". אולם ה"סטאלינים" היו בדרך
כלל נשארם מרוכזים ב"מאגרים", על מנת לתת
חיזוק לגופי הצבא הלוחמים שעה שיוזקקו לכך.
ואילו ה"ס.אוו.85" — טבעי גם כן היה כי ימשיכו
בתפקידיהם הנ"ל; הם היו מהירים יותר וניידים
יותר מאשר ה"סטאלינים", הכבדים מהם בהרבה, ו-
אשר על אף כובד גופם השתמשו באותם מנועי דיזל
עצמם.

משהופיעו, בשלהי 1944, ה"ס.אוו.100" — חזר
היחס הסגולי שבין הטנקים ל"ס.אוו", באשר לעצמת
התותח של אלה ואלה, אל אותו ההפרש שהיה מקובל
כתקין הן לפי המושגים של הצבא הסוביטי והן לפי
מושגי הצבא הגרמני. על ידי העובדה שבמקום ה-
תותח בן 85 המ"מ הוצב עתה התותח בן 100 המ"מ
החדש (אשר סוגל מן התותח הצי 100/56 הדו-
תכליתי, בעל מהירות הלוע הגבוהה) זכה גלגול-
"ס.אוו." זה של T-34 לעצמת אש העולה בהרבה על
זו של חברו בעל-הצריח, וכך נוצרו 2 ה"צמדנים",
בהם משלימים הטנק וה"ס.אוו." זה את זה: —
T-34 בעל הצריח, ותותחו בן 85 המ"מ, ו"ס.אוו."
בעל תותח 100 המ"מ; וטנק "סטאלין" בעל הצריח
— על תותחו בן 122 המ"מ — וה"ס.אוו." בעל הכלי
בן 152 המ"מ.

הדגש על חיוניות ה"ס.אוו." בתוך גופי צבא
משוריינים קויים גם בשנים שלאחר מלחמה. כתוצאה
מכך הוסיפו ה"ס.אוו." לשמש חלק מתמיד בתוך

— פן יוכל חיל ארטילריית-השדה לטעון כי לו הסמכות על כלל התותחים-הנ"מ של הצבא כולו, וע"י כך להביא להתמזגות כלל הארטילריות במסגרתו של חיל אחד (כפי שאמנם הינו מצב-הדברים כיום). ניתן לשער, שמא העובדה כי ה"ס. או." נבנו מלכת-חילה לתכלית ביצוע משימות-הסתערות, מטיפוס "טנקי" בלבד, היא המונעת גם בצבא הסוביאטי את חיל-התותחנים מלטעון טענות חזקות להחזרת כלים אלה לחיקו. אין זה מן-הנמנע, כי הדוגמא של "ס.או." מוכיחה כי גם בקרב הצבא הסוביאטי מצויה לעתים

מחלוקת בין-חילית, וכי אחדים מן הדברים אשר דוברי צבא זה טוענים כי הם פרי מחשבת-תחילה ותיכנון-מראש לא נתגבשו אצלם אלא בדרך מקרה, ובקבלם בשביעות-רצון את פריה של התפתחות מקרית כנוהל-קבע שיש לקיימו גם כיום — אפשר ומחמיצים הם דברים אשר הגיוני ותכליתי היה בשבילם להנהיגם עתה.

אילו חזרו עתה הרוסים אל נקודת-המוצא, והחלו מחשבים את מלוא חשבונם מן ההתחלה — כי אז אפשר והיו מעלים גם דבר-מה שונה מן הקיים;

החימוש, הראות והקשר ב"ס. או."

בוררים להם בעצמם מטרות הנראות כמפריעות לטנקים ולרגלים, ואילו אותן מטרות שבהן לא הבחינו ה"ס. או." מיד — אפשר היה לסמנן בשבילם ע"י מתן אש-נותבת ע"י טנקים, רגלים ואותם כלי-אר-טילריה גרורים ישירי-כינון הנלוים אל חיל-הרגלים ואל הטנקים.

כדי שיבחין במטרות כאלה וכן בכדי שיוכל לראות את איתות-הרואי המכוון אליו, ניתן לו ל-מפקדו של ה"ס. או." 100" מלכתחילה פריסקופ הקבוע בחלקה הקדמי של דלתית פתח-הראש אשר לו. הן הפריסקופ והן הדלתית — שניהם עשויים להסתובב. כן מצוי פריסקופ מסתובב נוסף בחלקה הקדמי של דלתית פתח-הראש שמאחורי הנהג. בפריסקופ זה היה בדרך כלל משתמש התותחן בשביל לצפות אל גזרת-השטח אשר לו, כי השפופרת הטלסקופית שלו שנועדה לכיוון התותח אינה מעניקה לו אלא שדה ראייה מוגבל, אשר צידודו המועט-מאוד של התותח מצמצם אותו עוד יותר.

יצוין, כי אביזרי ראייה אלה יש בהן משום מפנה חריף אל סידורי ראייה פשוטים יותר לעומת המגמות למכשירים מורכבים שהיו קיימות ערב מלחמת-העולם בטנקי T-34 הראשונים. במקום זה עברו כוחות השריון הסובייטיים לשימוש בפריסקופ פשוט מאוד, כזה שב"ס. או." 100". הנהג שב"ס. או." 100" משתמש בפתח-ראש הדומה לזה של T-34. שבו קבוע פריסקופ כפול. אכן, היות והפריסקופים, מצד אחד, אינם מוצבים בקצות הפאה של גוף הטנק — ומן הצד השני אין הם מזדקרים למעלה לגובה שידמה לזה של הפריסקופ מן הסוג הישן — הרי שה"ס. או." 100" נראים כ"עיוורים" יחסית אף לעומת ה"ס. או." 85". אולם "עיורון יחסי" זה אינו הליקוי היחיד הבולט-לעין ב"ס. או." 100".

ה"ס. או." 100" דומה מאוד במראהו ל"ס. או." 85". התותחים הארוכים חסרים בלמי לוע ובליטות-המק-בעים דומות הנן. כב"ס. או." 85" מכונן התותח באמצעות שפופרת טלסקופית מן הטיפוס הנהוג לתותחי טנקים. אין אתו לא שפופרות פנורמיות ולא כננות מן הסוג הארטילרי. אין בכלי-שריון זה כל מקלע שהוא — ואפילו לא מקלע נגד-מטוסי.

מבחינה זו הלכו "ס. או." 100" ו"ס. או." 85" בעקבות ה-T-34. הבטסה-המקורב ניתנת ע"י תת-מקלע "פ.פ.ש.", שהנו במידת מה בגדר גרסה רוסית של תת-המקלע הגרמני M.P40 "שמיסר". אפשר לתחבו ה"חוצה דרך" "אשנבי האקדח" אשר מימין ומשמאל לתותח 100 המ"מ (בדופן הימין מאחורי הכיפה, ובדופן השמאלי — במקביל לכיפה).

נראה כי ב"ס. או." 100" היו מצויות מתמיד מערכות קשר-פנימי וגם אלחוטי*. מערכת הקשר-הפנימי היתה הכרחית יותר ב"ס. או." שבתקופת המלחמה מאשר בטנקים הבינוניים T-34, בגלגולם המוקדם. ב-T-34 בעל תותח 76 המ"מ, נמצאו הן המפקד והן הנהג בשמאלו של הטנק, ואפשר היה לו למפקד להשתמש ב"איתות רגל" בהעבירו "אותות" באמצעות כתפו של הנהג, ואילו ב"ס. או." 100" ו"ס. או." 85" נמצא מלכתחילה המפקד בצד ימין של הטנק, גם האלחוט היה הכרחי במידה שווה בשביל ה"ס. או.". אפילו הקטנות שביחידות (כמחלקה) תמיד נוהלו ב"אמצעות האלחוט, כשמפקד המחלקה מקצה באמצעות האלחוט מטרות ומנצח על תנועות כלי-השריון שלו. לעומת זאת, קשר האלחוט עם הטנקים להם מסייעים ה"ס. או." לא היה כה חיוני, אם כי הצורך בו נקבע בתקנות. הנוהג הסובייטי הרגיל היה שה"ס. או."

(* ראה ב"חלון" שריונים וזוהים", עמ' 78. — המער.

מספר שנים לפני כן. תותח זה יורה פגז חנ"מ שמשקלו 15.7 ק"ג. בכוחו של תותח זה, כשהוא פועל בתור כלי-יריה נגד-טנקי גרור, או ככלי גרור של ארטילריית-הקורפוס, לשגר פגז זה לטוח של כמעט 21 ק"מ. להלכה, יכול היה גם ה"ס.א.ו.-100" להשיג טוח כזה, שעה שהוא מוצב בשיפוע-אחורי, כדי להשיג את מידת ההגבה הנמנעת ממנו בהרכבתו של תותח ב"ס.א.ו.". מסלול התעופה של פגז החנ"מ שטוח הינו, והוא נוח לכינון בעזרת שפופרת הראייה, המת-בצע בקלות; ומהירות הלוע של הקליעים חודרי-השריון בני 100 המ"מ היא, בערך, 915 מ' לשנייה. הטיפול בתחמושת, איכסונה והגשתה נוחים יותר ב"ס.א.ו.-100" מאשר בטנק הצריחי הכבד — ועל כן, בסיכומם של דברים, נעשה ה"ס.א.ו.-100" לאותו כלי אשר כל הדיביזיות הסוביאטיות מעדיפות אותו לצורך לחימה של שריון נגד שריון.

„ס.א.ו.-100" בעיר גרמנית שנכבשה

אפשר והיו מעלים מערכת חדשה שלמה של כלי-רכב ונשק בשביל גיס-השריון. פרט לכך שמצויות בכלי ה"ס.א.ו." במידה מעולה אותן סגולות עיקריות של רכב-משורין כפי שהצבא הסוביאטי מחשיב אותן — מבנה נמוך ועצמת-תותח טובה — דומים הם, בדרך הטבע, בהרבה דברים לאותם טנקים בעלי-צריח אשר על שלדותיהם הם מורכבים למען השגת ניידות-תם הרבה. כל אחד מהם אפילו קל מן ה"דגם-שכנגד" שלו בעלי-הצריח. אולם תא-הלחימה שלו חסר צורה „אנטי-בליסטית" כה מוצלחת, או שריון כה טוב, כשל הטנקים בעלי-צריח המקבילים להם.

* * *

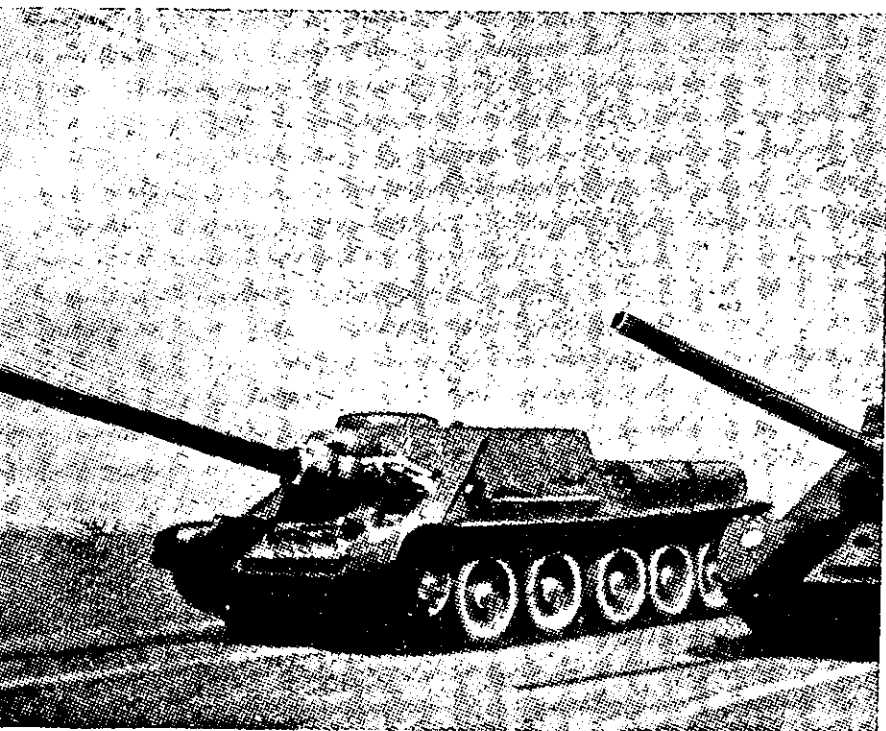
ה"ס.א.ו.-100" הנו חולית ההתפתחות האחרונה שב„שולת" זו של טנקים חסרי-צריח. הוא משתמש בגופו של טנק T-34. במקום התותח בן 85 המ"מ שב-T-34, — מוצב בחלקו הקדמי של הגוף תותח ארוך-קנה בן 100 מ"מ. תותח זה הוא סוגולו של תותח נגד-מטוסי שהיה נהוג בצי הסוביאטי כבר

(*) אכן, בהצבת תותח בן 85 המ"מ ב"ס.א.ו." היה בשעתי משום פרופורציה נכונה בין כלי-היריה של הטנק — שהיה אז, כזכור, בן 76 מ"מ — לבין זה של ה"ס.א.ו.", על תכונותיו ותפקידיו שפורטו על-ידי בעל המאמר אולם, משהונהג תותחו של ה"ס.א.ו." בטנק עצמו, הפכה להכרחית, מטעמי אותה פרופורציה עצמה, הכנסת תותח כבד יותר בכלי-הרכב המסייע. — המערך

במשקלו, כ-30 טון, קרוב „ס.א.ו.-100" יותר ל-T-34 המקורי T-34/76 (שמשקלו 29 טון), מאשר ל-T-34/85 הנוכחי, בן 32 הטון, שהנו עמוס מקצת יתר-על-המידה. יצוין, כי ב"ס.א.ו." הראשון מן ה-טיפוס T-34 הוצב תחילה התותח בן 85 המ"מ, וכעבור זמן הוחלף בתותח בן 100 המ"מ, אשר לראשונה ראה-קרוב ב-1944*).

לאחר שמביאים בחשבון את הצות בן 4 האנשים, את מכנס התותח, התחמושת ושאר אביזרים חיוניים, נמצא כי תא-הלחימה הנו דחוס למדי; למזלו של מפקד כלי-הרכב, הורכבה מעל לחלקו הימני של

רכב „ס.א.ו.-100" במצעד ביום 1 במאי

יתרונות ומגבלות

ברור הוא (ורבים היו הסימנים לכך בלבושם ונוהגם של אנשי הצות) כי קור „של הקוטב הצפוני“ שורר ברכב בחורף. לעומת זאת, יתכן מאוד כי גם חום הקיץ בתוך „תיבות שריון“ אלו יהיה קשה ביותר — אם כי אולי מקצת פחות מאשר ב-T-34. מקור נוסף לאיננוחות מצוי בקשיים הנגרמים ע"י אדי אבקה שריפה הנפלטים מן התותח עם היפתח המיכנס לאחור יריה. בעורפה של כיפת ה„ס.א.“ נקבע בית-איורור קטן בעל שתי בליטות אל מעלה (חריצים בצדיו ו„גומות“ בגגו); אולם בשעת לחימה לא ניתן היה, מטעמי בטחון, לבצע במרץ את סילוק האדים.

מצויים ב„ס.א. 100“ גם מספר יתרונות בהשוואה למשל, לסנק הכבד „סטאלין“ (אשר מבחינת מלאי התחמושת, מצבו קשה עוד יותר). תותח 100 המ"מ שבו סוגל מכלייריה ציי, מלפני מלחמת-העולם, שהתגלה כמוצלח מאוד, ושנועד מלכתחילה למהירות-לוע גבוהות מאוד ולאש מהירה. ואילו הכלי בן 122 המ"מ שב„סטאלין“ סוגל מכלי יריה שבי ארסילריה הקורפוסית, שנועד לקצב-אש אטי יותר. הטיפול בתחמושת הקבועה-למחצה* שבו הנו קשה יותר — ובכל זאת אין עצמתה שווה לזו של תותח 100 המ"מ. לכלי בן 122 המ"מ הגדול ישנו בלם-לוע — אשר הכלי בן 100 המ"מ פועל

הצמד הקדמי של שדרת טנקים-כבדים „יוסף סטאלין“ III, במסע.

אולם הליקוי העיקרי שב„ס.א. 100“ אינו ניכר לעינו של המסתכל מבחוץ. ליקוי זה נובע מן הנסיון לצרף בו שנים יחד: מצד אחד, את התותח הגדול בעל מהירות הלוע הרבה ביותר (שהיה עשוי להתחרות במהירות הלוע — כ-915 מ' בשניה — של התותח הנ"ט הגרמני בן 88 המ"מ מדגם 1943), היורה פגז גדול שקל להבחין בו במעופו, כ-16 ק"ג משקלו — ומצד שני שלדת סנקיבינוני מהיר, שריון טוב למדי ו„צללית“ נמוכה. כתוצאה מכך, אותו דבר שעליו היה הכרחי לותר (בדומה לכל ה„ס.א.“ הסובייטיים) היה המקום לאכסנת התחמושת — ואכן, מלאי התחמושת הנישא ב„ס.א.“ הנו מועט למדי יחסית.

בלעדיו. ובעוד שה„סטאלין“ מסוגל אמנם לתנועה טובה למדי, על אף משקלו בן 50 הטון, הרי העובדה היא בכל זאת כי אותו מנוע דיזל עצמו הוא שמשמש אותו, כשם שהוא משמש את ה„ס.א. 100“, הקל בהרבה ממנו, שמשקלו רק 32 טון בערך. על כן יש ל„ס.א. 100“, גם יתרון במהירות וכן בקלות היחסית של „דריכתו“ על פני הקרקע.

* תחמושת קבועה-למחצה — תחמושת שבה ניתן לשנות את גודלו של המטען ההודף, בשביל השגת הסוח הרצוי, והניטענת לתוך התותח כגוף-אחיד.

התא כיפה כשל T-34. לתותחן ולטען — פריסקופ לכל אחד; לנהג — 2 פריסקופים. "אשנבי אקדח", בשביל שימוש בתת-המקלע פ.פ.ש. P.P.S.H. נראים בחזית התא ובצדיו, אולם אין לו מקלע נגד-מטוסי.

* * *

וזאת לזכור: — בשימוש הטקטי יש הבדלים מסויימים בין "ס.א.ו. 100" לבין כמה כלים אחרים הנמנים על סוג-יסוד זה של רכב-שריון. ביכולתו הוא בעל כושר פעולה נגד טנק ומטרות אחרות עד לטוח של 3 ק"מ, ואף מקצת למעלה מזה, ממש כפי שיכול לפעול ה-"י.ס.א. 152" (*). אולם בעוד ה-"ס.א.ו. 100" מתאים פחות לאותה מלאכה של הריסתם המהירה של בנייני אבן, למשל, שבהם היו מתבצרות פלוגות גרמניות ברצותן למנוע משריון סוביאטי את ההשתלטות על איזה הצטלבות-כבישים או מעברות-נחל; מאידך גיסא, מתאים ה-"י.ס.א. 152" פחות מ-"ס.א.ו. 100" ללחימת-שריון-בשריון בשל מהירות-הלוע הפחותה שלו. ה-"ס.א.ו. 76", אשר הונהג בשעתו כנסיון מאולתר למצוא מענה לטנקים ומשחיתים-

(* דהינו, תותח-הוביצר בן 152 מ"מ, המוצב על שלדת טנק "יוסף סטאלין", והמלא, בדרך כלל, לגבי טנקי-"סטאלין" את אותו התפקיד אשר ממלא "ס.א.ו. 100" לגבי T-34. - המער.

הטנקים הגרמניים נופל בהרבה מה-"ס.א.ו. 85" וה-"ס.א.ו. 100". אכן, משהחלו מופיעים ה-"גמרים" וה-"ברדלסים" הגרמניים ב-1943 נכשל הוא בתפקידו כמשחית-טנקים. אמנם, פגז בן 76 מ"מ, הנורה במהירות-לוע גדולה מאוד, ושקליעו מוצק ועשוי פלדת קרביד-הוולפרם — (דהינו — פגז הנורה גם מתותח ה-"ס.א.ו. 76" — עשוי לקטול כל טנק שמשקלו עד ל-50 טון מטוחים של 400—500 מ'; אולם לנסות כזאת מרכב כ-"ס.א.ו. 76", ובה-המבנה ובעל שריון דקיק, אין זה מן המעשים הקלים. יש לציין כי בשנים שלאחר מלחמת-העולם שימש ה-"ס.א.ו. 76" (שהופיע אף בקוריאה — אך, משנתקל בטנקים אמריקאיים בינוניים, לפחות, לא הצטיין, כנראה, גם שם) בתוך פלוגות-הסיוע התותחניות של הרגימנטים הרגליים הסוביאטיים, אולם סבורים כי לא היה בו משום סתרון לבעיה הניצבת כנראה בפני הצבא הסוביאטי — כיצד להשיג תותחי-סיוע מתאימים בשביל מילוי משימות-סיוע, בליווי לחיל-הרגלים. יש ברי-סמך סוביאטיים האומרים כי הדרוש, הוא שיהיה לחיל-הרגלים הוביצר בעל היסע-עצמי (במקום "ס.א.ו. 76"), שיהיה ביכולתו להגיע גם אל מטרות שמאחורי מחפה.

תימרוני האויר של "נאטו" במערב אירופה

(סוף מעמוד 71)

שאותה הצליחה להשיג עוד בימי שלום. היא לא תוכל בשום אופן לנקוט או עמידה של המתנה למעשה הצד האחר, ואף לא לצפות לתגבורות שתבואנה לה מתהליך הגיוס הכללי. אכן, הפעלה מידית ומכסימלית של כוחותיה עם פרוץ-מלחמה תהיה לגבי האויריה בגדר ציווי מוחלט — ובשביל להיטיב לעשות כך, זקוקה היא עד מאוד לסיכומיהם ולקחם של תימרונים ותרגילים כגון אלה שנערכו ב-1955.

תוצאותיהם הממשיות של הניסויים אלא לאחר עבודת-מחקר ממושכת שתיעשה בידי המטות. רק משיחלוף פרק זמן, יוכלו התימרונים לתרום את תרומתם לביצרון מערך-ההגנה הכולל. תרומה זו עשויה להיות חשובה ביותר בשביל האויריה — וביחוד מאחר שזו, יותר מכל זרוע או חיל אחר, תצטרך לסמוך ולהישען בימיה הראשונים של כל התנגשות שתפרוץ רק על כוחותיה היא ועל אותה רמת התכונות ונכונות

ארטילריה בעלת היסע-עצמי בפעולות פריצה

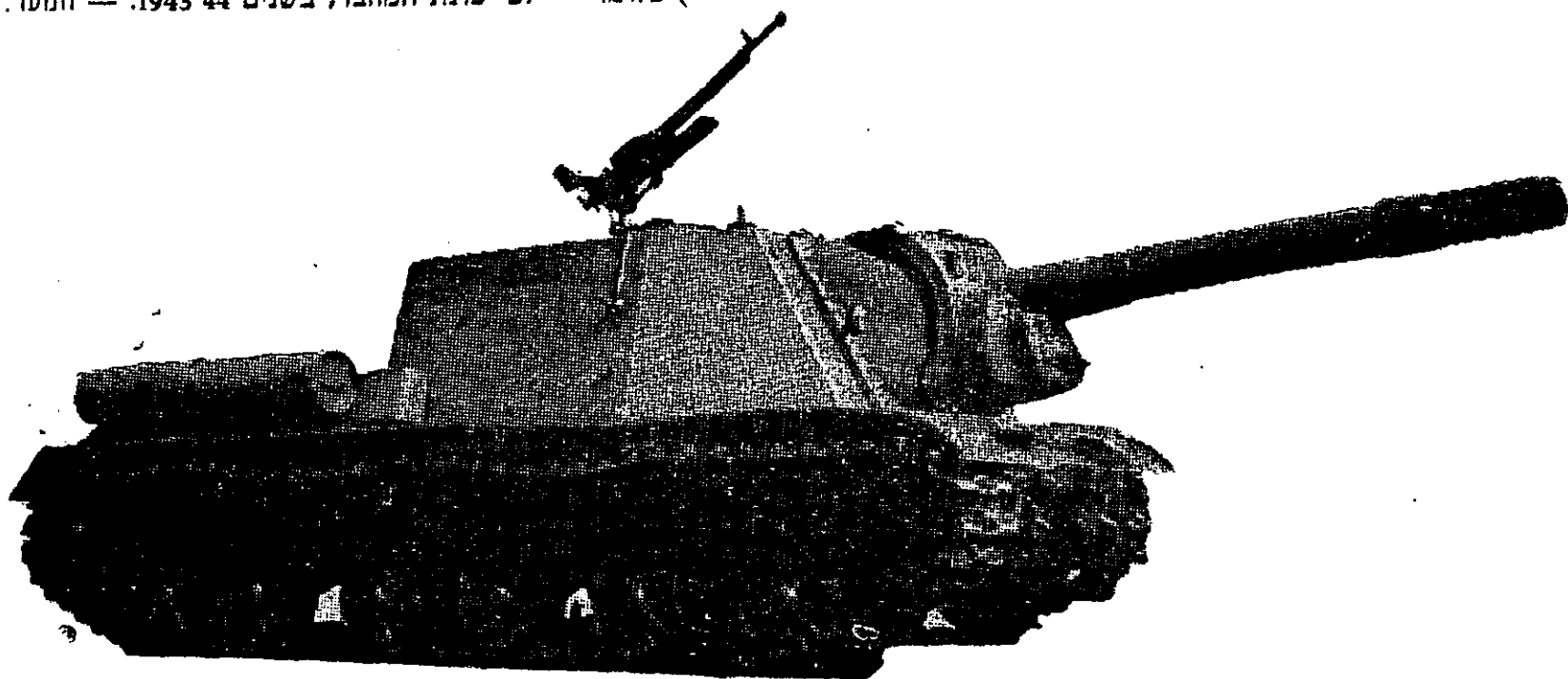
הריסתם של ביצורי-הגנה קבועים, המהווים את הבסיס והיסוד של מערכת-הגנה-של-קבע, מחייבת אש חזקה וישירה, קצרת-טווח. והנה, לארטילריה-שדה יהיה קשה יותר להתקרב עד למרחק קטן מתיבות-השדה, מאשר לתותחי-היסע-העצמי, ש-יוכלו לתמרן בנקל אף בקרבת מוצבים כאלה. מאז הוכנסה לשימוש הארטילריה בעל היסע-העצמי — הפכו נסיונות הריסתן של תיבות-שדה למוצלחים יותר; ואף מהירות הפריצה דרך קו-ההגנה ה-קבועים של האויב עלתה במידה ניכרת*).

בשעת מאמצים לשיתוקן של תיבות-השדה, יש לתותחי-היסע-העצמי יתרון נוסף בזה שניתנת בהם הגנת-השריון לכלי-היריה ולאנשי הצוות, ותודות לזחליהם. יש באפשרותם להתנועע על פני כל סוגי קרקע. לכן משתמשים בתותחים אלה בהצלחה לא רק נגד תיבות-שדה, אלא אף נגד חיל-הרגלים ה-מחופר בין התיבות. שימוש מוצלח כזה לא תמיד הנו אפשרי לגבי תותחי-שדה, כיון שהצוות שלהם על-ליים יותר להיפגע מאש אגפית של האויב. השימוש בתותח היסע-העצמי, כבתותח-מסייע לחיל-הרגלים, מאפשר את מה שנקרא "התקפה פורצת-עד-גמירה". בסיכומו, חודרים אזי חיל-הרגלים ותותחי-הסער, *

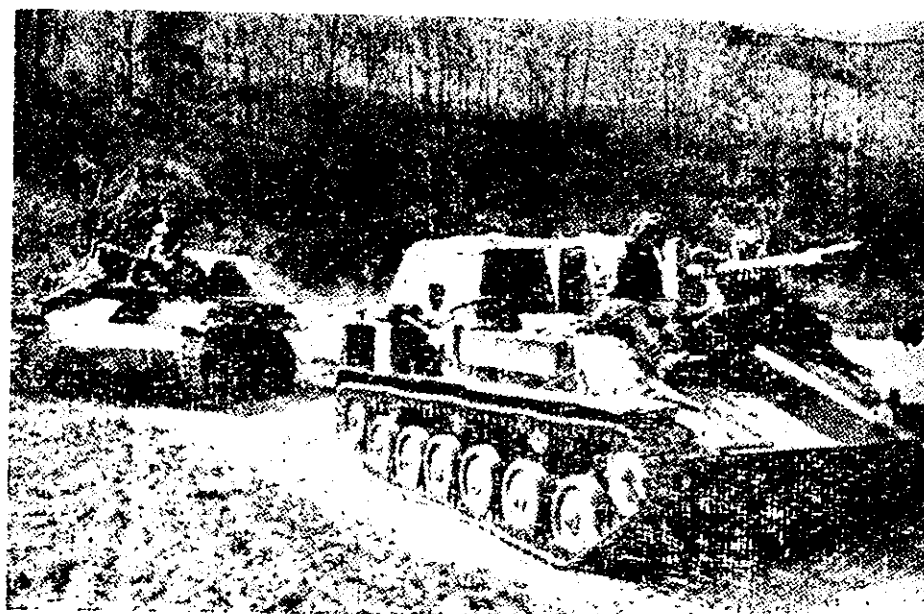
(*) כלומר — לפי כונת המחבר, בשנים 1943-44. — המער.

במאמרו של קול-לויס. ג. קאינצקי, אשר נכתב בסמוך לסיום מלחמת-העולם השניה, נהוגים מספר ביטויים שונים המציינים למעשה את אותו-דבר-עצמו. רכב-הסיוע-המשוריין — "ס.א." — מכונה בו בדרך-כלל "ארטילריה-היסע-העצמי"; כינוי זה נבע מן העוב-דה כי יחידות אלו, מראשית התפתחותן, השתייכו מבחינה פורמלית על חיל-הארטילריה. לציון הכלים הבודדים נקטים במאמר הכינויים "תותח-סער", "תו-תח-משוריין" ו"תותח-היסע-עצמי" — מבלי שיהיה בכך משום ציון שוני בין הכלים. כלי-סיוע-משוריינים אלה, שבשאלות תפעולם במבצעי-פריצה מטפל ה-מאמר, היו: — "ס.א. 76"; "ס.א. 85"; "ס.א. 100"; "ס.א. 122"; ו"ס.א. 152" — בסדר קוטר כליהם.

מערך-הגנה חדיש הנו, לעתים קרובות, תשלובת של ביצורי-שדה — בעיקר בצורת חפירות-מגן ומערכת מוצבים קבועים מדורגת-לעומק. הריסתן של תיבות-שדה אלו העשויות בטון, או קורות-זעפר נעשית אפשרית רק לאחר שהאויב מגורש מהקו הראשון של חפירות-המגן. אופיו המורכב של אורח-הלחימה בתנאים אלה נובע מהעובדה שחיל-הרגלים המתקדם נאלץ לתקוף את חפירות-המגן בעודו נתקל באש מתיבות-השדה הנ"ל; כי מטבע-הדברים הוא, שאת הללו לא ניתן לשתק לחלוטין בשלב ההכנה-הארטילרית בלבד.

ה"אגרון-הכבד" של שריון-מסייע — "ס.א. 152" כוחו היה רב ל"פיצוח" עמדות-בטון, בתי-אבן מבוזרים וכיו"ב

„ס.א.ו. 76” — גישושי-אילחור לקראת רכב-סיוע מושלם

נתגלה כתחליף-בלבד לכלים כבדי-שריון ותותח — אך סיוע רבות ליחידות-רגלים בהתקפה והתקפת-נגד.

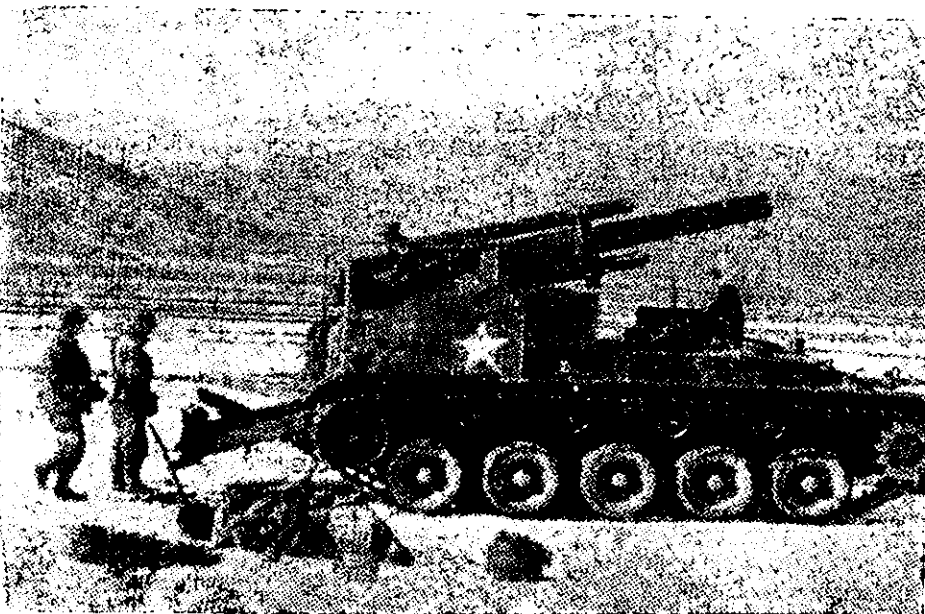
הפועלים בהתמד, לכל עומקו של אזור-ההגנה של האויב.

באוקטובר 1944, למשל, קיבלה אחת מיחידותינו על עצמה לערוך — מראש-גדה שעל הנהר נארב — פעולת-פריצה כנגד מערך גרמני מבוצר. כשהכוחות התוקפים הגיעו לקו-החפירות השלישי נתקלו כוחות-החלוץ, לפתע, בשורה של תיבות-שדה; הללו הותקפו, ללא הצלחה, ע"י יחידות-סער, הנתמכות בתותחי-שדה בעלי קוטר גדול. תיבות-השדה ריתקו את התותחים שלנו, בעוד שמכונות-היריה שלהן הסבו אבידות קשות לצנתות התוקפים; כי הארטי-לריה שלנו, שפעלה מטוח גדול-יחסית, לא יכלה לגרום נזק רב לביצורי אויב אלה. רגימנט של תותחי-היסע-עצמי כבדים הועבר מגזרה אחרת לקטע זה של החזית, והתותחים חולקו בין הגדודים התוקפים — סוללה אחת לכל גדוד. האויב הותקף מחדש וכל יתרונותיה של הארטי-לריה בעלת ההיסע-העצמי הוכחו בעליל. התותחים הללו התקרבו עד כדי מרחק 100—200 מטרים מתיבות-השדה ופתחו באש על האשנבים. ע"י כך אילצו את האויב להפסיק את אשן ואיפשרו לחיל-הרגלים לגשת אל ביצוריו. הארטי-לריה בעלת-ההיסע-העצמי, המלווה את חיל-הרגלים התוקף את ביצורי האויב לעומק, יכולה — נוסף על כושרה זה לפעול כנגד המוצבים-קבועים — לטפל בהצלחה אף בנשק האנטי-טנקי של האויב, ובהשתקת אשן נגד-רגלים. דבר זה יתכן משום שתותח-משורין יכול להתקרב עד כדי טווח-יריה אפק-טיבי ממכונות-היריה של האויב; וע"י כך יכול הוא אף לקצר באופן ניכר את הזמן הדרוש להריסתה של עמדה מבוצרת.

במקרים מסויימים יכולים תותחי-סער אלה ל-

השמיד את המכ"י של האויב ע"י שיפגעו בהן ממש בזחליהם. אין לזלזל באפשרות זו רק משום שדבר זה אינו מתפקידם הרגיל של טנקים ותותחי-סער. שימוש בתותחי-סער בצורה זו בתוך פעולות פריצה עלול לתת יתרונות רבים. אולם בדרך-כלל תותחי ההיסע-העצמי הגם נשק שאפשר לסמוך עליו (וכיתר כלי-הארטי-לריה, יש להשתמש גם בהם כך) כבנשק-מסייע למבני-הקרב של חיל-הרגלים או ליחידות-הסער. ואם לא נתחשב בהבדלים שבהפעלה של טנקים וארטי-לריה, ובאם תותח-סער הופך, בעיקרו-של-דבר, למפלס דרך לחיל-הרגלים בזחליו — אזי שוב אין לנשק זה יתרונות של נשק מוחץ, והוא הופך להיות טנק גרוע. זו שיטה עלובה מאוד. כי תותחי-סער לא נועדו ללחימה מטוח קרוב בחיל-הרגלים של האויב, בפרט כשהמדובר הוא במוצבים-קבועים. אגב, חוסר-נכונות זה להכיר בהבדלים שבהפעלת טנקים מזה, ותותחי-היסע-עצמי מזה — הוא-הוא המביא לעתים לידי שימוש בלתי-נכון בתותחי-הסער. היו מקרים בהם קציני חיל-הרגלים, במהלך מבצע פריצת ביצורי האויב, ניסו לשלוח את תותחי-הסער, המצורפים ליחידותיהם, קדימה, — להתקפה לפני חיל-הרגלים. במקרים כאלה קרה לרוב שתותחים אלה הוצאו מכלל פעולה ע"י חיל-הרגלים של האויב, וכתוצאה מכך נשאר חיל-הרגלים שלנו ללא סיוע ארטי-לרי. הנסיון הורה שתותחי היסע-עצמי הפועלים עם, או מאחורי, חיל-הרגלים גורמים לאויב אבידות כבדות יותר מאשר אלה שהשתמשו בהם כשהם מתקדמים בראש חיל-הרגלים (כמו טנקים). הדבר אמור במיוחד לגבי תותחי-סער מקליבר

„ארטי-לריה-משוריינת” בגירסה האמריקאית — כלי-היריה (כאן — הוביצר בן 155 מ"מ) מוצב על שלדה טנקית (של הטנק-הקל M-24 „גני ציפ"י). שריון-דפנות נמוך בלבד.

76 מ"מ*) אשר בהם משתמשים בעיקר לסיוע חיל-הרגלים.

שימוש נכון בארטילריה בעלת היסע-עצמי ב-פריצת מערך-הגנה קבוע מחייב, מעל לכל, שיתוף פעולה הדוק בין כל החילות. ככל ששיתוף הפעולה בין חיל-הרגלים לבין צוותי התותחנים הוא הדוק יותר — כן תוחש התגברותם על עמדות האויב, והת-קדמותם תיעשה קלה יותר.

בדרך כלל, בשעת ביצוע הפריצה, ממלאים ה-תותחים-המשוריינים את תפקיד הסיוע-הארטילרי ו-עוזרים ליחידות-הסער של חיל-הרגלים. הם מסייעים לחיל-הרגלים אשר "נתקע" טריזים-טריזים בין תי-בות-השדה. בעריכת תכנית הפעולה שלהם — מן ההכרח שיעמדו לרשות תותחי-הסער ידיעות מוש-למות על סוגי הביצורים הקבועים ומערכם, מצבם ועצמתם של כוחות האויב, תנאי הקרקע ומידת הת-אמתו לתימרון טנקים. באם אפשר, הרי רצוי ביותר הוא שאנשי הצוותות יסיירו בעצמם את גזרותיהם. דבר זה היה מאפשר לתותחי ההיסע-העצמי לסייע לחיל-הרגלים ביתר הצלחה. גורם חשוב אחר הוא יצירת תיאום בין חיל-הרגלים וארטילריה-השדה לבין יחידות הארטילריה בעלת-ההיסע-העצמי.

הכרחי ביותר שתפקידי תותחי-הסער יתוכננו ביסודיות. הנה, למשל, בינואר 1945, לפני שנפרצו קווי-ההגנה הקבועים של הגרמנים שעל נהר הויסלה — יצאו כל צוותות הטנקים ותותחי-הסער לקו ה-יציאה והתודאו בדיוק אל גזרותיהם, אל כיוון ההת-קפה ואל המטרות השונות. דבר זה נעשה על-אף העובדה שראשי-הגשר שבידינו היו צרים מאוד, ולכן הגישה בהסתר אל האזור הקדמי היתה קשה ביותר. ערב אחד לפני ההתקפה נעו כל תותחי ה-היסע-העצמי אל קו-המוצא. הכנה מדוקדקת זו איפ-שרה לארטילריה-ההיסע-העצמי, בשילוב עם חיל-הרגלים, להשיג את כל מטרותיה. כ-15—10 דקות בטרם פתח חיל-הרגלים בהתקפתו, נעו כל התותחים קדימה ופתחו באש ישירה. באותו זמן עצמו ירו תותחי ההיסע-העצמי שעם יחידות-הסער (*) מעמדות מרוחקות-יותר, כדי לגלות ע"י כך מוצבים מוסווים וביצורים אחרים, לפי תגובותיהם של אלה וע"י הסרת סידורי-ההסוואה.

אותם תותחי-ההיסע-העצמי שנועדו לסיוע-ישיר המשיכו באשם, מעמדות קדמיות, אף לאחר שחיל-הרגלים פתח בהתקפתו. רק לאחר שחיל-הרגלים (*) דהיינו — אלה שנועדו במיוחד להסתערות — בשלב מאוחר-יותר — על הבונקרים ותיבות-השדה שבעומק מערך-ההגנה.

הגיע למרחק 40—30 מטרים מקו-החפירות הראשון, קיבלו תותחי-ההיסע-העצמי האלה אות ממפקד-הגדוד — והפסיקו את האש. הרגלים פרצו לחפירות והחלו לטהר אותן מגרמנים. בינתיים התקדמו סוללות תותחי ההיסע-העצמי, שנועדו לסיוע ישיר, במהירות, והדביקו את חיל-הרגלים. בעת שזה האחרון תקע טריזים-טריזים אל בין תיבות-השדה של האויב, היו כבר התותחים בעמדות-קרב. עתה הופעלו יחידות-הסער בהתקפה, וכשתותחי ההיסע-העצמי שלהם נעים לפניהם, לאחר שקו החפירות הראשון טוהר מאויב.

באותו זמן כוונה האש של אותם תותחי-הסער שנועדו לסיוע-ישיר אל עבר האויב שהתבצר ב-מוצבי-השדה. הם לא תקפו אף אחד מן הביצורים-הקבועים, פרט לאלה שהיו בדיוק בחזיתו או באגפיו של הגדוד הנתמך ואשר עיכבו את התקדמות הרגלים שלו. ואילו תותחי הסיוע ליחידות-הסער שילחו אש ישירה לעבר אשנבי-היריה של עמדות האויב ל-שתקו — באם אלו לא הוכרעו ע"י יחידות-המחק, או טרם הותקפו על ידן.

בפריצת קוי הגרמנים בינואר 1945 — השתמשו בתותחי היסע-עצמי לסיוע חיל-הרגלים כמעט בכל החזיתות. בשימוש כזה הקנתה ארטילריה-ההיסע-העצמי יציבות למבנה-הקרב של חיל-הרגלים ואיפ-שרה לו לשחק את התנגדות האויב ביתר קלות ומהירות.

ידוע שהאויב מנסה לערוך התקפות-נגד, בתמיכת טנקים ורזרבות של חיל-הרגלים, על היחידות שתקעו טריזים בין תיבות-השדה בהדיפת התקפות-נגד אלו הוכיחה ארטילריה-ההיסע-העצמי את אחד מיתרונות-היה החשובים ביותר, והוא כושר התמרון. הטנקים, בהיותם לפני חיל-הרגלים, לא תמיד יש באפשרותם להגיע בזמן כדי להדוף את התקפות-הנגד של האויב התוקף מהאגפים. פעולה זו נעשית ביתר יעילות וביתר מהירות ע"י ארטילריה-ההיסע-העצמי של חיל-הרגלים.

הנסיון הורה שרצוי לצרף אל חיל-הרגלים אר-טילריה-ההיסע-עצמי אף כשמשותפים טנקים ב-פריצה. אזי — חלק מהתותחים מגן על הטנקים, בעוד שהיתר מסייע לחיל-הרגלים ויחידות-הסער שלו. יש עוד להעיר, כי לפריצת מערכי ביצורי-קבע משתפים תותחים מכל הקליברים. ארטילריה קלה מופעלת נגד חיל-הרגלים והתבצרויות-שדה שלו, בעוד שארטילריה בינונית וכבדה מופעלת נגד בי-צורים-של-קבע וכן לליווי הטנקים באשה.

לחיימה נגד טנקית

של הלחימה — בזירת הקרב ומחוצה לה — כפי שיוזכר עוד להלן.

(ב) טנקים ומשחית-טנקים. טנקים ומשחית-טנקים שבידי המתגונן הנם נשק נגד-טנקי ממדרגה ראשונה. הדבר הוכח במלחמת-העולם השנייה, ומצב דברים זה שריר וקיים עד היום.

(ג) תותחים ממינים שונים. תותחים גרורים, תותחים בעלי היסע-עצמי, תותחים נגד-מטוסים בתפקיד-משני וגם תותחי-שדה — שתפקידם העיקרי, אמנם, אינו לחימה נגד-טנקית, אולם ניתן להשתמש בהם גם לתכלית זו במידה ויש הכרח בדבר.

(ד) מכשולים. מכשולים ומיקוש נגד-טנקי מהווים אמצעי נוסף לעיכוב השריון. אמנם, אלה אינם מהווים נשק בפני עצמם, אולם בשילוב מתאים עם כלי נשק אחרים מהווים הם גורם מעכב ומשמיד.

(ה) הנשק הנ"ט הקל של חיל-הרגלים ושל יחידות מיוחדות. לא במקרה נמנה סוג נשק זה כאן כאחרון ברשימת אמצעי-ההתגוננות הנ"ט, כי נשק זה ומפעיליו באים במגע קרוב ביותר עם השריון, ועליהם לבצע את השלב האחרון של הלחימה הנ"ט ולשבור באופן סופי את הסתערות השריון. במידה זו לא נבלמה בשלבים הקודמים. בין כלי-הנשק הנ"ט הקל גמנות הבזוקות השונות והמנט"ים, רימוני-הרובה הנ"ט, "בקבוקי-הקוקטיל" השונים, רימוני-יד נגד-טנקיים, ואף הנשק המצוי בידי הרגלים בדרך-כלל — מקלעים, רובים, תת-מקלעים, מרגמות וצרות-רימונים — נגד אשנבים פתוחים וכו'.

תולדות-המלחמה מלמדות אותנו כי בהופיע כלי-נשק חדש — מתפתח עד מהרה כלי-נשק נוגד לו. נשק זה מאפשר לצד המגן להתגונן בפני הנשק התוקפני החדש, או למתקיף — להתגבר על קפאון שנוצר כתוצאה משווי-משקל שקם בין כלי-נשק מגינים ומתקיפים. כך הועמד, בזמנים קדומים, המגן מול המקל והאבן; כך התפתחה הבליסטרה כנגד ביצורי-ערים; כך נולד המקלע האבטומטי מול הסתערויות המוניות בשדה-הקרב. מצב של שיתוק-החזית, שבא כתוצאה מהמצאת כלי-נשק שעצרו הסתערויות המוניות, הוליד את הטנק.

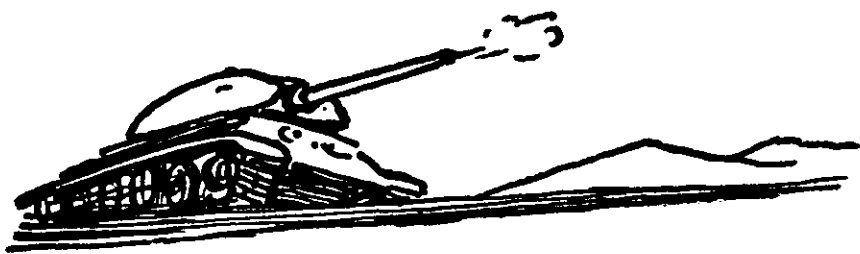
אך גם הטנק עצמו לא האריך ימים כשליט יחיד בשדה-הקרב. המתגונן העמיד מולו אמצעים נגדיים, על מנת לבלום התקדמות של יחידות שריון. במאמר זה נתרכז בפעולה הנגד-טנקית ושיטות ההתגוננות בפני התקפות יחידות-שריון.

האמצעים שבידי המתגונן ללחימה נגד-טנקית כדי להבין מה הם אורחי-הלחימה נגד השריון נתבונן תחילה באמצעים העומדים לרשות המתגונן לפגיעה בשריון.

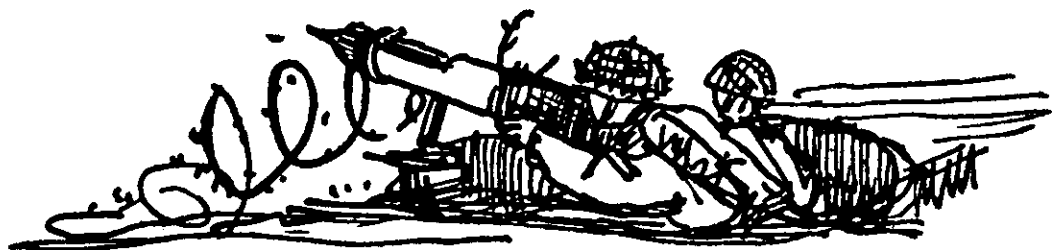
הטכניקה החדשה מעמידה לרשות המתגונן שלל אמצעים המסוגלים לפגוע במתקיף ולחדור אל מבעד שריונו.

ברשימת אמצעי ההתגוננות נוכל למנות: —

(א) מטוסים. למטוסי המתגונן תפקיד מיוחד ב-בלימת שריון האויב. נשק זה מופעל בשלבים שונים

נשק זה ומפעיליו באים במגע קרוב ביותר עם השריון

שלבי הלחימה ואורח-הלחימה נגד שריון
 א. את הלחימה הנגד-טנקית ניתן לחלק לשניים:
 (1) פגיעה במתקני תחזוקתו ובסיסיו של שריון
 התוקף.
 (2) פגיעה בשריון עצמו.

„פגיעה במתקני תחזוקתו של השריון התוקף“

באם לחלק את הלחימה נגד שריון התוקף, מנקודת
 מוצאו ועד ליעד-המתגונן, ניתן יהיה להבחין במספר
 שלבים, ולהתאים לכל שלב את הנשק ואורח-הלחימה
 הנגד-טנקי המתאים ל„טיפול“ בו.

(1) האפשרות הראשונה לפגוע בשריון היא לפגוע
 בו בשעה שהוא נמצא במתקניו שבעורף החזית. ככל
 כלי-נשק בעל תכונת ניידות גדולה יחסית קשה הפגי-
 עה בו בשעת תנועה בזירת-הקרב. לכן רבה השאיפה
 בכל צבאות העולם לפגוע במטוסי האויב בעת חנייה
 בשדות-תעופה ולא בשעת טיסתם. בדומה לכך ישאף
 גם המתגונן נגד רכב-שריון לפגוע בו בעודו בבסיסיו
 העורפיים.

האמצעים לכך הנם רבים.

בראש הרשימה של הכלים לביצוע הפגיעה בשר-
 יון בעודו במתקנים העורפיים עומד כמובן המטוס,
 שטוחו ארוך ולו הכושר לחדור ללא קושי רב,
 יחסית, לעורף האויב ולהגיע תוך זמן קצר למטרתו.
 פגיעתו המוצלחת במתקני האויב עלולה להיות
 מכריעה. לעתים יבצעו מספר קטן של מטוסים
 משימה, כגון פגיעה בבסיס-דלק לשריון, שתעכב
 את פריצת יחידות התוקף לזמן ניכר.
 סוג נשק אחר לפגיעה במתקנים עורפיים מסוג

מחסני-דלק, בסיסי-תיקונים וכו' — שגם הוא אמנם
 אינו מיוחד ללחימה הנ"ט אולם ניתן להשתמש בו
 ביעילות רבה ביותר — הן יחידות מיוחדות לחבלה
 בעומק מערך האויב. תפקידן של יחידות אלו הוא
 לחדור לעומק מערך האויב ולעורפו ושם לפגוע
 במתקנים הנ"ל. דוגמאות לשיטת לחימה זו אפשר
 למצוא לרוב בתולדות המלחמות, במיוחד אפשר לציין
 את פעולות ה־ L.R.D.G. («קבוצות-מדבר ארוכות
 טוח») וה־ P.P.A. («צבאו הפרטי של פופסקי») במד-
 בר המערבי. אמנם תפקיד זה היה רק תפקיד משני
 למשימתם העיקרית, שהיתה ברובה מודיעינית, אלא
 שגם הוא הביא לתוצאות טובות.

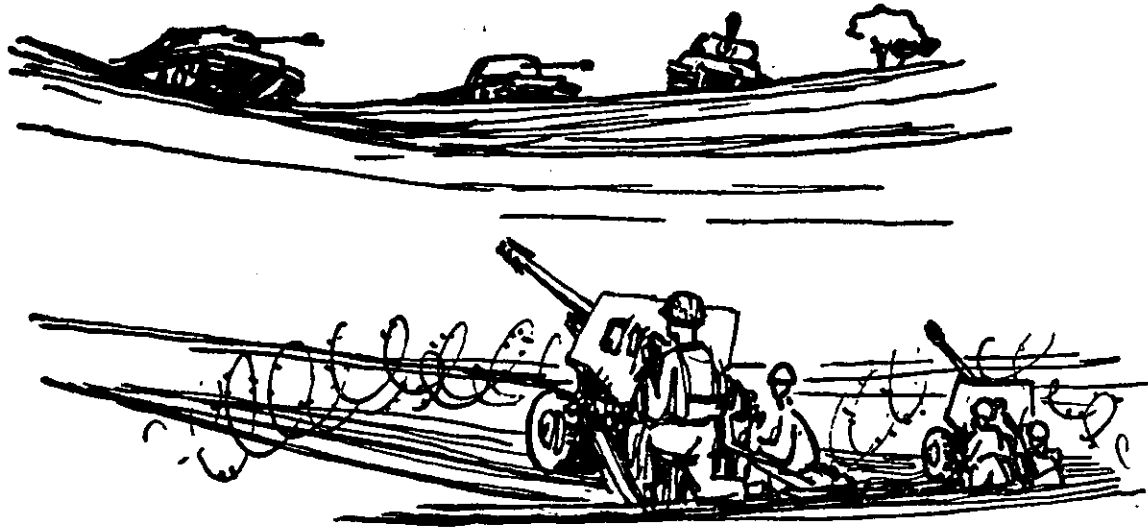
(2) האפשרות השניה לפגוע בשריון המתקיף היא
 בעת תנועתו לזירת הקרב. תנועה זו מבוצעת בדרך
 כלל ברכבות או בנושאי-טנקים. הטנקים הנישאים
 בנושאי-הטנקים וברכבות הצמודים לדרכים או למסי-
 לות-ברזל, ולכן הם גם פגיעים ביותר. בשלב זה
 ניתן לבצע פגיעה ביחידות-השריון של התוקף,
 בתנאי שקיימת רשת-מודיעין שתגלה במועד, באם
 היא עירנית במידה מספקת, את כוונת התוקף ואת
 עצמתו.

בשלב זה יביאו המטוסים, המצויידיים בפצצות
 חנ"ם, נפ"ם וברקיטות, לתוצאות רצויות ביותר
 למתגונן. לעתים קרובות הם הנשק היחיד שהוא
 מהיר ובעל-עצמה שניתן להפעילו זמן קצר לאחר
 שנמסר למפקדה הממונה על תנועת שריון התוקף.

(3) האפשרות השלישית לפגוע בשריון המתקיף
 היא בשעה שהוא נמצא בשטח-הכינוס או בשטח-
 ההיערכות. שטחים אלה מתאימים ונוחים להפצצה
 על-ידי אוירונים, ולפשיטות יחידות חיל-רגלים,
 ביחוד בלילה. שכן שטחי כינוס והיערכות, ו-
 אפילו יהיה איבטוחם מעולה ביותר, הם מטבעם
 „רכים“ הרבה יותר מאשר איזה מערך הגנה שהוא,
 וזאת כיון שכל כוח מרגיש שהשהייה בכינוס, ולא כל

„לפגוע בשריון המתקיף בעת תנועתו לזירת הקרב“

„לכוון את מאמץ האויב לשטחים שבהם מוצבים עיקר כלי הנ״ט“

חיל-הרגלים המשמשות במוצבים קדמיים, ע״י מא-
רבים של צייד-טנקים, ועל-ידי הנשק הנ״ט שבר-
שותם. האויב יבחר לרוב לנוע בדרך הבלתי-
ממוכשלת — הגם שהוא יודע כי היא מתעלת אותו
לעבר המערך הנ״ט העיקרי של המתגונן — וזאת
כיון שאיננו מוכן להיכנס לקרב-שחיקה-ממושך ב-
שעת מעבר המכשולים.

משתועל האויב, נכנסים נגדו לפעולה במשולב:
נשק-החיי״ר למינהו, המוקש, והתותח הנגד-טנקי.

(5) האפשרות החמישית לפגוע בשריון האויב
היא בשלב הבא כהמשך רצוף כמעט לשלב הקודם,
בו ינסה שריון התוקף לפרוץ דרך מערכת המוצבים
של המתגונן, או שינסה לעקפם, על מנת שיוכל לנצל,
בשלב יותר מאוחר, את הצלחת התקפתו לעומק
שטח המתגונן. תפקיד מערך ההגנה הנ״ט הוא קודם
כל למנוע בעד שריון התוקף מלחדור דרך מערכת
המוצבים לעורף. אחד התנאים הראשונים להשגת
הצלחה במשימה זו היא להפריד בין שריון התוקף
וחיל-הרגלים שלו; כי גם אם יבקיע השריון — אך
יהיה לבדו, בלי חיל-הרגלים שלו — קל יהיה יחסית
לחסלו בעומק שטח המתגונן.

שלב נסיון ההבקעה המבוצע ע״י האויב מחד-
גיסא ונסיון מניעתו ע״י המתגונן מאידך-גיסא הוא
שלב ההכרעה, בו יעשו שני הצדדים את המאמץ-
העליון שלהם. על כן מושקעים בו מכסימום הכוחות
והאמצעים הן מצד התוקף והן מצד המתגונן.

המתגונן מפעיל בשלב זה את מרבית האמצעים
שבידי הצבא: מטוסים, טנקים ומשחית-טנקים, תו-
תחים למיניהם, אמצעי המיקוש והמכשול ואת חיל-
הרגלים על נשקו הענף — על-מנת להביס את התוקף
ולהפוך את הקרב לקרב רדיפה המבוצע ע״י כוחות
עתודה, המתבטאים בעיקר בכוחות השריון של

שכן בהיערכות, הנה ארעית, ולכן „אין טעם“ להשקיע
באיבטוחם מאמץ ניכר.

משמדברים אנו בשטחי כינוס וריכוז — נזכיר
עוד את תותח-השדה בעלי הטווחים הארוכים, הע-
שויים — במידה ושטח כינוס כזה אותר ע״י אויריה,
תצפיות-המתגונן או פטרולי-סיוור שלו — לפגוע
פגיעה של-ממש בצוותות השריון בעת התארגנותם,
וכן להזיק באופן רציני לערומי תחמושת ואספקה
אחרת ולשבש מפקדות ע״י הפגזה מרוכזת.

(4) האפשרות הרביעית לפגוע בשריון התוקף
היא בשלב ההתנגשות של יחידות-השריון של התוקף
ביחידות-השדה של המתגונן — בשעה שהשריון נע
משטחי הכינוס וההיערכות לעבר יעד המתגונן. ב-
שלב זה מוטל על יחידות המתגונן לעצור את שריון
התוקף ולתעלו, לפני קרב המגע, לשטחי הריגה ה-
רצויים.

לצורך זה יש לקיים שילוב הדוק ושיתוף-פעולה
בין החילות-המהויים את כוחות השדה של המתגונן.
תפקידם הראשון של כוחות אלה הוא לכוון את מאמץ
האויב לאותם שטחים שבהם מוצבים עיקר כלי הנ״ט,
ושבו צפויים הסיכויים הטובים ביותר לפגוע בו.
(כמובן שמערך כזה המוכן מראש ללחימה נ״ט צריך
שיקבע בהתאם לציר אפשרי להתקפת שריון וצריך
שתהיה אפשרות לשנותו). התעלה זו של האויב
מבוצעת ע״י שילוב כל האמצעים שבידי מפקדת
המתגונן: ניצול מכשולים טבעיים (כגון ואדיות
עמוקים, נחלים עמוקים וכו') והשלמתם ע״י מכשול
מלאכותי (כגון שדות-מוקשים ותעלות נ״ט רחבות).
מכשולים אלה יהיו מחוסרי ערך ממשי באם לא יהיו
מוגנים באש, הן אש נגד טנקים והן אש נגד חיל-
רגלים.

הגנת המכשולים באש — תבוצע ע״י יחידות

טנקים ויחידות חי"ר — אשר תוכננו מראש על שטחים מתאימים.

(ד) הפצצת שדרת-השריון הפורצת ע"י מטוסים — לאחר שמגמתה אותרה ללא כל ספק.

(ה) פשיטת יחידות מיוחדות של חי"ר על ריכוזי שריון התוקף בשעת התארגנותו מחדש עם גמר הפריצה, או בשעת הכנסו לחניית-לילה.

ס י כ ו ם

בסיכום ניתן להאמר שצבא חדיש הרוצה לעמוד מול הסתערות-שריון — ולא למצוא עצמו לפתע מכותר, מפוצל ופרוץ מכל הכיוונים ע"י השריון המתקיף — חייב לדאוג מראש לאמצעי לחימה ושיטות התגוננות נגד השריון התוקף.

ואלו הן עיקר ההכנות שעליו לנקוט בהן לשם כך: (א) אימון והכנת יחידות חי"ר מיוחדות וכוחות-אוויר לפגיעה בריכוזים עורפיים ובסיסים של שריון-אויב.

(ב) תכנון ואף הכנת מכשולים "מתעלים" נגד פריצת שריון תוקף.

(ג) כינון-תכנית של מערכי נ"ט, הינו — הקצאת אמצעים וכוחות בצורות-הקרב השונות, בהתאם ל-ידיעות המצויות על הצבא התוקף ועל שריונו וסוגיו. (ד) הכנת המתקנים, הבסיסים-העורפיים, אזורי-התעשייה, הכפרים, הערים ונקודות-המפתח ללחימה נ"ט.

(ה) תכנון מראש של מערכים נ"ט בעומק, על צירי פריצה אפשריים לשריון-תוקף; קביעת מקומם המדויק והקצאת הכוחות המתאימים להם.

(ו) ומעל לכל — אימון והכשרת כל אדם, בגייסות-לוחמים וגם בעורף, ללחימה נגד-טנקים באמצעים הרגילים שבידיו.

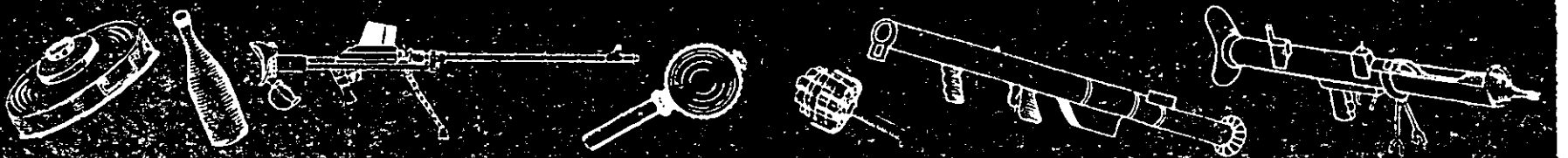
המתגונן (במידה ומראש מוקצים כוחות למטרה זו). (6) האפשרות הששית לפגוע בשריון התוקף היא בזמן ששריון התוקף כבר הצליח לפרוץ דרך מוצבי-ההגנה של המתגונן, והוא שואף להעמיק לתוך השטח כשאין יחידות-השדה של המתגונן מתייצבות לעומתו. בזמן זה — חלק מיחידותיו של התוקף, בעיקר יחידות חיל-רגלים שלו, יטפלו בבידוד כוחות-השדה של המתגונן ובהשמדתם, ואילו השריון התוקף שפרץ ינסה לזרוע בהלה ואגדרלמוסיה בקרב הכוחות העורפיים של המתגונן. אולם גם במצב דברים זה הקרב עדיין איננו אבוד, ותלוי במידת עקשנותן של יחידות המתגונן ובמידת נכונותה וכוננותה של המפקדה הממונה להמשיך את הקרב.

עדיין יש בידי המתגונן מספר אפשרויות לפעול נגד השריון הפורץ. ואלו הן:

(א) המשכת העמידה וההחזקה במערך-ההתגוננות, גם לאחר ששדרת הטנקים פרצה ועברה דרכו, כדי לבודדה ולא לאפשר לעיקר הכוח של התוקף להתחבר שוב עם השריון, וכדי ליצור ליחידות המתגונן הנלחמות בשריון בעורף מצב נוח להשמידו שם, או לאלצו לחזור לשטחים הנתונים להגנת יחידותיו.

(ב) ארגון-ללחימה נ"ט של מתקנים, בסיסים עורפיים, אזורי תעשייה, כפרים, ערים ונקודות-מפתח בעורף — אשר יבטיח כי אלה יוכלו לעמוד זמן-מה נגד התקפות האויב בשעת ניצול-הצלחה, (שבדרך כלל יתבססו על ידיעות חלקיות בלבד וללא הכנות מדוקדקות).

(ג) מיד לאחר פריצת השריון ובירור מגמתו — לתפוס מארבים נ"ט על צירי ניצול-הצלחה שלו — ע"י תותחי נ"ט, טנקים, משחיתי-טנקים, ציידים-

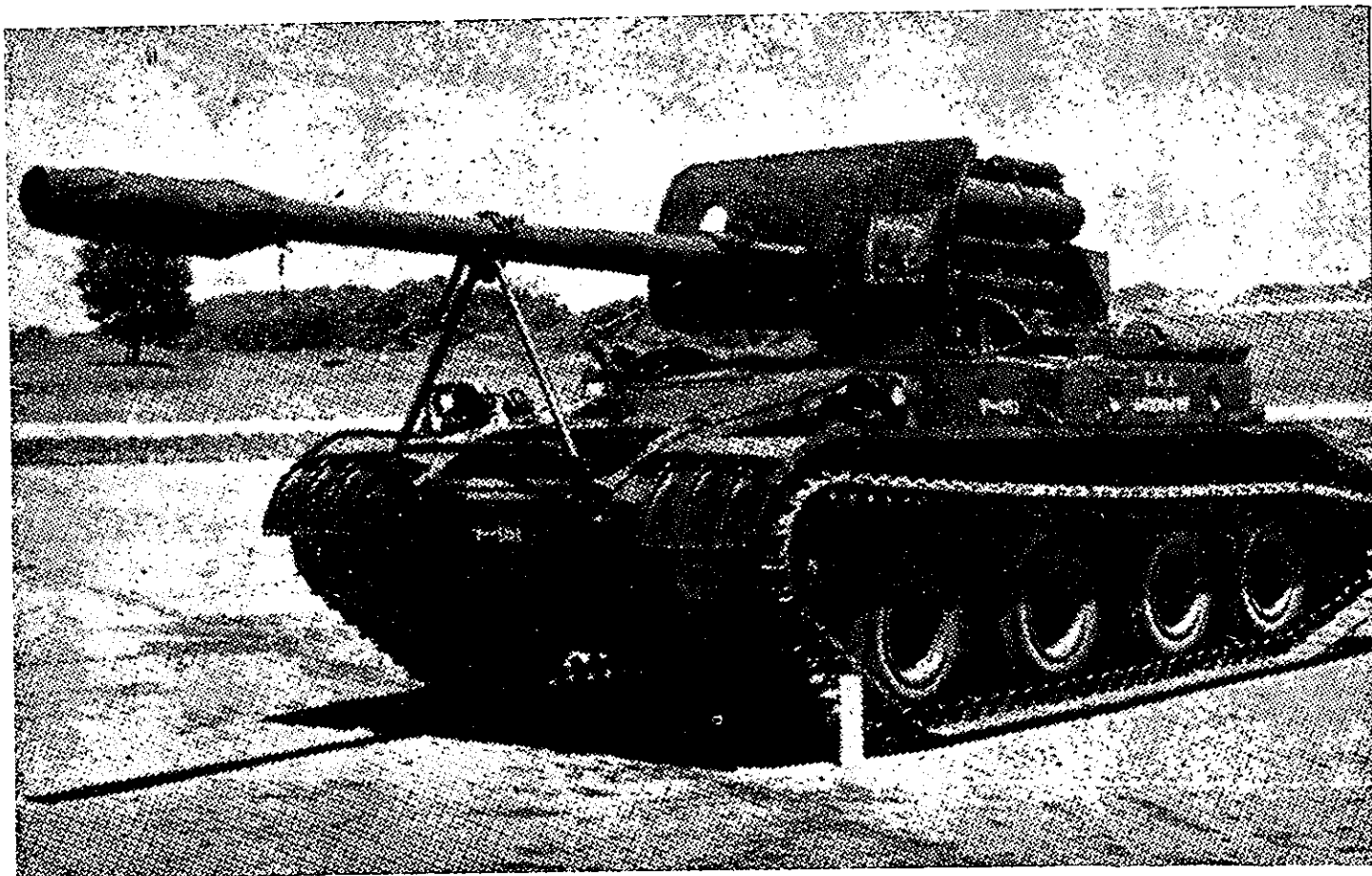
ה„פשרה“ בין תותח נגד־טנקי לטנק - כפתרון בסוגית הנשק הנ״ט הכבד

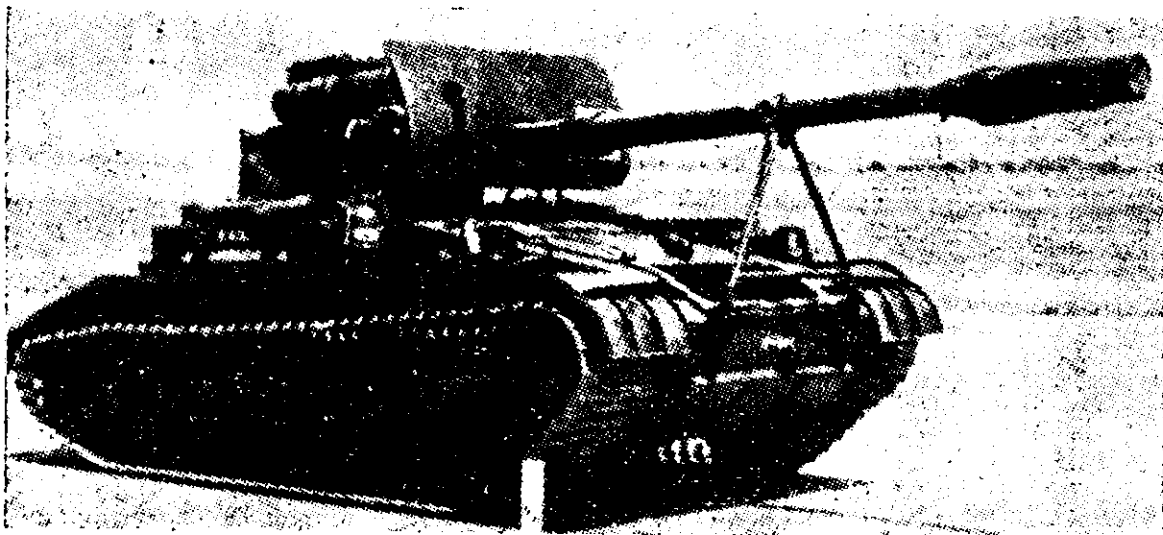
תותח נ״ט אמריקאי חדש בן 90 המ״מ - בעל היסע עצמי ומוזם

אמצעי־לחימה נגד־טנקית ראויים, בעורפה, או באגפה הרגיש, של חזית אויבת. הפתרונות השונים בתחום כלי־נשק ללא־רתע (ראה על ה„נשק הנ״ט הגדודי“ - קנה ללא רתע בן 106 מ״מ מוצב על גיפ, ב„מערכות“ חובי צ״ו־צ״ז־צ״ה, וכן על ה־”BAT” חסר־רתע הבריטי ב„מערכות” צ״ז), לא פתר כנראה בשלמות את השאלה, רבת־החשיבות של שימוש בתותח אשר ידמה בסגולותיו לתותחו של הטנק, בשביל מתן אש תכליתית ורב־תדיר במרחקים גדולים (עד 2-3 ק״מ), ושתשמש בין השאר גם להדברת בונקרים אויבים (בהתאם ללקח קוריאה!). עתה נתבשרנו כי צבא ארה״ב, הפועל בקדחתנות לטיפוח עוצבות מוטסות, שתהיינה מסוגלות לפעולה עצמאית, מוצא לפחות מקצתו של הפתרון בתותח נגד־טנקי „מקובל” המוצב על שלדה מעין־טנקית, אך אינו משורייני. חשיבות העניין נראתה כה רבה (אולי, אף בשל עניינים שבתחרות מוניטין פנימית, בין שלוש הנורעות של הכוחות המזוינים האמריקאיים) עד אשר ההודעה על הכלי החדש נמסרה לפרסום, בפומבי רב, עוד בטרם נכנס לשלב של ייצור המוני.

אחת הבעיות הבולטות שבהן מתחבטים כל צבאות העולם - אך במיוחד אולי אותם הנוקקים יותר מאחרים להפעלת עוצבות־מוטסות - היא הברירה בין תותח נגד־טנקי לבין הטנק, בתור אמצעי להבטחת הגייסות בפני פגיעתו של שריון אויב. מדניה עשירה כארה״ב עלתה לכאורה בשלימות על דרך הפתרון השניה, והקציבה לא רק גודל טנקים רבי־כוח לדיביזיות הרגלים שלה, אלא, נוסף על כך, גם פלוגת טנקים (יותר מעשרים כלי־שריון בינוניים או בינוניים־כבדים) לכל רגימנט־רגלים. אולם הצרכים הטקטיים בשדה־הקרב הצריכו בכל זאת השלמה לאמצעי אדיר זה (שמצויות בכל זאת הגבלות מסויימות לאפשרויות הפעלתן); וגם מצבה האסטרטגי של ארה״ב הצריך מתן נשק נגד־טנקי רב כוח לאותן עוצבות אשר יהיה הכרח להטיסן, תוך ימים, ואף שעות, אל זירות־מבצעים שונות; ויש להוסיף על כך גם את החיוניות האופרטיבית. בתקופתנו, של האפשרות להנחית עוצבות כאלו, הכוללות

T-101 - מבט משמאל

T-101 — מבט מימין

נגד-טנקי בעל היסע עצמי שיהא קל, נייד-ביותר, קשה-מהלומה — לחימוש בשלב ההסתערות של מבצעים מוטסים (דהינו, לפי מושגי הצבא האמריקאי, בשלב הראשון של היאחזות על הקרקע, בו יחסרו עדיין לכוחות המוטסים אמצעים לעמידה בפני שריון האויב).

אחת ממעלותיו העיקריות מכל הבחינות מתבטאת בגופו הזחלי, אשר כמה מעלות לו אפילו על פני הגיפ זריז-התנועה. אולם קשה להניח כי השימוש בכלי החדש יוגבל לתפקידים המוטסים הנ"ל. חמש שנים עברו ממסירת ההזמנה הראשונה לרכב-דגמים בשביל T-101, ועד שנתפרסם דבר צאתו לאור העולם. אין ספק כי בניסויים השונים ובתכנון הובאו בחשבון גם תכליות אחרות. בין השאר, כבר בקיץ 1953, נערכו ניסויים גרחביים לכושר השימוש של הכלי החדש בתנאים מדבריים מובהקים, כן אין זה מן הנמנע כי משיכנס הכלי לשלב הייצור ההמוני, תוצג ביתר-ישאת השאלה, שהוצגה כבר לא פעם, שמא כדאי לרכז לגופים גדולים יותר, אם לא את גדודי הטנקים שבדיביזיות הרגלים האמריקאיות, הרי לפחות את פלוגות-הטנקים שברגימנטים-הרגלים, ולהרבות ע"י כך את מספר עוצבות השריון האר-פרטיביים העצמאיות-למחצה. ואזי יתכן כי הכלי החדש, יהיה אחד הרגימנטים. כלי זה יהיה פטור מאותו פסול אשר מונים בדרך כלל בתותחים הנגד-טנקיים, ש"אין הם מסוגלים לנוע תוך קרב, ועל כן, משגילו את מקומם לאחר יריות ראשונות יהיו בגדר ציד נוח-להיסגע בשביל תותחי הטנקים". עם זאת, היעדר שריון, ולו לפחות כדי הבטחה שלימה לצות בפני כדורי-מקלעים ורסיסים — וכן גובהו היחסי של הכלי — יכבידו ודאי על השימוש הטקטי בו, פרט למצבי-מארב (כלומר, שוב — במצב נייד!), או אולי במקרים בהם ניתן להשתמש בדרכי תנועה משוקעים ומוסתרים. כמובן שעובדת היעדר-השריון עושה את צות-הכלי לפגיע יותר גם לאש ארטילרית בפגזי מרעום-קורבה, וכן לירי-מרגמות צפוף.

מהם מבנהו ותכונותיו של הכלי הנ"ט הזחלי החדש?

עיקרו — התותח גופו, אשר קוטרו הנו זה המקובל עתה בטנקים האמריקאיים הבינוניים-הכבדים, דהינו 90 מ"מ. אלא שתותח זה הפך עתה ל"תותח כלי-רכב" המכונה T-101. גוף הכלי וזחליו בנויים אך ורק מתכות קלות-משקל — דבר המכשירו למעבר בשטחי בוץ, ביצה או חולות, וכן בשלג — והוא המסגל אותו להצנחה מן האויר. לכושר המעבר שלו מוסיף גם רוחב זחליו, הדומה לזה של טנק T-101 הסוביאטי, למשל — חצי מטר — והעשויים גומי מחוזק בפלדה. התותח מוצב על גוף זה בלי-צריח (ועל כך גם כושרו למתן אש לצודין מותנה בזריזות תנועתו של הרכב עצמו). אולם יש לו מגן-שריון קדמי, הדומה במקצת לזה שהיה מקובל בכלי ארטילרית-השדה בראשית המאה העשרים.

משקלו — קצת פחות מ-7,2 טון. פירושו של דבר שאם, למשל, ניתן למטוס הובלה צבאי מן הגדולים להטיס בבית אחת שניים מכלי הסיוע-המשוריינים הצרפתיים, בעלי תותח 75 המ"מ החדש — הרי אותו מטוס יוכל בנקל לשאת שלושה כלי T-101 (כמובן — במחיר הויתור על הצריח השריוני). צלליתו של הכלי איננה נמוכה כליכך, יחסית; גובהו עולה במקצת על 2 מטר. השאלה היא, האם יש לראות את הדבר כעדות לאי-הצלחה בתכנית הכלי, או שמא פעל כאן גם שיקול להקנות גובה מסויים לכלי-היריה בשעת מתן האש; על כל פנים, תכונה זו אומרת "דרשני". גובה תחתית הגוף מעל לקרקע חלקה — 38 ס"מ. מהירות התנועה — 50 ק"מ, המנוע ("קונטיננטל") בן 6 צילינדרים מקורר-אויר — 205 כ"ס. הממסרה — מטיפוס "הינע-ערש" (CROSS DRIVE) תוצרת "ג'נרל מוטורס". צותו של הכלי — 3 אנשים.

למה נועד T-101?

ההגדרה הרשמית לתכליתו של הכלי החדש הנה: תותח

התבצרות בחזית

אף כי הלחימה בקוריאה תמה וחלפה, ישאר ענין במחשבות ובהשקפות שגובשו שם, עד כי יפרוץ סכסוך כלשהו בעתיד ויביא עמו נסיון חדש. הנושאים העולים בדעתי שונים הם, אך כולם חשובים לאיש הלוחם. הרשות נתונה לקורא להסכים עם ההערות הנוגעות לבעיות מסויימות, או לחלוק עליהן, — כך או כך קיימות הבעיות ועומדות.

כלי התחפרות

דולרים למליונים מוצאים על ציוד (כלי נשק, תחמושת, לבוש, מזון וכו'), תובלה ממוכנת ודומיהם, ובכל זאת חופר האיש שבשוחה במכוש ומעדר (שאיכותם בדרך-כלל, נחותה) והוא מנסר במסורי-יד, אכן, מכושים, מעדרים ומסורים נחוצים בהחלט, אבל קיימים כלים אחרים, אשר יהיה ביכולתם, בודאי, לעודד ולהחיש את מלאכת ביצורי-השדה, למשל, אין כלי שיצלח למלאכת החפירה בסלע או בקרקע נוקשה, כמו מטיל-הברזל (הקשול). כל איכר שחפר אי-פעם בורות לעמודים, יאמר לך זאת. מטילים כאלה לא ניתן היה להשיג, כמו-כן, אף כי השתמשנו בחומרי-נפץ (כאשר ניתן היה להשיגם) כדי להבקיע בסלע, היה זה מעש האטי ובלתי יעיל, כיון שחסרנו מקדח-כוכבי לקדיחת חור לשם הנחת חומר הנפץ במקום בו הפעלתו תהיה התכליתית ביותר. היה לנו, אחד לגדוד, מסור-שרשרת מופעל-דלק, לצורך נסירת גזרי-עץ לבונקרים, בעת שזקוקים היינו ל-3 או 4 לפחות. כאשר אנו לוקחים בחשבון שמסור-שרשרת אחד נועד לספק עץ מנוסר ל-4000 מטרים של חזית, הרינו מוצאים כי לא היתה כל אפשרות לנסר גזרי-עץ במידה מספקת. דרוש חיפוש בלתי-פוסק לכלי-יד ולמכשירים מופעלי-דלק כדי להקל ולהחיש את מלאכתו של לוחם שבחזית, שעה שהוא נתון בלחמת-חפירות, קרוב לודאי שמפעלי כריה, בינוי ומכרות, יוכלו להעלות בפנינו מדחסים או שכלולים של הכלים המצויים בשימוש, אשר יוכלו לסייע בהרבה בחפירת שוחות ובונקרים בחזית פעילה.

גזרי-עץ

כל אימת שמתעורר ויכוח על נסירת עץ לבנית

(*) להשגת תפיסה טובה יותר בהנחת קורות זו ליד זו.

בונקרים, נשמעת בדרך-כלל ההערה: «אבל הרי היו לכם בונקרים טרומיים». קיימות כמה הערות-תשובה מתאימות מאוד. אבל מספיק אם נאמר, שאת הבונקרים הטרומיים תכננו מהנדסים, וזקוק היית למהנ-דסים שירכיבו אותם. כמו כן, התזכרו את ממדיהם של אותם גזרי-עץ טרומיים? עובים הגיע ל-30×30 ס"מ, ומעטים האנשים שיכלו להרים אחד מהם מן הארץ, ועל אחת כמה וכמה — לטלטלו לכל מקום שהוא, ובמיוחד על אותן גבעות קוריאניות. כתוצאה מכך תמצא שאותם בונקרים טרומיים מעטים שהיו קמו בקו החזית — הוצבו בשטחים שהיו מוגנים יחסית מפגיעתה של אש תותחים. בונקרים אלה צלחו לעמוד בפני אש 105 מ"מ, אבל נמצא מישהו שיגיע וחישב את מחירו של אחד ה"טרומיים" הללו, והתברר כי הוא מגיע ל-2500 דולר לערך.

כל אדם והשגותיו, על מידות הרוחב, העובי וה-אורך של גזרי העץ שיש להכניס לצרכי בנית בונקרים, שוחות-קלעים, ומחפים לחפירות. סבורני, שכל גזרי-העצים לבונקרים, ביוצאים מהכלל מעטים, צרי-כים להיות מנוסרים מראש במידות רוחב ועובי של 24×24 ס"מ או 15×15 ס"מ. קורות כאלה תיתנה הגנה מספקת, פרט לפגיעה ישירה, ואפשר לטלטלן בקלות יחסית. פגיעות ישירות נדירות הן, ובודאי עוד תפחתנה כאשר אפשר יהיה, ע"י שימוש בגזרי-עץ קטנים יותר לצרכי בניי הבונקרים, להנמיך את צלליהם ועדיין תהיה לבונקר תקרה שתוכל לתמוך טונות של מחסה-אבן. ניסור של חריצים בגזרי-העץ (*) הוא מיותר, והדבר יעשה על-ידי היחידה המשתמשת בגזרי-העץ, אם יהיה רצונה בכך. נמצא כי ברוב המקרים בקוריאה לא השתמשו מעולם

תיל דוקרני

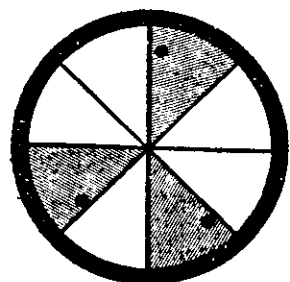
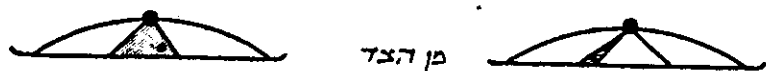
מדוע קרה הדבר שלא יכולנו ליצר תלתלי-תיל (קונצרטנינות) מאז מלחה"ע השניה ועד סוף מלחמת קוריאה, והרי זהו פריטיסוד חיוני לביצורי-שדה? תלתלי-תיל עולים בהרבה על גדרות חד או דו-שיפועיות, קל יותר ומהיר הרבה יותר להציבם, זוהי גדר-תיל היחידה שאפשר להציבה במקומה, תחת אש, בהצלחה כלשהי. ובכל זאת היה זה פריט נדיר ומבוקש. התכנית הלוגיסטית צריכה לודא את הייצור והספקה של תלתלי-תיל לכיסוי מספיק של מלוא אורך החזית.

כן מסתבר, שהלוגיסטיקאים חשבו כי מגורי-תיל וכפפות-תיל ידרשו רק בכמויות קטנות. התשובה שקיבלנו כאשר דרשנו אותם, היתה, שאת מכסתנו קיבלנו, וכי בודאי אבדו לנו או שלא הקפדנו לשמור עליהם. אף-על-פי-כן יש להגביר את הספקתם כי, מחד-גיסא הם אובדים בנקל ומתבלים עד מהרה, ומאידך-גיסא — חיוני שיעבדו במ אנשים רבים במידת האפשר, כדי להשיג את המהירות האפשרית בגידור חזית רחבה.

מחפה לשוחות-שועל

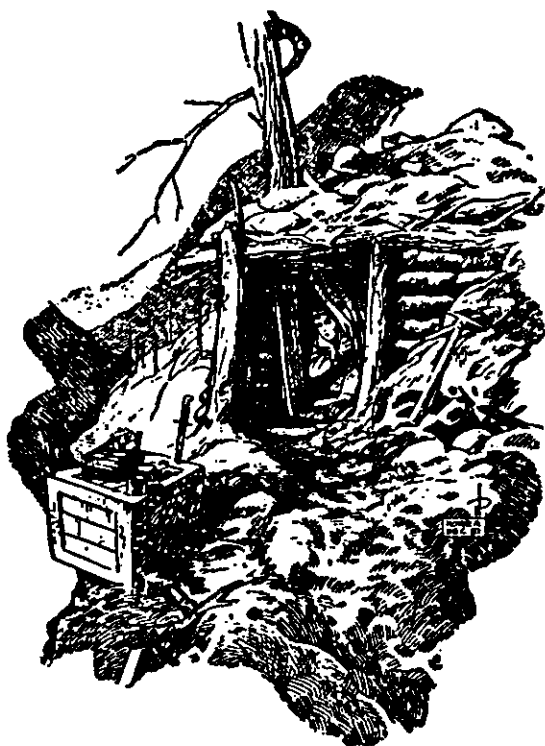
אשר לשוחות-הלחימה ולשוחות-שועל בעמדה אשר מתנהל עליה קרב כגון מוצב-חוץ חדש, שהאנשים מתחפרים בו תחת אש. קיים צורך משועל במחפה-מטלטל בפני רסיסים, לשוחת שועל או שוחת-אש של חייל בודד. העובדה היא, כי מוטב לנו שלא להתקדם מאשר לתפוש שטח מבלי יכולת להתחפר ולהשאר בו; עלינו להיות מסוגלים להתחפר תחת אש בתנאים כגון אלה השוררים בקוריאה, אשר בהם נהנה האויב משפע של תותחים ומרגמות. כדי לעשות זאת, אנו זקוקים למחפה שוחת-שועל, בו נוכל להשתמש בעת ההתחפרות ואחר שהתחפרנו. פריטי המחפה צריכים להקבע ע"י מחלקת המחקר והפיתוח, אבל אחדות מתכונותיו חייבות להיות כלהלן:

מטלטל (קל לנשיאה ולהחזקה, ומשקלו פחות מ-25 ק"ג); צורה המקילה על ההחסנה וההובלה

מלמעלה

באופן שנתכוננו אליו בגורי-העץ שבהן נוסרו-מראש חריצים. נוסף להספקת קורות 15x15 ס"מ, נסיע בודאי לעבודות בניי מסויימות, כגון כיסוי תעלות, ע"י הספקת קורות, שמשטחי-פניהן רחבים יותר, כגון 10x30 ס"מ.

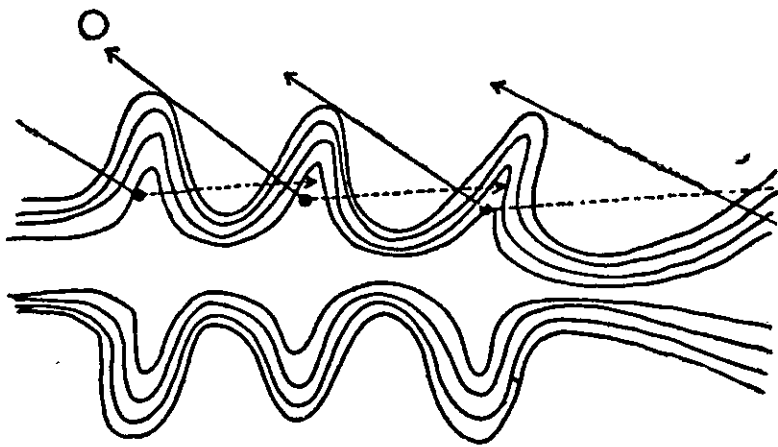
בונקר בקוריאה

אשר לממדי הבונקרים ב"קו ההתגוננות העיקרי" רבים מהם היו גדולים בהרבה מן הדרוש. הכלל, ולא היוצא מן הכלל, היו בונקרים גדולים שהיה בהם כדי לאכסן לשינה 4 חיילים. את הבונקרים בקו ההתגוננות העיקרי יש לבנות כעמדות לחימה, שגודלם יספיק לאכסון 2 אנשים בלבד. לדבר זה יתרונות מספר. כיון שהבונקר קטן יותר, הוא חזק יותר, מהוה מטרה קטנה יותר, בנייתו קלה ומהירה יותר, וכן כוח האדם יהיה מפוזר באופן תכליתי יותר.

שקי-חול

קללה שרבעה עלינו, היו מליוני שקי-חול שהשתמשנו בהם, ומרביתם שלא כראוי. למעשה מוטב היה, אילו מעולם לא השתמשנו בשקי-חול. בונקרים רבים חופרו למרות הפקודות, הוראות והביקורות רק עד מחצית עומקם, ואחרי-כן הוגבהו מעל פני הקרקע ע"י שקי-חול, כך שלאחר גשמים עזים גרם משקל העץ, האבנים והעפר המכסים את הבונקר להתבקעות שקי-חול או להחלקתם, והבונקר הפך לקבר — פשוטי כמשמעו. וכן אירע גם כאשר נחפרו תעלות. רק ע"י פיקוח מתמיד נמנע אופן ביצוע זה. הצורך בשקי-חול הוא מסופק, לדעתי.

של אש לוחכנית לרוחב החזית, ובעת ובעונה אחת הוא מספק אבטחה הדדית.

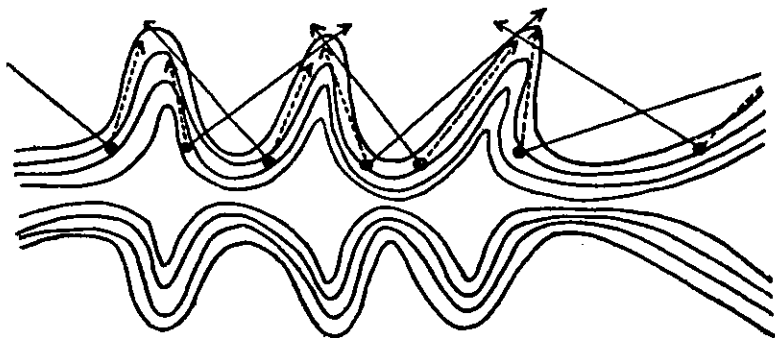
ציור 2

לגבי פני-שטח רגילים וגזרת-חזית רגילה, הרי "פתרון בית-ספר" זה הוא בדרך-כלל הטוב ביותר. אולם פני הקרקע בקוריאה לא היו רגילים, וגזרת-חזית של גודד השתרעה לעתים קרובות על פני יותר מכפליים המכסימום המקובל.

פני השטח בקוריאה כללו לרוב קוירכס-עיקריים תלולים, אשר שלוחות-אצבע רבות ותלולות נשתלחו מהם לשני עברי הרכסים העיקריים.

ציור 3 מראה כיצד הופעלו מקלעים רבים מאוד בקוריאה. בולט לעין, כי לשימוש המתואר בציור 2 ידרשו מקלעים בכמות כפולה מזאת הדרושה להפעלה לפי ציור 3. על פני חזית מורחבת, פשוט לא היו בנמצא די מקלעים להפעלה על פי ציור 2. מספר סיבות נוספות הצביעו על מיקום מקלעים כמתואר בציור 3:

1. המקלעים מוקמו בשטח הנישא, מקום שם יכלו ליהנות מאבטחה ע"י הרגלים שבסמוך, והאויב הוצרך ללחום במעלה הרכס כדי להגיע עדיהם.
2. גזרת האש של המקלע כשלעצמו הורחבה ע"י כך, במרבית המקרים, עד קשת של 180° .

ציור 3

הימית — מבחינת החסכון בנפח; אטים לרסיסים (במידה שוה לגופיה המשורינת); ובעל שוליים מעוגלות ברוחב 10—15 ס"מ בתחתית, כך שהמחפה יונח על קירות עפר מבלי להתקע כמעדר, וכן תסייענה השוליים המעוגלות לדחיפת המחפה על פני הקרקע בעת זחילה אל הנקודה שנבחרה להתחפרות. אפשר לכנות פריט כזה בלתי-מעשי. גם אל הגופיה המשורינת התיחסו כך בזמן מסוים, אולם היא מצילה נפשות, וכל איש בוחר להשתמש בה. יתכן ושוחות-שועל נידות תעלינה יקר יותר, אבל עלינו לשמור על כוח-האדם שלנו, יהיה המחיר אשר יהיה. לפיכך עלינו לפתח ולבחון דגמים וחומרים ל"שוחות-שועל מטלטלת" עד אשר יהיה בידנו מגן מעשי, קל, ואטים בפני רסיסים — להתחפרות, ולהגנה מתוכו.

מוקשים

אמר מי שאמר כי המוקשים-נגד-אדם שטמנו אנחנו, הרבו לגרום אבידות לכוחותינו יותר מאשר לאויב, ואני נוטה להסכים לכך. היה זה חזיון נפרץ שפטרולים של כוחותינו סבלו אבידות מן המוקשים-נגד-אדם שטמנו. כתוצאה מכך סבל רוח-הלחימה. שרר פחד מתמיד ממוקשים. אני טוען כי הרבינו להשתהות בגלל מוקשינו מאשר בגלל האויב. קשה מדי לאכן או לסמן מקומם של מוקשים נגד-אדם. כאשר לעתים קרובות מדי נשכחים המוקשים מלב כאשר מתרחשת תזווה לפנים או לאחור, או כאשר מתחלפים כוחות בקו. יתכן ויש נסיבות בהן האבי-טחה המושגת ע"י שימוש במוקשים נגד-אדם שקולה כנגד הסיכון שיש בהם לאנשינו אנו — אבל נסיון קוריאה אומר אחרת.

מאידך-גיסא מהוים מוקשים נגד-טנקיים כלי-נשק חיוני להגנה, ואין בהם סכנה הנלווית לשימוש במוקשים נגד-אדם, בגלל הכמות הקטנה-יחסית שבה משתמשים (ניצולם מוגבל בעיקר למעברים או לפרשות דרכים), ובגלל הלחץ הכבד-יחסית הדרוש להפעלתם.

אני מגיע למסקנה כי אין להשתמש במוקשים נגד-אדם, באשר במוקדם או במאוחר רב הסיכון שבהם לאנשינו מאשר לאויב. לעומת זאת, השימוש במוקשים נגד-טנקים — שכרו עמו.

עמדות מקלעים

קודם למלחמת קוריאה היתה מקובלת התפיסה, אשר לפיה מוקמו מקלעים, בדרך-כלל, כפי שמראה ציור 2; להלכה נותן מיקום כזה רצועות מצטלבות

שהופעלה מצדו של מטוס-תצפית, פיתח את התצ-
לומים, והיו לו תצלומים "לא רעים" תוך כדי שעה.
ככל שנקדים להכיר בכך שתצלומי האויר המוש-
למים מבחינה טכנית, של הדרג הגבוה יותר,
המגיעים ליחידה ימים לאחר ההזמנה, ערכם זעום
או אפסי ללוחמים — כן ייטב לנו. גדוד הזקוק
לתצלומים, מסתפק בתצלומים "לא רעים", ובלבד
שינתנו לו בעדיפות ראשונה.

פטרולים ליליים

זוכר אתה את פטרולי הלילה? וכי איך תוכל
לשכחם? — לילה אחר לילה, בגשם או לאור
הלבנה; השאלה היא — ההיה צורך בכך? כלומר,
פיטרול ללא-שים-לב לראות. אין חולקין על הצורך
בפיטרול לילי בעת לחימת-חפירות. זאת הדרך
היחידה בה יכולים כוחותינו לסגור או לחקור
לעמדות-אויב ללא אבידות רבות-מדי. אולם מה
משיגים ע"י הוצאת פטרולים בלילות אופל חשו-
כים? לעתים קרובות פקדו על שיגור פטרולים
כאשר האפילה היתה כה מעובה עד שלא יכולת
לראות את ירך הפשוטה לנוכח פניך — פשוטו
כמשמעו; לא יכולת להבחין בצלליתו של תואי-
הקרקע הבולט ביותר. אנו יכולים לזכור מקרים
רבים, כאשר בנסיבות כאלה תעו פטרולים מדרכם
לאחר שהספיקו לנוע רק מרחק קצר מתוך קוי
החזית שלנו. זאת גם אחת הסיבות לכניסת פטרולים
לתוך שדות מוקשים ולעתים — לירית איש ברעהו.
יצירת מגע עם האויב בנסיבות כאלו היתה מקרית
בהחלט, ובדרך-כלל חסרת תוצאות ורבת מחיר
לפטרול.

ובכן, מה נעשה? להימנע מלהוציא פטרולים
באותם לילות אפלים? לא. אין זאת התשובה
המוכרחת. למשל, הדבר תלוי בריחוק עמדת האויב,
קלות הגישה אליה, מקום שדות המוקשים וכו'.
אולם בודאי שיש לנהוג לפי העקרון הבא: יש
לקיים פיטרול לילי, בדרך-כלל רק בלילות שיש
בהם אור כלשהו, או כאשר ניתן לספק תאורה
מלאכותית: אם מוציאים פטרולים ללא שים לב
לחשכת הלילה, יש להגביל את היעדים הנקבעים
להם ביחס למידת החשיכה.

3. ניתן לנצל את הטוח המכסימלי של המקלע-
ים, וניתן לכסות באש את שלוחות האצבע —
דבר שהגביר את היכולת למנוע את האויב
מלהשיג מאחו בשלוחת אצבע בטרם יסתער
על קו הרכס העיקרי.

4. לבסוף, הוקל להעתיק את המקלעים לעמדות-
משנה ולעמדות חליפין.

תצלומי-אויר

מדוע קרה הדבר כי גדוד יכול היה להשיג
תצלומי-אויר רק לעתים רחוקות? אף כאשר קיבל-
גום, איחרו את מועדם במספר ימים, ואף במספר
שבועות.

אין הרגלי זקוק לתצלום מדויק, כקנה-מידה;
מאונך בתכלית, מצולם מגובה מדוקדק, או עונה לכל
מיפרט טכני אחר. כל שהרגלי צריך הוא תצלום
שעליו יוכל לזהות את יעדו, תנאים חיוניים בשטח
וביצורי האויב, ואשר יהא יותר חדיש ויותר
מציאותי ממה שיוכל למצוא על מפתו.

ידוע לי שכאשר כנף 1 בזרוע-האויר של חיל-
הצי (*) סיפקה לדיביזיית חיל-הצי הראשונה את כל
הסיוע האוירי הדרוש, אפשר היה להשיג תצלומי-
אויר, ובדיחוי מינימלי — אף כי גם אצלם לא היה
זה מעשה שבכל יום.

אין דבר המסיע יותר להצלחת פטרול או פשי-
טה מתצלום אוירי "טרי", המראה את חפירות-האויב
האחרונות, השבילים ושינוי-פני-הקרקע כתוצאה
מהרעשות והפצצות. לאחר הרעשה או הפצצה
אינטנסיבית יכול להשתנות כליל מראו של שטח,
ולעתים אף צורתו — כך שאין דבר זולת תצלום
אוירי שיספיק לצרכי התמצאות.

הכל מסכימים שצריך לעשות דבר-מה בענין זה.
אפשר להתקין מצלמה במטוס-תצפית או בהלי-
קופטר, לשם צילום-אוירי? מדוע אי-אפשר לצלם
תצלום אוירי, לפתחו ולהעבירו תוך שעות-ספורות
ליחידה הזקוקה לו?

גדוד אחר אמנם השתמש במצלמת-עתונאים

(*) עוצבה אוירית עצמאית של חיל-הצי האמריקאי. —
המער.

ג' הזרועות של כוחות לוחמים -

ב, "סימן האטום"

כוחות-הים מבקשים דרכים חדשות

תמרוני הבריית האטלנטית ב-1955

לפי סקירתו של קול-לויט' ז'. פאָרצ'זאָנטי.

מזה שנים אחדות הפכה ההסתגלות אל תנאי-המלחמה האטומית לראש-דאגתם של המטות-הכלליים. והתמרונים — בהם בלבד יש כדי לאפשר את בדיקתן של ההלכות שפותחו תוך הצגתן על רקע מציאות למחצה, לפחות.

לשנת 1955 אופייני תהליך ניסויים מרחיק-לכת יותר-ויותר, והמעמיק לבחון; ניסויים של אורחי-פעולה חדשים ושל צורות-קרב חדשות — אפילו כשלא תמיד ניתן אף לבחון-בשימוש סוגי-ציוד חדשים. עם זאת, נדמה כי עדיין לא הגיעו אל קביעת הטיפוס האידיאלי ככל-האפשר של עוצבות-אורגניות שעליהן יוטל לנהל את הקרב. הכוחות הפועלים על הקרקע הם אלה שלגביהם כרוכה הבעייה בקושי הרב ביותר. אשר לפעולה באויר הרי אין מדובר שם אלא בסיגול מסויים בלבד, מבלי שידוד-הארגון מיסודו; אכן, גם סיגול זה יהיה, לא פחות מתהליך שידוד-ארגונם של צבאות היבשה, תוצאתן של התמורות הכבירות המתרחשות בכוחות הפועלים על הקרקע. הפעולה בים — היא-היא זו שמידת הסיגול שבה תהיה אולי הפחותה שכולן; ואף זאת: השינויים אשר יהיה הכרח להכניס שם לא יהיו לגורמים של ממש אלא לאחר השנים הארוכות הנדרשות בשביל הגשמת תכניות-בנייה צייות. בכל אחד משלושת איתני-טבע אלה נראה איפוא לעורך הסקירה לכדאי לבחור תמרון מסויים שיהא אופייני לתפישות האטומיות הנוכחיות — או אפילו תימרונים אחדים, באם מתבלטות מתוכם נקודות ראייה שונות, או באם ניתן להתבונן בעזרתם בטיפוסי יחידות שונים.

תימרוני הציים של נאט"ו ב-1955

מדי שנה מופעלים ומתורגלים במשותף, במסגרת תרגילי-תימרון מרובים מאוד, אותם הציים הנתונים לסמכותה של ה"מפקדה העליונה באירופה למעצמות-הברית" (דהינו, הפיקוד העליון לכוחות נאט"ו). בדרך-כלל, אין אלה כוחות הים-הפתוח, כי אם אלה הכפופים במישרין לפיקוד יבשתי זה או אחר ביס-התיכון. תרגילי-צי גדולים נערכים לעתים תכופות, ומגמתן היא להאחיד את אורחי-הפעולה של ציי האומות השונות. במסגרת תרגילים יס-תיכוניים אלה הופיעו עתה נושאי-תרגול "אטומיים". הללו כרוכים בהנחה של שימוש בכלי-נשק גרעיניים, ובהגנה בפניהם — שאותה ניתן להשיג בעיקר על ידי פיזור רב יותר של העוצבות והמבנים,

(*) דהינו, בריטניה, צרפת, בלגיה, הולנד, דניה, נורבגיה; יתכן כי בקרוב גם מערב-גרמניה. — המער.

דבר שהוא עצמו נתאפשר עתה כתוצאה מהתפתחותם הבלתי-פוסקת של אמצעי-הקשר.

לעומת זאת, ארצות רבות באירופה המערבית, ובמיוחד אלו הנתונות, או גובלות, יותר מן השאר, במישור אירופה הגדול — מעוניינות במישרין קודם כל בהגנה על תעלת ל"א-מאנש והים-הצפוני. והנה, הפיקוד הימי באזור זה הנו פיקוד בפני עצמו, וכפוף בלתי-אמצעית ל"ועד הקבע" שב-ואשינגטון — בדומה ל"מפקדה העליונה" של האוקינוס האטלנטי או ל"מפקדה העליונה לאירופה" (אמנם, פרט לעובדה כי לפיקוד זה גם קשר מהודק וקרוב במיוחד עם ה"מפקדה העליונה באירופה"). המנגנון הקיים לתכלית זו נושא את השם "ועד ל"א-מאנש" ומושבו בלונדון.

הוא מורכב משתי מפקדות, אחת ציית (בפורטסמות) והשנייה של אוירייה-חופית (בנורתווד), ששתיהן מוגדרות כמפקדות ל"א-מאנש" וגזרת-הדרום של הים הצפוני "רשתיהן בפיקוד בריטי".

משתתפים באלה כוחות הארצות שלחופי אותם ימים (*). אזור זה — ודאי שהנו אחד הפגיעים ביותר שבקהיליה המערבית, ביחוד מאז גידולם הנמרץ של הכוחות התתי-ימיים הסובייטיים — ואנשי הצי ודאי שחוששים מפני סכנה זו יותר מאשר חוששים הם מפני התפוצצויות אטומיות. ואילו בתוך התחום האטומי עצמו אפשר וחוששים הם עוד יותר מפני צוללות המופעלות בכוח גרעיני — דהינו בעלות טוח-פעולה בלתי מוגבל כמעט — מאשר מפני הקליעים האטומיים גופם. ביחס לאלה האחרונים, טוענים אנשי הצי כי יכולת ההתפורות הרבה שלהם מבטיחה להם הגנה בת-ממש, כשם שרואים אמצעי הגנה ממשי בתימרוני-הסחה נודעים של ספינות מסוימות שתאסורנה קרב אטומי על-מנת לבוא לעזרת אלו אשר תמצאנה שקועות בו באופן מהודק-מדי.

כן סבורים הם שתהליכי רחיצתם במי הים של סיפוני האניות שנוגעו ברדיו-אקטיביות וכן של המבנים-העיליים של האניות, בהם נמצאים מרכזי הפיקוד והניהול, נותנים בידם יתרון רב-ערך, שאינו מצוי על פני הקרקע. על אף כל אלה, הרי כל אשר נאמר לעיל נוגע לכוחות שבים — בעוד שהנמלים והמתקנים שעל הקרקע נמנים בין ה"מטרות האטומיות" הכדאיות ביותר, וביחוד בהתחשב באותם נחשולים ענקיים-ממש הגורפים והורסים את הכל בשטחי החוף על פניהם יעברו, העלולים להתרחש כתוצאה מהתפוצצויות פצצות-אטום על פני הים, או בתוך מימיו.

זאת ועוד: גם אזורי נפילתם-החוזרת של המים המתאדים והנוגעים (מתוך גדהמים הנגרם ע"י התפוצצות כזו) יהיו

רון, נפגעו מספר צוללות, אולם גם הפעם הוכיחו הללו, לא פחות מבעבר, מה חמורה הסכנה הכרוכה בהופעתן.

סדרה אחרת של תימרונים מאותו סוג עצמו נתקיימה בספטמבר, כשהיא מדורגת לאורך אותם החופים שלעיל, וכן אלה של האוקינוס האטלנטי עד לפורטוגל ועד בכלל. באחד התרגילים הללו, בו נמצא התוקף מתבסס בנורבגיה, הופעלו כוחות הגנה בריטיים ושל ארצות הצפון. הן מצד התוקף והן מצד המגן מילאו תפקיד חשוב ביותר כוחות אווירית הצי, ואוירית ה"סיקור החופי".

נמצא כי קבוצות ה"צייד והקטילה", דהינו הקבוצות לפעולה נגד-צוללתית, מהוות עתה כוח-יסוד ימי — וביחוד בימים אירופיים. אפשר להקימן אף מיחידות של ציי מדינות שונות — ואכן, הפעולה במשותף הופכת עתה אחת המטרות העיקריות של אימון ציים אלה, ברם, קשה להביע ולמסור במלואה את מידת-המורכב שבשיתוף הפעולה שבין הארגונים והמנגנונים הרבים המופעלים במצבים כאלה. הופעת הקלעים האטומיים ודאי שתחמיר עוד יותר את משימתם. אך הרושם הנו כי היא לא תהפוך כליל על פיהם את דרכי הפעולה הנהוגים בכוחות אלה.

נרחבים בהתפוצצות במי החוף יותר מאזורי התפורות החלקי-קים הננועים, הבאה כתוצאה מהתפוצצות על פני קרקע. והנה, תעלת לא-מאנש וגזרת-הדרום של היס-הצפוני מהוות מעין "שדרות" ממש של נמלים ומתקנים חופיים ואף נהריים. ההגנה על כל אלה — היא שלקראתה מתאמנים הכוחות הימיים של הארצות הנוגעות בדבר. אחד התימרונים החשובים ביותר נערך בתוך לא-מאנש בסוף מאי 1955. השם שניתן לו — היה "ירח חדש". הרושם הנו כי ההתחשבות בגורמים אטומיים לא בלטה בתרגיל זה. עיקרו של התימרון היה תרגיל בלחימה נגד צוללתית. היריב יוצג ע"י צוללות בריטיות וצרפתיות. מגמת ההגנה היתה למנוע את אלו מלהיכנס אל תוך לא-מאנש. היוו את ההגנה קבוצות "צייד וקטילה" — המדובר הוא ב"קבוצות" בהן מספר מסויים של ספינות מתרכזו מסביב לנושאת-מטוסים, בצרפן כולן יחד את אמצעי הבידוש והפגיעה הנגד צוללתיים אשר להן. על קבוצות אלו מוטל ל"טאטא" מצוללות את חלקת הים הנתונה בטרם תעבור בה שיירת אניות הובלה. השתתפו בתימרון כוחות בריטיים, צרפתיים והולנדיים, וכן אווירית ה"סיקור החופי" של מספר אזורי-חוף. לפי ההודעה קצרת-תיאור למדי של מנהלת התימ-

אווירית מלחמה ובעיותיה

תימרוני האויר של "נאטו" במערב אירופה

(לפי סקירת קולי-לויט' ז'. פאָרְאַז'וֹ אָנְטִי)

האטלנטית — "צי האויר" ("חיל-אויר טקטי של הברית") ה-2 וה-4, שמושב מפקדותיהם נמצא בימים-כתיקונם במינכן ובטראָב, והשייכים לפיקוד-האוירי של מרכז אירופה. ארגונו של התמרון הציג בעיות קשות-פיתרון. הסקירה על כך, שנמסרה מפי הגני דאָרְאַנְקוֹר, הבליטה את השאלה החמורה של הכיוון שכלפיו יש להציב את פני מערך ההגנה. היה צורך לבחור בין הכיוונים מערב-מול-מזרח ודרום-מול-צפון. הכיוון הראשון היה בלתי-אפשרי — על-כל-פנים, העיר גנרל דאָרְאַנְקוֹר, מבלי שתתבקש "ארמית-האויר הסובייטית" ה-24, בגרמניה, כי תשתתף בתרגילים, ומבלי לדבר כבר על העומק הבלתי מספיק של רצועות המערך האוירי שמאחורי חזיתו של כל צד בהצבה צדדית כזו. לשם כך היה הכרח להכניס שינויים בתנוחת מערך מתקני המכ"ם, ואפילו ליצור במיוחד את רשת ה"אינפרא-סטרוקטורה" בשביל כוחות ה"מזרח". גם הכיוון צפון-דרום היו כרוכים בו — אם כי במידה פחותה — גורמי אי-נוחות מסויימים, כתוצאה מן הצורך של שינוי כיוון פני המערך לעומת תנוחתן הרגילה של המפקדות והכוחות. קושי נוסף צמח משאלת המטרות בשביל אווירית-ההפצצה. כוחות הקרקע לא היו אלא "מדומים" או "מסומנים", רק לשם מתן ההזדמנות להפעלת הקישור קרקע-אויר בשביל עריכת הפצצות "לפי דרישה"; אולם

התרגילים "כרטיס לבן" ו"רגולוס" (28-20 יוני 1955) תימרונים אוויריים גרידא אינם נערכים לעתים תכופות, כי כוחות האויר משתפים תמיד פעולה במישרין עם כוחות הים והיבשה — פרט לאויריה האסטרטגית, אשר שיתוף הפעולה שלה עם אלה הנו, על-כל-פנים, מהודק-פחות. בשנים האחרונות כוונו התרגילים האויריים בראש וראשונה אל בחינת מבנם ופעולתם של מתקני הקרקע, המכונים לעתים רשת ה"אינפרא-סטרוקטורה" — ובאלה, במיוחד, רשת הטל-קומוניקציה, כולל מנגנוני הדואר-טלגרף-טלפון של הארצות השונות.

בשטח זה מצויה הקבלה רבה לאותם קשיים בהם נתקלים בנאט"ו הכוחות הציים — דהינו, השוני הרב של אורחי-פעולה ולשונות-דיבור. עתה, מחמת הפתאומיות ומהירות הבזק של פעולת כוחות-אויר "על-קוליים", בא ההכרח לבצע בכלי-מחיר תיאום והאחדה גם בשטח זה.

מסגרת התימרון "כרטיס לבן"

ב-1955 ניתן לתימרוני האויר היקף שאליו לא הגיעו מעולם בעבר. הופעלו בהם למעלה מ-3000 מטוסי קרב ומפציצים השייכים לאחת-עשרה מדינות שונות. כוחות אלו רוכזו תחת סמכותן של שתי עוצבות-אויר טקטיות של הברית

בהעדר מספר מספיק של מטרות תקינות מסוג זה, היתה פעולת האויריה עלולה להתרכז על האוירודומים של היריב; ואזי היו אלה ודאי "מתפרקים לאטומים" בשלימותם בקצב מהיר מדי. היה, איפוא, הכרח לגזור הגבלות-מראש על הפעלה שכזו.

שני כוחות-האויר הסקטיים הוגברו במידה ניכרת על ידי תוספת כוחות משתי ה"זירות" האחרות של נאט"ו, שבקצות אירופה הצפונית והדרומית. כוח-האויר הסקטי ה-2 שנמצא בצפון "זירת המרכז", כלל "קבוצות", "כנפים" ו"טייסות" בריטיות, בלגיות, הולנדיות, נורבגיות, ודניות. ה-4, שבדרום זירת המרכז, היה מורכב מ"קורפוס אויר טקטי" צרפתי, "דיביזיית אויר" קנדית, "חיל-אויר" אמריקאי ונוסף לכך עוד 3 טייסות — איטלקית, יונית ותורכית. כן כלל בתוכו כל אחד מ-2 הצדדים גם כוחות הפצצה בריטיים ואמריקאיים בתוך אלה — מטוסי-צי מתוך ה"צי ה-VI" של ארה"ב שבים-התיכון. לבסוף, על "פיקודי-מפציצים" הוטלו, משני הצדדים, משימות הפצצות אטומיות.

מרחבו האוירי של ה"צפון" השתרע על פני מדינות "בנלופס", פאת-גבול צרפתית והשטח הגרמני, שגבולותיו מדרום למזרח עברו, לפי הקו קובלנץ—בראונשוואיך—המבורג. מרחבו של הדרום כלל את צרפת המזרחית, עד לקו דניין—מילוהאוזן (מדרום) ואת רובה של גרמניה המערבית, פרט לרצועה שלאורך גבולותיהן של אוסטריה, צ'כוסלובקיה ומדינת תיורינגיה (שבגרמניה המזרחית). כללו של התמרון היה נתון לסמכותה של מפקדת כוחות-האויר של מרכז אירופה, היושבת בפונטנאבלו. ולבסוף, אזור שלישי — אשר להלן נראה את דרך השימוש בו — שפריו היתה מרכזו, והוא השתרע מן הים בצפון, ועד לקו של בלוג ונאואר בדרום; אזור זה הועמד תחת פיקודו של ראש ההגנה הנגד-מטוסיית הצרפתית, שמפקדתו בורסאיל. התימרון פוצל לשני חלקים; השלב ההתחלי שבמשך שלושת הימים הראשונים, כלל את ההזעקה הפשוטה וההזעקה המאומצת ואת העברת הכוחות למצב של פעולה. לאחר כך, במשך השלב השני, ההזעקה הכללית ופרוץ-התוקפנות מאחד הצדדים שימשו פתח לכלל פעולותיה של מלחמה אוירית.

מנהלת התמרון לא שכחה להדגיש את הצד המלאכותי במקצת (והבלתי-נמנע) שבתרגיל — כתוצאה הן מן ההגבלות שגזרו על הכוחות לגבי סוג המטרות הנתקפות (כנ"ל) והן מן התפעול הנמרץ למדי, והעולה לפי-הרושם הצפוי במקרה המציאותי, של הפצצות אטומיות שאורח ביצוען הוצג במיוחד בנושא ללימוד במהלך תמרון זה.

מטרת התימרון

אכן, ראשית-מטרותיו של התימרון "כרטיס לבן" זה היתה לימוד ה"פעולות האטומיות", אשר זה הפעם הראשונה נתבצע בעזרת הפעולה של ה"אויריה-האסטרטגית" (במקרה זה — האויריה האמריקאית והבריטית שבבריטניה ואוירית-הצי של ה"צי ה-VI" לארה"ב. את ההפצצות האלה היה צורך לנתח בכל דרגי-הפיקוד, על-מנת לבחון ולודא למעשה את ההיערכות-להלכה המקובלת לגביהן. מפקד כוחות-האויר שם * דהינו, למעשה, מטוסים בעלי ציוד מכ"מי המאפשר להם — בדומה למטוסים ליליים — לנוע, "לראות" ואף להילחם גם בתנאי חשיכה וראות-לקויה-ביותר. לרוב מצריך סידור כזה את הפיכת מטוס הקרב לדו-מושבי, בשל הצורך באיש מיוחד לטיפול במערכת המורכבת של מכשירים אלקטרוניים — המער.

את הדגש בעובדה כי בסופו-של-דבר, הרי כל הפעילות הזאת חייבת להביא לידי כך כי הפצצות תגענה אל מטרותיהן; ואת המאמץ לכך איאפשרי להפריד מבעיות גלוחות מרובות, הן בעיות אנושיות והן אחרות.

המטרה השנייה התבטאה באימונם של כוחות-האויר. כמובן שהמדובר היה לא רק בצוותי-האויר אלא אף בכל אותו המניין העצום המהווה כיום את האויריה הצבאית, על איך-הספור של שירותי-הקרקע שלו, שמוטל עליהם לאפשר את תפעולו — וכן דרכי הקישור המרובות עם המפקדות השונות, מוצבי התצפיות והבילוש, האלחוט, המכ"ם ושאר האמצעים והזרועות אשר לא נזכרו כאן מהם אלה העיקריים בלבד.

לבסוף, במקום השלישי, צויינה בחינתו של אותו מצב כוונות מתמיד שפירושו הוא כי כל כלי-הפעולה האלה יהיו בכל רגע מסוגלים לפתוח בפעולה "מן המקום". למשל — מספר מטוסים של מטוסים, אשר מחזיקים את מנועיהם במצב "חם", צריכים להימצא בתמידות במצב המאפשר להם להמריא מבלי שניה אחת של פיגור.

הדובר בשם מנהלת התמרון, אף הוא הזכיר כי השאלה העיקרית שהוצגה בתמרון — דהינו, ההפצצות האטומיות — אסור כי תשכיח את שאר משימות האויריה, כגון ההגנה-האוירית במובנה הצר של המלה, ההמנעה, הסיוע, הפעולות נגד מתקני המכ"ם והאוירודומים של האויב; וכן גם הענפים הנוספים, כגון סימון-אלחוטי לנתיבי-האויר, האיתות האוירי והגנת שטחי המדינה בפני פגיעות והצנחות מן האויר.

התרגיל "רגולוס"

סוגית ארגון ההגנה בקנה-מידה ארצי על שטחי המדינה — היא-היא אשר שימשה הנושא לתמרון "רגולוס" אשר "הורכב" — באופן מקורי עד מאוד — על שלבו השני של תמרון "כרטיס לבן". התמרון "רגולוס" התבטא בתרגיל הגנה-אוירית שנערך במרחב "נוסף" שלישי, (גליליפריס וסביבתה), אשר כבר הוזכר לעיל. מרחב שלישי זה שימש במסגרת הקוית של התמרון "כרטיס לבן" כאזור-העורפי של שני הצדדים. בהיות וכזה היה אופיו של אותו מרחב, הוטל על מפקד "ההגנה האוירית על שטח המדינה" לגלות ולירט את כל המטוסים הטסים מעליו, אשר לא היו שייכים במפורש לכוחותיו של אותו מרחב — וכן להודיע על תנועתם מעל למרחבו לשני הצדדים ה"גלחמים". למעשה נמצאה פעולה זו מכוונת בראש וראשונה כלפי מטוסייה של "אוירית התגבור" האסטרטגית ואטומית שבסיסה היו בבריטניה. לדעת מומחים צריכות היו תוצאותיה של פעולת הגילוי והיירוט להסתכם סיכום מוצלח מאוד, בהגיעם עד כדי 80%; והן היו עשויות אפילו להיות טובות עוד יותר אילו עמד לרשות ההגנה — לנוכח הימים הלא מעטים של מזג-אויר רע — מספר מספיק של מטוסים "לפעולה בכל מזג-אויר שהוא" *.

מנהל התמרון הביע את צעריו על כי טרם נמצאה האפשרות להאחיד את ההגנה-האוירית של אירופה כולה בתוך גוף אחד ואחיד, ותחת זאת שומרת עדיין כל מדינה בידה את האחריות והסמכות הנפרדות באשר להגנה על שמי ארצה. לא עלה עד כה אלא להקים, ליד "נאט"ו" את "ועד-המרחב-האוירי" האירופי, שהוא מוסד צבאי ואזרחי כאחד אשר נועד לו לעתיד תפקיד בעל חשיבות הגוברת-והולכת.

כתמיד בתימונים כאלה, לא תתבהרנה (ולא תתפרסמנה) (סוף בעמוד 55)

הדי התמודדות ראשונה של „סאבר“ מול „מיג“ *

רגל), המאפשר להם לקבוע, בדרך כלל, את מקום הקרב, צורתו וקצבו.

התפתחות המטוס הסילוני מציגה דרישות קשות ההן בפני המעצמות המתחרות ביניהן בייצורו וב-איכותו, הן בפני הטייס החייב לשלוט במכונה שמהי-רותה 1200 מיל לשעה, בגבהים שלמעלה מ-30.000 רגל (בהם הראיה אינה מהימנת), ובתנאים אלה להפעיל את נשקו.

הכוחות הצפוניים מנצלים את ההזדמנות לאמן מעל קוריאה מאות טייסים בבעיות החדשות של מלחמת-האוויר הסילונית. גם בשטח זה מקיימים הצפוניים עדיפות מספרית, אם כי האיכות הממוצעת של טייסי ה„מיג“ היא נמוכה הרבה מזו של טייסי ה„סאבר“ים.

המרחב האווירי שמעל לשטח בין הנהרות יאלו וצ'ונגצ'ון הגו „מרחב-ההפקר“, שעל בעלותו ניטשת מלחמת-האוויר שבקוריאה. מרחב זה כונה בשם „נתיב-המיג“. מטוסי „סאבר“ נורת-אמריקן F-86 נאבקים שם נגד מטוסי „מיג-15“ על עליונות אוי-רית בשמי קוריאה. המצבה הכוללת של מטוסי ה-„סאבר“ אשר לחיל-האוויר של ארה"ב בקוריאה — כ-150; לחיל-האוויר של יריבם הסיני מיחסים כ-700 מטוסי „מיג-15“, שבסיסיהם במנג'וריה. חיל-האוויר הסיני מטיל פעמיים ביום למערכה של „נתיב-המיג“ כ-100—300 „מיג“ים, נגד כוח מטוסי-קרב שלעיתים רחוקות עולה על 70 „סאבר“ים. בתקופת השיא (נו-במבר 1951) הגיע היחס בין „סאבר“ ל„מיג“ ל-1 כנגד 10. אח"כ ירד ל-1 כנגד 7.

מה בין „מיג“ ל„סאבר“

(מהלכי-הסתגלות במלחמת-האוויר בקוריאה)

כזו, שה„סאבר“ היה מסתכן ב„הזדקרות“ אילו היה מנסה לרדוף אחריו במסלול-תנועה שכזה.

גם באשר לגובה טיסה מכסימלי — ה„תקרה“ — ישנה ל„מיג“ עליונות ברורה; ומערכי-מטוסי „מיג“ הובחנו טסים ברום 15.000 מטר, על-ידי טייסי „סאבר“. ואילו אלה האחר-רונים נתקלו בקושי-מה בנסותם להתמיד בטיסה ברום של 13.500 מטר.

בפניות, נתגלה ה„סאבר“ — עד לסוף שנת 1951 — כעדיף על ה„מיג“, ברום שמתחת ל-9000 מטר. ואילו מעל לרום זה, היה ה„מיג“ הופך לעדיף. השינויים שהוכנסו בינתיים במטוסי-קרב סוביטי זה, העניקו לו את היתרון בכל שעורי-הרום — אולם, בלויית מגרעת, והיא: הנטייה ל„הזדקרות“, במצבי מהירות גבוהה, דבר המביא לידי אבדן השליטה של הגייה-טיסה. מספר טייסים אמריקאיים הודיעו בדוחותיהם כי על מנת להחלץ מתקלה זו, ניסו מטוסי „מיג“ „לאבד גובה“ במידה ניכרת מאוד — בין באמצעות סחרור, ובין ע"י צלילה.

להלן — נסיון-סיכום, ממקור צרפתי, להתמודדות שבין מטוסי „סאבר“ F 86 ו„מיג-15“ בקוריאה.

ההתנגשויות האוויריות השונות מעל לקוריאה הצפונית איפשרו לקבוע את העובדות הבאות:

— ראשית, מכל אותם מטוסים אמריקאיים ובריטיים אשר פעלו בקוריאה, רק ה„סאבר“ נתגלה כמסוגל לעמוד בפני ה„מיג“. העמדתם של שני סוגי מטוסים אלה, אחד-מול-יריבו הבליטה את תכונותיו של כל אחד מהם.

— במהירות-שיט מכסימלית, יש לציין עליונות — אם כי מועטת מאוד — לטובת ה„סאבר“, מתחת לרום 6000 מטר. ואילו מעל לרום זה, כנפו של ה„מיג“ על העליונה — אך גם כן במידה זעירה.

— בצלילה, ישנה ל„מיג“ עליונות מפורשת, בשיעור-מאך כש-המדובר הוא בשיעור כשלמעלה מ„מאך“ 0,95. ואילו מתחת לשיעור זה — שוים שני המטוסים בבצעונם.

— במהירות-הנסיקה — עליונות בולטת ל„מיג“, תודות ל-כנפיו מועטות-העומס. זווית-הנסיקה שהוא מתמיד בה הנה

מטוסי קרב סילוניים תקפו מפציצים לע"ע בשני מקרים. באחד — תקפו מטוסי-קרב של ארה"ב מפ-ציצים צפוניים; ובשני — תקפו מטוסי-קרב צפוניים מפציצים של חיל-האוויר של ארה"ב. בשני המקרים נסתיים המאבק לטובת מטוסי-הקרב התוקפים, על אף הליווי של מטוסי-קרב שהבטיחו את המפציצים. מסתבר שמטוסי-קרב סילוניים אינם עשויים לאבטח מפציצי-מדחף, האטיים מהם בהרבה.

מרבית טייסי ה„סאבר“ מסכימים שה„מיג-15“ הוא מכונת טיסה משובחת יותר מאשר ה- F-86 ברם, הם מאמינים אמונה שלמה כי ה„סאבר“ הוא מכונת-

במשך קצת למעלה משנה הפילו ה„סאבר“ים 323 „מיג“ים (כולל: 144 — „מושמדים“, 20 — „קרוב לודאי מושמדים“, 159 — „ניזוקים“). אבידות ה-„סאבר“ים היו: 18** — זאת — על-אף עליונות בצעון-הטיסה של ה„מיג“ים בגבהים רמים (שמעל 30.000

* לפי מאמר ב- Irish Defense Journal, יולי 1952.

** יש לזכור שאומדנות אלו הן ממקור-ארה"ב. אין ספק שאומדנות הסינים שונות. אף-על-פי-כן נראה שביסודה נכונה הטענה שעל-אף נחיתותם המספרית של ה„סאבר“ים הופלו הרבה יותר „מיג“ים מאשר „סאבר“ים באותה תקופה. — המער.

קרוב טובה יותר בכללותה, והם יסרבו בכל-מחיר "להחליף-אוכפים" עם "פרשי" ה"מיג". על התכונות שהטייסים מעריכים ב"סאָפּר" נמנות האיתנות היוצת את-מן-הכלל ויכולתו להרחיק-טוס — יותר משנת-כוננו לכך, לכאורה, מתכנניו.

הבצעון המעולה-יותר של ה"מיג" 15 באשר למהירות, לנסיקה ולגובה — הגנו התוצאה הבלתי-נמנעת מצירופם של שלד-מטוס קטן, שהאירודינמי-מיות שלו מאוזנת היטב ומשקלו בערך 4090 ק"ג (9000 ליטרה), עם מנוע סילוני מצויץ.

ה"מיג" 15 אינו מטוס חסר-מוצקות כ"זירו" היפני, שבו הוקרבו כל יתר הדברים כדי להשיג בצעון-פעולה. יכולתו של ה"מיג" לטוס בתחום התת-קולי הגבוה מעידה על איתנותו. בכל-זאת, טרח מתכנני ה"מיג" הרבה כדי למנוע משקל מיותר ולעשות את המטוס פשוט וקל-לייצור ככל-האפשר.

נוכח המגרעות שנתגלו תחילה ב"סאבר" במצבי "קרב-חוגה" (Dog Fight) הציע טייס-הניסוי הראשי של ה"חברה הצפון-אמריקאית לייצור-מטוסים" (המייצרת את ה"סאבר") כי תוכנס בכנפיו של "סאבר" "שפת-התקפה" מסוג חדש. ממרכב-הכנף העיקרי הסירו את "שפת-ההתקפה" מן הסוג שהיה מקובל קודם, — בעל החריקין? — ותחתה הורכבה "שפת-התקפה" חדשה — נטולת-חריקין — הרחבה יותר ב-17 ס"מ במקום התחברותה אל גוף המטוס, וב-7½ ס"מ — בחוד הכנף. ע"י כך הועקה ל"סאבר" עדיפות על ה"מיג" באשר לפניות, בכל שעורי הרום. פס-גידור זעיר-מימדים הורכב בשליש הכנף החיצונית.

באשר למהירות ב"התגלגלות חבית" (Barrel-roll) נתגלה ה"מיג" כנחות מה"סאבר" בכל שעורי הרום; אולם היה לו יתרון רב באשר להאצה והיה משאיר את ה"סאבר" הרחק מאחוריו.

לעומת זאת, בענין ה"האטה", היה היתרון עובר לצד ה"סאבר"; וזאת תודות לעובדה כי בלמי-הצלילה אשר לו, על אף היותם מופעלים ביתר איטיות מאלה של ה"מיג", היו יעילים יותר מבחינה אירודינמית.

לבסוף, בשטח העדין של תחומי מגבלות-העומס של גוף

ה"מיג" 15 מצויד בשריון-טיס ובמושב-נפלט. טייסי "מיג" נראו משתמשים בטיפוס של מצנחי-סרט (תחבולת להחלצות ממטוס במהירות רבה). כמו-כן יש לו ל"מיג" "קרום חיצוני" ממורט עד מאוד, המגדיל את "הנקיון" האירודינאמי שלו — ולכן גם את מהירותו ב"מספרי-מאך" * גבוהים.

* ע"ש ארנסט מאך, פיסיקאי אוסטרי. זהו מספר המיצג את היחס שבין מהירותו של גוף לבין מהירות הקול באט-מוספירה שסביב לגוף. במהירויות תת-קוליות יהיה מספר-המאך (Mach Number) פחות מ-1 (כגון 0.82) בעוד ש- במהירויות על-קוליות יהיה גדול מ-1 (כגון 1.20).

חולשה רבת-משמעות טמונה בחימושו של ה"מיג" 15. הרבה מבצעון-הטיסה העדיף שלו גז כתוצאה מהיעדר כוונת-תוחח וחימוש אשר יהלמו את המהירויות הגבוהות של לחימת מטוסי-הקרוב הסילוניים.

ברור שה"מיג" 15 נועד בעיקר לתפקיד מטוס-יריטה, להשמדת מפציצים הטסים בגבהים רמים. שיעור הנסיקה היוצא-מן-זכלל שלו, בצעונו המצויץ מ-30.000 עד 50.000 רגל, חימושו הכבד — וכמו-כן "טקטיקת-האימונים" של ה"מיג" — כל אלה מורים על יעוד זה. תותח 37-ה"מ הנמצא בגוף ה-מטוס ושני תותחי 23 ה"מ אשר בכנפיים — שציי-רופם מהווה את חימושו של ה"מיג" — עשויים לקרוע מפציץ לגזרים. אולם תותחים אלה יורים לאט-מדי ודיוקם פגום, מכדי שיהיו יעילים כנגד מטוסי-קרוב מהירים אחרים.

המטוס, עמדו תחילה מטוסי ה"מיג" בפני קשיים גדולים מאוד בשל שעור-העומס המוגבל שלהם. לקשיים אלה נמצאה אח"כ תקנת-מה ע"י השימוש בהגיי-סרבו (לטיסה שהקטינו את המאמץ הנדרש, ואת תמרוני המטוס הנחוצים. מכל מקום, אותה שאיפה להקטנת המשקל, אשר הקנתה ל"מיג" את בצעונותיו הנהדרים בתמרוני-מטוס בשיעורי-רום גבוהים — מחירה היה רב, מבחינת מגבלות התפעול, החמורות למדי, אשר נבעו כתוצאה ממנה.

(¹ דהיינו, פאתקצהו הקדמית של הכנף.
(² הכונה כאן לחריקין שבין שפת-ההתקפה לבין עיקר-הכנף גופו, המפריד בין חלקם הניכר של שנים אלה באמצע הכנף — והוא המאפשר לאויר לזרום באופן תקין מעל לכנף אף במצבי מהירות נמוכה, כאשר נשקפת למטוס סכנה של הזדקרות.
(³ דהיינו, הגאים כאלה אשר הפעילות האירודינמית של האויר עוזרת-מעצמה להפעילם, ומסייעת להם להתמיד כמד-אליהם בפעילותם הנדרשת. — המער.
(⁴ הזדקרות — מצב שבו העילוי (Lift) פוחת באופן פתאומי, והגרר (Drag) גדל באופן פתאומי. כתוצאה מכך, המטוס מאבד גובה ונדרשת הידיעה כיצד לבצע את הפעולה המיוחדת הנחוצה בכדי להשיג שוב שליטה על ההגאים, אשר הפעלתם במצב ההזדקרות עלולה לתת תוצאות הפוכות לאלו התקינות והנחוצות. — המער.

עם זאת, רוב טייסי ה-F 86 יסכימו כי אחת גבוה מבין 179 ה"מיגים" שמוינו כ"מושמדים-אפי-שריים" או כ"ניזוקים" — היו ודאי ממיניגים אותם כ"מושמדים" אילו היו נורים בקליעים הכבדים יותר מאלה שבכלי-יריתו של ה"סאבר". ברם, רק מעטים מטייסים אלה יסכימו לקבלת קצב-האש האטי-יותר — הכרוך כיום בחימוש כבד-יותר.

איש בקוריאנה לא האמין, כי המערכה על ה"מיגים" כבר נסתיימה. וברור היה כי יש עוד צורך לחכות לאינפורמציה נוספת, כתוצאה מהמשך ההת-מודדות בין ה"סאבר" ל"מיג".

לקראת דיביזיה מטיפוס-מוקטן בארה"ב.

ב-5.000 איש פחות מאשר הדיביזיה האמריקאית הנוכחית, או הדיביזיה-הסטנדרטית של כוחות-נאט"ו. עם זאת טוענים המומחים-הצבאיים בארה"ב כי עצמת-אשן של הדיביזיות מהטיפוס החדש לא תשתנה ולא תפחת. (קצין-העתודה — עתון קציני-המילואים של צבא-צרפת)

מגמות "כיווץ" בצבא-הטריטוריאלי בכרימניה

"המחשבה על כך כי עשר דיביזיות, על מלוא-ציוון, תחצינה בשעות הצורך את הים ותפלגנה ליבשת — הפכה כבר מזמן לדיבורים-בעלמא". לא תהיינה עוד בצבא-הטריטוריאלי דיביזיות-שריון. אותן דיביזיות-שריון הקיימות עדיין להלכה — תהפוכנה לדיביזיות-רגלים; והדיביזיה-המוטסת תהיה מעתה לבריגדה-מוטסת. הצבא-הטריטוריאלי לא יכלול עוד יחידות-ארטילריה — פרט לאלו שיש להן מקום במסגרת דיביזיות-הרגלים. אשר ל"משמר-הארץ" — יועמד הלז על "יסודות-עתודה" — דהיינו, למעשה, יהפוך למשרד-מצומצם, לתכנון הלכות-על-הנייר בענין הגנת-הארץ בימות-מלחמה. צבא-קבע סדיר קטן, שלעזרתו יעמוד צבא-טריטוריאלי קטן ובעל אימון מעולה, המורכב ממתנדבים אשר התשלום-השנתי מעודם להצטרף אל שורותיו — כזה הנו ה"מראע-החדש" בענין כוחות חיל-הצבא היבשתי הבריטי. (לפי עתונות בריטית, מ' ינואר ש"ז)

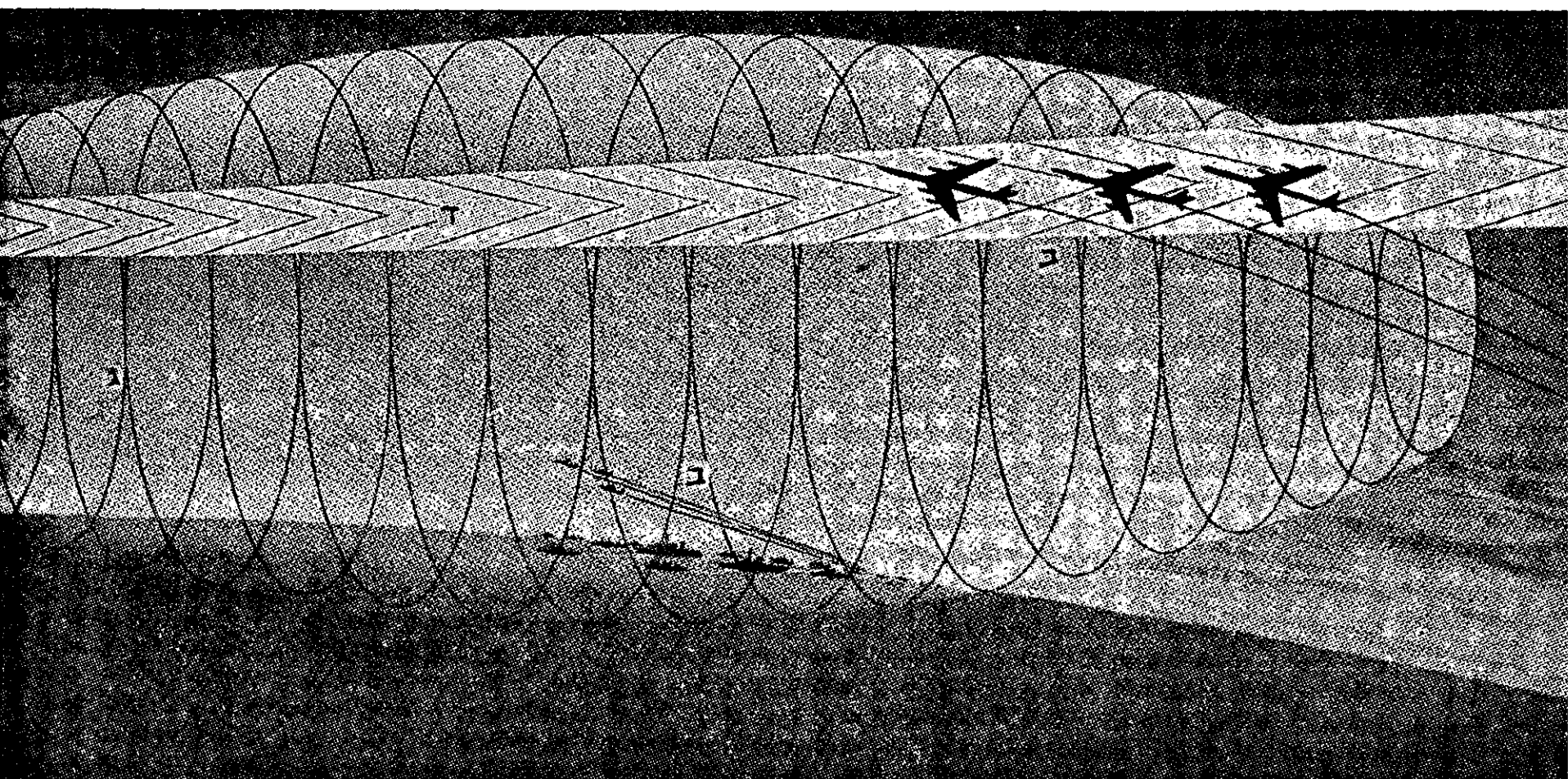
מגמות בפיתוח קליעים-מונחים בארה"ב

של תוצאות הבחנים לגבי קליע-ה"קורפורל", והרקיטה "יוחנן הישר" השייכים לחיל-הצבא, ושל הקליע "מטדור" אשר לחיל-האוויר — בחנים שנתבצעו במהלך תרגיל-הגימסות הגדול "סיג בראש" שנערך לא-זמן — ניתן יהיה לסכם פחות-א-יותר על סמך עדות זו האם קליעי ה"טוחים-התיכוניים" צריכים להימנות על הארטילריה, או ששייכים הם לתחום עצמת-האוויר. (לפי "ירחון-הצבא" ו"שבוע-התעופה" — ארה"ב).

לפי הידיעות מה"פאנטגון" שבושינגטון—ניתן שם אישור לתכניות בדבר שינויים בדפוסי-ארגון של עוצבות חיל-הרגלים. כפי שמוסרים מושינגטון, תאוחד מסגרתן של כל הדיביזיות בדומה לדוגמת הדיביזיה-המשוריינת ה-1 החונה ב"מצודת-הוד" שבטכסס. הדיביזיה התקינה החדשה תכיל 13.500 איש (דהיינו, סימני-משבר בתפיסת "צבאות-העתודה" —

אנתוני האָד, מיניסטר-המלחמה הבריטי, הודיע על הנהגת שינויים במבנה הצבא-הטריטוריאלי ו"משמר-הארץ". שינויים אלה אמנם נראים-על-הנייר כגדולים מכפי שהנם במציאות, ואף אפשר היה להשיגם כבר לפני שנה באותה מידה — ולחסוך ע"י כך לא-מעט מריטת-עצבים ואכזבות בקרב הצבא-הטריטוריאלי (אשר נפגע קשות לפני שנה, ע"י ביטול פיקוד-ההגנה הנגד-מטוסי, על יחידותיו הרבות). לפי המסגרת-הארגונית החדשה (המבטאת את מגמת הצמצום, ואת ה"מראע-החדש", ב-כוחות-המוזויינים הבריטיים ובכוחות חיל-הצבא במיוחד) יועמד על שתיים מספרן של אותן דיביזיות-טריטוריאליות אשר תשארנה מאורגנות ומקיימות, במלוא היקפן ועל מלוא שלוחותיהן, במצב המאפשר את מילוי ההתחייבויות בפני נאט"ו למשלוח תגבורת לכוחות-הבריטיים שבגרמניה, במקרה של צורך בכך.

לפי הידיעות מחוגי האוויר האמריקאיים — יהיה זה סיל-האוויר של ארה"ב, ולא חיל-הצבא, אשר יוטל עליו לפתח קליע קרקע-אל-קרקע "על-קולי", בעל טוחים בין 1.500 ל-2.500 ק"מ — דהיינו, קליע העומד על גבול האפשרויות של פעולה "בין-יבשתית". אולם הצבא ימשיך, כנראה, בפיתוח הקליע שלו קרקע-אל-קרקע מהטיפוס "ראָדסטון" — אשר, טוחיו, כנראה, מצומצמים יותר, ומתבטאים במספר מאות קילומטרים "בלבד". סבורים, כי משתושלם מלאכת הניתוח

חידושים בהגנה נגד מטוסות ארצית

א. מערך להגנה כוללת בפני פגיעות מן האויר

לפי התפישה האמריקאית החדשה

. החשש העמוק בפני הסכנות האיומות הכרוכות באפשרות של פגיעה בכלי-זין אטומיים אדירים במרכזי אוכלוסיה המוניים, ובארץ נושבת בכלל, הוליד את התפישה האומרת כי ראשית-הכמה היא לגלות במרחק רב את מטוסי היריב המתקרבים, אשר כל אחד מהם עלול לשאת את אחד מאותם כלי משחית. חשיבותה הטכנית של אמריקה, ומעמדה הגיאוגרפי כ"אי" ענקי — סברו-יחד ואיפשרו לארה"ב להקים מנגנון מסועף ויקר של אוהרה-מוקדמת מכ"מית אשר חלק חיוני בה נישא במטוסים מעל למרחבי אוקינוס. מערך-האמצעים המשמש לכך מוצג סכימטית בציור הניתן כאן. ניתן לשער כי גם מדינות בעלות-יכולת אחרות בעולם מקיימות מערך מעין זה. או עוסקות בהקמתו.

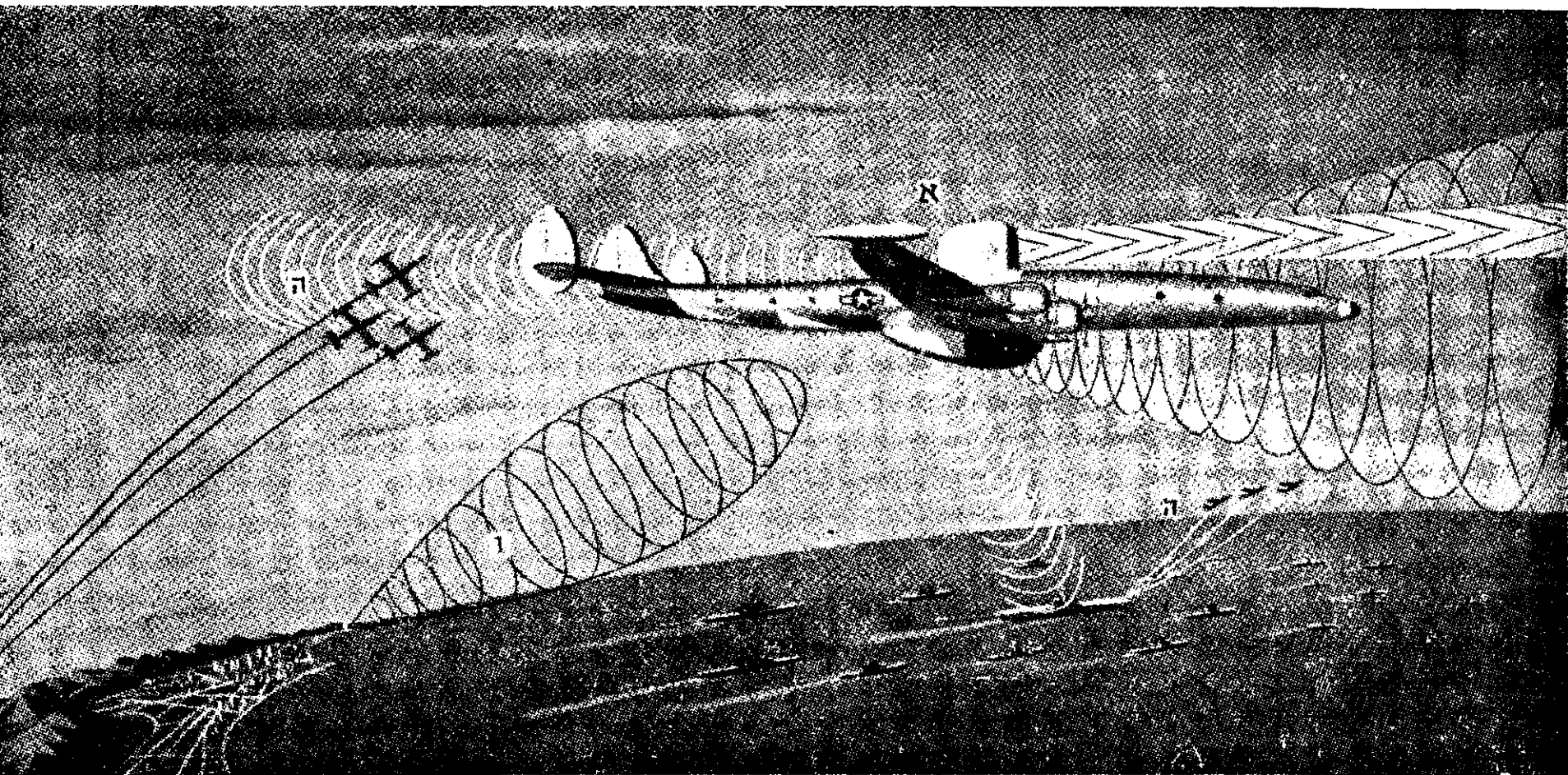
פירוט מערך-האמצעים לאזהרה ולהגנה — וגורמי האויב.

ד. קרן המכ"ם לקביעת הגובה של מטוס א': באמצעות שתיים אלה יכול מטוס הפטרול להצביע בדיוק על נקודת המצאם של פולשים-בכוח אויריים או ימיים.
ה. מטוסי היריטה, הנוסקים מבסיסי קרקע ומנושאות מטוסים, לאחר שהוזעקו ע"י "תצפית המכ"ם" המוטסת (א) — מונחים באמצעות מכ"ם, דרך ערפל או חשיכה, על מנת לירט את התוקפים ולהשמדם באמצעות רקטות או קליעים-מונחים אדירי מהירות.
ו. תחנות מכ"ם שברצועת החוף, ומשמרות תצפית של "קורפוס צופי הקרקע", שמשמשים בהם בקביעות תורנים-אזרחיים מתנדבים, אשר, בצירופם, נועדו לגילוי אותם מטוסים אויבים אשר עלה בידם לחדור דרך אזורי ה"מחסום" הנתונים לפטרול אוירי וימי.

א. מטוס ענק מסוג "קונסטלשין" רבתי, המשמש לתכלית האזהרה בהקדם, מפטרל את קו-ההיקף ההגנתי החיצון של אמריקה, מאות ק"מ רבות מחופיה. מגובה הרב מסוגל הוא לראות "בעיני המכ"ם" שלו הרחק אל מעבר לקו האופק — ולהבחין במטוסי יריב, הן מגביה-טוס והן מנמיכי-טוס, באם ינסו להתקרב כדי טוחי פגיעה; (מטוס זה, אשר בשל תכונות השיט שלו בכל תנאי מזג האויר, ויציבותו, וכן טוחו הגדול-מאוד — הנו המתאים ביותר לתפקיד "מוקף מכ"מי" זה, נושא בו 6 טון של ציוד אלקטרוני המשמש למילוי תפקידו, וכן צות בן 31 איש).

ב. "מטוסים אויבים", מגביה-טוס — ומנמיכי-טוס.

ג. קרן מכ"ם-הבילוש רבת העצמה של מטוס התצפית א':

ב. מערכת כלי „ניקא“ להגנה על ערים

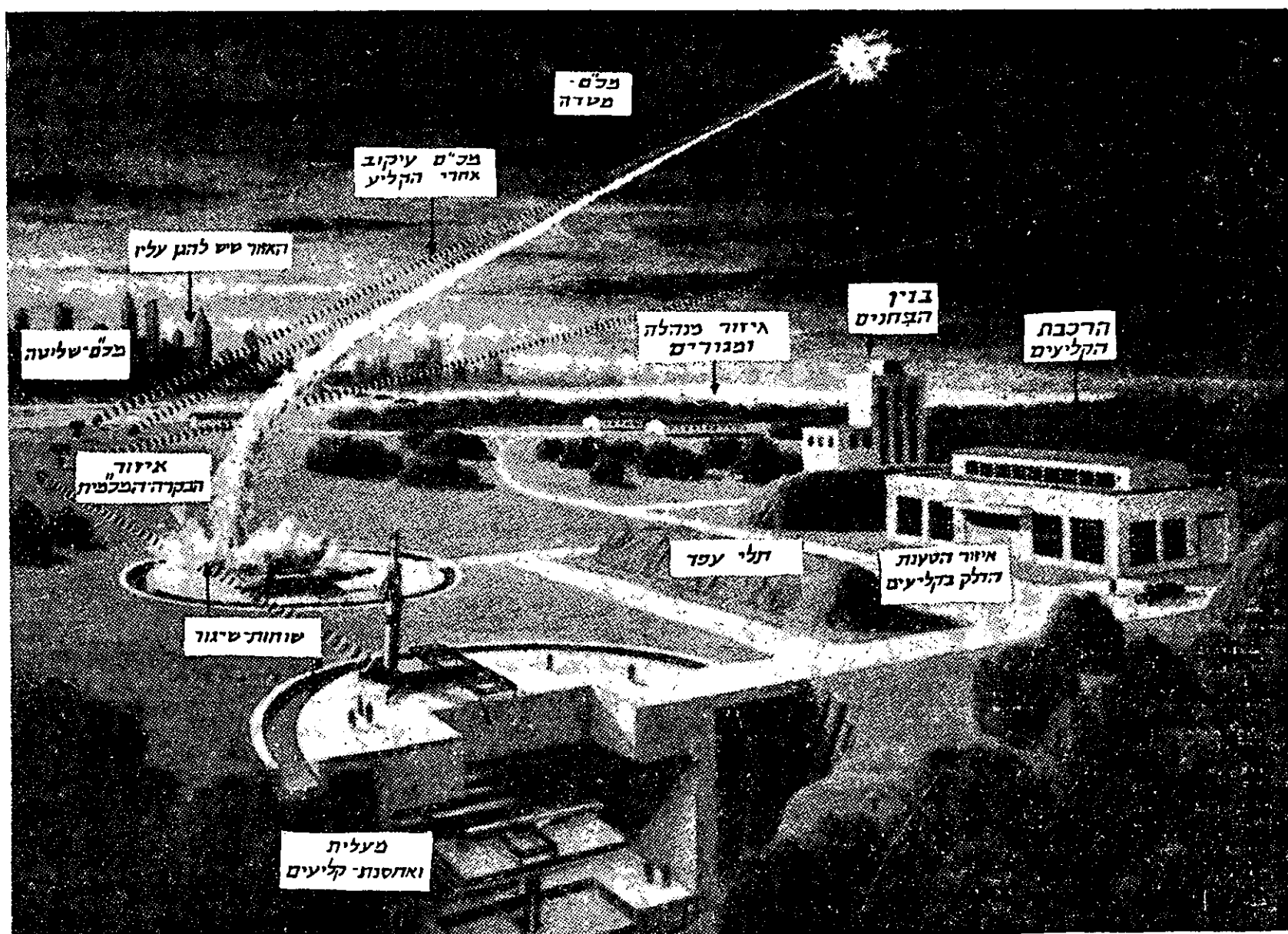
בכל זאת באזורי החזית והעורף הקרוב. ואילו לצורך ההגנה על עריה הגדולות של אמריקה (וכן ודאי על מפעלי תעשייה וייצור חיוניים) סומכים כבר עתה בעיקר על מערכת ה„ניקא“, (המסתייעת אמנם בתותחים נ"מ), על-כּל-פנים — במידה שהמדובר בהגנה מן הקרקע (להבדיל מן הקליעים החדישים אשר יועדו לשיגור ממטוסי ההגנה-האווירית), וכל זמן שטרם הופיע באופק איזה שכלול נוסף ומפתיע עוד יותר.

היות ולפי טבע הדברים צריכים בסיסי ההפעלה של קליעים אלה להימצא בסמוך לאזורים הבנויים ומאוכלסים בצפיפות (ושעליהם יש להגן ולמנוע מהם הרס ופגיעה), הרי ממילא מסתבר כי קיים צורך בשידורים די מורכבים ומשוכ-ללים בכדי לאפשר הפעלת נשק אדיר-מחץ בקרבתם הבלתי

בשנים האחרונות מתגשם והולך בארה"ב (ואין בכך אלא משום ציון להתפתחות דומה שהתחילה בינתיים גם בעוד מספר מדינות) התהליך של מעבר-חלקי מן השימוש, לתפקידי ההגנה הנגד-מטוסי בתוך תחומי המדינה, מן הטיפוס ה„מקובל“ של תותח נגד-מטוסי אל השימוש לתכלית זו בקליעים-מונחים — והיינו, בארה"ב — בקליעי „ניקא“ בראש וראשונה. אין, כאמור, במעבר זה משום סימן לחיסול הארטילריה הנגד-מטוסי ה„מקובלת“, שמוסיפה לפעול לא רק בתפקידים ניידיים, בתוך עוצבות כוחות הקרקע, אלא גם בתפקידים ניידיים-למחצה, וכליה אף משתכללים שכלול נוסף — בעיקר ע"י שילובם המהודק במערכת הארגון-וההכונה ה-מכ"מית; אולם עיקר השימוש בארטילריה זו יהיה כנראה

ציור סכימתי המבליט את מבנה-מערכו של „קן“ להפעלת קליעי-„ניקא“

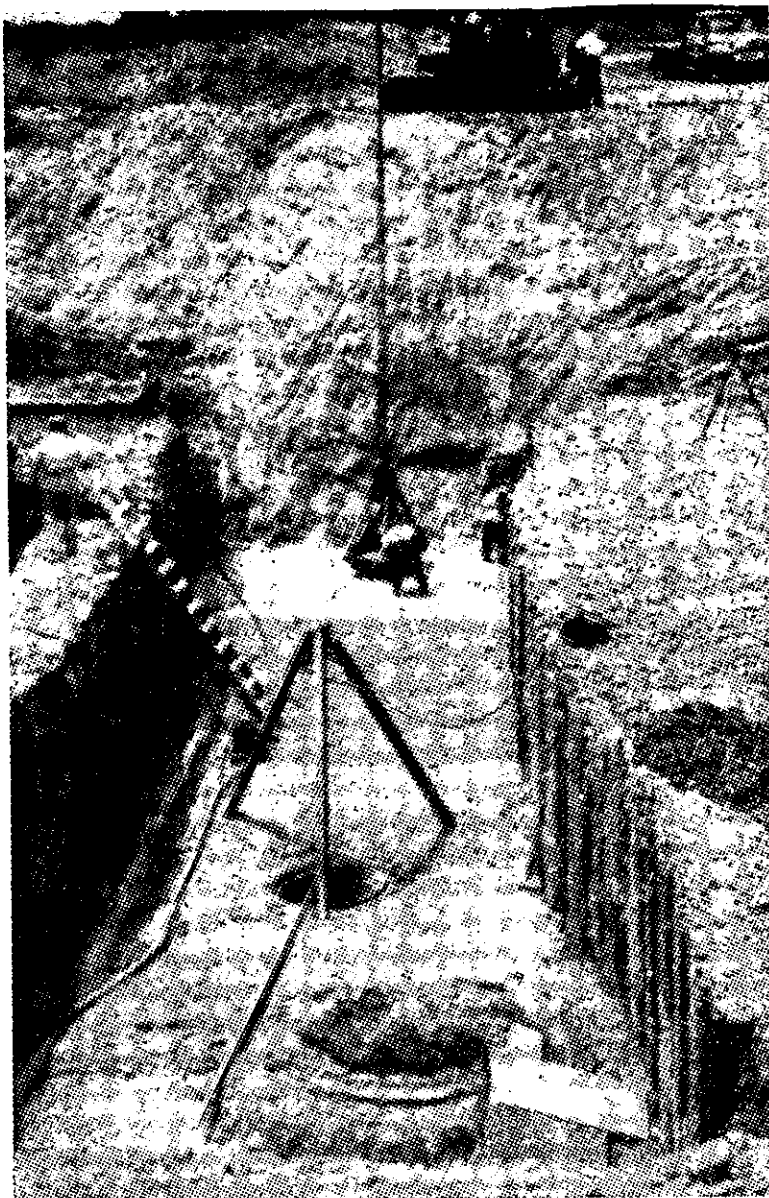
מש„מוצא“ המכ"ם מפציץ אויב, „נצמדת“ אליו קרן-מסמנת אלחוטית, וההכננה האלחוטית הניתנת לקליע יוצרת את הערובה לכך כי מסלולי התנועה שלו ושל המפציץ פגוש בנקודה הנתונה. אחד ממשתחי השיגור מתואר בציור זה בחתך, כדי לאפשר לעין הקורא לראות את פנימו ומבנהו של בסיס אכסנת הקליעים הנמצא מתחתיו.

ואולי אף משתמשים ב"מערכת לוגיסטית" משותפת, אכסנת חלקי קליעים ודלק משותפת, מכון-הרכבה משותף וכיו"ב.

ה"קן" מורכב משני חלקים: — מוצב שיגור (ויתכן — מוצבי שיגור אחדים) — ואזור הבקרה. לצורך בנייתו של "משטח שיגור", כזה המתואר בציור הסכימתי הניתן כאן, המשמש כאמור סוללה בת ארבעה כלי "ניקא", הכרחי להשקיע 96 טון פלדה וכן בטון העולה על כך בהרבה. באזור הבקרה, המרוחק כרגיל 2 ק"מ בערך ממקום השיגור, נמצאים שלושת מתקני המכ"ם, בעלי תפקיד מיוחד כ"א, אשר צירוף פעור לותיהם מאפשר תחילה לגלות את מטוס האויב ולעקוב אחריו בתמידות, ולעומת זה "להצמיד" אליו, ואל נתיביו המשתנים, את הקליע בתעופתו — באופן אשר יבטיח באורח נחרץ כי מסלולי התנועה של שניים אלה אמנם פגוש יפגשו. בכל מוצב שיגור נמצא בתמידות צותו, המונה בדרך כלל 2 קצינים ו-36 חיילים, ואילו הצות המוקצה קבע לאזור הבקרה מונה 5 קצינים ו-44 חיילים.

קליעי "ניקא" אלה מהויים, בשילוב עם מטוסי היירוט ועם הארטילריה הנ"מ מן הסוג המקובל, מערך-מגן, המסוגל לפתח עצמת אש אדירה — באופן שמטוסים אויבים תוקפים יהיו עלולים להיתקל במסך אש הנחשב ל"בלתי חדיר". יצוין, כי טנחם של קליעים מונחים אלה הוא 80 ק"מ בערך, ואילו הגובה אליו מסוגלים הם להגיע — עולה על 18.300 ק"מ. מהירותם היא כ-2500 ק"מ לשעה. הנחתו של הצבא האמריקאי היא כי משהעלו יחידות המכ"ם הקרקעיות בחישוביהן את נתיבו של המפציץ המתקרב — יטלו על עצמם מכשירי הבקרה האבטומטית הכלולים בקליע "ניקא" גופו את שארית התפקיד, והם שינחו את הקליע עד אל מטרתו, מבלי-לסטות ומבלי-להחטיא.

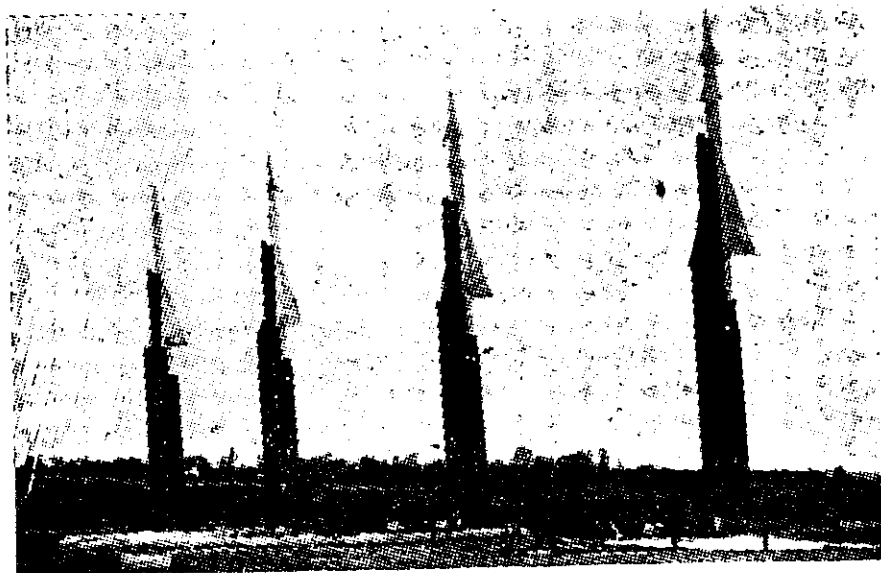
„משטח שיגור“ של „ניקא“ בבנינו.

ה"פיר"*) — השוחה העגולה העמוקה הנראית בתחתית הבור הנחפר — הוא שיחזיק בתוכו את חלקה התחתון של ה"סמור" כה", המזקפת את הקליע אל "מצב-הירי". משיושלם מתקן השיגור ע"י הקמת המשטח העגול מעליו — יהיה הוא את אחד ממוצבי השיגור הנראים בציור (אחד מהם — בחתך).

אמצעות של אלה; ואין צורך לומר כי סידורים כאלה מוכרחים אף להיות יקרים למדי. אותם "משטחי שיגור" אשר נבנו לצורך הפעלת קליעים מונחים אלה, משידרש הדבר, סביב חשינגטון הבירה על מרכווי הממשל שבה, וכן באזורים חיוניים אחרים מן הסוגים שהוזכרו (ורבים עוד יותר הנם כנראה אלה הנבנים-והולכים עתה) משולבים איפוא במערך מקומי מסועף ומורכב — והציור והתצלומים הניתנים כאן נועדו לאפשר לקורא לתאר לעצמו את טיבו ומבנהו של מערך-הפעלה כזה.

כל משטח-שיגור של "ניקא" (וכמובן, שלפי חשיבות המקום המוגן יתכן כי יהיו מצויים בסביבתו "קנים" מעטים, אולי אפילו אחד בלבד — או מערכת "קנים" שלמה) נועד בדרך כלל לשמש "סוללה" אחת המונה ארבעה כלי "ניקא". אך יתכן כי עשויים להימצא במסגרתו של "קן" אחד משטחי שיגור אחדים, המופעלים או ודאי ע"י מרכז אזור-בקרה אחד,

*) פיר (או פירא), ביטוי ממוצא ארמי שפירושו בור עמוק, חפירה בקרקע. — המער.

סוללת קליעי "ניקא", המוצבת ב"מגולה" על פני הקרקע — אחת מאלו השומרות על חשינגטון, בירת ארה"ב. (מקום הצבת הסוללה — במדינת וירג'יניה הסמוכה לוחשינגטון מדרום).

שים לב ל"סמוכות" הענקיות (הנראות בתצלום כשחורות!) אשר "חובקות" את הקליעים בניצב, "סמוכות" אלו — הן גם אשר, תחילה, מרימות ומזקפות את הקליעים אל "מצב הירי" הנחוץ המאונך — והן גם המשמשות כ"מסלול שיגור" אנכי בשבילם.

מִן הַעֵבֶר הַלֵּא רֵחוֹק

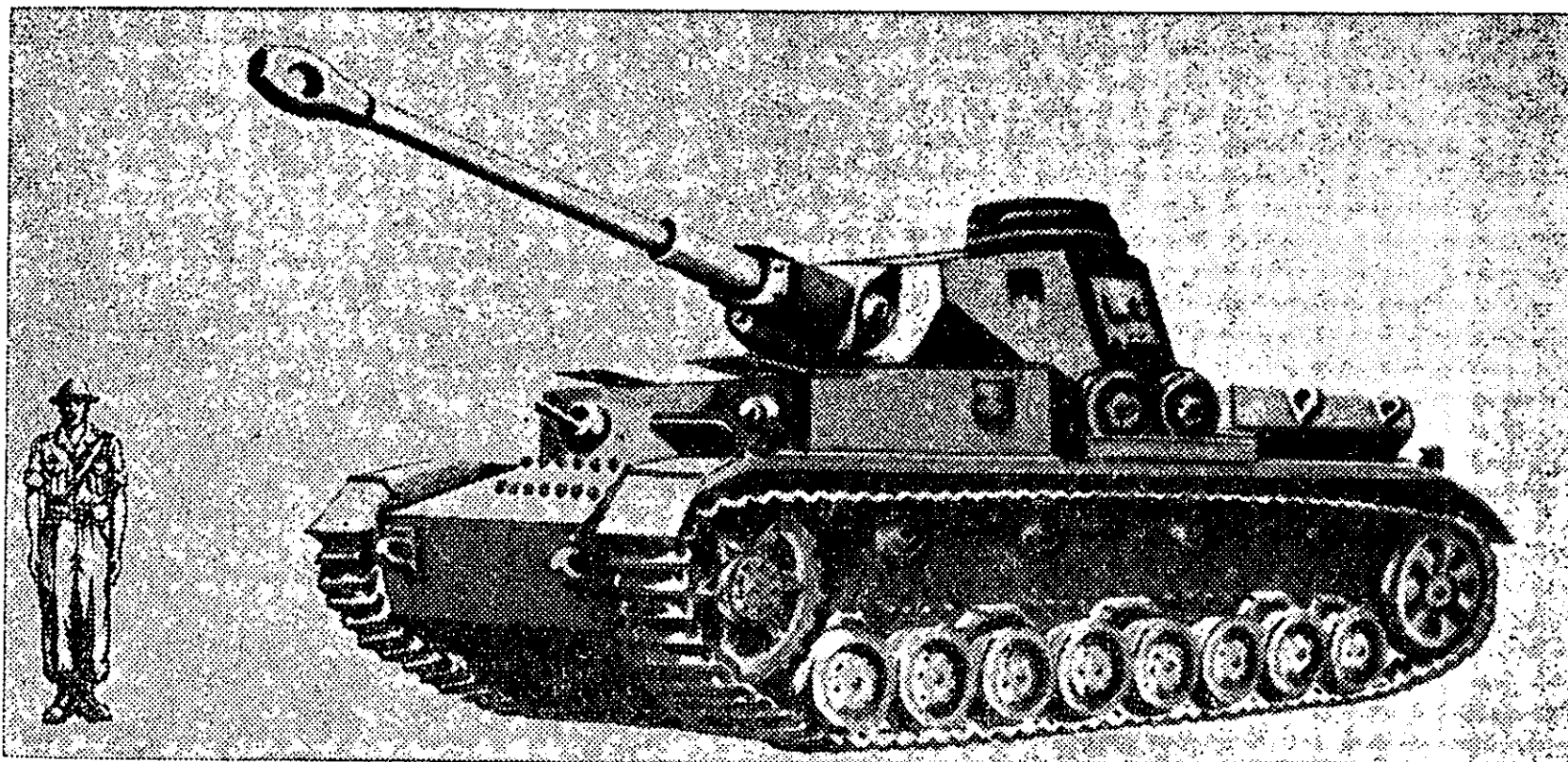
הטנק „סימן IV הגרמני

בני משקל דומה. אולם צורות מבנה שריונו שנשארו כמובן ללא שינוי, העמידוהו במצב לא נוח בפני טנקים אחרים, בהם היו קירות השריון אנכיות פחות ועשויות יותר ל„הגליש“ פגזי יריב. בחלק מטנקי „סימן IV“ מצויים היו מאז 1942 מעטי-שריון נוספים, שנקבעו מעל לגלגלי השלדה, מצדדיה, והעוטים חלקית את הצריח (כדוגמה — ראה, בתצלום המייצג גלגול זה).

על אף זחליו הצרים יחסית (כ-38 ס"מ) גילה כושר-תנועה לא רע בתנאי הקרקע של המדבר המערבי. (לחץ-הקרקע שלו — 0.87 ק"ג/סמ"ר).

החל מ-1944 החל „סימן IV“ להידחק חלקית ממקומו הקודם על ידי הטנק החדש „סימן V“ („בר-דלס“ — „פנתר“); אך בשל קשיי הייצור בגרמניה נשאר עד סוף המלחמה בין הסוגים העיקריים ב-טנקים-הלוחמים.

מה רבו התמורות בתחום השריון במשך 10—15 השנים המפרידות עתה בינינו לבין שלביה הגורליים של מלחמת-העולם השנייה — על כך מעידים-נאמנה הציננים לדרגי התפתחותו של טנק „סימן IV“. בשנו-תיה הראשונות של מלחמת-העולם היזה הוא את הגרעין המוגבל למדי, ה„כבד“, של עוצבות השריון הגרמניות (הפלוגות ה„כבדות“ שבגדודי הטנקים). יצוין כי התותח הקצר מאוד בשביל טנק, שהיה נהוג בו אז (בן 75 מ"מ אף הוא, אך 1.80 מ' בלבד אורכו) עלה במחשבה תחילה בתור כלי-אש-מסייע. אך בשנות אמצע מלחמת-העולם — הפך לטנק הראשי, הנפוץ-מאוד, בגדודי השריון, והחל עובר במספריו על „סימן III“, קודמו בתפקיד זה. עם זאת נשתנה גם הוא עצמו: תותחו הוארך מאוד (החל מ-1942), ועל-ידי כך נוספו לו מהירות לוע — וכושר חדירה — מוגברים; רק עתה הפך מסוגל לדו-קרב בטנקים

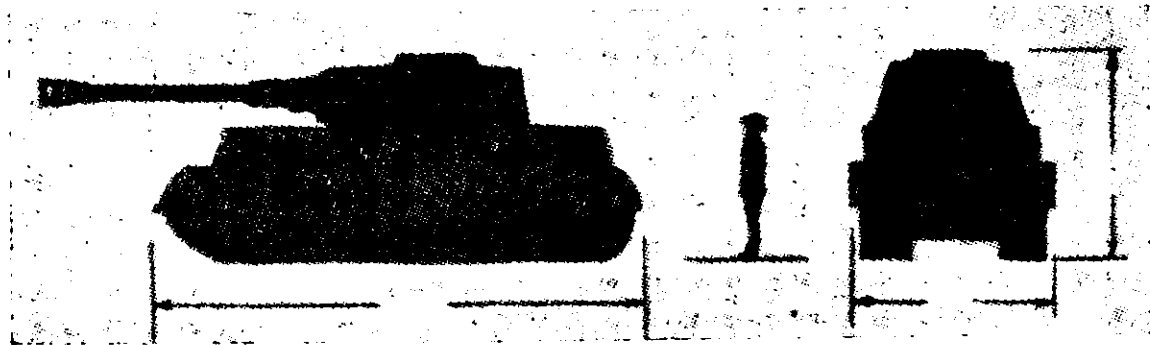
נחונים לזיהוי טנק „סימן IV“ הגרמני

מערכת גלגלים: —

8 גלגלי מרכוב קטנים. הרווחים ביניהם שווים. 4 גלגלים מחזירים (בטנקים מסויימים מכוסה השרשרת, משני הצדדים, במגינים המסתירים את הגלגלים המחזירים). גלגל מניע קדמי. הזחלים מכוסים מלמעלה.

חימוש: —

תותח 75 מ"מ, ארוך יחסית, בעל בלם לוע אשר בו שני פתחים מכל צד, פתח קדמי מרובע, ואחורי משולש. מקלע-מקביל מימין לתותח. מקלע חרטום בצדה הימני של חזית גוף הטנק.

תכונות טנק "פימן IV" הגרמני (ארוך התותח)

תת־מקלע בן 9 מ"מ
(התחמושת הנישאת בטנק — 87 פגזים,
3600 תחמישי מקלע).

מידות:

אורך הגוף — 5,92 מ'
התבלטות התותח מעבר לגוף — לרוב 1,41 מ'
רוחב הטנק — 2,92 מ'
גובה הטנק — 2,68 מ'
גובה גחון הטנק מעל הקרקע — 40 ס"מ.

תכונות לכושר־מעבר:

חוצה תעלות — ברוחב עד 2,30 מ'
עובר, תוך־טיפוס — מכשולים בגובה עד 60 ס"מ
מטפס ועולה — בזווית עד 30°
חוצה נחלים — בעומק עד 80 ס"מ

צות — 5 איש

משקל — 23,6 טון

מהירות (מכסימלית) 40 קמ"ש

טוח פעולה — 157

מנוע בנוזין — בן 300 כ"ס

שריון — בצריח: 60 ס"מ (או למעלה מזה).

גוף הטנק: מלפנים 50 מ"מ (או למעלה מזה)

בצדדים — 30 מ"מ

מאחור — 30 מ"מ

"גג" הגוף — 10—16 מ"מ.

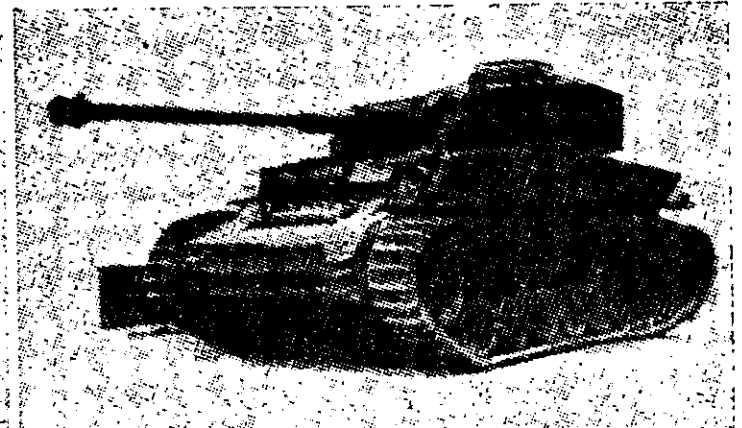
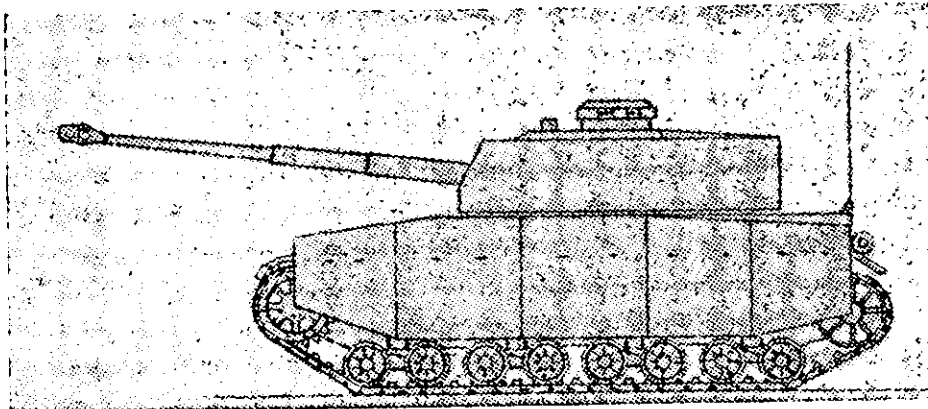
חימוש: תותח בן 75 מ"מ (אורכו 3,23 מ' או 3,60 מ')

מהירות הלוע: בפגז חודר־שריון—750 מ' בשניה

בפגז חנ"ם — 550 מ' בשניה

מקלע צריח בן 7,92 מ"מ

מקלע חרטום בן 7,92 מ"מ

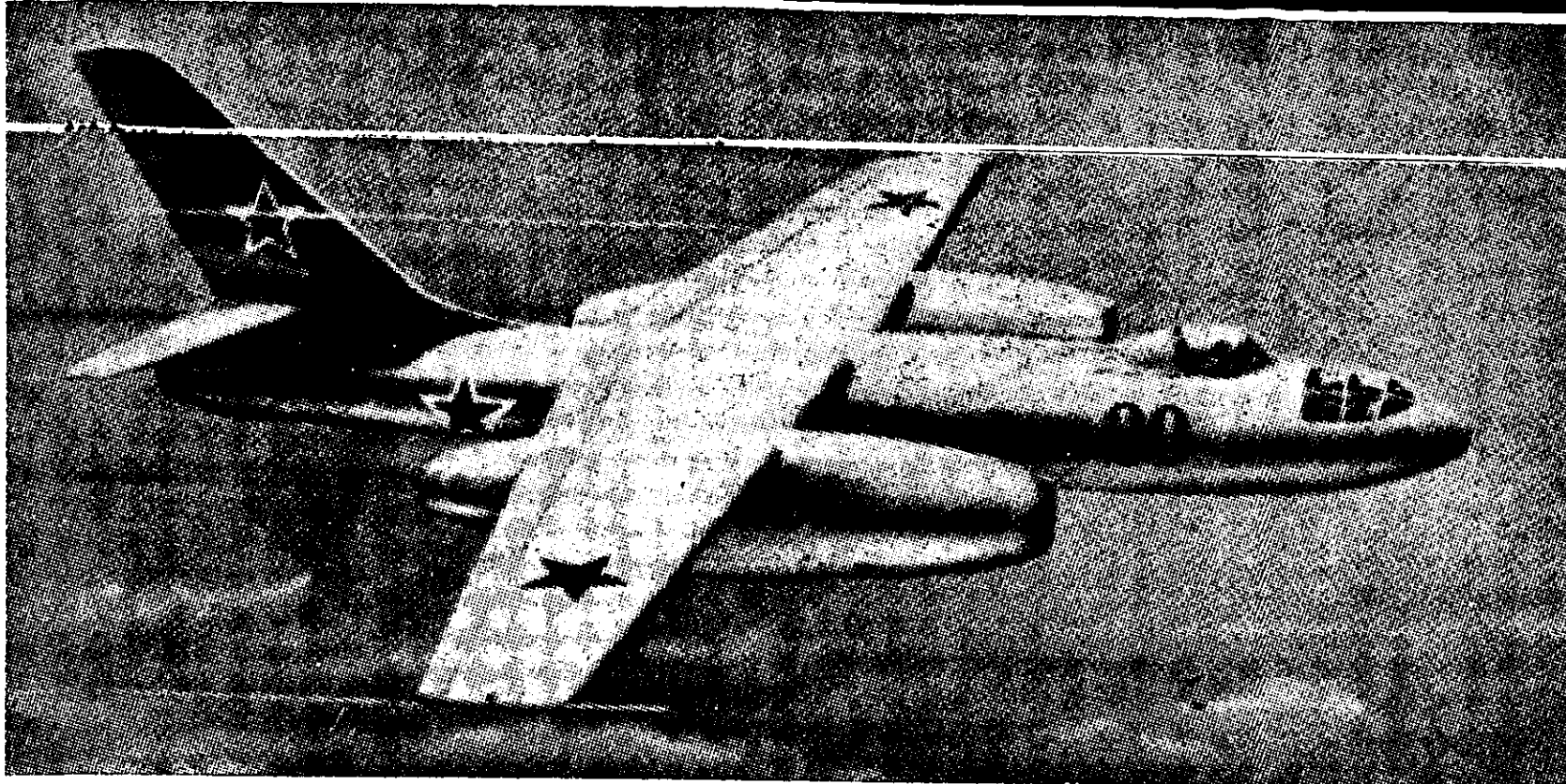
צריח: —

הצריח מורכב במרכז הטנק. צורתו צורת יהלום, ואגפיו משופעים שיפוע קל מאוד. משני אנפי הצריח — פתחי כניסה ויציאה. כיפת המפקד בולטת מעל צדו השמאלי־אחורי של הצריח. מקבע התותח ומנגנון הרתיעה שלו בולטים מן הצריח בליטה ניכרת. חלקו האחורי של הצריח מוגבה במקצת מעל לתובה, ומזכיר בצורתו ארגז, אשר המכסה שלו יורד בשיפוע קל לאחור.

בנין הגוף: —

הגוף מוגבה במידה ניכרת מעל למערכת הזחלים. הוא רחב יותר במרכז, והולך וצר כלפי חזית וכלפי אחור. הגג שטוח. בחלקו הקדמי של הגג, מתחת לתותח, שני פתחי כניסה־יציאה, לנהג ולמקלען. אנפי הגוף במרכז הטנק הם כמעט ניצבים. חלקו הקדמי של הגוף בנוי בצורת שתי מדרגות. המדרגה התחתונה נוטה בשיפוע קל לפנים. חזית המדרגה כמעט־ניצבת. המדרגה העליונה ניצבת. בצדה השמאלי — אשנב לנהג. בצדה הימני — מקלע חרטום. בדרך כלל מורכבות על המדרגה התחתונה או על שתי המדרגות חוליות רזרביות לזחלים. לעתים מורכבות חוליות אלו גם על האגפים ועל גג הגוף.

תרנים: — אנטנה אנכית אחת מודקרת מחלקו האחורי של הגוף.

„איליושין 28” - מפציץ טקטי קל

על סוג המפציצים הבינוניים. מכל מקום, מקובלת כיום השואה בינו לבין ה„קאנפארה” הבריטי, אשר רואים אותו כעמוד התווך של אוירת המפציצים הבינונית הבריטית.

ה„איליושין 28” נתפרסם ברבים מקצת מאוחר יותר מן ה„קאנפארה” (בראשית שנות ה-50), אולם כיום רואים אותו בגדר מטוס היסוד בסוגו בקרב כוחות האוירה הסובייטים. אכן, במסגרת המסיבות המיוחדות של מלחמת קוריאה, לא הגיע מטוס זה לידי הפעלה, בדומה ל„מיג-15”, ועל כן פחות הידיעות על אודותיו מבחינת כושרו בפעולות מלחמה ממש. מכל מקום, תכונותיו הטכניות ודאי שמקנות לו רמת יעילות גבוהה למדי, ובין תכונות אלו יש לציין בראש וראשונה את מהירותו, אשר אינה נופלת בהרבה מזו של מטוסי הקרב הסילוניים החדישים, והיא אף עולה על זו של מטוסי סילון ישנים יותר (כגון ה„ואמפיר”). כן חיונית היא התכונה המכונה „סייג רום”. תכונה זו היא הקובעת גם את מידת הזמן הדרוש לאזהרה המוקדמת כדי שיספיקו מטוסי הקרב המגינים להגיע לרום טיסה דומה — והיא המאפשרת למפציץ להגביה אל מעל לטווח פגיעתם של אותם כלים נגד-מטוסיים מוצבים על-הקרקע אשר „תקרת” קליעיהם נמוכה יותר.

„איל-28” הנו מטוס תלת-מושבי. כנפיו מוטים אחורה, כמעין ראש חץ. הוא נמנה על סוג המטוסיים שכנפיהם תקועות להם בצדי גופם (להבדיל מ„גבוהי הכנף” ו„נמוכי הכנף”).

תכונות אופייניות:

מוטת כנפים — 20 מטר

אורך — 19 מטר

גובה — 6,5 מטר

מנועים — שני מנועי סילון מסוג RD-45

עצמת המנוע — 2600 ק״ג, כוח-משיכה

מהירות מכסימלית — 960 ק״מ לשעה, בגובה של כ-9100 מ׳

מהירות שיוט — 770 ק״מ לשעה

טווח — 3.200 ק״מ

סייג רום — 13.500 מ׳

חימוש — 2 תותחים-אבטומטיים בני 23 מ״מ בחרטום,

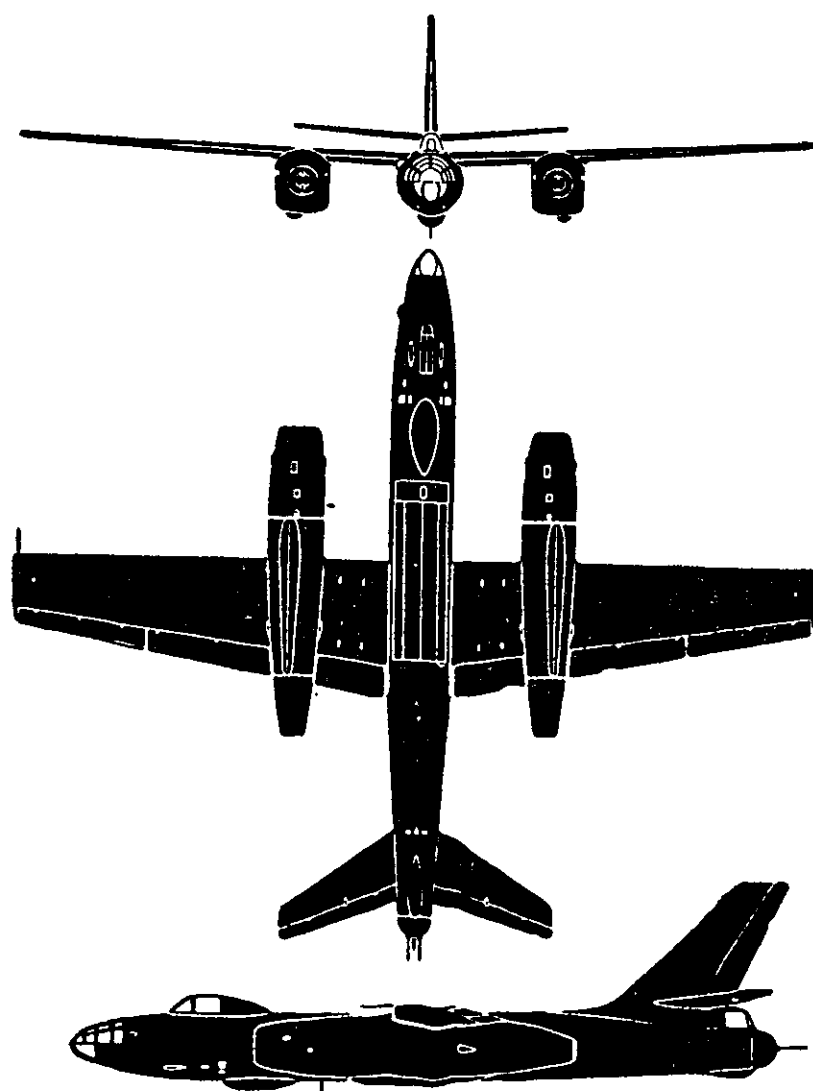
1-2 מקלעים 12,7 בצריח הזנב

עומס פצצות — לפי כמה ידיעות — כ-2,5 טון.

ההגדרה הנהוגה לגבי מטוסי „איליושין-28” הנה „מפציץ סקטי קל”. אכן, אם גם אין להרהר אחרי שתי המלים הראשונות שבהגדרה זו, הרי דיוקה של האחרונה הנו יחסי בלבד.

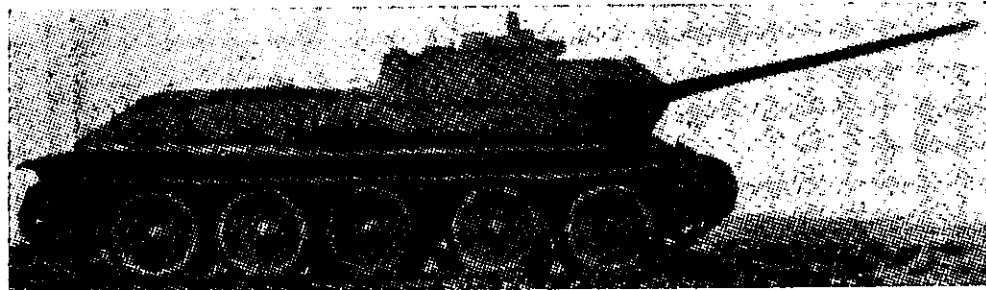
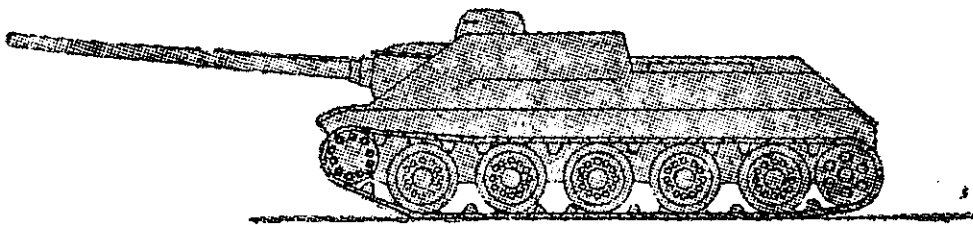
דף היכר-מטוסיים

כבסוגי חימוש אחרים, כן גם לגבי מטוסיים, משתנים והולכים מושגי ה„קל” וה„כבד”; לפי עומס פצצותיו ורמת-יכולתו, יש לשער כי במלחמת-העולם השניה היו מייחסים מטוס זה

שריונים וזיהויים

„ס.א.ו. 100” – רכב שריון מסייע סוביטי

משקל	— 30 טון
מהירות	— כ־55 קמ״ש
טוח פעולה (על כבישים)	— 300 ק״מ
מלאי דלק	— 300 ליטר
מנוע	— דיזל 500 כ״ס (קירור מים)
צות	— 4 אנשים
חימוש	— תותח בן 100 מ״מ, אורכו — 44 קליברים תחמושת — פגזי חנ״ם,

חודרי שריון

מספר הפגזים — 48 (כנראה)
מהירות לוע — כ־915 מ/ש
2 תת־מקלעים 7.62
— חזית — 45/30 מ״מ
צדדים — 45/90 מ״מ
ירכתיים — 45/40 מ״מ

שריון

תכונות לכושר מעבר :

מטפס בזווית של 30°
מעבר תעלה — 3 מ'
מעבר מדרגה — 0,9 מ'
מעבר במים — 0,9 מ'

מידות :

אורך (עם התותח) — 8,15 מ'
(התבלטות הקנה אל מעבר לגוף הרכב 2,22 מ')
רוחב — 3 מ'
גובה — 2,36 מ'

ושקי אבזרים וציוד של הצות. תורן האלחוט הקצר, הדומה לאותו שבט הצלפה של רכב כרכרה — ניתן „להשכיבו” אחורה, לאורך צדו של כלי הרכב, והוא „טובע” אז בערימת אביזרים זו. משום כך עלולים היו המסתכלים ב„ס.א.ו. 100” להסיק את המסקנה המוטעית כי כלי זה, עם ערימת המשא שעל גביו, חסר הנו קשר אלחוט.

(מתוך סקירה על „ס.א.ו. 100”).

את חיצוניותו של „ס.א.ו. 100” מצינות בדרך כלל שתי חביות הדלק הנוספות אשר הוא נושאן מכל עבר בחלקו האחורי, ואשר היו כה אופייניות ל-T-34. במסעי לילה אפשרית התאורה באמצעות פנס מכונית יחיד הקבוע משמאל, מעל לזחלים. אל חזיתו של „ס.א.ו.” היו מחוברים כרגיל 7 חוליות זחלים רורביות, ואתן כבל תיל ארוך לגרירה. חלקה העורפי של השלדה, שמאחרי תא הצות היה עמוס כרגיל, במסע ובקרב, תיבות עץ לתחמושת

(המשך — ראה מעבר לדף)

ברכת הארמיה למגיניה

התאחדות האכרים בישראל
אוצר האכרים למשכנתאות בע"מ
„פרדס“ אגודה קואופרטיבית של פרדסים בע"מ

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכתנו ליום העצמאות

אחים משולם, חיפה

לצה"ל

שא את ברכתנו לחג תקומת ישראל

בי"ח מן בדמן בע"מ

לצה"ל

שא ברכת „נור“ בע"מ

חברה לתעשית גפרורים

לחג עצמאות ישראל

עלה והצלח!

לצבא הגנה לישראל
שא את ברכתנו לחג העצמאות

עלה והצלח!

מוצרי תכן בע"מ

המשרד הראשי: ת"א, שדרות רוטשילד 4

חיפה, רחוב הנביאים 3

בנק א"י - בריטניה בע"מ

„ארדיטי“ בע"מ

החברה לקרור והנדסה בע"מ

הלוואה והסבון ירושלים

לצבא הגנה לישראל
ולותיקי ההגנה העברית

שיאו את ברבת

"שכון-עובדים"

בע"מ

המוסד המרכזי לשכון עובדים
של ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בישראל

לחג עצמאות ישראל

עלה והצלח!

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת

בית

„סולל בונה“

לחג עצמאות ישראל

צבא הגנה לישראל
הוצאת "מערכות"

הופיע

"גורי לי-אש"

כולל מבחר עזבונם הספרותי והאמנותי של הבנים שנפלו
במלחמת הקוממיות

ליקט וערך

ראובן אבינועם

הדפסה שלישית; המחיר 7.500 ל"י

קוראי ומנויי "מערכות" יכולים לרכוש את הספר "זכור" ב"מערכות" —

שדרות ירושלים 94, יפו; ת. ד. 168 תל-אביב

המחיר: 12.500 ל"י

קוראי ומנויי "מערכות" יכולים למסור לכריכה את חוברות "מערכות", כרך כ"ה—כ"ו

במחלקת-ההפצה של "מערכות", נחלת בנימין 57, ת"א; או במערכת "מערכות",

שדרות-ירושלים 94, יפו.

מחיר הכריכה 1.100 ל"י.

ניתן לקבל את החוברות כרוכות מיד, במחלקת-ההפצה של "מערכות".

לְצַבֵּחַ הַגִּבּוֹר לְיִשְׂרָאֵל

שֶׁאֵת בְּרַכְתּוֹ הַנְּאֻמָּה

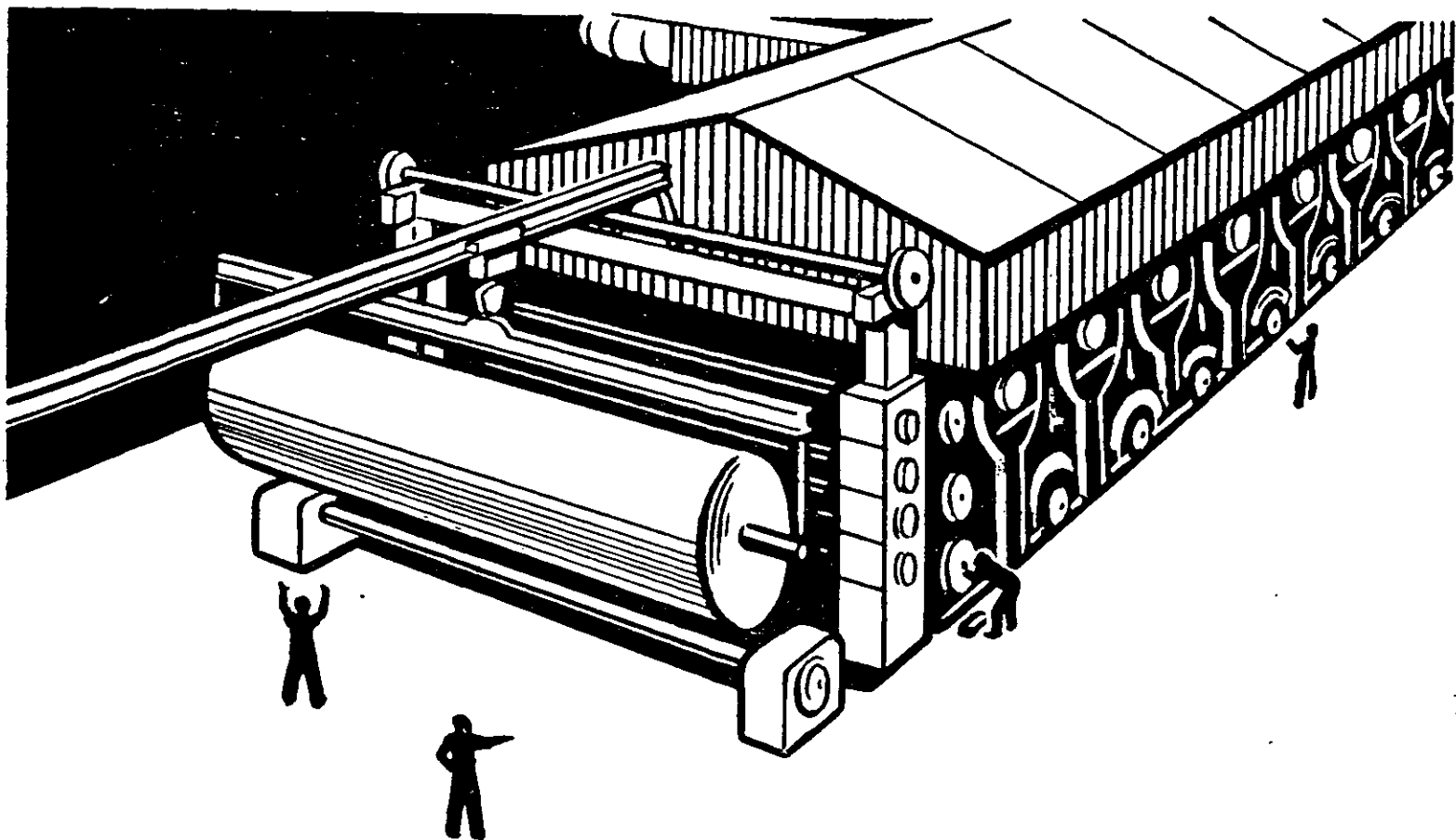

מְכַשִּׁירֵי תְּנוּעָה בַּע"מ

חֵיפָה

תְּלֵאבִיב

ניר הדפסה

ניר אופסט

ניר כתיבה

ניר עתון

ניר לשקים

ניר אריזה

מפעלי ניר

אמריקאיים-ישראלים בע"מ

לצה"ל

ברכת חג העצמאות

תעשית אבן וסיד

בע"מ

מספרים :

חצץ בכל הגדלים, חצץ מעורבל, אבני בנין, אבני שפה
ודבש לכבישים, סיד רגבים לבנין, סיד לחקלאות,
סיד לבריכות דגים, מימת הסידן, שיש מלוטש,
חזיתות בתים וחדרי מדרגות, אבני מצבות.

מפעלי אבן, מוצרי שיש ובטון
ת.ד. 22, קרית חיים, טלפון 7171

המשרד הראשי :

חיפה, רח' יבנה בנין סולל בונה
ת.ד. 4854, טלפון 66501

משרדים :

ירושלים, רח' שמאי בנין גזית
טלפון 5283

תל-אביב, רח' אלנבי 111
טלפון 6031

מחלקת השיש : (מפעלי "אבן")
דרך יפו תל-אביב 7
טלפון 67109

באר שבע, טלפון 17

מחצבות אבן ושיש.

משרפות סיד משוכללות וחדישות ביותר במזרח הקרוב.
מנסרות ומלמשות שיש.

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת

„נעמן” בע”מ

לחג העצמאות

עלה והצלח!

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת

«גלעם» בע”מ

לחג העצמאות

עלה והצלח!

לצבא הגנה לישראל

**שא את ברכתנו לחג תקומת ישראל
עלה והצלח!**

בנק ארצי בע"מ

קרדיט גומלין אגודה הדדית בע"מ

"ניר" בע"מ

**קפת מלוה וחסכון של העובדים
חיפה**

**קפת מלוה וחסכון של העובדים
ירושלים**

**קפת מלוה וחסכון של העובדים
חדרה**

לצבא הגנה לישראל

ברכת חג העצמאות

בנק הפועלים בע"מ

נוסד 1921

סה"כ אקטיבה 90 מיליון ל"י

כל עסקי בנק בתנאים נוחים : שרותי חסכון
ונאמנות, קנית ומכירת שיקים ומטבע זה,
שרות מיוחד למכירת שיקים לנוסעים
(Travellers cheques)

19 סניפי הבנק ו-50 המשרדים
של קופות המלוה והחסכון
של העובדים לשרותך

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת

הלואה וחסכון יפו-ת"א

לחג עצמאות ישראל

לצבא הגנה לישראל

שא ברכת

בי"מ : ל. גליקמן בע"מ

לחג עצמאות ישראל

מרכז „תנובה“

מברך את צה"ל וותיקי ההגנה

לחג העצמאות

בברכת עלה והצלח

לצבא הגנה לישראל

שא את בדכתנו הנאמנה

לחג עצמאות ישראל

בנק למלאכה בע"מ

תל-אביב רח' מרכז בעל-מלאכה 16 טל. 5632

בנק המזרחי בע"מ

„מסד“ בע"מ

המוסד הכספי של הסתדרות המורים בישראל

בנק זרובבל בע"מ

קפת מלוה של הפועל המזרחי

לצה"ל

שא ברכתנו לחג העצמאות

החברה הישראלית לטרקטורים וציוד

בע"מ

ח"ב

ח-ל-א-ב-י-ב

טרקטורים, דחפורים, סקרייפרים, ריפרים,
מנועים דיזל, מנועים דיזל ימיים, ומייצרי-זרם
מתוצרת:

CATERPILLAR TRACTOR CO.

המשביר

חברה מאושרת

ליבוא ויצוא בע"מ

עמ"מ

אגוד ישראלי

ליבוא מזון בע"מ

לצה"ל

שא ברכת, "המגפר" בע"מ

לחג עצמאות ישראל

עלה והצלח!

תחרות רשימות מ. 10

— — — במסגרת העסקה הצ'כית מקבלת מצרים 200, או למעלה מזה, טנקים סובייטיים T-34. 70-80 „צנטוריונים“ וכ-100 „שרמנים“ באו לה ממקורות אחרים.

נוסף על הטנקים הגרמניים „סימן 4“ מהם הורכבו יחידות שריון בסוריה, עומדת היא עתה לקבל ממקורות צ'כיים טנקים מטפוס „נמר“ הגרמני. הפקוד הסורי מדבר על הקמת דיביזית שריון — — —
(מתוך העתונות)

ההרהרת באלה ?

הניסית להסיק מסקנות ?

- לנוכח סיכויי ההתנגשות באויב משורין — מה הן דעותיך על אלה :
1. מה הנס התכונות וסוגי-היכולת שתדאג לפתח באנשיך לעמידה בפני שריון וללחימה בו — ומה הדרכים לטיפוחם ?
 2. האם יש לדעתך להסתפק באימון שוה בסוגיה זו לכל אנשי הכתה והמחלקה — או שמוטב להכין גם אנשים או חוליות שיתמחו במיוחד בכך ?
 3. אם כן — מהם לדעתך הסימנים והתכונות אשר לפיהם יש לברור אנשים מתאימים לתפקיד זה ?

מערכת „מערכות“ מזמינה אותך לכתוב רשימה בה תשיב על השאלות הנ"ל.

תנאי התחרות :

1. התחרות פתוחה לכל חייל בצה"ל — בשירות סדיר או בשירות מילואים — עד דרגת רב"סרן ועד בכלל.
2. גודלה של הרשימה — לא יותר מ-800 מלים.
3. הרשימה הזוכה תפרסם ב„מערכות“.
4. הזוכה יקבל פרס : מספרי „מערכות“, לפי בחירתו, בסכום של 5 (חמש) ל"י.
5. המערכת רשאית לפרסם, לפי בחירתה, כל רשימה שתתקבל לתחרות, בתשלום שכר-סופרים.
6. לתחרות תכנסנה אותן רשימות שתגענה ל-מערכת (ת.ד. 168, תל-אביב) עד יום — 15.5.1956

לצבא הגנה לישראל
ולותיקי ההגנה העברית

שא את ברכת
"שילוב" בע"מ

לחג חרות ישראל